

วารสารไทย
THAI JOURNAL

ปีที่ ๒๖ ฉบับที่ ๙๓ มกราคม - มีนาคม ๒๕๕๘

พระราชดำรัส
พระราชทานแก่ประชาชนชาวไทยในโอกาสขึ้นปีใหม่
พหุศักราช ๒๕๔๘
วันศุกร์ที่ ๓๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๗

ประชาชนชาวไทยทั้งหลาย

บัดนี้ถึงวาระขึ้นปีใหม่ ข้าพเจ้าขอส่งความปรารถนาดีมาอวยพรแก่ท่านทั้งหลายทั่วกัน และขอขอบใจท่านเป็นอย่างยิ่ง ที่มีไมตรีจิตสนับสนุนข้าพเจ้าในภารกิจทั้งปวงด้วยดีเสมอมา

ตลอดปีที่ผ่านมา มีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นหลายอย่างที่ดี ก็คือการที่นักกีฬาของเราได้รับเหรียญรางวัลหลายประเภท ในการแข่งขันกีฬาโอลิมปิก แต่ที่ไม่ดีก็มีอยู่มาก เราต้องประสบกับเหตุไม่ปรกติต่าง ๆ จนทำให้เกิดความวิตกกังวลกันอยู่ทั่วไป ใกล้ถึงสิ้นปีก็เกิดภัยธรรมชาติครั้งใหญ่ทำให้สูญเสียชีวิตและทรัพย์สินอย่างร้ายแรง เราคงจะต้องช่วยเหลือบรรเทาทุกข์และฟื้นฟูสถานะของบ้านเมืองเป็นการใหญ่ รวมทั้งหาทางป้องกันเตือนภัยให้มีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามเหตุต่าง ๆ ทั้งนั้น ได้ทำให้เห็นแจ้งถึงน้ำใจของพวกเราอย่างเด่นชัดว่าทุกคนในผืนแผ่นดินไทย ทั้งทหารตำรวจและพลเรือน มีความสามัคคีกัน ต่างห่วงใยกันด้วยใจจริง ได้แสดงเจตนารมณ์ที่จะอยู่ร่วมกันโดยสันติสุข และเมื่อเกิดภัยพิบัติ คนไทยไม่ทิ้งกัน ต่างพร้อมเพรียงกันเข้าปฏิบัติช่วยเหลือทันที ด้วยความเสียสละ และเมตตาจริงใจ ไม่เลือกว่าเป็นชาวไทยหรือชาวต่างประเทศ ข้าพเจ้าอยากจะกล่าวย้ำแก่ท่านทั้งหลายเหมือนดังที่เคยกล่าวมาเมื่อหลายปีก่อนว่า วิถีชีวิตของคนเรานั้น จะให้มีแต่ความปรกติสุขอย่างเดียวไม่ได้ จะต้องมีการมีภัยผ่านเข้ามาด้วยเสมอ อยากจะหลีกเลี่ยงพ้น

ในปีใหม่นี้ข้าพเจ้าจึงขอให้ทุกคนรักษาความสามัคคีและจิตใจอันดีไว้เป็นนิจ เพราะสิ่งนี้คือคุณลักษณะพิเศษ ที่ช่วยให้ชาติบ้านเมืองของเราอยู่รอดปลอดภัย และช่วยให้เราทุกคนอยู่ร่วมกันด้วยความร่มเย็นเป็นสุขมาช้านาน ตราบใดที่เราทั้งหลายรักษาคุณลักษณะนี้ไว้ได้ ก็มั่นใจได้ว่าชาติบ้านเมืองของเราจะดำรงมั่นคงอยู่ตราบนั้น

ขออนุภาพแห่งคุณพระศรีรัตนตรัย และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวไทยเคารพบูชา จงอภิบาลรักษาท่านทุกคน ให้ปราศจากทุกข์ ปราศจากภัย ให้มีความสุขกายสุขใจ และประสบแต่สิ่งที่พึงประสงค์ ตลอดศกหน้านี้โดยทั่วกัน.

วารสารไทย เป็นวารสารเผยแพร่ข้อมูลความรู้เชิงสารคดีที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนชาวไทย เพื่อสนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

บรรณาธิการ นายชาคริต จุลกะเสวี
บรรณาธิการผู้ช่วย นายเมธี เผื่อนทอง
กองบรรณาธิการ นายวิจิตร อาวะกุล
นายทองต่อ กล้วยไม้ ณ ออยุธยา
คุณหญิงคณิดา เลชะกุล
นายสมบัติ พลายน้อย
นายประพัฒน์ ตรีณรงค์
นายเย็นใจ เลาหวณิช
นายปัญญา นิตยสุวรรณ
นายทินกร ภูวะปัจฉิม

ฝ่ายประสานงาน นายมานิช คามณีย์
ร.ต.ต.หญิง เมทินี ศรีรุ่งเรือง
นายจักรกฤษณ์ มณีปีตะสุด

คณะกรรมการจัดทำวารสารไทยในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

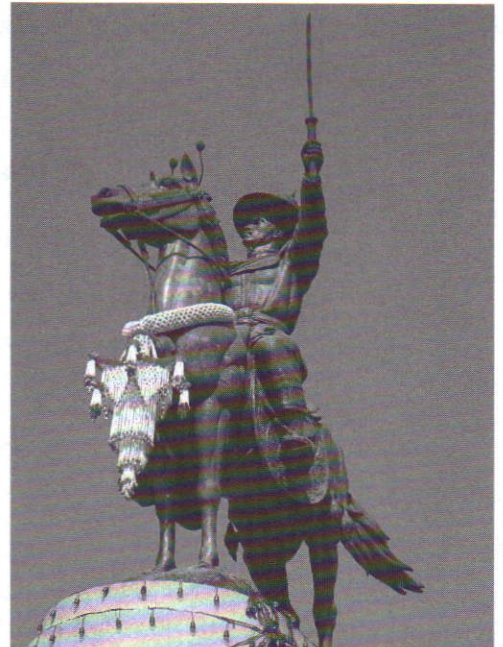
ประธานอนุกรรมการ นายวิจิตร อาวะกุล
รองประธานอนุกรรมการ นายชาคริต จุลกะเสวี
นายเย็นใจ เลาหวณิช
อนุกรรมการ นายประพัฒน์ ตรีณรงค์
นายทองต่อ กล้วยไม้ ณ ออยุธยา
คุณหญิงคณิดา เลชะกุล
นายปัญญา นิตยสุวรรณ
นายสมบัติ พลายน้อย
นางเนาวรัตน์ ทองรมย์
นายสานิตย์ ไกล่ชิด
นายทินกร ภูวะปัจฉิม
นายสมาน นภายน
นายวิษณุ เอมประณีตร์
นายจำรัส จีงธีรพานิช

อนุกรรมการและเลขานุการ นายเมธี เผื่อนทอง
อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ นายมานิช คามณีย์
ร.ต.ต.หญิง เมทินี ศรีรุ่งเรือง
นายจักรกฤษณ์ มณีปีตะสุด

เผยแพร่เพื่อเป็นอภินันทนาการ จาก
สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี

วารสารไทย
THAI JOURNAL

ปีที่ ๒๖ ฉบับที่ ๙๓ มกราคม - มีนาคม ๒๕๔๘
หมายเลขสากลประจำวารสาร ISSN 0125 - 572X

ปก : พระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

ภาพ : นายจักรกฤษณ์ มณีปีตะสุด
สถานที่ : วังเวียนใหญ่
เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

วารสารไทย

เป็นวารสารเผยแพร่เพื่อเป็นอภินันทนาการแก่ประชาชนทั่วไป
ทรงสนและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในวารสารนี้เป็นของผู้เขียน
แต่ละท่านซึ่งไม่จำเป็นต้องตรงกับความเห็นของบรรณาธิการ
และคณะผู้จัดทำ

สำนักงานวารสารไทย

ฝ่ายผลิตสื่อและเผยแพร่
สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี
ทำเนียบรัฐบาล เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐
โทร. ๐-๒๒๙๔-๖๙๓๙-๔๐
โทรสาร ๐-๒๒๙๔-๖๙๓๙

พิมพ์ที่

บริษัท เซเวน พรินติ้ง กรุ๊ป จำกัด
๕๕๕ ซอย สรรณินทร์ ๕ ถนนประชาอุทิศ
แขวงสามเสนนอก เขตห้วยขวาง กรุงเทพฯ ๑๐๓๒๐
โทร. ๐-๒๒๗๔-๔๐๓๐-๕
โทรสาร ๐-๒๒๗๔-๔๑๘๑ ๐-๒๒๗๔-๔๕๖๒

ห้ามจำหน่าย

จากบรรณาธิการ

ปี ๒๕๔๗ ที่เพิ่งจากเราไปนั้นตลอดตั้งแต่ต้นปีมาจนเกือบจนถึงวันสุดท้ายของปี ให้ประชาชนทั้งหลายได้กล่าวสวัสดิ์ปีเก่ากันอย่างสดชื่น แต่แล้วก็มีเหตุร้ายที่น่าเศร้าสลดใจยิ่ง เกิดขึ้นแก่ประชาชนคนไทยทั้งชาติอย่างไม่เคยคาดคิดกันมาก่อนเลย

ด้วยเมื่อเช้าของวันที่ ๒๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๗ นั้นเอง ทางชายฝั่งด้านทะเลอันดามัน ได้เกิดมี “คลื่นยักษ์สึนามิ” ถาโถมเข้าสู่ฝั่งอย่างรุนแรง กวาดล้างทำลายทั้งชีวิตผู้คน ตลอดจนสรรพสิ่งและทรัพย์สินของประชาชนทำให้ต้องดับสิ้นสูญหายจากไปอย่างรวดเร็วแทบไม่น่าเชื่อ

แต่ก็ยิ่งดีที่หลังจากเกิดภัยพิบัตินี้ขึ้นแล้ว ก็ยังได้เห็นน้ำใจของคนไทยทั้งชาติที่เราไม่ทอดทิ้งกัน ต่างเข้าช่วยเหลืด้วยประการต่างๆ กันอย่างพร้อมเพรียงทันที ต่อเนื่องมาด้วยความเสียสละ และเมตตาอย่างจริงใจ โดยไม่เลือกศาสนาและเชื้อชาติแต่อย่างใดเลย ทำให้ประเทศไทยเราได้ใช้วิกฤติการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ แปรเปลี่ยนเป็นโอกาสใหม่ๆ ที่ดีงาม ด้วยความรักสามัคคีโดยพร้อมเพรียงกันได้ดีขึ้น

นี่ก็พอช่วยคลี่คลาย ทำให้ชาวไทยเราทั้งหลาย “สวัสดิ์ปีใหม่” กันด้วยความแจ่มใสได้ดีขึ้นบ้างตามสมควร ขอให้สิ่งที่ไม่ดีงามทั้งหลาย จงผ่านพ้นไปให้หมดสิ้นพร้อมกับปีเก่าเถิดนะครับ

สำหรับ “วารสารไทย” ฉบับที่ ๙๓ นี้ ก็ยังมีเรื่องดี ๆ ที่น่ารู้ น่าสนใจเสนอต่อท่านผู้อ่านได้เช่นเคย เช่น เรื่อง “พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว” เรื่องของ “ราชวงศ์ไศเลนทร์” ซึ่งกล่าวถึงอาณาจักรศรีวิชัยที่รุ่งเรืองเป็นประวัติศาสตร์ส่วนหนึ่งที่น่าสนใจมาก ไม่แพ้เรื่อง “วังเจ้าตากเมืองนคร” แล้วก็สำหรับผู้สนใจประวัติความเป็นมาของธงไตรรงค์ ก็จะไม่ผิดหวังเมื่อได้อ่านเรื่อง “ความสำคัญของธงชาติ” ส่วนเรื่อง “คุณธรรมสร้างคนสร้างชาติ” และเรื่อง “ศิลปะของการสร้างความสำเร็จ” ก็ได้เน้นถึงความสำคัญของ IQ และ EQ ให้เข้าใจง่าย ๆ ดี

นอกจากนั้นก็ยังมีเรื่องอื่นอีกหลายรส เช่น เรื่อง “เส้นทางสายไหม ผ้าเผ่าไท สู่ตลาดสากล” เรื่อง “โรงหนัง โรงละคร ย้อนยุคถึงศตวรรษ” เรื่อง “นักร้องไขนและลูกคู่” พร้อมทั้งเรื่อง “คลื่นยักษ์สึนามิ” เหล่านี้ล้วนแต่มีสาระน่าอ่าน พอที่จะต้อนรับสวัสดิ์ปีใหม่กับท่านผู้อ่านทั้งหลายได้ดีอยู่

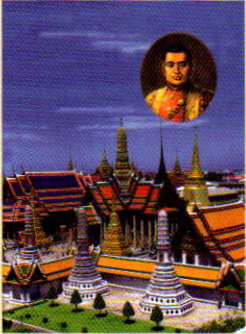
ซึ่ง “วารสารไทย” ต้องขอขอบพระคุณ ต่อความกรุณาของบรรดานักเขียนทุกท่านไว้ด้วยเป็นอย่างสูง
อนึ่งในวาระดีที่ขึ้นใหม่ พ.ศ.๒๕๔๘ นี้ ในนามของคณะผู้จัดทำ “วารสารไทย” ผมขออนุญาตกราบอาราธนาอัญเชิญอำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย ตลอดจนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลโลก ได้โปรดทรงอภิบาลรักษาและประทานพร ให้บรรดาสมาชิกและท่านผู้อ่าน “วารสารไทย” ทุกท่าน จงประสบแต่ความสุขสิริสวัสดิ์พิพัฒนามงคล มีความสุขความสำเร็จสมบูรณ์ด้วยจตุรพิภพชัย มีจิตประสงค์จำนงสิ่งใดที่ดีงาม และเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ ขอจงสัมฤทธิ์ผลสมดังตั้งใจทุกประการ ตลอดปีใหม่ ๒๕๔๘ นี้ด้วยเทอญ

สวัสดิ์ปีใหม่ครับ

ชาคริต จุลกะเสวี

๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘

สารบัญ

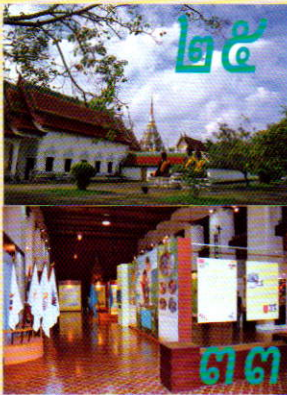
๔

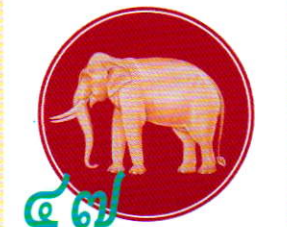
๖

๑๓

๒๕

๔๗

๗๑

๗๗

๘๔

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ๔	๔
คุณหญิงคณิดา เลชะกุล	
พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ๖	๖
ศาสตราจารย์พิเศษ ทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา	
วังเจ้าตากเมืองนคร ๑๓	๑๓
เนาวรัตน์ ทองรมย์	
ราชวงศ์ไศเลนทร์ ตอนที่ ๒ ๒๕	๒๕
ประพัฒน์ ตรีนรงค์	
การบรรยายพิเศษ เรื่อง “ความสำคัญของธงชาติ” ๓๓	๓๓
วันเสาร์ที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๔๗ ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ	
โดย รองนายกรัฐมนตรี (นายวิษณุ เครืองาม)	
สัญลักษณ์ประจำชาติไทย ๔๗	๔๗
สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี	
ศิลปะของการสร้างความสำเร็จ ๕๐	๕๐
ดร.เย็นใจ เลาหวณิช	
เส้นทางสายไหม ผ้าเผ่าไทสู่ตลาดสากล ตอนจบ ๕๓	๕๓
ชาคริต จุลกะเสวี	
“โรงหนัง โรงละคร ย้อนยุคกึ่งศตวรรษ” ตอนจบ ๖๔	๖๔
ใหญ่ นายน	
นักร้องโจนและลูกคู่ ๗๑	๗๑
ปัญญา นิตยสุวรรณ	
รายงานข้อเท็จจริง มหันตภัยคลื่นยักษ์สึนามิ ๗๗	๗๗
รัฐพล ศรีวิลาศ	
งานประเพณีสารทไทย กล้วยไข่เมืองกำแพงเพชร ๘๔	๘๔
กัญณคมนต์ กะมุทา	

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

คุณหญิงคนिता เลชะกุล

วันที่ ๓๑ มีนาคม ตรงกับวันพระบรมราชสมภพ ในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ ทรงปกครองประเทศมาเป็นเวลานาน ๒๗ ปี ทรงทำให้เมืองไทยเป็นรัฐที่มีพลังของอำนาจ มีพลังของการเงิน มีพลังแห่งความงามของศิลปวิทยาการ ได้ทรงปราบศัตรูขยายดินแดนออกไปกว้างขวางที่สุดในสมัยรัตนโกสินทร์ ทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้รุ่งเรือง และทรงทำนุบำรุงบ้านเมืองให้อุดมด้วยโภคทรัพย์

แม้ว่าพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวจะทรงมีทัศนคติทางอนุรักษนิยม แต่ก็ทรงเปิดเมืองเพื่อรับวิทยาการและเทคโนโลยีสมัยใหม่ทรงยอมให้มิชชันนารีมาเผยแผ่ศาสนาคริสต์และวิทยาการใหม่ๆ ดังจะเห็นว่ามิชชันนารีชาวไทยหลายคนได้ศึกษาเรื่องอาวุธ เรื่องเรือกำปั่น เรื่องการพิมพ์ การแพทย์และการสาธารณสุข การศึกษาภาษาอังกฤษและวัฒนธรรมตะวันตก ทรงดำเนินนโยบายกับประเทศตะวันตกอย่างระมัดระวังรอบคอบ

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นนักการเมืองที่เจนจัดเวที และเล่นการเมืองเป็น ทรงเล่นอย่างชาวสะอาด คือ ทรงเป็นผู้มีประสบการณ์ เป็นคนทันคน ทรงใช้คนที่ตรงกับงาน ทรงปรับพระองค์ให้ทันกาล และทรงเป็นประชาธิปไตยอย่างยิ่ง

ในรัชกาลของพระองค์ ได้ทรงทำสงครามป้องกันชายพระราชอาณาเขตรอบทิศ ทั้งด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ทิศตะวันออก ทิศเหนือ และทิศใต้ ในความเป็นจริงแล้ว ชาติไหนบ้านเมืองไหน

ที่ต้องทำสงคราม มีแต่บ้านเมืองนั้นจะเกิดข้าวยาก หมาแพง และผู้คนยากจน แต่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงรบด้วยรอยยิ้ม ดังจะเห็นว่าเมื่อสวรรคตแล้ว ยังมีเงินเหลือในท้องพระคลังไว้ใช้ในราชการแผ่นดินสี่หมื่นชั่ง และมี “เงินถุงแดง” ซึ่งเป็นเงินส่วนพระองค์ที่ทรงได้กำไรจากการค้าสำเภาเก็บไว้ในพระคลังข้างที่ มีพระราชดำรัสว่า เก็บไว้ให้ลูกหลานใช้ไถ่บ้านไถ่เมือง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ได้ทรงใช้เงินถุงแดงเป็นค่าปรับให้แก่รัฐบาลฝรั่งเศส คราวเกิดวิกฤตการณ์ ร.ศ. ๑๑๒ รักษาเอกราชของชาติไว้จนถึงทุกวันนี้

สำหรับพระอารามสำคัญมากมาย และการวัดดูที่ทรงซ่อมและสร้างเป็นมรดกทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว ให้ลูกหลานไทยได้ใช้เป็นสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว หากเงินตราเข้าประเทศปีละมากมาย

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ทรงยกย่องพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ไว้ในพระราชหัตถเลขาที่ทรงมีถึงกรมหลวงวงศาธิราชสนิท ขณะเป็นแม่ทัพใหญ่ไปตีเมืองเชียงตุง เมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๕ ว่า รัชกาลที่ ๓ นั้น “ท่านเป็นหัวใจแผ่นดิน”

พระบรมราชาอนุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

ศาสตราจารย์พิเศษ ทองหล่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา

ทุกวันที่ ๓๐ มีนาคมของทุกปี

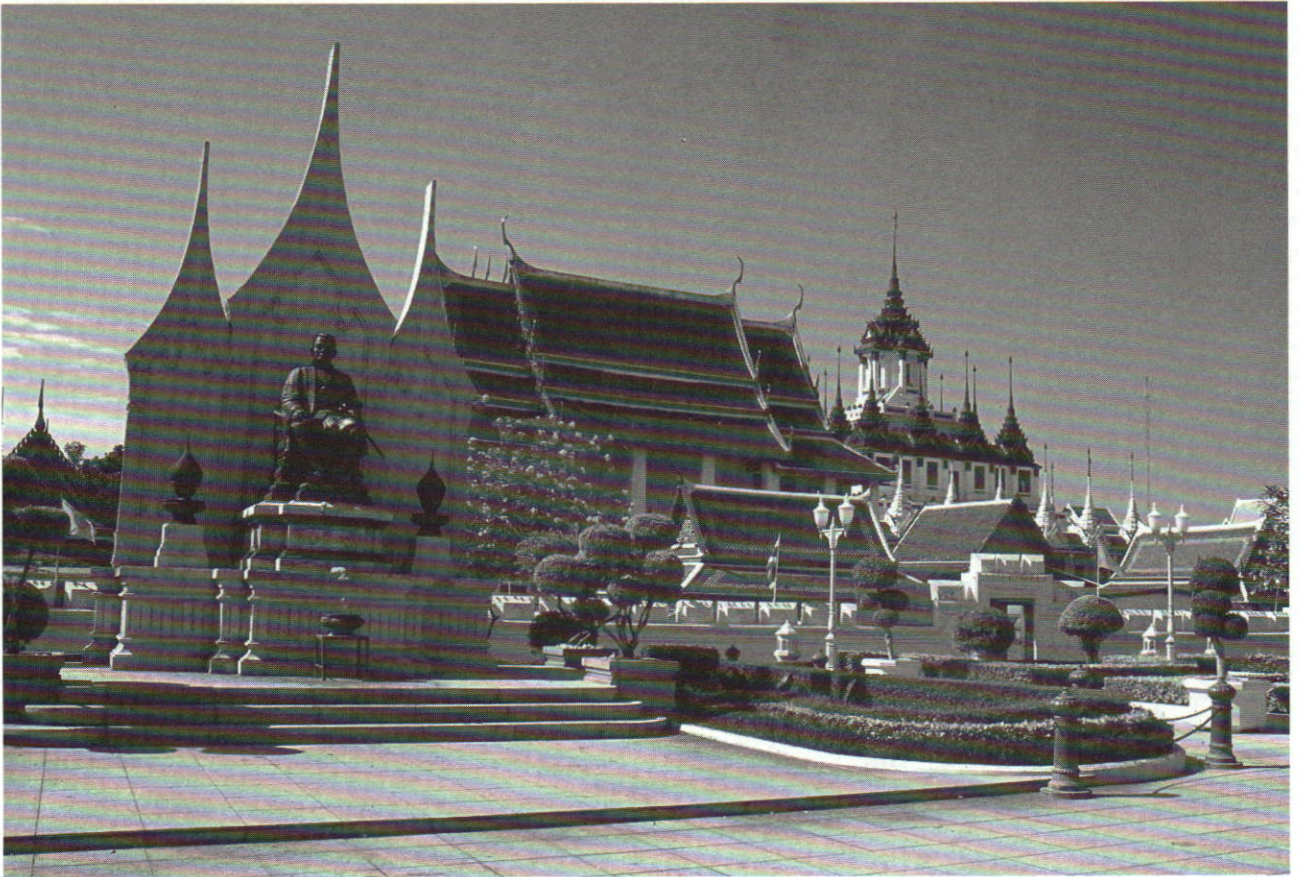
อันเป็นวันที่ระลึกพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหาเจษฎาราชเจ้า จะมีรัฐพิธีที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวหรือผู้แทนพระองค์เสด็จพระราชดำเนินไปถวายบังคมพระบรมรูปของพระองค์ ณ ลานพลับพลามหาเจษฎาบดินทร์ผ่านฟ้า ถนนราชดำเนินกลาง กรุงเทพมหานคร และมีผู้แทนหน่วยราชการ พ่อค้า ประชาชนไปวางพุ่มถวายบังคมเป็นจำนวนมาก ด้วยความรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณที่ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจสร้างความมั่นคง ความมั่งคั่ง และส่งเสริมรุดด้านศิลปวัฒนธรรมไว้เป็นเกียรติเป็นศักดิ์ศรี ให้ชาวต่างประเทศเดินทางเข้ามาชื่นชมทำรายได้ให้แก่ประเทศชาติและประชาชนอยู่ทุกวันนี้ ผู้เขียนจึงขอเล่าเรื่องพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาเจษฎาบดินทร์ พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเท่าที่รู้จักเพียงบางประเด็น เพื่อให้ลูกหลานคนไทยได้รู้จักพระผู้มีพระคุณแก่แผ่นดินตามสมควร

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคตตั้งแต่วันที่ ๒ เมษายน พ.ศ. ๒๓๙๔ แล้วผู้เขียนจะไปรู้จักพระองค์ท่านได้อย่างไร ก็รู้จักด้วยการอ่านเอกสารเก่า ๆ เช่น เทศนาพระราชประวัติพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เนื่องในการพระราชกุศลในสมัยพระชนมายุพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว บรรจบ ๑๐๐ ปี (พ.ศ. ๒๔๓๑) พระราชพงศาวดารรัชกาลที่ ๓ ของเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ และหนังสือจดหมายเหตุหลวง

อุดมสมบัติเป็นหลักโดยพยายามที่จะหาพระราชนิพนธ์พระราชดำรัสของพระองค์ท่านมาเป็นตัวอย่าง เพราะจะทำให้ทราบถึงพระราชดำริ พระราชอัธยาศัยอย่างแท้จริง

หนังสือพระราชพงศาวดารรัชกาลที่ ๓ นั้น ท่านผู้เรียบเรียงได้รับราชการในพระองค์ท่านเหตุการณ์บางเรื่องท่านเป็นผู้สนองพระเดชพระคุณด้วยตนเองสำนวนที่กล่าวถึงพระราชดำริ พระราชดำรัส แม้จะมีได้ยืนยันว่าเป็นการถ่ายทอดกระแสพระราชดำริพระราชดำรัสอย่างชนิดคำต่อคำ แต่ก็อาจสันนิษฐานได้ว่าใช่ เช่น พระราชดำรัสถึงเจ้าพระยาบดินทรเดชาให้สรรพนามว่า “พี่บดินทร์” บ้าง “พี่สิงห์” บ้าง หรือคำกระทุ้งที่ตระลาการซักถามกรมหลวงรักษารณเวศรถูกกล่าวโทษว่าชำระความไม่ยุติธรรม คำกระทุ้งนั้นเป็นพระราชนิพนธ์แน่นอนเพราะสำนวนมีทั้งรักทั้งแค้นเนื่องจากทรงถือว่าเป็นเพื่อนยากมาด้วยกัน จึงทรงสนับสนุนให้มีพระอิสริยยศสูงศักดิ์แต่กลับประพฤติพระองค์ไม่สมควร และสุดท้ายรัชกาลกระแสพระราชดำริถึงผู้สืบราชสมบัติและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานแก่พระยาศรีสุริยวงศ์ จางวางมหาดเล็กถึงการรักษาแผ่นดินในภายหลัง ก็เป็นพระราชดำรัสโดยตรงทั้งองค์

ส่วนจดหมายเหตุหลวงอุดมสมบัตินั้น เป็นจดหมายรายงานเหตุการณ์ในท้องพระโรงที่กล่าวถึงสงครามเมืองไทรบุรี ซึ่งหลวงอุดมสมบัติได้เข้าเฝ้าอยู่ในท้องพระโรงด้วยผู้หนึ่งจึงถ่ายทอดกระแสพระราชดำรัสให้พระยาศรีพิพัฒน์ ซึ่งต่อมาเป็นสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาพิชัยญาติ ผู้เป็นแม่ทัพในสงคราม

ลานพลับพลามหาเจษฎาบดินทร์ ถนนราชดำเนิน กรุงเทพมหานคร

เมืองไทรบุรีนั้นและเป็นผู้บังคับบัญชาของหลวงอุดมสมบัติได้ทราบความเคลื่อนไหวทางกรุงเทพ การจดจำถ่ายทอดคำพูดได้ถูกต้องทุกอักษรนั้นเป็นคุณสมบัติของคนสมัยก่อน อย่างเช่นพระไตรปิฎกที่มีความยาวถึง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ ก็ถ่ายทอดกันมาด้วยความทรงจำ ดังนั้นจดหมายหลวงอุดมสมบัติจึงเป็นเอกสารที่ทรงคุณค่ายิ่งที่แสดงถึงพระองค์ที่แท้จริงของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทางหนึ่ง

ตามพระราชประวัติพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ก่อนเสวยราชสมบัติปรากฏว่า เป็นพระเจ้าลูกยาเธอพระองค์ใหญ่ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงรับราชการรับผิดชอบในกรมท่า ซึ่งมีหน้าที่ในการค้าขายหารายได้เข้าพระคลังหลวง และทรงบังคับการสิทธิขาดในกรมพระตำรวจว่า การความรับสั่งทั้งปวง ประกอบกับทรงโอบอ้อมอารี กว้างขวางในหมู่พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการน้อยใหญ่ ดังนั้นเมื่อพระบรมชนกนาถทรงพระประชวร

และเสด็จสวรรคตอย่างกะทันหัน มิได้ทรงสถาปนาเจ้านายพระองค์ใดว่าที่รัชทายาท ที่ประชุมพระบรมวงศานุวงศ์และเสนาบดีพิจารณาเห็นว่า**สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามงกุฎ** ซึ่งทรงพระอิสริยยศสูงสุดขณะนั้นยังทรงพระผนวชและไม่ทรงปรารถนาในราชสมบัติ ประกอบกับสถานการณ์ความมั่นคงของบ้านเมืองก็ยังไม่เป็นที่ไว้วางใจ จึงพร้อมใจกันอัญเชิญ**พระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์** พระราชโอรสพระองค์ใหญ่ ขึ้นดำรงสิริราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์ รัชกาลที่ ๓ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ ด้วยความเรียบร้อยสืบไป

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเล่าถึงเหตุการณ์ตอนเปลี่ยนแผ่นดินดังกล่าวในพระบรมราโชวาทพระราชทาน**สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามมกุฎราชกุมาร**พระองค์แรก เมื่อวันที่ ๒๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๓๖ ความบางตอนว่า

“... ได้ฟังจากคำรับสั่งของ**พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าอยู่หัว**ต่อพระโอรสองค์ว่า **พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว**นั้น ทรงพระสติปัญญา มาก และเป็นที่โปรดปรานของ**พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย**ยิ่งนัก ถึงโดยว่าถ้ามีพระสติที่จะสั่งได้ ท่านไม่แน่ว่าจะทรงมอบราชสมบัติ พระราชทานท่าน หรือพระราชทาน**พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว** ด้วยในเวลานั้นบ้านเมืองยังต้องรบพุ่งติดพันกันอยู่กับพม่า จำเป็นต้องหาพระเจ้าแผ่นดินที่รอบรู้ในราชการทั้งปวง และเป็นที่นิยมยินดีทั่วหน้าจะได้ป้องกันศัตรูภายนอกได้ เพราะเหตุฉะนั้นพระองค์ท่านจึงมิได้มีความโทมนัสเสียพระทัย และก่อการลูกหลานอันใดขึ้นในบ้านเมืองตามความแนะนำของบางคนซึ่งคิดแก่งแย่งต่าง ๆ ด้วยความรักแผ่นดินและราชตระกูล อันภายในเกิดแตกร้างขึ้นแล้วย่อมเป็นช่องแก่ศัตรูภายนอกจึงได้เป็นการสงบเรียบร้อยกันมา

ส่วน**พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว**นั้นแล้ว เมื่อพิจารณาเหตุพระอัฐม้ายตามทีเรื่องก็เห็นได้ว่าทรงพระสติปัญญาและปราศจากความริษยาอาฆาต คือถ้าผู้ใดตั้งอยู่ในที่เช่นนั้น ย่อมจะทำลายล้าง**ทูลกระหม่อมและพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ**ลงเสียก่อน นี่หาเช่นนั้นไม่ ส่วน**ทูลกระหม่อม**ทรงตั้งพระสงฆ์คณะธรรมยุติกนิกาย เป็นการต่อสู้อย่างยิ่งมิใช่เล่น ท่านก็มีไข้แต่ไม่ออกพระโอรสผู้คัดค้านอันหนึ่งอันใดกลับพระราชทานที่วัดบวรนิเวศฯ ให้เป็นที่เสด็จมาประทับอยู่เป็นที่ตั้งธรรมยุติกนิกายและยกย่องให้เป็นราชาคณะผู้ใหญ่ จนถึงเป็นผู้สอปลั้พระปริยัติธรรมจนจนสวรรคตทีเดียวจึงได้ขอเลิกเรื่องหม้อผ้าแหวกอกแต่อย่างเดียวเท่านั้น แต่ทรงอดกลั้นอยู่ได้ถึงกว่า ๒๐ ปี ส่วน**พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ** นั้น เป็นที่นิยมยินดีของคนเป็นอันมากกว่าอยู่ยงคงกระพันชาติรีเป็นต้น ท่านก็มีได้ทรงรังเกียจอย่างหนึ่งอย่างใดข้ามอบให้ว่าทหารปืนใหญ่ปืนน้อยคือกรมกองแก้วจินดาเป็นต้น ครั้นเมื่อเสด็จไปทั้พญวนกลับมาแล้ว ก็ให้

ว่าพญวนชนะเลย คือพวกพระยาบันลือเป็นคนหลายร้อยคน มีกำลังเป็นอันมาก

... มาจนชั้นปลายที่สุดจนจะสวรรคต ใช่ว่าท่านจะไม่มีพระราชประสงค์จะให้พระราชโอรสสืบสันตติวงศ์เมื่อใด แต่หากท่านไม่มั่นพระทัยในพระราชโอรสของท่านว่าองค์ใดอาจจะรักษาแผ่นดินได้ **เพราะท่านรักแผ่นดินมากกว่าพระราชโอรส** จึงได้มอบคืนแผ่นดินให้แก่เสนาบดี ก็เพื่อประสงค์จะให้เลือกเชิญ**ทูลกระหม่อม** ซึ่งเห็นปรากฏอยู่แล้วว่าทรงพระสติปัญญาสามารถจะรักษาแผ่นดินได้ขึ้นรักษาแผ่นดินสืบไป นี่ก็เป็นการแสดงให้เห็นพระราชหฤทัยว่าต้นพระบรมราชวงศ์ของเราย่อมรักแผ่นดินมากกว่าลูกหลานในส่วนตัว”

เมื่อต้นรัชกาล**พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว** เจ้าอนุวงศ์เมืองเวียงจันทน์เข้ามาในงานถวายพระเพลิงพระบรมศพรัชกาลที่ ๒ ได้ทูลขอชาวลาที่ถูกรอภัยเข้ามาอยู่ในหัวเมืองชั้นในของกรุงเทพ ตั้งแต่รัชสมัยรัชกาลที่ ๑ กลับไปประเทศลาว ทรงปฏิเสธ เพราะชาวลาเหล่านั้นได้มาตั้งหลักฐานอยู่ด้วยความผาสุกช้านานแล้ว เจ้าอนุวงศ์ขัดเคืองจึงยกทัพมาช่วยกรุงเทพที่จะถูกอังกฤษบุก จนทัพหน้าของเจ้าอนุวงศ์จู่โจมเข้ามาถึงสระบุรีได้แล้ว จึงเกิดสงครามปราบเวียงจันทน์เป็นเวลาถึง ๓ ปีจึงสงบ และได้วีรบุรุษจากสงครามครั้งนี้คือ **พระยาบดินทรเดชา** (สิงห์ สิงหเสนี) เสร็จจากสงครามเวียงจันทน์ก็เกิดสงครามกับญวนที่พยายามแผ่อำนาจเข้ามาครอบครองเขมร ซึ่งเป็นประเทศราชของไทย คราวนี้ต่อสู้กันยืดเยื้อผลัดกันรุกผลัดกันรับถึง ๑๕ ปี เจ้าพระยาบดินทรเดชาต้องรับภาระนี้โดยตลอด หนังสือพระราชพงศาวดารได้อ้างพระราชดำริพระราชดำรัสในการทรงติดตามข่าวการสงครามโดยตลอดเหมือนกัน โดยเหตุที่ต้องช่วยเขมรจากการรุกรานของญวนนั้นตรัสว่า **“มิให้ต้องสิ้นชาติสิ้นศาสนา”**

พระราชพงศาวดารตอนหนึ่งได้กล่าวว่า

เจ้าพระยาบดินทรเดชาออกไปล่าปากตรากตรำ คิดราชการจะเอาเมืองเขมรคืนช้านานถึง ๑๕ ปี อุปมาเหมือนหนึ่งว่ายนํ้าอยู่กลางพระมหาสมุทรไม่เห็นเกาะไม่เห็นฝั่ง ฟุ้งจะได้ขนไม้ลอยมาได้เกาะ เป็นที่ยึดที่หวังมุ่งเข้าหาฝั่ง เจ้าพระยาบดินทรเดชาได้ทีแล้ว ก็เร่งรีบว่ายเข้าไปถึงฝั่งติดต๋อไปเสียให้ตลอด ฉันทัดเมืองเขมรจะเรียบร้อยมีความสุขยืดยาวไปนาน ๆ ... ทรงพระราชดำริว่าเจ้าพระยาบดินทรเดชาอยู่ในท้องที่อาจทราบเหตุการณ์ และความจริงเท็จได้ดีกว่าที่ในกรุงเทพ อนุญาตให้เจ้าพระยาบดินทรเดชาบัญชาการตามที่เห็นสมควร สำนวนดังกล่าวก็มีเค้าแสดงให้เห็นว่าเป็นการถ่ายทอดพระราชกระแสลงมาเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งแสดงถึงน้ำพระราชหฤทัยว่าทรงผูกพันกับแม่ทัพนายกองอย่างไร

เสด็จสงครามด้านญวนแล้ว ประเทศราชทางแหลมมลายูคือไทรบุรีและกลันตันเกิดแข็งเมืองขึ้นมาอีก และรุกเข้ามาถึงเมืองสงขลาโดยได้รับการสนับสนุนอย่างลับ ๆ จากอังกฤษ ทรงห่วงใยอยู่เป็นอันมาก เพราะอังกฤษก็แสดงฝีมือรบชนะพม่ามาแล้ว จึงโปรดให้กองทัพเมืองนครศรีธรรมราชลงไปช่วย แต่เจ้าพระยานครศรีธรรมราชกับพระยาสงขลาไม่สามัคคีกัน มีแรงอนต่าง ๆ ต้องส่งพระยาศรีพิพัฒน์เป็นแม่ทัพจากกรุงเทพลงไปบัญชาการอีกทัพหนึ่งจึงเกิดจดหมายหลวงอุดมสมบัติเขียนรายงานท้าวพระกรุณาคือท่านแม่ทัพถึงความเคลื่อนไหวในท้องพระโรงรวม ๑๕ ฉบับ และสกุลขุนนางได้เก็บไว้ถึง ๗๓ ปี จึงได้นำมาเปิดเผย ซึ่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงยอมรับว่า “เป็นหนังสือดีอย่างที่สุด น่าอ่านนับเป็นเอกได้เรื่องหนึ่ง” ซึ่งในหนังสือนี้ได้ถ่ายทอดพระราชดำรัสไว้ได้มากที่สุด ดังเช่นในการปรึกษาราชการสงครามได้ทรงเรียกแผนที่มาตรวจดู ตอนหนึ่งตรัสถามว่า

“ปืนหน้าเรือ ปืนท้ายเรือ เอาปืนอะไรไป พระนรินทร์กราบทูลว่าปืนทอง ยางไซ รับสั่งว่าคิดเอาปืนใหญ่จํารงค์รักษาพระศาสนาออกไปตี

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔

การอย่างนี้ถึงจะมีรัพลน้อยมีแต่ปืนมาก ๆ อยู่แล้ว มันจะเข้ามาทำไม่ได้ เอาราย ๆ กันเข้ายิงประเคน มันออกไป มันจะสู้อยู่ทนที่ไหน มันก็มาทางบก อย่างนี้ โดยจะมีปืนใหญ่มากก็มีแต่กระสุน ๒ นิ้ว ๓ นิ้วเท่านั้น มันจะสู้ปืนจํารงค์ได้ที่ไหน”

ในจดหมายหลวงอุดมสมบัติเอยถึงพระราชดำรัสองค์หนึ่งข้าอยู่หลายครั้งคือ “ให้รักไพร่พลเหมือนหนึ่งรักแก้วถ้าใช้สอยไม่ได้การแล้วก็ตัดหัวมันเสีย” แต่ถ้าศึกษาจากพระราชประวัติแล้วไม่เคยปรากฏว่าทรงใช้พระราชอำนาจอย่างพระราชดำรัสเลย นอกจากกรณีกรมหลวงรักษารณเรศร แม้กรณีทรงขัดเคืองเจ้าพระยานครศรีธรรมราชและพระยาสงขลา

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓

ก็ปรากฏในพระราชดำรัสว่า

“การทั้งนี้มีความน้อยพระทัยเจ็บพระทัยนัก ด้วยพระยาสงขลาไม่คิดปรึกษาหารือให้พรักร่วมกัน ทำจนไอ้แขกมันกำเริบ จะเข้ามาตีเมืองสงขลา เสียอีก ซึ่งเจ้าพระยานครฯ ขอกองทัพกรุงออกไป ๓,๐๐๐ นั้นน้อยนักหนาหาพอกับการทำ ให้แล้ว ได้ไม่ ... บอกกล่าวเข้ามาก็มีแต่ปด แก่ความว่า ไอ้แขกมันกำเริบอย่างนั้น อย่างนี้ ตกตื่นใจ ไปทีเดียว ช่างกระไรไม่มีพิธีมานะเลย น่าอดสู นักหนา พากันอ้อแอ้ไปเสียสิ้น”

ต่อมาอีกวันหนึ่ง เมื่อข่าวคราวเงียบไป ไม่มี ใบบอกรายงานเข้ามา ทรงขัดเคืองพระทัยตรัสว่า

“อ้ายแขกมันจองหองคุมเหงนักหนา ยก เข้ามาในเขตแดนเมืองสงขลา ทำเอาเมืองจะนะ เทพาไปได้ พระยาสงขลา ก็พากันอ้อแอ้เสียหมด นิ่งให้อ้ายแขก มันหลอกลวง ทำเข้ามาได้จนใน เขตแดน อ้ายแขกมันก็เป็นแต่ลูกเล็ก ๆ ยังให้มัน ทำได้ น่าเกลียดน่าชังนักหนาทีเดียว อ้ายยาโม ะไรไม่รู้ ถ้าไม่เป็นคนชอบอ้อแอ้อยู่แต่ก่อนแล้ว จะสั่งท้าวพระกรุณาให้ออกไปตัดเอาหัวมันเสีย”

และในที่สุดเมื่อพระยาสงขลารักษาเมืองไว้ได้ และเจ้าพระยานครศรีธรรมราชลงไปตีเมืองไทรบุรีคืน มาได้ ก็ทรงพระกรุณาปูนบำเหน็จแก่ข้าราชการผู้ใหญ่ ทั้งสองเป็นอันมาก

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเน้นถึงคุณธรรมของผู้มีหน้าที่ปกครองบ้านเมือง เป็นอย่างยิ่งเมื่อเจ้าพระยาบดินทรเดชาตั้งขัณฑ์ทัพอยู่ ณ เมืองพระตะบองจะไปทำศึกกับญวนเป็นครั้งที่ ๒ นั้น โปรดเกล้าฯ ให้นำกองคี่ดวงเจ้านายเขมร ซึ่งฝึกฝัซ้างไทย และพำนักอยู่ที่กรุงเทพ ออกไปช่วยพระยาบดินทรเดชา ในราชการทัพด้วย เพื่อว่าเมื่อเสร็จสงครามแล้วจะได้ อภิเชษนกงคี่ดวงเป็นกษัตริย์เขมรต่อไป เมื่อนกงคี่ดวง มากราบถวายบังคมลาได้พระราชทานพระบรมราโชวาท สั่งสอนหลายประการ โดยมีพระราชกระแสถึง การช่วยเหลือเมืองเขมรว่า ไม่ต้องพระราชประสงค์ ผลประโยชน์สิ่งใดในเมืองเขมรจะเอาแต่พระเกียรติยศ สืบไปภายหน้าว่า ทรงกู้เมืองเขมรขึ้นไว้มิให้พระพุท ศศาสนาเสื่อมสูญ พระบรมราโชวาทบางองค์น่า ประทับใจมาก เช่น

“ถ้าจะตั้งพระยาพระเขมรสืบไป ก็อย่าให้ ลุอำนาจแต่โดยใจว่า คนผู้นี้เป็นพวกมาแต่ก่อนผู้นี้ มิได้เป็นพวกมาแต่ก่อนให้พิเคราะห์ดูชาติดูสกุล และคนมีความชอบควรจะให้ได้อย่างไรก็ให้ตั้งแต่ง ตามควรให้ผู้น้อยยกย่องผู้ใหญ่เป็นลำดับกัน อย่าถือ ผู้น้อยให้ข้ามเกินผู้ใหญ่อย่าเห็นแก่หน้าเกรงใจบุคคล อย่าหูเบาใจเบา พระยาเขมรจะมีความโหม่นสน ...”

“พระองค์ด้วงสติปัญญาอายุอาณานามก็เป็น

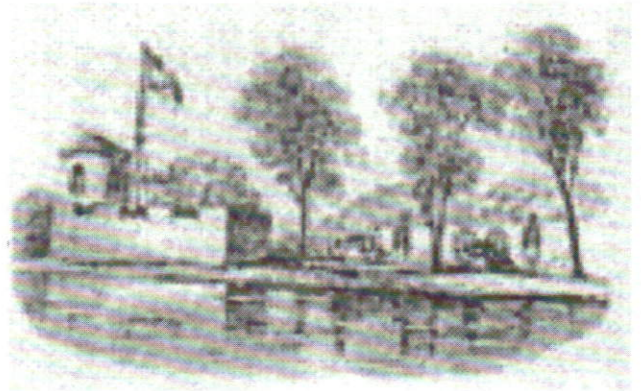
ผู้ใหญ่แล้ว จะตรึงการสิ่งใดก็ให้รอบคอบทำให้ใจให้เสมอ
อย่าก่อปรไปด้วยฉันทาโหลาโหลาโยคาคติ ตั้งตัว
ให้เที่ยงธรรม ทำให้คมคาย ให้พระยาพระเชมรกลัว
อำนาจ อย่าให้หมิ่นประมาทได้ กลัวนั้นมียอยู่ ๓
ประการ กลัวอาชญาประการ ๑ กลัวบุญวาสนา
ประการ ๑ กลัวสติปัญญารู้เท่าทันประการ ๑
กลัวบุญกลัววาสนากลัวสติปัญญานั้นทั้งรักทั้งกลัว
เชมรผู้ใดผิดกระทำโทษตามผิดนั้น ก็ให้หยิบยกโทษ
ผิดออกให้เห็น อย่าให้ผู้อื่นติเตียนว่ากระทำโทษคน
หาผิดมิได้...”

ส่วนเยาวชนไทยในรัชสมัยทรงห่วงใยอย่างใด
ปรากฏในพระราชนิพนธ์บทนำ ตำรากรลอนกลบท ที่
จารึกไว้ในวัดพระเชตุพนฯ ตอนหนึ่งว่า

“ด้วยก่อนเก่าเหล่าลูกตระกูลปราชญ์	ทั้งเชื้อชาติผู้ดีมียศศักดิ์
ย่อมฝึกหัดศึกษาข้างอาลักษณ์	ล้วนรู้หลักพากย์พจนานุกรมกลอน
ทุกวันนี้มีแต่พาลสันดานหยาบ	ประพฤติบาปไปเสียสิ้นแผ่นดินกระฉ่อน
จะหาปราชญ์เจียนจะขาดพระนคร	จึงขอพรพุทธาไธรยาคุณ

อันกุลบุตรจะสืบสายไปภายหน้า	จงปรีชาเข้มแข็งทุกหมื่นขุน
ให้ฝึกฝนในกุศลมนุญ	อย่ามัวมุ่นฝันผาสุราบาน
พึงสั่งเสพลับปฐะสุจริต	รู้ชั่วชอบประกอบกิจเป็นแก่นสาร
สดับเรื่องเรื่องปัญญาปรีชาชาญ	สุภาษิตพิสดารหมั่นอ่านเรียน
อันอักษรกรลอนเพลงนักเลงเล่น	จะรักใคร่พอให้เป็นแต่พาเหียร
อย่าหลงไหลในผีปากคิดพากเพียร	แท้บาปเป็นตนตามรูปนามธรรม”

เมื่อจะถึงที่สุดแห่งพระชนมชีพแล้ว พระบรม
ราชาวาทอันมีคุณค่าสูงสุดแก่ชาติไทย ที่พระราชทาน
แก่พระยาศรีสุริยวงศ์ซึ่งทรงพยากรณ์ไว้อย่างถูกต้องว่า

“การต่อไปภายหน้าเห็นแต่เอ็งจะรับราชการเป็น
อธิบดีผู้ใหญ่ต่อไป” คือ

“การศึกษาสงครามข้างญวนข้างพม่าก็เห็นจะ
ไม่มีแล้ว จะมีอยู่ก็แต่ข้างพวกฝรั่งให้ระวังให้ดี
อย่าให้เสียทีแก่เขาได้ การงานสิ่งใดของเขาที่ดี
ควรจะเรียนร่ำเอาไว้ก็เอาอย่างเขา แต่อย่าให้
นับถือเลื่อมใสไปทีเดียว”

และเรื่องที่ผูกพันพระราชหฤทัยตลอดมาก็คือ

“ทุกวันนี้คิดสละห่วงใยได้หมด อาลัยอยู่
แต่วัดวาสร้างไว้ใหญ่โตหลายวัดที่ยังค้างอยู่ก็มี
ถ้าชำรุดทรุดโทรมไปจะไม่มีผู้ช่วยทำนุบำรุงเงิน
ในท้องพระคลังที่เหลือจับจ่ายใช้การแผ่นดินมีอยู่
๔ หมื่นซัง ขอสักหมื่น ๑ เกิด ถ้าผู้ใดเป็นเจ้าของดิน
แล้ว ให้ช่วยบอกแก่เขาขอเงินรายนี้ ให้ช่วย
ทำนุบำรุงวัดที่ชำรุด และการวัดที่ยังค้างอยู่นั้น
เสียให้แล้วด้วย”

นี่คือ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหา
เจ้าสุวณภพดิษฐ์ พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงทศพิธ
ราชธรรมอันประเสริฐ และมีพระมหากรุณาธิคุณแก่
ชาติไทยเป็นอนเนกนานัปการ

วังพระเจ้าตากดินเมืองนครศรีธรรมราช

วังเจ้าตากเมืองนคร

เนาวรัตน์ ทองรมย์

เมื่อ ผู้เขียนยังเป็นเด็ก พ่อเคยเล่าให้ฟังเสมอเรื่อง “วังเจ้าตาก” พ่อบอกว่า วังเจ้าตากอยู่ที่
ลานสกา (ปัจจุบันนี้อยู่ในอำเภอพรหมคีรี) จังหวัดนครศรีธรรมราช อยู่ในถ้ำบนเขา ลึกเข้าไปในป่าดงพงไพร
ยากที่ผู้คนจะเข้าไปถึงได้

เขาขุนพนม อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช

ผู้เขียนก็จดจำไว้ได้ตลอดเวลา และคิดในจินตนาการของเด็ก ๆ ว่า วังเจ้าตากคงมีขอบเขตพระราชฐานกว้างขวางใหญ่โต คล้ายเขตพระราชฐานในกรุงเทพมหานคร ดังที่เคยเห็นในรูปภาพ พ่อเล่าอีกว่า เจ้าตากคือ พระเจ้าตากสินหรือพระเจ้ากรุงธนบุรี ถูกสังหารชีวิต แต่หลบหนีมาได้ จึงเดินทางรอนแรมมาประทับที่เมืองนคร แต่กลับถูกจับได้ จึงหนีไปประทับอยู่ในถ้ำบนเขาขุนพนม จนเสด็จสวรรคตที่นั่น

เมื่อผู้เขียนเติบโตได้เรียนประวัติศาสตร์ไทย รู้ลึกซึ้งขึ้นในพระเดชานุภาพ ความกล้าหาญของสมเด็จพระเจ้าตากสินมาก พระองค์พร้อมด้วยทหารเพียงไม่กี่คนทรงแหวกวงล้อมฝ่าทหารพม่าที่ล้อมกรุงศรีอยุธยา จนกระทั่งมาสร้างกรุงธนบุรีเป็นเมืองหลวงใหม่ได้ แต่ทว่าจจะรวบรวมอาณาเขตได้เป็นปึกแผ่น ก็ต้องปราบปรามก๊กต่าง ๆ ที่ตั้งตัวเป็นใหญ่จนราบคาบ จนสามารถขับไล่พวกพม่าออกไปจากพระราชอาณาเขตไทย แม้กรุงศรีอยุธยาจะ

ล่มสลายลง แต่กรุงธนบุรีก็ผงาดขึ้นมาแทนที่ เมื่อพุทธศักราช ๒๓๑๐

สมเด็จพระเจ้าตากสิน ทรงพระราชกรณียกิจอย่างหนัก หลังจากเสด็จขึ้นครองราชสมบัติแล้วยังต้องปราบปรามราชศัตรูทั้งภายในและภายนอกราชอาณาจักร โดยมีนายทหารผู้ยิ่งใหญ่สองคนพี่น้องคือ เจ้าพระยาจักรี หรือภายหลังคือสมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก (พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช) และเจ้าพระยาสุรสีห์ (ภายหลังคือสมเด็จพระอมรินทราบรมราชินี) ทรงทำนุบำรุงราชอาณาจักร และทรงบำรุงใจไพร่ฟ้าประชาชนให้เกิดความกล้าหาญ เลิกกลัวอริราชศัตรู มุ่งทำมาหากินให้เกิดสันติสุข ทรงส่งเสริมวรรณคดีไทย แม้จะมีเวลาน้อยแต่เมื่อทรงว่างพระราชภารกิจเพียงน้อยนิดก็ทรงพระราชนิพนธ์วรรณคดี และให้ประมุขนักปราชญ์ราชบัณฑิตช่วยกันฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม กวีนิพนธ์ในระยะเวลาเพียง ๑๕ ปี ที่ครองราชสมบัติ พระองค์ทรงพระราชภารกิจแทบไม่มีเวลาได้เสวยความสุขสบาย

มาในตอนปลายรัชกาล เมื่อพุทธศักราช ๒๓๒๕ ขณะที่สมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึก กริธาทัพไปตีเมืองเวียงจันทน์ ทางกรุงธนบุรีก็เกิดจลาจล เพราะพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระสติวิปลาส ในพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา กล่าวไว้ตอนนั้นว่า

“ในขณะนั้นบ้านเมืองก็เกิดจลาจลเดือดร้อน ทั้งฝ่ายพระพุทธจักร พระพุทธศาสนาเศร้าหมอง ฝ่ายพระราชอาณาจักร ประชาราษฎรก็ได้ความเดือดร้อนด้วยทุกข์ภัย เพราะพระเจ้าแผ่นดินมิได้ตั้งอยู่ในทศพิธราชธรรมสุจริต คิดให้นัยแก่คนพาล ให้ฟ้องร้อง

ข้าทูลละอองธุลีพระบาทผู้ใหญ่ผู้น้อยทั้งข้างหน้าข้างใน และราษฎรทั้งหลาย ว่าขายข้าวเกลือของาเนื้อไม้ สิ่งของต้องห้ามทั้งปวงต่าง ๆ เอาลงสำเนา ไม่ขายว่าขาย และฟ้องร้องว่าขายหญิงมีชื่อผู้นั้นเป็นโจรลักพระราชทรัพย์เงินทองในท้องพระคลัง ไม่ลักว่าลัก ล้วนแต่ความเท็จไม่จริง แกล้งใส่ความใส่โทษเอาเปล่า ๆ ทั้งนี้ แล้วให้ลงพระราชอาญาโบยตีจำจอง และให้ทำโทษเจ้าจอมข้างในว่าลักเงินเหรียญในพระคลังใน หายไปกำปั่นหนึ่ง ให้โบยตีและจำไว้เป็นอันมากแล้วให้เอาเจ้าจอมในรีชาวคลังขึ้นย่างเพลิง จนถึงแก่ความตาย

ฝ่ายพวกคนพาลเป็นโจทก์ถึงสามร้อยสามสิบสามคน มีพันศรีพันลาเป็นต้น นำเอาฟ้องมายื่นขุนโยธาบดีเจ้ากรมทนายเลือกหอกซ้าย ให้กราบบังคมทูลพระเจ้าแผ่นดิน พระเจ้าแผ่นดินทรงพิพากษา กลับเอาเท็จเป็นจริง บังคับว่าถ้าโจทก์สาบานได้ให้ปรับไหมลงเอาเงินแก่จำเลย ตามคำโจทก์หามาก และน้อย ถ้าจำเลยมิรับให้เขียนขับผูกมือ ตบตอย ตัดไม้และย่างเพลิงบ้างตาย บ้างลำบากเป็นอันมาก แล้วล่อลวงให้ลูกะโทษตามมีและยาก ฝ่ายข้าราชการ และราษฎรกลัวภัยคิดกันลูกะโทษเปล่า ๆ ว่าขาย สิ่งของต้องห้ามสิ่งนั้น ๆ ไปต่างประเทศ เป็นเงินเหรียญบ้างเงินกุ่มบ้างคนละเท่านั้น ๆ สำคัญว่าสิ้นโทษแล้ว ครั้นมีผู้ฟ้องอีกกลับให้พิจารณา ถ้าสิ่งของ ต้องให้ลูกะโทษมากน้อยเท่าใดให้หักเสียเท่านั้น ที่เหลือและต่างกันออกไปให้ปรับไหม แม้รับตามฟ้องให้ปรับทวิคูณเอาเงินสองเท่า ถ้าไม่รับต่อลงหวาย จึงรับให้ปรับจตุรคูณเอาเงินสี่เท่า ที่คนมีก็ได้ให้ที่คนจนขัดสนก็ต้องทนให้เขียนไปทุกวันทุกเวลากว่าจะได้ทรัพย์ บ้างตายบ้างลำบาก ได้ความยากแค้นทั่วไปจนหัวเมืองเอกโตตรีจัตวาทั้งสิ้น เร่งรัดเอาทรัพย์ สิ่งเป็นของหลวง คนทั้งหลายมีหน้าคร่ำไปด้วยน้ำตา ที่หน้าขึ้นตาบานอยู่แต่ฝ่ายคนพาลที่เป็นโจทก์และพรรคพวกโจทก์ จึงโปรดให้ตั้งพันศรีเป็นขุนจิตรฤๅลตั้งพันลาเป็นขุนประมุขพระราชทรัพย์ เป็นนายกอง

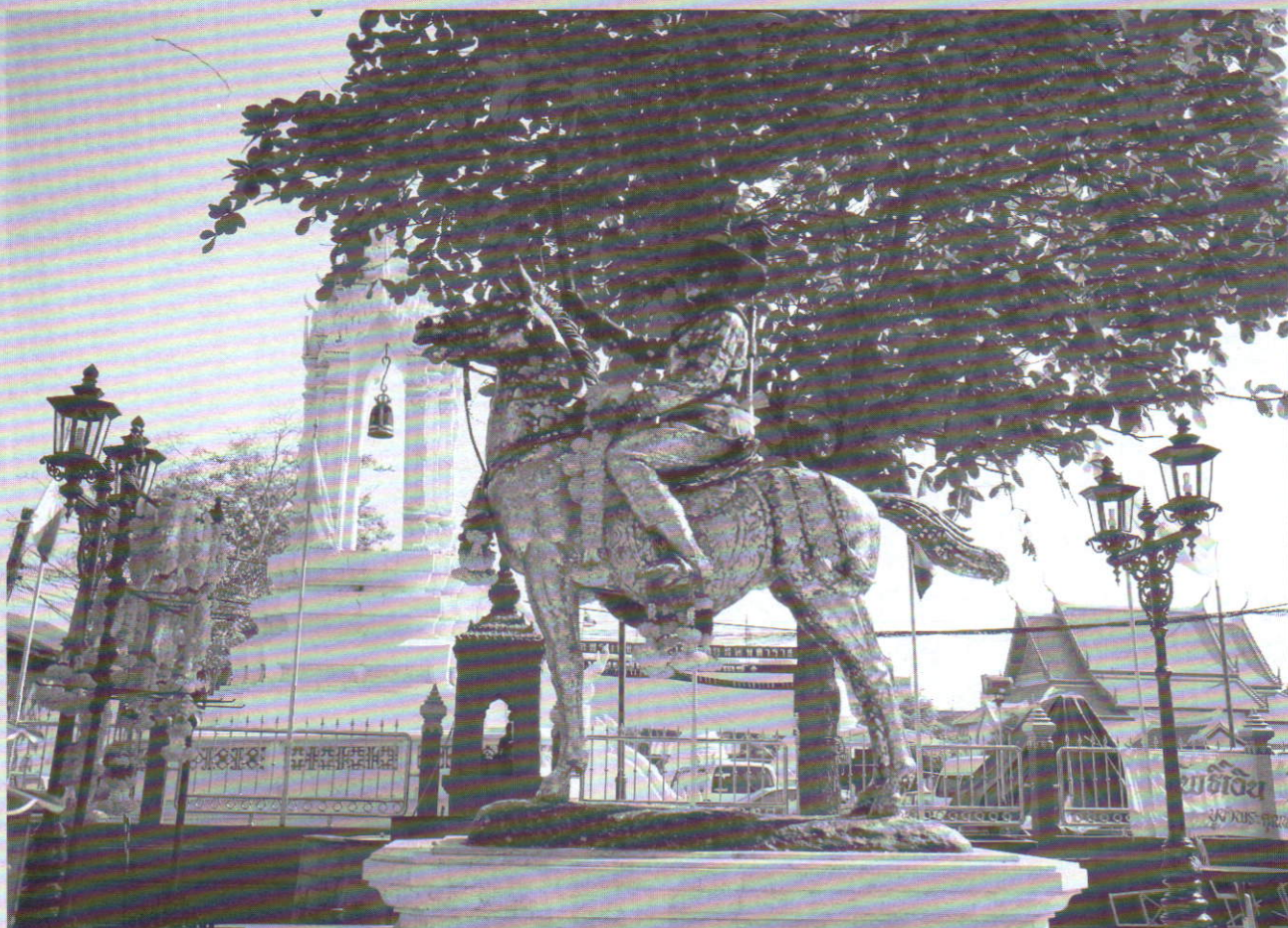

พวกโจทก์ทั้งนั้น และครั้งนั้นเสียงร้องครางพิลาปว่าไร
แข็งเข้าไปในพระราชวัง ฟังครวจะสังเวชเหมือนอย่าง
ในยมโลก ที่ทั้งเหย้าเรือนเสียยกครอบครัว อพยพหนี
เข้าป่าดงไปก็เป็นอันมาก บ้านเรือนร้างว่างเปล่าอยู่
ทุกแห่งทุกตำบล อนึ่งทรงสงสัยข่าวราชการชาว
พระคลังต่าง ๆ ว่าลักฉกราชทรัพย์สิ่งของในท้อง
พระคลังทั้งปวง จึงตั้งเอาพระราชาคณะพวกอลัชชี
เหล่านั้นมากำกับคลัง ๆ ละองค์ ทุก ๆ พระคลังมิได้
ไว้พระทัยพวกชาวคลังคฤหัสถ์ทั้งสิ้น”

ความในพระราชพงศาวดารเล่าไว้อีกว่า
นายบุญนากนายบ้านแม่ลาแขวงกรุงเก่ากับขุนสุระคิด
อ่านกันช่องสุ่มประชาชนให้ยกลงไปตีกรุงธนบุรี
เมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินให้พระยาสุรศักดิ์ออกไป
จับตัวกบฏ พระยาสุรศักดิ์ก็เข้ากับพวกกบฏ เป็น
นายทัพยกลงมาตีกรุงธนบุรี ต่อสู้กันจนตลอดรุ่ง
ในที่สุดสมเด็จพระเจ้าตากสินให้himนตพระสังฆราช

พระวันรัตและพระรัตนมุนีให้ไปเจรจาความเมืองกับ
พระยาสุรศักดิ์ สมเด็จพระเจ้าตากสินรับสารภาพผิด
ยอมแพ้ขอแต่ชีวิตจะออกบรรพชา พระยาสุรศักดิ์ยอม
พระองค์จึงทรงผนวชที่อุโบสถวัดแจ้งภายในพระราชวัง
พระยาสุรศักดิ์จึงให้ทหารไปตั้งล้อมอุโบสถไว้แน่นหนา
มิให้พระองค์หนีไปได้

ต่อมาสมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก
ได้ทราบข่าวการจลาจลจึงรีบยกทัพกลับมา ข้าราชการ
และประชาชนจึงอัญเชิญให้ขึ้นครองราชสมบัติ รับสั่งให้
เบิกตัวสมเด็จพระเจ้าตากสิน ซึ่งถูกบังคับให้สึกและ
พันธนาการไว้ ตั้งแต่ก่อนพระองค์จะเสด็จกลับมาจาก
เวียงจันทน์รับสั่งให้มีกระทุ้งถาม เหตุที่พระเจ้ากรุงธนบุรี
ทำความเดือดร้อนให้แก่อาณาจักรและพระพุทธ
ศาสนา พระเจ้ากรุงธนบุรีรับผิดทุกประการจึงให้
ประหารชีวิตที่หน้าป้อมวิชัยประสิทธิ์ แล้วนำพระศพ
ไปฝังไว้ ณ วัดบางยี่เรือใต้ พระชนมายุได้ ๔๘ พรรษา

พระบรมรูปสมเด็จพระเจ้าตากสิน ณ วัดอินทาราม แขวงบางยี่เรือ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

ข้อความเหล่านี้บันทึกไว้ในพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา แต่มีคำเล่าลือกันว่า สมเด็จพระเจ้าตากสิน มิได้ถูกประหารชีวิต แต่ได้นำนักโทษที่มีรูปร่างหน้าตาคล้ายพระองค์มารับโทษแทน

มีผู้สันนิษฐานว่า เหตุที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก มิได้ให้ประหารชีวิต สมเด็จพระเจ้าตากสิน มีสาเหตุหลายประการ

ประการแรก พระเจ้าแผ่นดินทั้งสองพระองค์ ทรงเป็นพระสหายสนิท เป็นเพื่อนร่วมน้ำสาบานกันมา ย่อมจะชื้อตรงต่อกันแม้จะบวชกับบวชพร้อมกัน

ประการที่สอง เมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสิน ทรงครองกรุงธนบุรีก็ได้ทรงชุบเลี้ยงสมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกเป็นอย่างดี จนได้ยกสถาปนาองค์สูงส่ง และร่วมทำศึกสงครามเพื่อประเทศชาติมาด้วยกัน

ประการที่สาม ทั้งสองพระองค์มีความสัมพันธ์เกี่ยวดองกันคือ เจ้าจอมมารดาฉิมธิดาของ สมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกได้เป็นพระสนมเอก ในสมเด็จพระเจ้าตากสิน มีพระราชโอรสคือ เจ้าฟ้าสุพันธุ์วงศ์ผู้ซึ่งเป็นผู้สืบทอดของพระอัยยิกาแม่ เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ขึ้นครองราชสมบัติแล้ว กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท ได้กราบทูลว่า “บรรดาบุตรชายน้อย ๆ ของเจ้าตากสินจะขอรับพระราชทาน เอาใส่เรือไปลมน้ำเสียให้สิ้น คำโบราณกล่าวไว้ว่า ตัดหวายอย่าไว้หนามหน่อ ฆ่าพ่ออย่าไว้ลูก ซึ่งจะเลี้ยงไว้นั้นหาประโยชน์ไม่จะเป็นเสียหนามไปภายหลัง” แต่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงขอชีวิตไว้ทั้งสิ้น เพราะทรงอาลัยรัก เจ้าฟ้าสุพันธุ์วงศ์ พระราชนัดดา และต่อมาได้พระราชทานพระนามใหม่ ว่า สมเด็จพระเจ้าหลานเธอ เจ้าฟ้าอภัยธิเบศรนคร

สมมุติวงศ์ พงศอิศวราชกุมาร และต่อมาทรงสถาปนาเป็นเจ้าฟ้ากรมขุนภานุรัตนจิต

นอกจากนั้นยังมีผู้สันนิษฐานอีกว่า สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีเมื่อทรงสร้างกรุงธนบุรีใหม่ ๆ นั้น ไม่มีพระราชทรัพย์เพียงพอ จึงทรงกู้เงินจากพระเจ้ากรุงจีนโดยผ่านทางนายสำเภาเรือของจีนสัญญาว่าจะชดใช้เงินให้ภายใน ๑๕ ปี แต่เนื่องด้วยมีพระราชภาระมากมาย ต้องเอาเงินนั้นมาสร้างเมืองใหม่และเลี้ยงดูราษฎรที่อดอยาก ทั้งเกิดสงครามแทบมิได้หยุดหย่อน จึงไม่สามารถหาเงินมาใช้หนี้เมืองจีนได้ตามกำหนดเวลา ทรงเกรงว่าบ้านเมืองจะถูกยึด จึงทรงรู้กันกับสมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก ทำอุบายว่า มีพระสติวิปลาสเพื่อทรงหนีหนี เพราะเมื่อไม่มีพระองค์เป็นผู้รับผิดชอบแล้ว จะไปเอาทรัพย์สินค้ายาจากผู้ใดได้

ถ้าเป็นจริงดังคำสันนิษฐานนี้ นับว่าสมเด็จพระเจ้าตากสิน ทรงเสียสละชีวิต และเลือดเนื้อของพระองค์ เพื่อประเทศชาติอย่างแท้จริง หรือจะเรียกอย่างคนธรรมดาว่า “ยอมตายทั้งเป็น”

เรื่องความเสียสละของสมเด็จพระเจ้าตากสินนั้น กล่าวกันว่านอกจากความเสียสละแล้ว พระองค์ยังไม่มีความโลภหวงแหนในราชสมบัติดังพระราชดำรัสที่เมืองพุทไธมาศ เวลาบ่าย ๓ โมงเศษ วันพุธ เดือนอ้าย ขึ้น ๕ ค่ำ ปีเถาะ พุทธศักราช ๒๓๑๔ ความว่า

“เป็นความสัตย์แห่งข้า ข้าทำความเพียรมิได้คิดแก่กายและชีวิต ทั้งนี้จะปรารถนาสมบัติพัสถานอันใดหามิได้ ปรารถนาแต่จะให้สมณชีพราหมณ์สัตว์โลกเป็นสุข อย่าให้เบียดเบียนกันให้ตั้งอยู่ในธรรมปฏิบัติ เพื่อที่จะเป็นปัจจัยแก่อิทธิพลอย่างเดียว ถ้าแลผู้ใดอาจสามารถอยู่ในราชสมบัติให้สมณพราหมณ์ ประชาราษฎรเป็นสุขได้ จะยกสมบัติทั้งนี้ให้แก่บุคคลผู้นั้นแล้วข้าจะไปสร้างสมณธรรมแต่ผู้เดียว ถ้ามีจะนั้นปรารถนาศีรษะและหทัยวัตถุสิ่งหนึ่งสิ่งใดก็จะให้แก่ผู้นั้น”

จะเห็นได้ว่า สมเด็จพระเจ้าตากสินทรงเสียสละอย่างแท้จริง มิได้หวงแหนในราชสมบัติ ขอให้ประเทศชาติเย็นงอยู่ได้ และให้ประชาราษฎรมีความสุข จึง “ยอมตายทั้งเป็น”

เมื่อสันนิษฐานกันหลายประการอย่างนี้แล้ว ก็เล่ากันว่า สมเด็จพระเจ้าตากสินทรงหลบหนีออกจากกรุงธนบุรีรอนแรมไปถึงเมืองเพชรบุรีแล้วมุ่งตรงไปนครศรีธรรมราช

เหตุที่สมเด็จพระเจ้าตากสินทรงหนีภัยไปเมืองนครศรีธรรมราช เพราะมีความสัมพันธ์กันมาตั้งแต่ต้นรัชกาลคือเมื่อทรงปราบก๊กเจ้าเมืองนครได้แล้ว เจ้าพระยานครศรีธรรมราช (หนู) ยอมสวามิภักดิ์โดยดี

เจ้าจอมปราง (พระนางเลียดขาว)

จึงไม่ทรงเอาโทษ โปรดฯ ตั้งเป็นพระเจ้านครศรีธรรมราช เจ้าประเทศราช ธิดาสองพระองค์ของพระเจ้า นครศรีธรรมราช (หนู) ได้เข้ามารับราชการ ในสมเด็จพระเจ้าตากสินคือ คุณฉิม เป็นมเหสีฝ่ายซ้าย มีพระราชโอรส ๓ พระองค์คือ พระพงศ์นรินทร์ พระอินทรภัย และพระนเรนทร์ราชาส่วนคุณปราง ธิดาคนเล็ก ได้เป็นพระสนมเอก เมื่อเจ้าอุปราชพัฒน์ อุปราช เมืองนครศรีธรรมราช บุตรเขยคนโตของพระเจ้า นครศรีธรรมราช (หนู) ขึ้นมาเข้าเฝ้าสมเด็จพระเจ้าตากสิน พระองค์ทรงทราบว่าคุณฉิม ธิดาคนโตของ พระเจ้านครศรีธรรมราช (หนู) ภริยาของเจ้าอุปราชพัฒน์ ถึงแก่กรรม จึงพระราชทานเจ้าจอมปรางให้เป็นภรรยา แต่เจ้าอุปราชพัฒน์รับพระราชทานแล้วก็หากลา อาจเอื้อนไม่ ตั้งไว้เป็นที่นางเมือง เพราะขณะนั้นรู้ๆ กันว่า เจ้าจอมปรางมีครรภ์พระหน้อยอยู่ นัยว่าสมเด็จพระเจ้าตากสินก็ทรงทราบ แต่ที่พระราชทานไป อาจเพราะทรงพระราชดำริถึงเรื่องการครองเมืองของ

พระราชโอรส อันจะเป็นกำลังรักษากำแพงเมืองในเวลาต่อไปข้างหน้า คือมีพระราชประสงค์ให้โอรสองค์ใหญ่ ในพระอัครมเหสีไปครองกัมพูชา

โอรสเจ้าจอมมารดาฉิม (พระราชธิดาองค์ใหญ่ ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก) ซึ่งโปรดฯ ให้เป็นเจ้าฟ้า (คือ กรมขุนกษัตราธิราชในรัชกาลที่ ๑) นั้นจะโปรดฯ ให้ขึ้นครองกรุงธนบุรี ส่วนทางใต้หาก เจ้าจอมมารดาปรางประสูติพระราชโอรสก็จะได้เป็น พระเจ้านครศรีธรรมราช ผู้เป็นเชื้อสายพระองค์ ปกครองหัวเมืองฝ่ายใต้ ซึ่งต่อมาเจ้าอุปราชพัฒน์ได้ เป็นเจ้าเมืองนครศรีธรรมราช และเจ้าจอมปราง ประสูติพระราชโอรสได้เป็นเจ้าเมืองนครต่อมา คือ เจ้าพระยานคร (น้อย)

นี่คือสาเหตุที่สมเด็จพระเจ้าตากสินทรงหนีภัย มาพำนักในเมืองนครศรีธรรมราช แต่พระองค์ทรง คำนึงถึงความปลอดภัยของเมืองนครและประชาชน ถ้าหากมีกองทัพติดตามมาก็จะเกิดศึกสงคราม

วัดเขาขุนพนม อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช

ทำความเข้าใจแก่เจ้าเมืองและชาวเมือง พระองค์ จึงเสด็จขึ้นเข้าไปในป่า จนถึงวัดเขาขุนพนม ทรงผนวชและทรงเจริญวิปัสสนากรรมฐานที่นั่น จนเสด็จสวรรคต

ประวัติวัดเขาขุนพนม

วัดเขาขุนพนม (หรือวัดเขา) อยู่ในท้องที่หมู่ ๓ ตำบลบ้านเกาะ อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช มีตำนานเรื่องเขาขุนพนมคนโบราณเล่ากันมาช้านานว่า เมื่อเมืองนครศรีธรรมราช ได้เข้าอยู่ในอำนาจของ กรุงศรีอยุธยาแล้ว พระเจ้าอยู่ทอง ได้ส่งพระนัดดา มีนามว่า พระพนมวัง พร้อมด้วยภริยา คือ นางเสด็จทอง มาเป็นเจ้าผู้ครองเมืองนครศรีธรรมราช ราวพุทธศักราช ๑๙๓๕ หลังจากเกิดโรคระบาด ในขณะนั้น ได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานกันใหม่ ในบริเวณ หาดทรายแก้ว อันเป็นตัวเมืองในปัจจุบัน ขณะเดียวกัน ได้เกณฑ์พระญาติวงศ์และราษฎรจำนวนหนึ่ง ออกไปสร้างเมืองบริวารขึ้นสี่เมือง คือ กรุงชิง

กรุงนาง กรุงตาก และกรุงหยัน และยังได้สร้างแหล่ง หลบภัยสงครามไว้อีกแห่งหนึ่งด้วยที่เขาขุนพนม เพราะเขาขุนพนมอยู่ใกล้ตัวเมืองนครศรีธรรมราช มากกว่ากรุงทั้งสี่ ประกอบด้วยใกล้ลำน้ำ มีลักษณะ เป็นกำแพงรอบภูเขาที่มีถ้ำมากมายทั้งข้างบนและ ข้างล่าง พระพนมวังที่ชาวบ้านนิยมเรียกว่า ขุนพนม ได้สร้างวัดขึ้นที่เชิงเขานั้นด้วย ชาวบ้านจึงตั้งชื่อหรือ เรียกวัดนี้ว่า “วัดเขาขุนพนม” ตามนามของเจ้าเมือง และเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า เขาน้อย หรือเขาคุมพนม

เขาขุนพนมเป็นภูเขาหินปูนลูกโดดเดี่ยว ๆ มีดินไม้ขึ้นปกคลุมอย่างหนาแน่น บนภูเขามีถ้ำหินปูน ที่มีหินงอกหินย้อยอยู่หลายถ้ำ เช่น ถ้ำพระเจ้าตาก ถ้ำตากฟ้า ถ้ำนางชี ถ้ำบุญมี ถ้ำน้ำ และถ้ำพระ

ในสมัยที่สมเด็จพระเจ้าตากสินทรงหนีภัย มาประทับที่วัดเขาขุนพนม การเดินทางยังกันดารต้อง บุกป่าฝ่าดง ยากที่ผู้คนจะเข้าไปถึงได้ ไม่ค่อย มีผู้ใดเห็นที่ประทับของสมเด็จพระเจ้าตากสิน จึงมีแต่คำเล่าลือเรื่องวังเจ้าตาก ผู้ที่ไม่เคยไปเห็น ก็ได้แต่คาดเดากันว่าวังคงจะหรูหรา อยากไปดูไปเห็น

โบสถ์หรือพระอุโบสถที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงสร้าง

กันมาก ปัจจุบันมีการคมนาคมสะดวกมาก ถนนหนทางกว้างขวาง สะดวกสบาย รถยนต์แล่นเข้าไปถึงวัด รถออกจากตัวเมืองนครศรีธรรมราชไปตามทางหลวงหมายเลข ๔๐๑๖ เมื่อถึงกิโลเมตรที่ ๒๑ เลี้ยวขวาเข้าไปประมาณ ๑ กิโลเมตรจากนั้นเลี้ยวซ้ายไปอีก ๑ กิโลเมตร ก็จะถึงวัดเขาขุนพนม ชาวบ้านทั่วไปเรียกว่า วัดเขาขุนนม (ภาษาถิ่นเมืองนครศรีธรรมราชตัดคำให้สั้นลง)

นัยว่าเมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมาประทับที่บนถ้ำวัดเขาขุนพนม ได้ทรงสร้างถาวรวัตถุไว้หลายอย่าง เช่น

๑. โบสถ์หรืออุโบสถ สมเด็จพระเจ้าตากสินทรงสร้างไว้ตรงเชิงเขาขุนพนม เป็นอุโบสถขนาดเล็ก กว้างยาว ๕.๒๐ x ๑๑.๒๐ เมตร แม้จะฉาบปูนใหม่เมื่อบูรณะ ก็ยังคงลักษณะเดิมไว้ฐานยกพื้นสูงโดยเป็น

ฐานเขียงสองชั้น และฐานสิงห์หนึ่งชั้น หลังคาจั่ว ไม่มีช่อฟ้าใบระกาและหางหงส์ประดับหลังคา โบสถ์นี้แปลกกว่าโบสถ์อื่น ๆ คือ มีประตูทางเข้าออกเพียงด้านเดียว อยู่ทางทิศตะวันออก ไม่มีหน้าต่าง ไม่มีช่องรับแสงหรือระบายอากาศ มีช่องรับแสง โดยเว้นช่องระหว่างผนังกับหน้าบัน ลักษณะอุโบสถเช่นนี้เรียกว่า “โบสถ์มหาอุด” สันนิษฐานกันว่าการไม่มีหน้าต่างก็เพื่อป้องกันภัยจากศัตรูมิให้จู่โจมเข้าไปภายในได้สะดวก

๒. ถ้ำพระเจ้าตากหรือถ้ำเขาขุนพนม อยู่ด้านหลังพระอุโบสถ บันไดทางขึ้นปัจจุบันมีรูปพญานาคปูนปั้นเจ็ดเศียรสองตน แผ่พังพาน ทอดตัวบนราวบันได มีทั้งหมด ๒๔๕ ขั้น สุดปลายทางพญานาคเป็นเพิงผาขนาดใหญ่ เรียกว่าถ้ำพระเจ้าตาก ทางขึ้นสู่ถ้ำนั้น มีไช้ทางตรงลื่น หากแต่เป็นทางคดเคี้ยวเลี้ยว

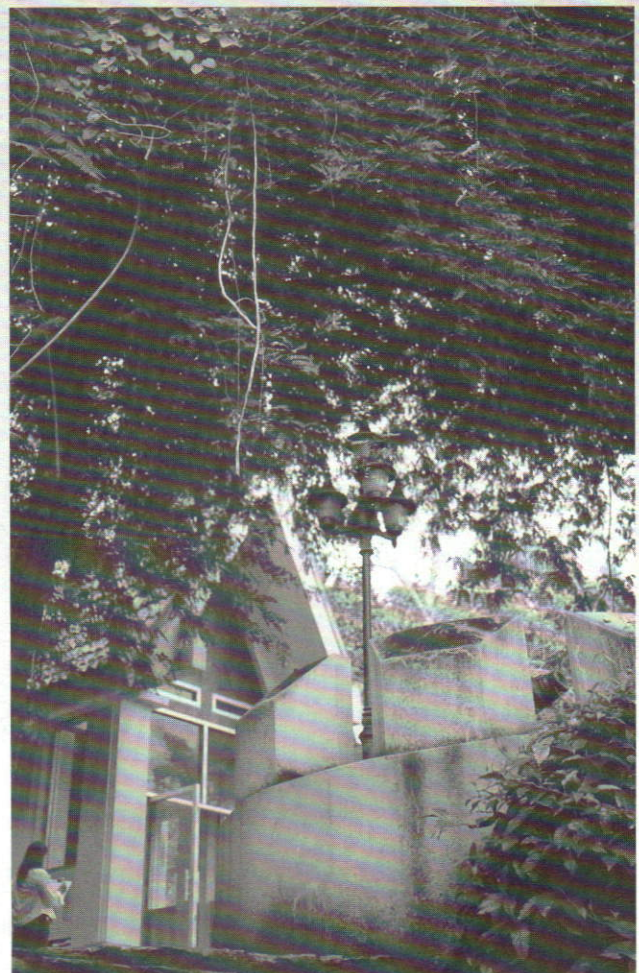
บันไดทางขึ้นรูปพญานาค

เป็นช่วง ๆ สมัยเมื่อสองร้อยกว่าปีก่อน ไม่มีทางเดิน การขึ้นสู่ถ้ำคงยากลำบาก (บันไดพญานาคเพิ่งทำขึ้น ในปัจจุบัน เพื่อสะดวกแก่คนที่จะขึ้นไปเที่ยวชม) ไกลดำแล้ว ยังมองไม่เห็นปากถ้ำ เพราะอยู่แอบลับ ขึ้นไป นอกทางหลบอยู่ที่รก ๆ เป็นปล่องขึ้นถึงถ้ำได้ และสามารถหนีออกทางช่องนั้นได้หากมีภัยมาทาง หน้าถ้ำ อันเป็นทางที่หนีทีไล่ได้ดี ปากถ้ำหัน หน้าไปทางทิศตะวันออก พื้นที่ใช้สอยบริเวณเพิงผา ๑๕x๑๒ เมตร ได้ปรับปรุงให้เป็นทิวีสถานกรมฐาน ส่วนสิ่งก่อสร้างดั้งเดิมที่ยังเหลืออยู่ คือประตู ทางเข้าด้านหน้าทิศตะวันออก หน้าถ้ำด้านทิศเหนือ มีกำแพงก่ออิฐถือปูนลักษณะคล้ายกำแพงเมือง กว้าง ประมาณ ๒.๖๐ เมตร ยาว ๙.๓๐ เมตร สูง ๑.๘๐ เมตร ที่ประตูมียักษ์เป็นทวารบาล ๒ ตน ด้านหน้า กำแพงมีลายปูนปั้นประดับด้วยชามสวองงาม มีป้อม วงกลมอยู่ที่ชะง่อนหินหน้าถ้ำด้านขวา หน้าป้อมมีช่อง ซึ่งสันนิษฐานว่าใช้ตั้งปืนใหญ่ แต่มีผู้ค้านว่าป้อม ปรากฏการณ์น่าจะสร้างในสมัยที่พระยาตรังภุมมาภิบาล เป็นเจ้าเมืองนคร เพราะท่านชอบมาพักผ่อนที่นี่บ่อย ๆ หาได้เกี่ยวกับสมเด็จพระเจ้าตากสินไม่

ป้อมปืนใหญ่หน้าชะง่อนเจิงเขา

พระตำหนักสมเด็จพระเจ้าตากสินที่เชิงเขาขุนพนม

ประตูทางเข้าถ้ำลักษณะคล้ายกำแพง

๓. พระตำหนักสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช
ตั้งอยู่ริมบริเวณชะง่อนหินใกล้เชิงเขา เมื่อขึ้นเขาตามบันไดนาครประมาณ ๑๐ เมตร พระตำหนักอยู่ทางซ้ายมือ บริเวณแห่งนี้เชื่อกันว่าเป็นที่ประทับขณะทรงผนวชอยู่ แต่กฎเหล็กเดิมหักพังจนไม่สามารถสันนิษฐานสภาพเดิมได้ ปี ๒๕๓๘ ทางวัดได้ก่อสร้างพระ

พุทธรูปสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชในตำหนักเชิงเขาขุนพนม

พุทธรูปปางไสยาสน์ บรรทมบนเรือภาพปริศนาภายในถ้ำ
ตำหนักใหม่เป็นศาลาโถง ยกพื้นสูง ภายในประดิษฐานพระบรมสาทิสลักษณ์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

ความเชื่อที่ว่าสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงหนีภัยมาประทับที่เขาสุนพูน เมื่อถึงนครศรีธรรมราชและเสด็จสวรรคตที่นั่นจึงมีพระบรมราชานุสรณ์สถานไว้หลายแห่ง โดยเฉพาะพระเจดีย์ที่บรรจุพระอัฐิ

แห่งแรก คือ พระเจดีย์ที่อยู่ในวัดพระมหาธาตุวรวิหารตั้งอยู่ทางด้านหน้าซ้ายมือของประตูจัดเป็นเจดีย์ที่กล่าวกันว่าบรรจุพระอัฐิสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชไว้กับอัฐิเจ้าพระยาหนครฯ (น้อย) พระราชโอรส ณ ที่นี้ลูกหลานเหลนตระกูล ณ นคร จะมาทำพิธีสักการบูชากันทุกปี

แห่งที่สอง ที่วัดประตู จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นวัดโบราณสมัยต้นรัตนโกสินทร์ มารดาเจ้าพระยาหนคร (พัฒน์) สร้างขึ้น เมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๗ - ๒๓๓๐ ภายในวัดมีเก๋งจีนทรงสี่เหลี่ยม กว้างยาวด้านละ ๖ เมตร ผนังก่ออิฐถือปูน หลังคามุงกระเบื้อง ด้านหน้าเก๋งเป็นแผ่นไม้ฉลุวดลาย ลังมาจากเมืองจีน ภายในเก๋งมีบ่วงคันทัน (บ่วงคือเจดีย์แบบหนึ่งที่นิยมสร้างกันในภาคใต้) สำหรับบรรจุอัฐิของผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว ถ้าบรรจุอัฐิผู้หญิงยอดจะเป็นรูปดอกบัวตูม หากบรรจุอัฐิผู้ชายจะเป็นเจดีย์ย่อมุมไม้สิบสอง กล่าวกันว่า ในบ่วงเจดีย์นี้บรรจุอัฐิของเจ้าพระยาหนคร (น้อยกลาง) แต่ผู้รู้บางท่านยืนยันว่า เจ้าพระยาหนคร (น้อยกลาง) สร้างเพื่อบรรจุอัฐิเจ้าพระยาหนคร (น้อย) ผู้เป็นบิดา และอัฐิสมเด็จพระ

พระเจดีย์ ณ วัดมหาธาตุวรวิหาร บรรจุพระอัฐิสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

พระเจ้าตากสินผู้เป็นปู ซึ่งเจ้าพระยามนทร (น้อยกลาง) ไปแบ่งมาจากวัดอินทาราม ธนบุรี

แห่งที่สาม ที่วัดอินทาราม ธนบุรี มีพระพุทธรูปฉลองพระองค์ของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชปางตรัสรู้ ขนาดหน้าตักกว้าง ๔ ฟุต ๘ นิ้วครึ่ง เป็นที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระองค์ประดิษฐานอยู่ในพระวิหารธรรมสวนะ

นอกจากนี้ที่วัดอินทาราม ยังมีพระเจดีย์กู่ชาติ ๒ องค์ อยู่ด้านหน้าพระอุโบสถ องค์ด้านตะวันออกมียอดเป็นบัวกลุ่ม เป็นที่บรรจุพระบรมอัฐิของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช องค์ที่อยู่ด้านตะวันตกมียอดเป็นปล้องไฉน เป็นที่บรรจุพระอัฐิพระอัครมเหสี

แห่งที่สี่ สุสานที่ประเทศจีน อยู่ที่เมืองซัวเถา อำเภอกวางไถ้ ซึ่งสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เคยเสด็จไปถวายบังคมเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๐ และทรงพระราชนิพนธ์ไว้ในหนังสือ “คืนถิ่นจีนใหญ่” ความว่าดังนี้

“สุสานเหมือนกับหลุมศพฝรั่งธรรมดา ไม่ได้ทำโค้ง ๆ แบบขงจื๊อที่เคยเห็นที่อื่น

พระเจดีย์ ณ วัดอินทาราม แขวงบางยี่เรือ เขตธนบุรี บรรจุพระอัฐิสมเด็จพระเจ้าตากสิน

มีป้ายหินแกรนิตสี่เหลี่ยม สลักตัวทองเป็นภาษาจีนแปลความว่า สุสานฉลองพระองค์และพระมาลาของพระเจ้าตากสินแห่งกรุงสยาม สร้างขึ้นในปีที่ ๔๗ แห่งรัชสมัยเฉียนหลง (ค.ศ. ๑๗๘๔) บูรณะใหม่เมื่อฤดูใบไม้ร่วงปี ค.ศ. ๑๙๘๕”

นอกจากนั้น ยังมีพระบรมรูป พระบรมรูปปั้นของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เป็นอนุสาวรีย์ให้คนไทยได้สักการบูชาอีกหลายจังหวัด

จากความกล้าหาญ ความเสียสละ ความเป็นนักรบของสมเด็จพระเจ้าตากสิน พระองค์ทรงกู้ชาติได้สำเร็จภายในเวลาไม่กี่เดือน และจากชีวิตที่อาภัพในบ้านปลายของพระองค์ ทำให้ชาวไทยซาบซึ้งจงรักภักดีต่อพระองค์ยิ่งนัก รัฐบาลและประชาชนชาวไทยจึงพร้อมใจกันถวายสมัญญา “มหาราช” แด่พระองค์ พระนาม “สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช” ยังคงสถิตในดวงใจของคนไทยตลอดกาล

และ “วังเจ้าตากเมืองนคร” ก็ยังคงสถิตอยู่คู่เมืองนครตลอดไป

วัดพระบรมธาตุไชยา ราชวรวิหาร อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ราชวงศ์ไศเลนทร์

ตอนที่ ๒

ประพัฒน์ ตรีนรงค์

กรุงศรีวิชัยอยู่ที่ไหน

เรื่องของกรุงศรีวิชัย ราชธานีหรือเมืองหลวงของอาณาจักรที่มีชื่อนี้ กษัตริย์ราชวงศ์ไศเลนทร์อยู่ที่ไหน? เป็นเรื่องที่มีปัญหามาก ดังเช่นที่หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช กล่าวไว้ในเรื่อง “พื้นฐานทางวัฒนธรรมไทย” เมื่อ พ.ศ.๒๕๑๔ มีข้อความตอนหนึ่งว่า

“ก่อนจะเกิดอาณาจักรกัมพูชานั้นได้มีอาณาจักรแบบอินเดีย ได้รับอารยธรรมอินเดียเกิดขึ้นในภาคใต้ของไทย มีบริเวณตั้งแต่ไชยาลงมาถึงนครศรีธรรมราช

ตลอดแหลมมลายูและข้ามไปยังเกาะสุมาตรา อาณาจักรนี้คือ **อาณาจักรศรีวิชัย** ศูนย์กลางของอาณาจักรศรีวิชัยนี้ นักโบราณคดียังตกลงกันไม่ได้แน่ว่าอยู่ที่ใด บ้างว่าอยู่ที่เมืองซาเลิมบัง (ปาเลิมบัง) ในสุมาตรา แต่ได้ค้นพบพระพุทธรูปที่จังหวัดนครศรีธรรมราช และที่อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งเป็นแบบศรีวิชัยทั้งสิ้น...”

เรื่อง “ศูนย์กลางของอาณาจักรศรีวิชัยนี้ นักโบราณคดียังตกลงกันไม่ได้แน่ว่าอยู่ที่ใด...” เป็นเรื่องที่จะเสนอท่านผู้อ่านให้ได้ช่วยพิจารณาต่อไป

ในหนังสือ “**เรื่องน่ารู้ในพิพิธภัณฑ์สถาน**

พระบรมธาตุไชยา พระเจดีย์ในสมัยศรีวิชัย (๑,๒๐๐ ปี) ซึ่งไม่ถูกหุ้มตัดแปลง

แห่งชาติ พระนคร” ของอาจารย์ธนิต อยู่โพธิ์ ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของอาณาจักรนี้ในตอนที่ว่าด้วย “อาณาจักรศรีวิชัย พุทธศตวรรษที่ ๑๓-๑๔” ว่า

“เมื่ออาณาจักรฟูนานบนผืนแผ่นดินใหญ่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หมดอำนาจและสลายตัวไป ได้มีอาณาจักรใหม่เกิดขึ้นในทะเลใต้ แถวหมู่เกาะสุมาตรา ชวา บาลี (บาหลี) บอร์เนียว เซเลบีส ฮัลมาเฮรา และโมลุกกะ และภายหลังได้ขยายอำนาจ และอาณาเขตขึ้นมาในแหลมมลายูตอนใต้ด้วย อาณาจักรดังกล่าวนี้ คือ ศรีวิชัย ซึ่งในจดหมายเหตุของท่านหลวงจีนอึ้งจิ้งเรียกว่า ‘ซี-ลิ-โฟ-ชี’ (Che-li-fo-che) แต่

พวกอาหรับเรียกว่า ‘ซาบัค’ (Zabag) และสันนิษฐานกันว่า มีเมืองหลวงตั้งอยู่ที่ปาเล็มบัง ซึ่งหลวงจีนเรียกว่า ‘โฟชี’ (Foche) บนเกาะสุมาตรา ปัจจุบันเป็นเกาะหนึ่งของประเทศอินโดนีเซีย นักปราชญ์ทางโบราณคดีได้พบจารึกและพิจารณากันแล้ว ลงความเห็นว่า อาณาจักรศรีวิชัย เดิมคงเป็นแคว้นย่อม ๆ แล้วขยายอาณาเขตมากขึ้นโดยลำดับ จนเป็นอาณาจักรสำคัญและมีอำนาจมหาศาล เมื่อ พ.ศ. ๑๒๒๖ สามารถควบคุมสายการเดินเรือเส้นทางสำคัญที่ผ่านช่องแคบมะละกา ซึ่งเรือสินค้าจากตะวันตก เช่น อินเดียไปตะวันออกสู่ประเทศจีน หรือจากจีนไปอินเดียและฝั่ง

อวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ สำริดแบบอินเดียแท้ ขนาดโตกว่าคน พบที่วัดพระบรมธาตุไชยา

ทะเลอาหรับ ท่านหลวงจีนอี้จิง เมื่อเดินทางไปอินเดีย ครั้งแรกใน พ.ศ. ๑๒๑๔ ท่านได้กล่าวไว้ว่า ‘ภายในเมือง ปาเล็มบัง ที่ล้อมรอบด้วยกำแพง มีพระภิกษุสงฆ์ กว่าพันรูป ล้วนแต่มีใจไปในการศึกษาและปฏิบัติธรรม พระภิกษุสงฆ์เหล่านั้นต่างศึกษาและแสวงหาหลักธรรม เช่นที่มีอยู่ในมัธยมประเทศ (อินเดีย) พระธรรมวินัย และพิธีกรรม (ในอินเดียและศรีวิชัย)’ ไม่แตกต่างกันเลย ถ้าพระภิกษุจีนปรารถนาจะเดินทางไปทางตะวันตก เพื่อสดับตรับฟังและศึกษาเล่าเรียน (พระธรรมวินัย) แล้ว ทางที่ดีควรจะอยู่ที่นครโพธิ์ และปฏิบัติพระธรรมวินัย อยู่ที่นั่นสักปีสองปีก่อน แล้วจึงเลยไปอินเดีย’ และตามที่หลวงจีนอี้จิงบอกไว้นั้น เห็นได้ว่า ศรีวิชัย เป็น ศูนย์กลางของพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานแห่งใหม่ ในทะเลใต้ นับเป็นที่ ๒ รองจากมหาวิทยาลัยนาลันทา ในอินเดีย ในระยะที่ศรีวิชัยมีอำนาจอยู่บนเกาะสุมาตราขึ้นมาจนแหลมมลายูนั้น บนเกาะชวามีราชวงศ์ครอบครอง

อยู่หลายราชวงศ์ ขอกล่าวถึงเฉพาะราชวงศ์สุทฺยชัย (บางแห่งว่าราชวงศ์สุทฺยชัย) และราชวงศ์ไศเลนทร์ ซึ่ง ครอบครองอยู่ในชวากลาง ราชวงศ์สุทฺยชัยเป็นกษัตริย์ เชื้อชาติในชวาเอง และนับถือศาสนาพราหมณ์ นิกาย ไศวะ ตั้งอยู่บนที่ราบเตี้ย และในระยะใกล้เคียงกันนั้น ก็เกิดมีราชวงศ์ที่รุ่งเรืองอำนาจขึ้นใหม่อีกราชวงศ์หนึ่ง คือ ไศเลนทร์ นับถือพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน”

ตรงนี้ อาจารย์ธนิศ อยู่โพธิ์ ได้แสดงความเห็น ส่วนตัวไว้ว่า

“บางท่านกล่าวว่า ราชวงศ์ไศเลนทร์ เป็นพวก ที่อพยพมาจากอินเดีย แคว้นกาลิงคะหรืออินเดียได้ บางท่านว่า เป็นชาวชวานั่นเอง แต่ในปัจจุบันดูเหมือน จะอนุโลมตามความเห็นของ ศาสตราจารย์ยอร์ช เซเดส์ ซึ่งเป็นผู้มีความเห็นว่า ราชวงศ์ไศเลนทร์ สืบเชื้อสาย มาจากราชวงศ์โบราณ ผู้ปกครองอาณาจักรพุนาน ภายหลังที่พ่ายแพ้แก่กษัตริย์เจนละแล้ว ก็ได้อพยพลง ทางใต้ไปยังเกาะชวา และรอเวลาอยู่จนได้จังหวะ จึง เข้ายึดอำนาจในชวากลางไปจากราชวงศ์สุทฺยชัย เมื่อ รวบรวมพลพุทธศตวรรษที่ ๑๑ แล้วนำเอาความหมายว่า “เจ้าภูเขา” อันเป็นนามเดิมของกษัตริย์พุนานมาพินขึ้น ใช้ว่า ‘ไศเลนทร์’ ซึ่งความเหินดังกล่าวนี้ ดอกเตอร์ เดอ คัสพาร์ (de casparis) นักปราชญ์ชาวฮอลันดา ก็อ้างหลักฐานรับรอง และกล่าวต่อไปว่า เมื่อกษัตริย์ ไศเลนทร์ ได้ชัยชนะราชวงศ์สุทฺยชัยแล้ว ก็ได้ทำ อันตรายอันใด คงให้ราชวงศ์สุทฺยชัยครอบครองอยู่ ณ อาณาเขตตอนฝั่งเหนือของชวา”

ท่านผู้แสดงความเห็นดังกล่าวนี้ ยังได้กล่าวถึง ความสำคัญและความยิ่งใหญ่ของราชวงศ์ไศเลนทร์ ที่เพิ่มขึ้นมาโดยลำดับว่า

“ราชวงศ์ไศเลนทร์ ซึ่งเข้ามาอยู่ในชวากลาง อาณาจักรที่ครองอยู่คงเป็นแคว้นเล็ก ๆ ย่อม ๆ แล้ว พยายามขยายอาณาเขตและมีอำนาจมากขึ้นโดย ลำดับ จนเป็นอาณาจักรสำคัญและมีอำนาจมหาศาล เมื่อ พ.ศ. ๑๒๒๖ ก็สามารถคุมสายการเดินเรืออันเป็น สายสำคัญที่ผ่านช่องแคบมะละกา มีเรือสินค้าจาก

ตะวันตก เช่น อินเดียไปยังตะวันออกสู่ทะเลจีน หรือจากจีนไปอินเดีย และฝั่งทะเลอาหรับ และมีอำนาจเหนือเกาะสุมาตราขึ้นมาจนถึงแหลมมลายู จนกระทั่งมีอาณาจักรของตนเอง คือ **ศรีวิชัย**” ดังที่กล่าวมาแล้วในตอนต้น ๆ

เรื่องอาณาจักรศรีวิชัยเป็นเรื่องแปลกมาก เพราะมีปรากฏอยู่แล้วจากศิลาจารึกหลักที่ ๒๓ ในหนังสือ **“ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ ๒”** ของกรมศิลปากร ซึ่งระบุว่า ศิลาจารึกหลักนี้ จารึกเมื่อศักราช ๖๙๗ (มหาศักราช) ตรงกับพุทธศักราช ๑๓๑๘ ประวัติการค้นพบชื่ออาณาจักรศรีวิชัยนี้ พระราชกวี (พุทธทาสภิกขุ) ได้กล่าวไว้ในเรื่อง **“แนวสังเขปของโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน”** ตอนที่ ๔ **“ดินแดนรอบอ่าวบ้านดอนในสมัยศรีวิชัย”** ว่า

“เรื่องราวของอาณาจักรศรีวิชัยนี้ ไม่มีใครทราบเลย เรื่อย ๆ มาจนกระทั่งปี ๒๔๖๑ นี้เอง โลกจึงทราบว่า มีอาณาจักรศรีวิชัยอยู่ในโลก ทั้งนี้เนื่องจากก่อนหน้านี้ ไม่มีใครเคยได้ยินคำว่า **‘ศรีวิชัย’** ทั้งในหนังสือหรือในนิยายก็ตาม จึงกล่าวได้ว่า คำว่า **ศรีวิชัย** นั้น มีเพียงในศิลาจารึกสองสามแผ่นเท่านั้น ไม่ปรากฏว่ามีคำนี้ในจดหมายเหตุจีน อาหรับ หรืออื่น ๆ จดหมายเหตุนั้น ๆ เมื่อกล่าวถึงอาณาจักรอันใหญ่โตในยุคนี้ ก็กล่าวถึงโดยชื่ออื่น ซึ่งไม่ใช่ชื่อ ศรีวิชัย ดังนั้นจึงไม่มีคำว่า **ศรีวิชัย** อยู่ในพงศาวดาร หรือวรรณกรรมต่าง ๆ แม้ที่เป็นบาลี สันสกฤต ในอินเดีย หรือสิงหล ในลังกา และนี่ก็ไม่น่าจะมีอาณาจักรใหญ่โตเช่นนั้น และตั้งอยู่ได้ถึงหลายร้อยปี (๖๐๐ ปี) ไม่เคยปรากฏในตำราประวัติศาสตร์เล่มใดเลย...”

แต่แล้วก็เกิดเป็นปัญหาขึ้นมาว่า ในช่วงระยะเวลาที่คำว่า **“ศรีวิชัย”** ศาสตราจารย์ยอร์ช เซเดส์ ยังอ่านไม่พบและยังไม่ได้เผยแพร่ให้โลกรู้ นั้น เราเรียกชื่อดินแดนหรืออาณาจักรหรือเมืองหลวงแห่งนั้นกันว่าอะไร

ท่านพุทธทาสภิกขุได้ตอบไว้ในหนังสือของท่านที่มีชื่อว่า **“แนวสังเขปโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน”** ที่ได้อ้างไว้แล้วตอนหนึ่งว่า

“จดหมายเหตุจีนในสมัยเดียวกันกับจารึกกรุงศรีวิชัย (คือจารึกหลักที่ ๒๓) ได้กล่าวถึงอาณาจักร ชัน-ไฟ-ซี ประเทศซี-ลี-ไฟ-ซี นครไฟซี และอาณาจักร คัน-โร-ลี อย่างยืดยาว ทางจดหมายเหตุอาหรับก็มีกล่าวถึง อาณาจักรซาบาก หรือซาบากะ เมืองซี-บุ-ซา แห่งเกาะมหาราช อาณาจักรแห่งมหาราชซาบาก จารึก และพงศาวดารลังกาก็มีกล่าวถึงอาณาจักรของพวก ชวกะ ราชวงศ์ไศเลนทร์ (ชื่อเดียวกันกับพระราชในศิลาจารึกหน้าสอง) เมื่อนักโบราณคดีสอบสวนเรื่องเวลาและเหตุการณ์อย่างละเอียดแล้ว ก็พบว่า เป็นเรื่องเดียวกัน...”

ต่อจากนี้เป็นเรื่องของปัญหาอีก คือสถานที่อันเป็นที่ตั้งของกรุงศรีวิชัยหรือนครหลวงของอาณาจักรศรีวิชัยอยู่ตรงไหน เหมือนอย่างที่ว่า **นิคม มุสิกคามะ** ผู้เคยดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมศิลปากร ได้ตั้งเป็นหัวข้อเรื่องไว้ในหนังสือชื่อ **“ประวัติวัดพระบรมธาตุไชยา ราชวรวิหาร และบทความเกี่ยวกับอาณาจักรศรีวิชัย”** ว่า “นครหลวงของอาณาจักรศรีวิชัยตั้งอยู่ตรงไหน” ในขณะที่ท่านผู้ดำรงตำแหน่งหัวหน้างานวางแผนวิเทศสัมพันธ์ กองโบราณคดี กรมศิลปากร

นิคม มุสิกคามะ มิได้กระทำเพียงตั้งเป็นปัญหาไว้เท่านั้น ได้ตอบปัญหานี้เป็นข้อความที่น่าสนใจไม่น้อยว่า

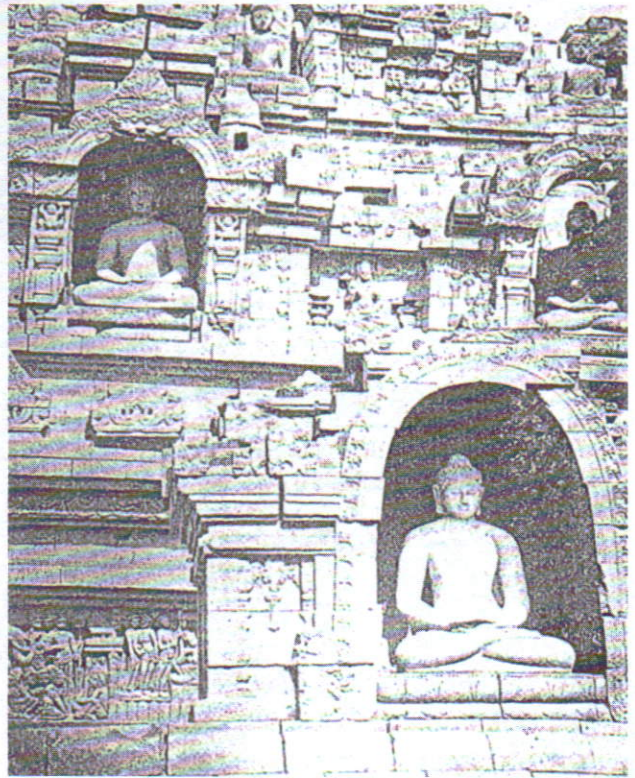
“อาณาจักรศรีวิชัยได้ครอบครองดินแดนทางตอนเหนือของแหลมมลายู และหมู่เกาะทะเลใต้ ระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๒ - ๑๘...ปัญหาที่ต้องขบคิดกันต่อไปนั้น ได้แก่ ที่ตั้งของนครหลวงแห่งราชวงศ์ไศเลนทร์ ซึ่งนับถือพระพุทธศาสนาลัทธิมหายานว่าตั้งอยู่ในดินแดนส่วนไหนในจำนวนดินแดน ๓ ภาคของอาณาจักรนี้คือ เกาะชวสุมาตรา และแหลมมลายูตอนเหนือ

การค้นคว้านครหลวงของอาณาจักรศรีวิชัยนั้น ได้เริ่มครั้งแรกในคราวที่ **ดร.ตากากุสุ** กล่าวสรุปไว้ว่า นครหลวงของอาณาจักรนี้ควรตั้งอยู่ที่ ๆ เราพบจารึกสิทธิยาตรา คราวเจ้าชายศรีวิชัยยกพลรบ ซึ่งพบที่

เกาะสุมาตราหลังจากนั้น ศาสตราจารย์ยอร์ช เซเดส์ ได้เขียน “ราชอาณาจักรทะเลได้ออกเผยแพร่เป็นการสนับสนุนความเห็นของ ดร.ตาากากุส เกี่ยวกับที่ตั้งของนครหลวงศรีวิชัยว่า ควรอยู่ที่เมืองสุมาตรานั่นเอง เพราะนอกจากจารึกแล้ว จดหมายเหตุจากนานาชาติอีกมากมาย กล่าวสนับสนุนเป็นความเดียวกันว่า เมืองศรีวิชัยตั้งอยู่บนฝั่ง หันหน้าไปทางแดนจีน ระยะทางจากศรีวิชัยไปยังดินแดนจีนเป็นเวลาเดือนหนึ่งในทะเล แต่ถ้าลมแรงเหมาะก็อาจไปถึงได้เร็วกว่านั้น เรียกกันว่า **มหาราช** ซึ่งเป็นใหญ่เหนือเกาะทะเลได้อันยาวเหยียดออกไปตั้งพันหรือปะระซัง เขตแดนของอาณาจักรนี้ ตั้งอยู่กึ่งกลางระหว่างอาหรับกับจีน เพราะเหตุนี้ เรือที่มาจากท่า **โอมัน** (บางแห่งเรียกชื่อท่าเรือแห่งนี้ว่า **โอมาน**) เมื่อเดินทางมาเทียบท่าศรีวิชัยแล้วมักจะเดินทางต่อไปยังเมืองจีน มหาราชทรงแผ่อำนาจออกไปเหนือเกาะเหล่านี้ทั้งหมด ส่วนเกาะอันเป็นที่ประทับของมหาราชแห่งศรีวิชัยนั้น เป็นดินแดนสมบูรณ์ไม่แพ้ดินแดนใด มีบ้านเรือนผู้คนติดต่อกันอยู่ไม่ขาดสาย...หมู่บ้านติดต่อกันไม่เว้นช่องว่าง อันแสดงให้เห็นว่า เมืองศรีวิชัยเป็นเมืองใหญ่โตไม่น้อยทีเดียว

นอกจากนี้ **มะซูดิ** ซึ่งเป็นนักภูมิศาสตร์เล่าเรื่องอาณาจักรศรีวิชัยไว้ เมื่อ พ.ศ. ๑๕๑๙ ว่า อาณาเขตของมหาราชผู้เป็นเจ้าเกาะแห่งแดนซาบาเกาะนี้ มีแดนกว้างขวางรวมทั้งเกาะอื่น ๆ ในทะเลจีนเป็นอันมาก ดินแดนเหล่านี้มีเจ้าผู้ครองเรียกว่า มหาราช ทั้งราชอาณาจักรของมหาราชมีพลเมืองและทหารมากมายเหลือจะพรรณนา หากเราจะเดินอย่างรวดเร็วที่สุด ไปให้ทั่วทุกเกาะที่มีพลเมืองแล้ว แม้เดินอยู่ ๒ ปี ก็ยังไม่ทั่วแดน ลินค้ำในเขตมหาราชมีเครื่องหอมสารพัดอย่าง มีพิมเสน ไม้หอม กานพลู ฝาง จันทน์ อบเชยและอื่น ๆ

จากคำบันทึกของพ่อค้าและนักภูมิศาสตร์ชาวอาหรับตามที่กล่าวมานี้ ได้ชี้แนวโน้มเอียงให้เห็นอย่างชัดแจ้งแล้วว่า นครหลวงของศรีวิชัยคงตั้งอยู่บนเกาะ ซึ่งพิจารณาจากจารึกเกี่ยวกับสิทธิยาตราของเจ้าชายแห่งศรีวิชัยประกอบเข้าด้วยแล้ว น่าเชื่อ

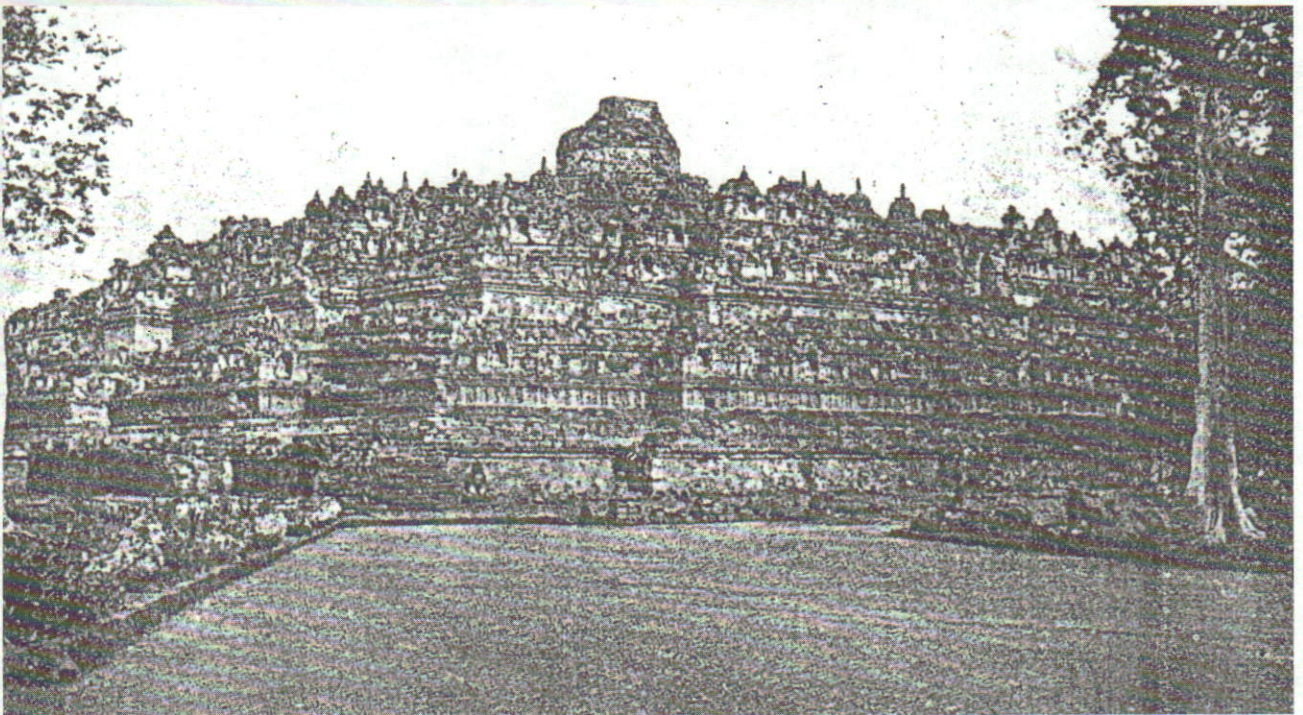

พระพุทธรูปและลายจำหลัก ฐานทักษิณ พระเจดีย์บุโรพุทโธ

ว่านครหลวงของชาตินี้ตั้งอยู่ที่เมืองปาเล็มบังในเกาะสุมาตรา ตามที่ ดร.ตาากากุส และศาสตราจารย์ยอร์ช เซเดส์ บันทึกเอาไว้ในหนังสือราชอาณาจักรทะเลได้อ และในประชุมศิลาจารึกสยาม ภาค ๒

ฯลฯ

แม้แนวโน้มเอียงในจดหมายเหตุนานาชาติสมัยโบราณจะชี้ให้เห็นว่า เกาะของมหาราชไศเลนทร์จะอยู่ในเมืองปาเล็มบังก็ตาม แต่การที่เกาะสุมาตรากลับไม่มีร่องรอยแห่งโบราณสถานและซากปรักหักพังของบ้านเรือนราษฎรซึ่งยาวเหยียดเช่นที่กล่าวเอาไว้เลยนั้น ทำให้นักโบราณคดีอีกหลายท่านไม่เชื่อทฤษฎีที่ว่า กรุงศรีวิชัยอยู่ที่ปาเล็มบัง เป็นต้นว่า มาซุมดาร์ นักโบราณคดีชาวอินเดีย ได้โต้แย้งว่า นครหลวงของมหาราชไศเลนทร์นั้น น่าจะอยู่ทางแหลมมลายูตอนเหนือแถวเมืองไชยามากกว่า เพราะสภาพทางภูมิศาสตร์ของบริเวณอ่าวบ้านดอน ในปัจจุบันนี้ก็มีเค้าว่าเคยเป็นเกาะมาก่อน ประการหนึ่ง เมืองไชยามีซากโบราณสถานอันสะท้อนให้เห็นว่า ดินแดนเหล่านี้เคยเป็นเมืองที่ใหญ่โตมาก่อนอีกประการหนึ่งและ

พระเจดีย์บุโรพุทโธ

เพราะจารึกพระนามกษัตริย์ คือ พระเจ้าธรรมเสตุ ซึ่งเป็นมหाराชแห่งไศเลนทร์ที่ยิ่งใหญ่พระองค์หนึ่ง ซึ่งก็พบที่ตอนเหนือของแหลมมลายูนี้เอง ดังนั้น มาชุมดาร์ จึงเชื่อว่า นครหลวงของอาณาจักรศรีวิชัย น่าจะต้องอยู่ที่เมืองไชยา หรือเมืองใดเมืองหนึ่งตอนเหนือของแหลมมลายู หลังจาก ดร.ควอริทซ์ เวลส์ (H.G. Quarich Wales) ซึ่งเดินทางเข้ามาค้นคว้าเกี่ยวกับอาณาจักรศรีวิชัย ก็ให้ความเห็นสนับสนุนความเห็นของมาชุมดาร์ว่า นครหลวงของศรีวิชัยตั้งอยู่ที่เมืองไชยาเช่นเดียวกัน ในหมู่นักค้นคว้าเรื่องศรีวิชัยที่เป็นคนไทยนั้น มีท่านพุทธทาสภิกขุอีกท่านหนึ่งที่ชี้แนะโน้มน้าวว่า ไชยาเคยเป็นนครหลวงของศรีวิชัย นอกจากนี้แล้ว **มร.เลอเมย์** ซึ่งเป็นผู้เขียนเรื่อง The Buddhist Art in Siam ก็มีความเห็นเช่นเดียวกันว่า นครหลวงของศรีวิชัยจะตั้งอยู่ที่สุมาตราไม่ได้เป็นอันขาด เพราะเมื่อพิจารณาความยิ่งใหญ่ของเมืองจากบันทึกของพ่อค้าชาวอาหรับ (มะซูดี) แล้ว พิจารณาโบราณสถานที่เมืองปาเล็มบัง กลับห่างกันจนเชื่อถือไม่ได้ ครั้นจะยึดจารึกสิทธิยาตราเพียงอย่างเดียว ก็หาควรเชื่อไม่ เพราะจารึกหลักนี้อาจเป็นไปได้ว่า เจ้าชาย

แห่งศรีวิชัยยกทัพมาจากเมืองอื่นเข้าโจมตีเกาะสุมาตราไว้ได้ หลังจากที่ยึดครองสุมาตราเอาไว้ในอำนาจได้เรียบร้อยแล้ว ก็โปรดให้จารึกเป็นเกียรติยศของกองทัพขึ้น (เท่านั้น) แต่นครหลวงของศรีวิชัยอยู่ที่ไหน นักค้นคว้าผู้นี้ไม่ได้กล่าวไว้อย่างแน่นอน เพียงแต่เชื่อว่า อาจเป็นตอนเหนือของแหลมมลายู หรือเกาะชวาภาคกลางเท่านั้นเอง

ที่ชวาภาคกลางระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๕ เราได้พบศิลาปะโบราณวัตถุเป็นจำนวนมาก ซึ่งได้รับอิทธิพลแบบอย่างมาจากอินเดีย ครั้งราชวงศ์คุปตะวงการโบราณคดีโดยทั่วไปเชื่อว่า เป็นโบราณสถานที่ราชวงศ์ไศเลนทร์สร้างขึ้นไว้ เป็นต้นว่า **จันทิกาละสัน และบุโรพุทโธ** เป็นต้น ประกอบกับที่ชวาภาคกลางนี้ เราได้พบจารึกหลักหนึ่งเกี่ยวกับเจ้าชายไศเลนทร์ ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นผู้สร้างจันทิกาละสันที่เมืองนั้นด้วย เป็นเหตุให้น่าเชื่อว่า ประมาณ พ.ศ. ๑๓๒๑ นั้น มีเจ้าชายไศเลนทร์องค์หนึ่งได้ครองเกาะชวาภาคกลางเช่นเดียวกันกับภาคเหนือของแหลมมลายู แต่จะครองในฐานะเจ้ามหाराชไศเลนทร์หรือไม่นั้น ยังไม่เป็นที่ทราบกันในขณะนี้

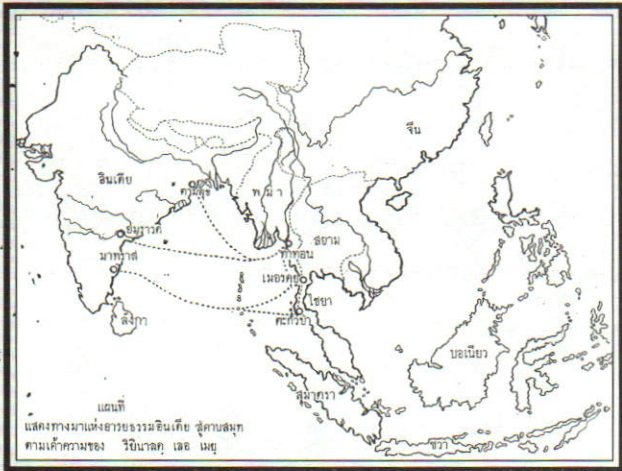
ประวัติศาสตร์ของเกาะชวาภาคกลางนี้เชื่อกันว่า กษัตริย์ไศเลนทร์ได้ยกทัพแผ่อำนาจเข้ามายึดครอง แล้วสถาปนาราชวงศ์ไศเลนทร์ขึ้นที่เมืองนั้น แต่อย่างไรก็ตามเมื่อเราพิจารณาหลักฐานความยิ่งใหญ่ของเมืองที่อยู่ในขณะนี้ ระหว่างสุมาตรา เกาะชวาและภาคใต้ของประเทศไทย ไม่ต้องสงสัยเลยว่า ที่เกาะชวาโบราณได้สะท้อนให้เห็นความร่ำรวยหรูหราและใหญ่โตเช่นเดียวกันกับจุดหมายเหตุของชาวอาหรับที่เดียว แต่ก็ไม่มีหลักฐานอะไรที่จะยืนยันว่าเกาะชวาภาคกลางเป็นนครหลวงของศรีวิชัย Mr.Bernet Kempers ผู้เขียนเรื่อง Ancient Indonesian Art ได้พรรณนาถึงราชวงศ์ไศเลนทร์ในเกาะชวาเอาไว้ว่า ราชวงศ์นี้ได้ปกครองเกาะชวาภาคกลางระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๓ ถึงพุทธศตวรรษที่ ๑๕ หลังจากนั้นเจ้าหญิงแห่งไศเลนทร์วงศ์ก็ได้อุปภิเษกสมรสกับเจ้าชายแห่งราชวงศ์สุยชัยที่นับถือศาสนาพราหมณ์ ในที่สุดเจ้าชายราชวงศ์นั้นได้ไปครอบครองภาคกลางสืบต่อมาอีกเล็กน้อย ประวัติศาสตร์ของเกาะชวาภาคกลางก็สูญหายไปชั่วระยะหนึ่ง มาปรากฏอีกครั้งหนึ่งในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๗ แต่ย้ายความเจริญไปทางเกาะชวาภาคตะวันออกและเป็นของราชวงศ์สิงห์สำหรับ และราชวงศ์มัชปาหิตตามลำดับ ที่เกาะชวาภาคกลาง ศาสนสถานที่ใหญ่โต ๒ แห่ง คือ จันตีกาละสัน และบุโรพุทโธ ในพุทธศาสนาเถรวาทมีนิกายนาคจะเป็นสถาปัตยกรรมที่ราชวงศ์ไศเลนทร์สร้างเอาไว้โดยไม่ต้องสงสัย

การที่เราพบจารึกและโบราณสถานเกี่ยวกับมรดกของชาวศรีวิชัย ทั้งในเกาะชวาและสุมาตราตลอดจนตอนเหนือของแหลมมลายู ในเวลาไล่เลี่ยกันนี้เอง เป็นเหตุให้เชื่อว่า ดินแดนทั้งสามแห่งนี้ คงมีความสำคัญยิ่งใหญ่ทางการเมืองไม่น้อยไปกว่ากัน จึงน่าจะคิดว่าลักษณะทางการเมืองการปกครองของอาณาจักรศรีวิชัยนี้ คงจะแบ่งการปกครองออกเป็นแคว้น ๆ มีแคว้นสุมาตรา แคว้นชวาภาคกลาง และแคว้นศรีวิชัยทางตอนเหนือของแหลมมลายูตามลำดับ แบบเดียวกับการปกครองของอินเดียสมัยโบราณซึ่งมีราชาปกครอง

เป็นใหญ่ก็ได้ เพราะเหตุนี้เอง ใครจะเชื่อว่าดินแดนส่วนไหนของแหลมมลายู เป็นนครหลวงของศรีวิชัยก็น่าจะไม่ผิดเพี้ยนไปนัก และในบรรดาแคว้นต่าง ๆ เหล่านี้ มีความสมานสามัคคีกันบ้าง แยกตัวเองออกจากกัน จนกระทั่งต้องทำสงครามสู้รบกันบ้าง แต่ละยุคแต่ละสมัยของกษัตริย์แต่ละพระองค์ สุดท้ายนิคมมุสิกะคามะ ได้กล่าวถึงแสนยานุภาพของอาณาจักรศรีวิชัยว่า

“นอกจากจะเป็นศูนย์กลางทางการศึกษา พระพุทธศาสนาที่สำคัญที่สุดในต่างประเทศขณะนั้นแล้วอาณาจักรนี้ยังรุ่งเรืองด้วยแสนยานุภาพดังปรากฏในจารึกอยู่บ่อยครั้งเกี่ยวกับการยกพลของเจ้าชายแห่งศรีวิชัย เรื่องของสงครามรบพุ่งของกษัตริย์ศรีวิชัยนี้ปรากฏในเอกสารและจารึกต่าง ๆ มากมาย ครั้งแรกเห็นจะได้แก่จารึกในสิทธิยาตรา ที่เจ้าชายแห่งศรีวิชัยยกพล ๒๐,๐๐๐ คนเศษ ที่พบในเกาะสุมาตรา แต่ข้อความจารึกหลักนี้สั้น จึงไม่ปรากฏว่ายกมาจากที่ใด และไปตีนครไหน ชาติอะไร เป็นเพียงข้อความลอย ๆ ว่า ยกพลสิทธิยาตรา ๒๐,๐๐๐ คนเศษ เท่านั้นเอง อันเป็นเหตุให้นักโบราณคดีต่างแปลความหมายไปคนละทิศละทาง ไม่ลงรอยกันจนกระทั่งบัดนี้ บางท่านก็ว่าเจ้าชายแห่งไศเลนทร์ยกทัพจากเกาะสุมาตราไปตีเกาะชวาหรือแผ่อำนาจเขตเข้ามาในแหลมมลายู บางท่านก็ว่า องค์มหาราชแห่งศรีวิชัยน่าจะยกพลจากตอนเหนือของแหลมมลายู หรือชวาภาคกลางเข้าโจมตีสุมาตรา หลังจากชนะศึกแล้ว ก็โปรดให้จารึกเรื่องราวเป็นการประกาศเกียรติยศเอาไว้ที่เกาะนั้น แต่จะยกมาจากที่ใดก็แล้วแต่ บันทึกของท่านอึ้งจิงเน้นให้เห็นว่าเดิมทีมลายูตั้งอยู่ในส่วนหนึ่งของสุมาตรา ไม่ได้อยู่ในอำนาจของศรีวิชัยจนกระทั่งท่านเดินทางกลับใน พ.ศ.๑๒๒๘ ศรีวิชัยจึงได้ครองเมืองนี้”

อนึ่ง ในข้อเขียนของท่านพุทธทาสภิกขุ ซึ่งเขียนแสดงความเห็นว่า คำว่า ไชยา กับคำว่า ศรีวิชัย เป็นคำ ๆ เดียวกัน พร้อมทั้งชี้สถานที่โบราณสถานวัตถุอื่น ๆ ประกอบว่า “คำว่า ไชยา นั้น นักโบราณคดี

จำนวนหนึ่งถือว่าเป็นคำ ๆ เดียวกันกับคำว่า ชะยะแห่งคำว่า ศรีวิชะยะ หรือ ศรีวิชัย นั่นเอง คำว่า ศรี กับ วิ เป็นแต่ส่วนประกอบ ไม่ใช่ คำแท้ ภูเขาศรีวิชัยกลางทุ่งนาหลังสถานีหัวเตย ลงไปทางทิศตะวันออกอันเป็นที่ ๆ ได้พบพระนารายณ์สมัยก่อนขอม...นั่นคือร่องรอยที่เหลืออยู่อย่างสำคัญสำหรับดินแดนแถบนี้ อันเคยเป็นที่ตั้งของกรุงศรีวิชัยสมัยหนึ่ง พระเจดีย์ศรีวิชัยที่แลเห็นปรากฏอยู่ในประเทศไทยในเวลานี้ก็มีแต่ที่ไชยาเท่านั้น ได้แก่องค์พระธาตุวัดแก้ววัดหลง รูปปฏิมาต่าง ๆ ในสมัยศรีวิชัยที่เอาไปจากไชยาเวลานี้ไปเด่นอยู่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่กรุงเทพฯ อย่างไม่มีที่ไหนในสมัยเดียวกันเทียบเท่า...”

ข้อความนี้ ท่านพุทธทาสภิกขุ คงจะมุ่งเน้นว่า ไชยา เท่านั้นคือนครหลวงหรือราชธานีของอาณาจักรศรีวิชัย

และท่านสุดท้ายที่ชี้ให้เห็นว่า กรุงศรีวิชัยอยู่ที่ไหนคือหม่อมเจ้าจันทรจิรายุ รัชนี้ ที่นิพนธ์ไว้ในเรื่อง “อาณาจักรศรีวิชัย ที่ไชยา” โดยได้ทรงตั้งเป็นหัวข้อและทรงอธิบายไว้ว่า

เรื่องชื่อ และที่ตั้งของอาณาจักรศรีวิชัย

ชื่อศรีวิชัยมีปรากฏในจารึกสุมาตราใต้ (พ.ศ. ๑๒๒๕ - ๑๒๒๙) ปรากฏในหลักที่ ๒๓ ของไทยเรา (พ.ศ. ๑๓๑๘) และในจารึกอินเดียดี้ ในช่วง ๓๐ ปีปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๖ นอกจากชื่อศรีวิชัยแล้ว จารึก

หลักที่ ๒๓ และจารึกอินเดียดี้ (โจฬะ) ได้ออกพระนามราชวงศ์ไศเลนทร์ด้วยราชวงศ์นี้ยังมีปรากฏในจารึกชวากลาง (ประมาณ พ.ศ. ๑๓๒๐ - ๑๔๐๐) และในจารึกนาลันทา ประมาณ พ.ศ. ๑๔๐๐ ด้วย สรุปว่า ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๔ - ๑๖ ราชวงศ์ไศเลนทร์ครองศรีวิชัยอยู่ และสาขาหนึ่งครองชวากลาง

แต่เรื่องมิได้จบเพียงนี้ ยังมีหลักฐานฝ่ายจีนที่พูดถึงเรื่องนี้ในเอกสารจีนมีใช้สองชื่อ คือ (เซ-ลิ-โฟ-ชิ) กับ (ส้ม-โฟ-ชิ) สองชื่อนี้จะเหมือนกันไม่ได้ ชื่อแรก (เซ-ลิ-โฟ-ชิ) พระภิกษุอี้จิงใช้ใน พ.ศ. ๑๒๑๔ - ๑๒๓๘ ชื่อหลัง (ส้ม-โฟ-ชิ) จาว จู กั๋ว ใช้ใน พ.ศ. ๑๗๖๘ ถึงแม้หนังสือทั้งสองเล่มจะห่างกันถึง ๕๕๐ ปี แต่ทั้งคู่อยู่ในจำพวกหลักฐานที่ดีที่สุดในภาษาจีน

จีนใช้สองชื่อคือ เซ-ลิ-โฟ-ชิ ซึ่งจะเหมือนกันไม่ได้ มักจะตีความ เซ-ลิ-โฟ-ชิ ว่าคือ ศรีวิชัย ซึ่งเป็นชื่อในจารึกรุ่นเดียวกันกับพระภิกษุอี้จิง ส่วน ส้ม-โฟ-ชิ ไม่มีใครรู้ว่าแปลว่าอะไร ได้แต่เดากันไปเถียงกันไป ในที่สุดก็ว่าศรีวิชัยนั่นเอง อย่างนี้ผิดอย่างไม่มีปัญหา เพราะ เซ-ลิ-โฟ-ชิ ได้ชื่อว่าเป็นศรีวิชัยไว้ก่อนแล้ว

ที่จริง เซ-ลิ-โฟ-ชิ เป็นเมืองหรือนครหนึ่ง และเป็นเมืองหนึ่งเท่านั้น เมืองนั้นคือไชยา ส่วน ส้ม-โฟ-ชิ มีความหมายสองอย่าง อย่างหนึ่งเป็นชื่อประเทศ มีเขตกว้างยาวตั้งแต่กระบี่ จังหัดชุมพรลงใต้จนถึงเกาะสุมาตรา ความหมายอีกอย่างหนึ่งก็คือ เซ-ลิ-โฟ-ชิ เป็นชื่อของเมืองหลวงของประเทศ ส้ม-โฟ-ชิ และเมืองหลวงนั้นอยู่ที่ไชยา หลักฐานมีอยู่ใน จาว จู กั๋ว อย่างไม่มีที่สงสัย”

และหม่อมเจ้าจันทรจิรายุ รัชนี้ ยังนิพนธ์ความเห็นเหมือนจะให้เส้นทางเลือกสุดท้ายว่า

“ในส่วนของศรีวิชัยนี้ ทางที่ดีที่สุดจนกว่าจะได้หลักฐานใหม่ ควรจะตีความตามเนื้อหาที่ปรากฏได้ว่า

๑. เซ-ลิ-โฟ-ชิ คือ เมืองศรีวิชัยที่ไชยา

๒. ส้ม-โฟ-ชิ หมายถึงนครไชยาหรืออาณาจักรศรีวิชัย แล้วแต่เนื้อหาในเรื่อง” ●

อ่านต่อฉบับหน้า

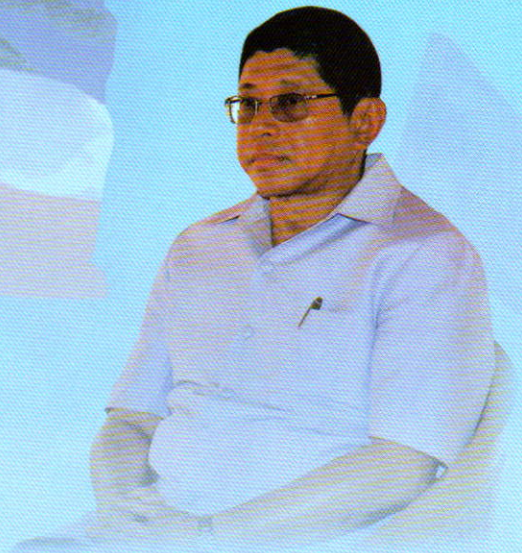
การบรรยายพิเศษ

เรื่อง “ความสำคัญของธงชาติ”

วันเสาร์ที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๕๗

ณ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

โดย รองนายกรัฐมนตรี (นายวิษณุ เครืองาม)

ท่านผู้มีเกียรติที่เคารพ

การบรรยายของผมครั้งนี้ถือเป็นการบรรยาย หรือปาฐกถา นำ จำเป็นต้องออกตัวว่าจะพูดคุยกันไปเรื่อย ๆ อย่าได้เอาสาระแก่นสารมากนัก เพราะว่าผู้ที่จะมาให้ความรู้และสาระโดยลึกซึ้งนั้นยังมีอีกหลายท่าน เนื่องจากงานนี้ยังจะจัดต่อเนื่องไปอีกหลายสัปดาห์ เพราะฉะนั้นท่านผู้รู้จริง ๆ เช่น คุณสมักร สุนทรเวช หรือว่า คุณชายสุวัณย์ ก็จะได้มาอธิบายความรู้เกี่ยวกับธงโดยละเอียดพิสดารในโอกาสต่อ ๆ ไป

ผมจำเป็นต้องเริ่มต้นด้วยการแสดงความชื่นชมอีกครั้งหนึ่งนะครับ เพราะว่าเมื่อสักครู่ตอนกล่าวเปิดนั้น ยังไม่ทันได้เห็นอะไร เห็นแต่

หน้าท่านประธานจัดงานที่กล่าวรายงาน พอกล่าวเปิดแล้วจึงได้มีโอกาสได้เข้าไปชมนิทรรศการธงสำคัญของชาติกลับมาด้วยความตื่นตาตื่นใจว่าสามารถรวบรวมธงสำคัญของชาติในอดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบันมาแสดงได้อย่างครบถ้วน ทั้งยังมีคำอธิบายสั้น ๆ ง่าย ๆ สามารถเดินอ่านได้ความรู้ยังไม่ทันเบื่อที่จริงถ้าหากว่าเปิดเพลงชาติคลออีกสักนิด โดยเฉพาะเพลงสมัยโบราณตั้งแต่แรก ๆ ที่ว่า “แผ่นดินสยามนามประเทืองว่าเมืองทอง” ซึ่งคนรุ่นหลังไม่ได้ยินแล้วและพอได้ยินเราก็ไม่ต้องยืนตรง จะทำให้ดูขลังขึ้นอีกเยอะ

ทราบว่ารายการนี้มีการถ่ายทอดออกอากาศไปทางบ้านก็เลยอยากจะขอบอกกล่าวไปถึงท่านผู้ฟังที่อยู่ทางบ้านด้วยนะครับว่าที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

การแสดงนิทรรศการธงสำคัญของชาติ ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร เมื่อวันที่ ๒๐ สิงหาคม - ๑๙ ตุลาคม ๒๕๔๗

พระนคร กรุงเทพมหานคร ติดกับมหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์ ที่ท้องสนามหลวงนั้นมีการจัดแสดง
นิทรรศการธงสำคัญของชาติ ซึ่งน่าดูเป็นอย่างยิ่ง

ผมอยากเริ่มต้นอย่างนี้ครับ คือคนเรานั้นจะครับ
ถ้าท่านลองก็มาสำรวจดูตัวเองไม่ว่าชายหรือหญิง
ย่อมรักสวยรักงาม ย่อมมีสิ่งตกแต่งสิ่งประดับหรือสิ่ง
ซึ่งแสดงว่าเป็นชายเป็นหญิงหรือมีฐานะความเป็นอยู่
อย่างไรด้วยกันทั้งนั้น คำศัพท์หรือหยาเรียกสิ่งเหล่านี้ว่า
“อลงกรณ์” คือเป็นทั้งเครื่องประดับ เป็นทั้งเครื่อง
ตกแต่ง เป็นทั้งเครื่องแสดงฐานะ นี่พูดถึงมนุษย์
ก็ประเทศชาตินั้นคือที่รวมของมนุษย์ทั้งหลาย คนเรา
เมื่อมีความผูกพันกับประเทศชาติของตนก็ย่อมอยาก
ให้ประเทศชาติมี “อลงกรณ์” บ้าง คือมีสิ่งตกแต่ง
สิ่งประดับ หรือสิ่งซึ่งเป็นเครื่องหมายแสดงประเทศ
เป็นธรรมดา

เวลาอยู่ในประเทศของตน การประดับ
หรือการตกแต่งนั้นไม่ผู้จะมีความสำคัญเท่าไรนักเพราะ

ว่ามันก็เห็น ๆ กันอยู่ว่าเป็นประเทศเป็นบ้านเป็นเมือง
ของเรา แต่เวลาออกไปอยู่ต่างบ้านต่างแดน เมื่อจำเป็น
ต้องมีการเชิดชูหรือบอกกล่าวปาวร้องเกี่ยวกับ
ประเทศของตนนั้น เราไม่สามารถพูดเอาดินแดน
ยกเอาประเทศไปตั้งแสดงได้ มันก็ต้องมีอะไรสักอย่าง
ไปตั้งไปแสดงเป็นนิมิตหมายว่านี่คือตัวแทนของ
ประเทศ ธรรมเนียมอย่างนี้หรือความรู้สึกอย่างนี้มีมา
ตั้งแต่สมัยโบราณกาล ไม่ใช่เพิ่งจะรู้สึกกันเร็ว ๆ นี้
แต่ยืงนานปีเท่าไรหรือความรู้สึกอย่างนี้ก็ยิ่งแน่นขึ้น
ลองสังเกตดูในการแข่งขันโอลิมปิกที่เอเธนส์ครับ
เมื่อนักกีฬาของประเทศใดชนะเลิศได้เหรียญทอง
เขาก็ยกย่องประเทศนั้น ไม่ใช่ยกย่องแต่เพียงตัว
นักกีฬาค้นนั้น เพราะนักกีฬานั้นได้เหรียญทองไปแล้ว
แต่อยากจะยกย่องเลยไปถึงประเทศของนักกีฬาค้น
นั้นด้วย แล้วไม่รู้จะยกย่องอย่างไร จะเอ่ยชื่อออกนาม
ประเทศก็ไม่ทำให้รู้สึกว่ามันอยู่ที่ตรงไหนอย่างไร จะ
ยกเอาลูกโลกมาตั้งแล้วหมุนให้ดูแล้วก็ชี้มีเลเซอร์

และสปอตไลท์ส่องไปมันก็ชอบกล จึงเป็นเครื่องหมายตกลงกันมาตั้งแต่สมัยโบราณกาลแล้วว่าจะใช้วิธีเปิดเพลงชาติประเทศนั้นและเชิญธงชาติของประเทศนั้นขึ้นสู่ยอดเสาเชิญชวนให้ผู้ที่อยู่ในที่นั้นทั้งหลายทั้งปวงไม่ว่าจะมีที่พนักที่หมั่นก็แสนหรือก็ล้านคน ยืนตรงทำความเคารพคือสวดดีร่วมกัน นักกีฬาหลายคนชนลูกชนพองน้ำตาไหลกันมาแล้วเพราะเหตุอย่างนี้และแม้แต่พวกเราเองเมื่อเวลานักกีฬาของไทยมีโอกาสอย่างนี้บ้าง แม้เราไม่ได้อยู่ที่สนามกีฬาเอเธนส์ก็ต้องบอกว่าไฟเราะหนักหนา ชนิดที่เกิดมาจะได้ยินเพลงชาติที่ไฟเราะอย่างนั้นเลย มันเป็นเพราะอะไรความรู้สึกนี้มันเป็นความรู้สึกผูกพัน เพราะว่าเราได้เห็นนิมิตหมายของความเป็นชาติไปปรากฏอยู่เรื่องอย่างนั้นะครับไม่ใช่เป็นเรื่องที่คนโบราณเจลยวณลาดมีวิสัยทัศน์เขาคิดได้คิดออกคิดเป็นมานานแสนนาน นานเป็นพัน ๆ ปีแล้ว ด้วยเหตุนี้เองครับจึงได้มีการกำหนดอะไรอย่างหนึ่งซึ่งแสดงถึงอาณาจักรขึ้นมา แล้วสิ่งที่กำหนดนั้นก็คือธง คนแรกที่เป็นคนคิดคือใครก็ไม่รู้ ถ้ามีชีวิตอยู่เดี๋ยวนี้น่าจะให้รางวัลโนเบลแต่หาตัวหาตนไม่ได้ เพราะเข้าใจว่า ๓ - ๔ พันปีมาแล้วไม่ใช่เพิ่งมีธงกันเมื่อเร็ว ๆ นี้

ในพุทธประวัติก็กล่าวว่เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะราชกุมารประสูติมีการสมโภช ในพุทธประวัติในปฐมสมโพธิกถาก็กล่าวว่ มีการประดับธงทิวปลิวไสวธงนั้นก็คงจะเป็นการเอาผ้าหรือเศษผ้ามาตัดเป็นริ้วแล้วก็ติดเข้าไปมาก ๆ ประดับเข้าไปเป็นสัญลักษณ์เชิดชูยกย่องให้เกียรติ นั่นเป็นความรู้สึกแรกเริ่มในอดีตต่อมาก็ผันแปรไปเป็นธงที่ใช้ประดับประจำตำแหน่งจนกระทั่งกลายเป็นธงประดับหรือประจำหน่วยงานแล้วก็เป็ธงประดับประจำประเทศชาติไปในที่สุด ใครที่ไปดูภาพจำหลักจารีกรอบปราสาทนครวัด ซึ่งท่านก็ทราบว่านครวัดเก่าขนาดไหนหินที่แกะเป็นรูปต่าง ๆ โดยเฉพาेरูปการเคลื่อนทัพนั้น ที่นำหน้าสุดก็คือคนถือธง แต่ลายของธงเป็นอย่างไร เราไม่รู้ เพราะไม่ชัดแต่เห็นชัดก็คือด้ามธงคันธง แล้วก็ผืนผ้าที่เป็นธง

ปลิวไสวพลั่ว ยิ่งแกะจากหินอ่อนซ้องดงามเราก็อึ้งยกย่องว่ฝีมือดี แต่ความหมายที่ลึกลงไปกว่านั้นก็คือว่าธงที่นำหน้าทัพ แม้กระทั่งหากใครไปดูในตำนานโบราณของประเทศอื่น ๆ ในยุโรปแม้กระทั่งเรื่องเกี่ยวกับเฮเลนแห่งทรอยก็กล่าวถึงธง ในวรรณคดีในมหากาพย์ใด ๆ ก็กล่าวถึงธง ในคัมภีร์รามายณะซึ่งเป็นต้นตอของรามเกียรติ์ก็กล่าวถึงธง ดังที่มีคำศัพท์ที่เรียกว่า “ธวัช” บ้าง “ธชะ” บ้าง หรือ “โตรณ” บ้าง ต่อมาก็เพี้ยนเปลี่ยนเรียกกันไปเป็น “พระบฏ” บ้าง เป็น “ตุง” บ้าง แล้วก็ “ธง” ในที่สุด

ที่เรียนมาทั้งหมดก็คือต้องการให้ท่านเกิดความเชื่อมั่นอย่างหนึ่งว่าการที่คนในสมัยโบราณรู้จักคิดประดิษฐ์เอาผ้าผืนหนึ่งมาตัดเข้าเย็บเข้าแล้วก็ทำให้เป็นสีเป็นลันต่าง ๆ ขึ้นมา แล้วก็ให้การยกย่องเทิดทูนนั่นเป็นสิ่งที่ได้กระทำมาช้านานแล้ว โดยเรียกกันต่าง ๆ นานาอย่างที่ได้เรียนให้ทราบเรียก “ธวัช” เรียก “ธชะ” เรียก “โตรณ” เรียก “ตุง” เรียก “พระบฏ” แล้วก็ถือเป็นของศักดิ์สิทธิ์เป็นของสูง

ความจริงก็คือเศษผ้าผืนหนึ่ง แต่พอเชิญขึ้นสู่ยอดเสาแล้วเชิญชวนกันกระทำคารวะ กลายเป็นสัญลักษณ์ที่ศักดิ์สิทธิ์และสำคัญชนิดที่ใครจะลบหลู่ดูหมิ่นไม่ได้ จนเป็นธรรมเนียมกันมานานแสนนานแล้วว่เมื่อเข้าศึกเข้าเสีรบพุ่งกันไม่รู้จักเอาจุดไหนที่แสดงว่ได้ชัยชนะกันเรียบร้อยแล้วถือเอาจุดที่สามารถแย่งธงอีกฝ่ายหนึ่งมาได้นั้นแหละที่แปลว่ชนะมิฉะนั้นก็ต้องกลายเป็นว่ต้องตัดหัวของข้าศึกศัตรูมาไว้ให้หมดถึงจะแปลว่ชนะ ซึ่งมันไม่ควรจะทำและก็ทำไม่ได้ การที่ข้าศึกมาเหยียบพระนคร สัญลักษณ์ที่จะแสดงว่ชนะแล้วก็คือการเอาธงของตัวเองมาปักลงในพระนครนั้นแล้วก็ห้ามพระนครที่ถูกปราบจนราบคาบซากธงของตัวเองขึ้น นี่เป็นสัญลักษณ์ที่ใช้กันมาช้านาน

หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ท่านเคยสันนิษฐานไว้ว่ แม้กระทั่งฉัตรที่เราเห็น ฉัตร ๓ ชั้น

๕ ชั้น ๗ ชั้น ๙ ชั้น น่าจะมีวิวัฒนาการมาจากเรื่อง
ของธงในอดีตมากกว่าจะวิวัฒนาการมาจากว่า
แดดออกฝนตกแล้วต้องกางร่ม เพราะเมื่อขุนศึกของ
ประเทศหนึ่งยกทัพไปรบกับอีกประเทศหนึ่งแล้ว
ได้ชัยชนะก็ต้องยึดธงประเทศนั้น เมื่อยึดมาแล้วก็ไม่รู้
จะเอามาทำอะไรเพราะตัวก็มีธงของตัวเองอยู่แล้ว ก็รู้จัก
ดัดแปลงประยุกต์เอามาใช้ให้เป็นประโยชน์คือเอารอง
ของตัวนั้น ปิดดัดจนกระทั่งเป็นร่มหรือเป็นฉัตรแล้วธง
ของศัตรูที่ยึดได้ก็ซ้อนขึ้นเป็นฉัตรอีกชั้นหนึ่ง ที่นี้เวลา
ปราบกันรบกัน มันก็คงจะรบกันไปมาก ดีไม่ดี ได้ธง
มาเป็นร้อยนะครับ แล้วก็คงพิลึกที่ใครจะนั่งรถนั่งม้า
แล้วก็กางธงร้อยชั้น พอดีพอร้ายศัตรูยังไม่ทันจะทำ
อะไรเรา ยังไม่ทันทำอะไร ศัตรูล้มทับตายเสียก่อน
ก็ถือว่าถ้าปราบไปได้มาก ๆ เรียกว่าชนะ ๔ ทิศก็เอา
มาซ้อนกัน ๔ ชั้น บวกกับชั้นของตัวที่มีอยู่ก็กลายเป็น
๕ ชั้น เรียกว่า ฉัตร ๕ ชั้น “เบญจปฏล” ถ้าปราบ
ไปได้มากถึง ๖ ทิศ คือชนะมากขึ้น เมื่อซ้อนกับของ
ตัวก็เป็น ๗ ชั้น ก็เรียกว่า “สัตตปฏล” แล้วก็ชนะไป
ได้อีก ๘ ทิศ ถือว่าหมดแล้ว ไม่มีมากกว่านี้มาซ้อนกับ
ฉัตรชั้นของตัวก็กลายเป็น ๙ ชั้น เรียกว่า “นพปฏล”
ภายหลังเราก็เติมคำว่า “เศวตฉัตร” ตามเข้าไปเป็น
“นพปฏลเศวตฉัตร” ก็เป็นข้อสันนิษฐานที่น่าฟังอยู่
เหมือนกัน ทั้งหมดก็แสดงความสำคัญของธงในอดีต
คือการเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นชาติ ความเป็น
“อิสราธิปไตย” ผมเคยมีโอกาสดูภาพวาดโบราณ
ของฝรั่งเศสหรือแม้แต่ภาพวาดโบราณของอียิปต์
หรือโรมันก็เห็นว่าเขามีธง แล้วก็ใช้เป็นสัญลักษณ์
นำหน้าทัพหรือสัญลักษณ์ประจำกองทัพ ยิ่งในคราว
สงครามครูเสดที่รบกันระหว่างมุสลิมกับคริสเตียน
นั้นต่างฝ่ายต่างมีธง และอะไรต่ออะไรหลายอย่าง
ในโลกก็เกิดขึ้นจากสงครามครูเสดคราวนั้น แม้กระทั่ง
เครื่องราชอิสริยาภรณ์ก็มีเป็นครั้งแรกในโลกจาก
สงครามครูเสด คือใครรอดตายกลับมาก็ให้บำเหน็จ
รางวัลเป็นเหรียญเป็นตรา ซึ่งพัฒนาเป็นเครื่อง
ราชอิสริยาภรณ์จนทุกวันนี้

สำหรับประเทศไทยเราตั้งแต่สมัยที่เป็น
แผ่นดินสยามนั้น ผมไม่มีหลักฐานและผมก็ไม่รู้จริง
ด้วยว่าสมัยพ่อขุนรามคำแหงมีธงไหม เพราะศิลาจารึก
ก็ไม่ได้บอกเสียด้วย ถึงจะบอกบางคนก็ยังไม่ค่อยจะ
เชื่อกันอยู่ว่าทำในสมัยไหน แต่ที่แน่นอนอย่างหนึ่งก็คือว่า
ก่อนสมัยสมเด็จพระนารายณ์นั้นเราน่าจะไม่มีธงหรือ
มีก็ได้ชักกันเอิกเกริก หรือไม่สู้จะให้ความสำคัญ
คำตอบก็คือว่าไม่รู้จะชักไปทำไม ถ้าจะมีเราก็ใช้
ประดับในงานในทางธรรมดา แต่น่าจะมีข้อสันนิษฐานว่า
การที่เราไม่มีธงในอดีตก่อนรัชกาลของสมเด็จพระ
นารายณ์นั้น เนื่องจากว่าธงนั้นนอกจากจะใช้ชัก
ประดับนำทัพ ซึ่งเราก็ไม่มีเรื่องต้องไปรบทัพจับศึก
อะไรกับใคร มีแต่ตั้งรับสู้พม่า แต่ในเวลามีการมีงาน
พิธีรีตอง ซึ่งใครต่อใครก็ปักธงประดับธงเป็นริ้ว
เป็นแพรยาวนี้เราไปร้อยมาลัยทำเป็นอุบะเสียแล้ว มัน
ก็ไม่มีความจำเป็นต้องไปประดับธง ตามงานวัด
งานวา ในสมัยโบราณจะมีอุบะมาลัยร้อย ซึ่งก็จะ
คล้าย ๆ ม่าน คล้าย ๆ ธง แทนกันได้ และก็ดูสวยเก๋
ดูดีกว่ามากเลย

มูลเหตุที่มันจะเกิดธงขึ้นนั้นสันนิษฐานกัน
ว่าในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์ประมาณพุทธศักราช
๒๒๐๐ เศษ เราเริ่มทำมาค้าขายกับต่างประเทศ
ฮอลันดาก็เข้ามา โปรตุเกสก็มา อังกฤษก็มา ฝรั่งเศสมา
และเป็นธรรมเนียมนานาชาติ โดยเฉพาะธรรมเนียม
ฝรั่งที่จะต้องมีการยิงสลุตต้อนรับและยิงสลุตตอบ
คือ ถ้าเรือเข้ามาก็ต้องยิงสลุตต้อนรับจากป้อมจากค่าย
ที่อยู่ริมทะเลริมแม่น้ำ เรือที่เข้ามาก็ต้องยิงสลุตตอบ
คือยิงจากเรือ อย่างเมื่อคราวที่เรือฝรั่งเศสชื่อ “อัวโซ”
เข้ามาในสมัยสมเด็จพระนารายณ์นั้น มีบันทึกไว้ใน
พงศาวดารหรือในตำนานหรือในหนังสือที่บาทหลวง
ตาซาร์ดเขียนไว้ว่า “เรือ...ของฝรั่งเศสเข้ามาผ่าน
สันดอนแม่น้ำเจ้าพระยา กำลังจะแล่นผ่านบางกอก
เพื่อที่จะไปพระนครศรีอยุธยา เรือทุกลำต้องผ่านเข้า
ออกทางนี้ ก็มีการยิงสลุตต้อนรับจากป้อม ซึ่งอยู่ทาง
ฝั่งธนบุรี เรียกกันว่า “ป้อมวิชัยนทร์” เพราะเจ้าพระยา

วิชเยนทร์ไปสร้างไว้ พอยิงเสร็จเรือฝรั่งเศสก็ยิงตอบ ปรากฏว่าฝรั่งเศสไม่ยิงเหตุที่ไม่ยิงก็เพราะว่าทหารบนเรือ มองลงมาเห็นป้อมตะกุ่ม ๆ ก็ไม่รู้ว่ามันป้อมหรือเป็น บ้านคนหรือว่ามันอะไรก็มีการให้อาณัติสัญญาณว่า ให้ไทยชักธงขึ้นที่ป้อมจะได้รู้ว่านี่คือป้อมไม่ใช่วัด เราไม่มีธงคือไม่มีอะไรจะเป็นสัญลักษณ์ที่เห็นได้แต่ไกล ในที่สุดก็ยิงธงฮอลันดาชักขึ้น ฝรั่งเศสนั้นเป็นศัตรู กับฮอลันดามาตั้งแต่ไหนแต่ไรแล้ว เมื่อเห็นธงฮอลันดา ชักขึ้น ก็ปัดฝรั่งเศสยิงสั่งใหญ่ว่าห้ามยิงสลุตตอบ ถือว่าหยามหน้ากันภายหลังเมื่อเรือเข้ามาจอดมีการ ต่อว่าต่อขานว่าทหารสยามยิงสลุตต้อนรับ ทำไมทหาร ฝรั่งเศสจึงไม่ยิงสลุตตอบ ฝรั่งเศสบอกว่ามองไม่เห็นว่าจะยิงไปที่ไหน หันหัวเรือหันป็นไปทางไหนเราก็ บอกว่าเราชักธงแล้ว ฝรั่งเศสบอกว่าเราชักธงฮอลันดา เขาไม่สามารถจะทำความเคารพธงฮอลันดาได้ จุดนั้นแหละครับ ทำให้เสนาบดีคิดว่า เราต้องมีสัญลักษณ์ แทนประเทศสยามที่เห็นได้แต่ไกลและรู้ว่านี่คือสยาม สมเด็จพระนารายณ์จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า โปรดกระหม่อมให้คิดธงขึ้นเป็นครั้งแรก แล้วก็คิดว่า เอาของที่ง่ายที่สุดทำเพราะไม่รู้ว่าจะทำให้มันวิไลศมาหรา ไปกว่านั้นทำไมและได้อย่างไร จึงคิดให้เป็นธงสีแดง แดงล้วน ๆ นี่แหละครับ ชักแต่ไกลเหมือนผ้าขาวม้า นี่แหละ ก็เอาละ นั่นคือธงสยามตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา และชักกันมาตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนารายณ์ ผ่าน สมเด็จพระเจ้าเอกทัศ ผ่านสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี จนถึงรัชกาลสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกก็ยังชัก ธงแดงล้วน ๆ มาตลอด ในพระราชพงศาวดารตอน

กรุงแตกก็พูดถึงเรื่องพม่าบุกเข้าไปในวังแล้วยึดเอา ธงแดงมาได้ ถึงอย่างไรก็ต้องตอบว่าเรามีธงชาติแล้ว

มาถึงในสมัยสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก มีพระราชดำริว่า ธงแดงล้วน ๆ มันดูเปล่า ๆ เปลือย ๆ อย่างไรขอכל ไม่สง่างาม จึงได้ทรงพระกรุณา โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ใส่จักรสีขาวไว้กลางธงแดง ก็เลยกลายเป็นธงแดง แล้วมีจักรสีขาวปรากฏอยู่ แต่ ก็มีพระบรมราชโองการว่า ให้ประดับตามป้อมตามค่าย สถานที่ราชการหรือเรือของทางการเท่านั้น เรือเอกชน หรือบ้านช่องห้องหอของเอกชน ถ้าจะชักธงก็ชักได้ โดยเฉพาะเวลาชักรับเสด็จนี้ แต่ให้ชักธงแดงล้วน ๆ ไม่ให้มีจักร เราก็เริ่มมีความวิจิตรพิสดารเกิดขึ้นตั้งแต่ สมัยรัชกาลที่ ๑ คือ ธงแดงและมีจักรขาวอยู่ตรงกลาง ครั้นมาถึงสมัยรัชกาลสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ เป็นรัชกาลที่ทรงบุญญาภินิหาร มีช้างเผือกเป็นอันมาก จนกระทั่งมีพระราชสมัญญานามว่า “สมเด็จพระเจ้าช้างเผือก” ก็มีพระราชดำริว่าเพื่อ จะเชิดชูพระราชอิสริยยศให้รุ่งเรืองเฟื่องฟูยิ่งขึ้น ควรจะเอาช้างไปใส่ในธงให้ปรากฏบ้าง ก็เลยกลายเป็น ธงพื้นสีแดง จักรสีขาวและมีช้างสีขาว คือช้างเผือก ปรากฏอยู่กลางจักร หันหัวช้างเข้าสู่อำเภอใช้กันมาตั้งแต่ สมัยรัชกาลที่ ๒ รัชกาลที่ ๓ จนกระทั่งถึงรัชกาลที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็มีพระราชดำริ อีกอย่างหนึ่งว่าธงแดงนั้นดี ช้างก็ดีเพราะประเทศ มีช้างมาก พระองค์เองก็ทรงมีบุญญาภินิหารได้ ช้างเผือกมาเป็นอันมากอยู่เหมือนกัน ช้างควรจะเป็น ตราประจำประเทศนี้ได้ แต่จักรนั้นเป็นเครื่องหมาย

ประจำพระมหากษัตริย์ โดยเฉพาะก็คืออาวุธของพระนารายณ์ไปปรากฏอยู่ในธงดูกระไรอยู่ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้เอาจักรออกกลายเป็นธงแดงและมีช้างเผือกปรากฏอยู่ตรงกลาง หัวช้างหันเข้าหาเสาธงก็ใช้กันมาอย่างนี้เรื่อยจนกระทั่งถึงสมัยรัชกาลที่ ๕ ทั้งแผ่นดินก็ยังเป็นธงแดงมีช้าง เมื่อเร็ว ๆ นี้ผมก็มีโอกาสไปเกาะช้าง จังหวัดตราด ยังเห็นที่ชายแดนนั้นปักธงแดงและมีตราช้างอยู่ตรงกลาง ถามคนที่อยู่กันแถวนั้นว่าปักไว้ทำไม ทำไมจึงไม่ปักธงไตรรงค์ เพราะดูพิลึกพิลั่น อยู่ที่ไหนก็ไม่เห็นใครปักกันแล้วก็ได้คำตอบ ซึ่งผมอิงไปเลยว่าบริเวณตรงนี้เคยปักธงแดงและมีตราช้างมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ ต่อมาเราเสียดินแดน วันนั้นเราต้องเชิญธงลงจากยอดเสาเพื่อยกดินแดนให้ฝรั่งเศส และต่อมาโดยเหตุใดเหตุหนึ่งเราได้ดินแดนส่วนนั้นกลับมา ความรู้สึกอดสูอดทนระอาใจอัปยศที่ต้องชักธงชาติของเราก็คือ ชักธงแดงตราช้างลง นี่มันฝังใจคนรุ่นปู่ย่าตาทวดอยู่ เมื่อได้ดินแดนส่วนนั้นกลับคืนมาความที่เคยมีธงช้างอยู่เป็นครั้งสุดท้ายก่อนเสียดินแดนเมื่อได้ดินแดนส่วนนั้นกลับคืนมาก็ขอชักธงช้างขึ้นสู่ยอดเสาอย่างเดิมให้หน้าใจอย่ามาว่ากันเลย ผมฟังแล้วไม่ว่าหรอก

เราใช้ธงแดงตราช้างไม่ใช่เปียร้นะครับ ธงนะครับ จนกระทั่งมาถึงสมัยรัชกาลที่ ๖ ก็มีพระราชดำริว่าธงพื้นแดงตราช้างหันหัวเข้าสู่ยอดเสานั้นมันดูเรียบง่ายเกินไปไม่สง่างาม ก็มีพระราชดำริใหม่่ว่าความที่ช้างนั้นเป็นช้างเผือกไม่ใช่ช้างป่า จึงสมควรจะยกย่องให้ดูมีอิสริยยศอิสริยศักดิ์ขึ้นสมกับที่เป็น **พระยาฉัททันต์** จึงให้เป็นช้างเผือกยืนแท่น คือมีแท่นรองรับแล้วโปรดให้หันศีรษะช้างออกจากเสาไปสู่ปลายธง ทางไปทางเสาคือกลับช้างเสีย โดยมีพระราชดำริว่าเมื่อเวลาธงต้องลมและปลิวดูสวยงามกว่าเวลาที่ให้ช้างหันศีรษะเข้าสู่เสา แล้วมีพระราชบัญญัติออกมาคุ้มครองธงในลักษณะอย่างนี้ไม่ให้ผู้ใดทำเทียมเลียนแบบหรือดูถูกดูหมิ่นธงมีความผิดอาญา

อุกฉกรรจ์มหันตโทษโดยทีเดียว ก็ใช้กันมาตั้งแต่ต้นรัชกาลจนกระทั่งถึงปี ๒๔๖๐ เมื่อมีพระราชปรารภจะส่งทหารไปร่วมสงครามโลกครั้งที่ ๑ ในประเทศฝรั่งเศสก็ถึงคราวที่ทหารไทยจะต้องเชิญสัญลักษณ์ของประเทศไปปรากฏในสมรภูมิและยิงเขาสื่อกันว่าถ้าชนะจะให้ตั้งแถวเดินขบวนตามช่องเอลิเซไปสู่ประตูชัยด้วย มันจะต้องมีการเชิญธงนำหน้า ผู้คนที่มาดูกันอยู่สองข้างทางจะต้องยืนตรงทำความเคารพต้องหาธงที่สวยงามและสง่างามเพราะนั่นเท่ากับเป็นการเชิญพระบรมเดชานุภาพพระเจ้าแผ่นดินสยามไปปรากฏที่ช่องเอลิเซทีเดียวแหละ จึงได้โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมคิดแบบธงใหม่ เพราะว่าการที่ธงชาติสยามเป็นธงแดงและมีตราช้างอยู่ตรงกลางนั้นเราทำไม่ได้ต้องสั่งซื้อธงมาจากต่างประเทศ โดยเฉพาะจากสิงคโปร์ ซึ่งมีพระราชกระแสรับสั่งว่าน่าอัปอายเหลือเกินที่ธงชาติคนไทยทำไม่ได้ต้องสั่งผ้ามาจากสิงคโปร์แล้วมีหน้าข้าบบ้านบางช่องปักธงรับเสด็จ รับสั่งว่ากลับกันเอาหัวช้างเข้าเสาก็ยังมีและพิลึกกว่านั้นคือ ความที่ตื่นเต้นตกใจเอาธงไปชักพอถึงเวลาเจ้านายมาจำเป็นต้องรีบ ชักธงกลับกันเอาหัวชี้ดินตื้นชี้ฟ้าก็ทำให้ยุ่งยากลำบากไปเสียหมดและบางทีก็กลับซ้ายกลับขวา กลับหน้ากลับหลังกลับช้าง จึงรับสั่งว่าควรจะเป็นธงที่เรียบง่ายชาวสยามทำได้เองอาจจะเอาเศษผ้ามาเย็บติดกันก็ได้ด้วยซ้ำไปเพื่อประหยัดเงินตราต่างประเทศ เลยมีพระราชดำริให้ทำเป็นธง ๕ ริ้ว สีแดงสีขาวสลับกัน แล้วลองปักชักดูทั่วพระนครอยู่หลายวันเหมือนกัน ให้คนคุ้นเคยปรากฏว่ามีผู้เขียนบทความไปลงในหนังสือพิมพ์วิจารณ์เป็นภาษาฝรั่ง แสดงว่าคนเขียนเป็นชาวต่างประเทศวิจารณ์ว่าการที่ประเทศสยามเปลี่ยนธงจากธงตราช้างมาเป็นธงแดงขาวนั้นคืออยู่หรือ เพราะเริ่มเข้าสู่ระดับสากล แต่แดงขาวนั้นเรียบง่ายเกินไปไม่เด่นเวลาลมพัดโบกไปโบกมาเห็นแต่สีแดง ก็กลับไปหาธงแดงอีก ควรจะมีสีน้ำเงินใส่เข้าไปด้วยตัดกันมันจะกลายเป็นแดงขาวน้ำเงิน แล้วสีน้ำเงินนั้นเข้มมากจะ

ทำให้ชัดเจนเวลาองพลัว จะเห็นเป็นสีแดงขาว น้ำเงินเป็นเหลือบระยะลับกันไป ทรงเห็นพ้องด้วย เพราะต้องพระราชดำริอยู่พอดีว่ามีพระราชสมภพ ในวันศุกร์สีฟ้าเมื่อเดิมให้เข้มขึ้นก็เป็นสีน้ำเงินและ ขณะเดียวกันสีน้ำเงินนั้นเป็นสีสัญลักษณ์แห่งความเป็นพระมหากษัตริย์ทั่วโลกอย่างที่เราเรียกกันว่าเป็น เลือดสีน้ำเงิน ซึ่งแสดงถึงชาติชาติราชสกุลก็โปรดให้เป็นธงสามสี คือ แดงขาวน้ำเงินแต่สลับไว้กันว่า แดง ขาวน้ำเงินขาวแดงแล้วก็ลงประดับดูก็ได้รับการยกย่อง สรรเสริญมากว่าสวยงาม มีพระราชกระแสให้เจ้าหน้าที่ เชิญแบบธงไปให้ผู้รู้ในเวลานั้นช่วยกันตีพิมพ์ เช่น สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ และพระบรมวงศ์ พระองค์อื่นๆ ช่วยกันตีพิมพ์เพราะเป็นเรื่องเท่ากับเปลี่ยน ธรรมเนียมประเพณีของชาติทีเดียว ปรากฏว่าได้รับการ ขานรับอย่างดีทุกคนยกย่องสรรเสริญแม้แต่ ฝรั่งเศสคำก็ยกย่องว่าสวยงาม เพราะเป็นสีมาตรฐาน สีแดง สีขาว สีน้ำเงิน นั้นเป็นสีธงฝรั่งเศส สีธงอังกฤษ และสีธงสหรัฐอเมริกา เพียงแต่ลวดลายแตกต่างกัน ออกไป แต่ละฝ่ายคล้ายคลึงกับธงฝรั่งเศสมากที่สุด เพราะธงฝรั่งเศสเป็นริ้วแดง ขาว น้ำเงิน เหมือนกัน ก็เลยให้คณะทหารที่ออกไปสู่สมรภูมิตามโลกครั้งที่ ๑ เชิญธงนี้ไปและทรงเรียกชื่อกำกับไปว่า “ธงไตรรงค์” แปลว่า “ธงสามสี” เมื่อถึงเวลาที่ทหารไทยได้ชัยชนะ ในสงครามโลกครั้งที่ ๑ ก็ได้ทำตามที่ได้คิดกันไว้คือ มีการสวนสนามแสดงแสนยานุภาพของเอลิเซดลอด ชุ่มประดุชชัย ทหารไทยก็ถือธงไตรรงค์นำหน้าผู้คน สองข้างทางปรบมือกันเกรียวกราว หนังสือพิมพ์ในฝรั่งเศส สรรเสริญยกย่องธงไตรรงค์ของไทยอย่างมาก ก็เป็น ธรรมดาเพราะว่ามันคล้ายธงฝรั่งเศส แต่ริ้วผัดกันแถบ มันผัดกัน เราใช้ธงไตรรงค์ในลักษณะอย่างนั้นเรื่อยมา จนกระทั่งมาถึงสมัยรัชกาลที่ ๗ วันหนึ่งไม่ทรงแน่ พระทัยว่าจะเอาธงไตรรงค์สามสี แดง ขาว น้ำเงิน ขาว แดง อย่างนี้เป็นธงประจำประเทศสยามต่อไปนี้ เหมาะหรือไม่ ทั้งที่เพิ่งจะใช้กันมาเมื่อ ๑๐ ปีนี้เอง ฉะนั้น

ในปี ๒๔๗๐ จึงได้พระราชทานกระทุ้งถามไปยังเสนาบดี ให้ปรึกษากันว่าจะใช้แบบธงไตรรงค์นี้เป็นธงประจำชาติ สยามต่อไปหรือจะกลับไปใช้เป็นธงแดงล้วน ๆ สมัย สมเด็จพระนารายณ์หรือจะเป็นธงแดงมีจักรอย่าง สมัยรัชกาลที่ ๒ หรือจะใช้ธงช้างเผือกยืนแท่นหรือจะ ควรเปลี่ยนไปเป็นธงแบบอื่น ปรากฏว่าที่ประชุมเสนาบดี มีความเห็นแตกต่างกันไม่ได้เป็นเอกฉันท์ ก็คิดกันไป ต่าง ๆ นานาตั้งแต่วันนั้น ฝ่ายข้างมากหากคิดออกไป เป็นอย่างไร วันนี้เราจะมีธงอีกแบบหนึ่งแล้วนะครับ บังเอิญแตกกันไปฝ่ายละ ๒ เสียง ธงไตรรงค์ ๒ เสียง ธงช้าง ๒ เสียง ธงแดง ๒ เสียง ธงมีจักร ๒ เสียง ธงไม่มีจักร ๒ เสียง ช้างยืนแท่น ๒ เสียง สุดท้ายหาความเห็นเป็นฝ่ายข้างมากไม่ได้ ก็เลยพับไป ไม่ต้องไปยุ่งก็อยู่กันไปอย่างเดิมนั้นแหละ อยู่อย่าง เดิมเรื่อยมาจนกระทั่งถึงบัดนี้ เมื่อมาถึงบัดนี้มันก็อยู่ ตัวแล้วแหละครับ เพราะว่ามีการกฏบัตร กฎหมายรองรับ แล้วละ โดยเฉพาะก็คือกฎหมายฉบับล่าสุดได้แก่ พระราชบัญญัติธง พ.ศ.๒๕๒๒ ซึ่งใช้มาจนทุกวันนี้ ที่บัญญัติถึงลักษณะของธงประจำชาติไว้ว่าเป็นธงไตรรงค์ สามสีมี ๕ แถบ คือ สีแดง สีขาว สีน้ำเงินแก่ และก็ แถบขาว แถบแดง โดยแบ่งธงออกเป็น ๖ ส่วน แดง ๑ ส่วน ขาว ๑ ส่วน สีน้ำเงิน ๒ ส่วน แล้วก็ขาวข้างล่าง อีกส่วน แล้วก็แดงต่อไปก็เป็นส่วนหนึ่ง

เรื่องส่วนนี้ก็มีความสำคัญนะครับ เพราะว่า นี่คือสิ่งที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติ ที่ผมยกเรื่องนี้ ก็เพราะว่าผมเคยเห็นธงในบางที่แดง ขาว น้ำเงิน ขาว แดง นี่ความกว้างของริ้วเท่ากันหมด ซึ่งผิดพระราชบัญญัติ ธงนะครับ ระวังจะติดคุกเอานะ เพราะกฎหมายนี้โทษ ทางอาญาแล้วก็พิลึกกว่านั้น คือหลายแห่งผมเห็นว่า สีน้ำเงินนะอยู่ไป ๆ มันไม่เป็นน้ำเงินมันฟ้า คือสีตก ที่กระทรวงหนึ่งสีแดงนั้นอยู่ไปจนกระทั่งกลายเป็น สีชมพูแล้วนะครับ แล้วชมพูนั้นไม่สู้กระไรนักสีมันตก จนสีขาวกลายเป็นสีชมพูไปด้วยอีกแล้ว ตรงนี้แหละ ครับมันก็กลับไปถึงข้อปรารภของท่านนายกรัฐมนตรี

เมื่อประมาณปีเศษที่ผ่านมา วันหนึ่ง

ท่านกลับมาจากราชการที่ฝรั่งเศส ท่านก็พูดขึ้นในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีว่า เอ๊ะ ประเทศของเราเนี่ยดู ๆ ไปแล้วความผูกพันกับธงเรายังมีอยู่น้อยกว่าในต่างประเทศ ไปมองเป็นเรื่องไสยศาสตร์หรือเป็นเรื่องไม่น่าเชื่อถือหรืออย่างไรก็ไม่รู้ ทั้ง ๆ ที่เมืองเรานั้นไสยศาสตร์นั้นชุมกว่าเมืองอื่นในโลกนี้ แต่พอมาถึงธงชาติซึ่งเป็นสิ่งที่ป็นเกียรติภูมิประเทศ เราไม่ค่อยจะให้ความสำคัญหรือเป็นว่าธงไม่ศักดิ์สิทธิ์ ไม่เคยปรากฏว่าธงที่ไหนมีอภินิหารอะไร อย่างมากเราก็ไม่ค่อยถูกเหยียดหยาม เพราะเรากลัวผิดกฎหมาย แต่ยกย่องเรายังไม่ได้ยกย่องเท่าที่ควรเท่าที่สังเกตรวันเสาร์วันอาทิตย์ เกือบจะไม่เห็นธงชาติอยู่ในประเทศเลย ธงชาตินั้นจะเห็นก็ต่อเมื่อเป็นวันราชการเพราะว่า ๘ โมงเช้าชักขึ้นสู้อยอดเสาก็โบกพลีพลิวไสวอยู่ตรงยอดเสา พอ ๖ โมงเย็นก็ชักลงเก็บหายไป อย่างว่าแต่วันเสาร์วันอาทิตย์เลย วันธรรมดาพอเวลาสองทุ่มขับรถดูในกรุงเทพมหานครยังไม่เคยเห็นธง ยิงในที่ต่าง ๆ เรื่องที่จะเอามาประดับยังไม่เห็นใหญ่ เพราะเราถืออย่างเดียวว่าธงนั้นต้องชัก ผิดจากชักอีกทีก็ต้องคลุม แต่ในต่างประเทศมีทั้งปักทั้งประดับทั้งแขวน ท่านก็เล่าว่าไปฝรั่งเศสมา หน้าศูนย์การค้า หน้าห้าง “แกลลอรีลาฟาแยต” เทียบกับไทยก็ขนาดเซ็นทรัลนี่ก็ปัก ที่หอไอเฟลก็ปักธงไว้ที่ยอด สถานที่ราชการต่าง ๆ อาจจะมีขากตั้งปักธงอยู่ที่ข้างหน้า แต่ยอดตึกยอดอาคารก็มีธงฝรั่งเศสปักอยู่ตลอด จนกระทั่งพระราชวังแวร์ซายนี่นะครบอยู่ตรงไหนก็มี วิธีสังเกตพระราชวังแวร์ซายก็คือว่ามีธงฝรั่งเศสอยู่ที่ยอดแล้วรู้เลยว่าตึกหลังนั้นคือพระที่นั่งองค์ประธานของพระราชวัง แล้วไม่เอาลงด้วยเข้าไปที่ทำงานกระทรวงหรือกรมอะไรของฝรั่งเศส มีธงฝรั่งเศสผืนใหญ่ ติดอยู่ข้างหลังเวลาที่ประชุมนั่งแถลงข่าวโทรทัศน์ CNN, BBC ทำข่าวไปทั่วโลก ติดธงฝรั่งเศสตลอด จึงควรรณรงค์ในการติด การปัก การชัก การประดับธงชาติให้มากขึ้น แล้วก็ไม่ต้องเอาออกเอาลงด้วย ประเภทเอาขึ้นสู้อยอดเสาตอนเช้าแล้วชักลงตอนเย็นก็ทำไปเพราะเสาธงมีอยู่แล้ว แต่ถ้าขึ้นใช้

หลักนี้เพียงหลักเดียววันเสาร์วันอาทิตย์จะไม่เห็นธงชาติเลย ขอให้มีการปักธงชาติ เสาก็ไม่ต้องสูง ธงก็อาจจะไม่ต้องผืนใหญ่ ให้เห็นทุกวันตลอด ๒๔ ชั่วโมงทั้ง ๗ วัน จากความคิดนั้น วันหนึ่งผมก็เอามาปรารภในที่ประชุมของคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติว่าเป็นความคิดที่ดีลองเอาไปคิดดูว่าจะทำกันอย่างไรบ้าง ท่านปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี (พันตำรวจตรี ยงยุทธ สาระสมบัติ) ท่านก็ตอบสนองนโยบายรวดเร็ว ออกประกาศเชิญชวนแล้วประกวดการประดับธงชาติประเภทสวนราชการ ประเภทวัดวาอาราม ประเภทเอกชน ประเภทจังหวัด และประเภทท้องถิ่น มอบรางวัลกันไปแล้ว ผมขอคุณภาพที่ไปถ่ายดูว่าทำทำไหนถึงได้รางวัล เห็นแล้วน่าพอใจก็ทำได้ไม่ได้ลงทุนลงแรงอะไรเลย เพียงแต่ปักชักประดับไว้ในสถานที่อันสมควรดูดี แล้วขนาดของธงถูกต้องตามพระราชบัญญัติ และธงนั้นมีสุขภาพดี คือ สีเป็นธงไตรรงค์จริง ๆ ไม่ต้องผืนใหญ่ แต่นั่นแหละถ้าเล็กนักก็มองไม่เห็น แต่ว่าขอให้รักษาสุขภาพของธงนี้ไว้ให้ดีโดยมาแรก ๆ นั้นสุขภาพดี พอผ่านหน้าฝนฤดูร้อนมาแล้วซึ่งเดิมท่านไม่รู้จักเปลี่ยน ผมก็ไม่คิดว่าจะมีธงหรือมีผ้าอะไรที่ใช้ได้ตลอดชั่วนาตาปี แต่ก็มันเปลี่ยนมันชักทำให้มันดูดีเข้า มีอยู่ที่หนึ่งผมเคยเอาไปพูดในที่สาธารณะ อุดสาหกรรมอาคารใหญ่โตมโหฬารสูงเด่นอยู่ที่ไหนมองเห็นหมดทั้งกรุงเทพฯ อุดสาหกรรมปักธงด้วยแต่สีน้ำเงินตรงกลางนี่มองอย่างไรก็เป็นสีฟ้า ผมก็ต่อว่าไปวันหนึ่งก็ตอบว่าเดิมมันน้ำเงินครับแต่วันนี้มันฟ้า เพราะว่าสีตก ผมก็บอกว่าทำไมไม่เปลี่ยนสี เขาบอกว่าราคาแพงก็ไม่ได้ว่าอะไร วันก่อนผ่านไปเปลี่ยนแล้วแสดงว่าคงทำกำไรดีขึ้น ผมก็พูดหลายทีแล้วว่า ธงชาติที่สวยงามและสง่ามีสุขภาพดี คือธงชาติหน้าอาคารกระทรวงการต่างประเทศที่ถนนศรีอยุธยา ท่านลองสังเกตดู โดยเฉพาะเวลาใครขึ้นลงทางด่วนมองไปเห็นชัดเสาก็สูง อาคารวิเทศสโมสรนั้นตึกใหญ่อยู่แล้วทำเสาธงสูงแล้วก็ผ้าผืนใหญ่ตรงนั้นรับลมดี พลั้วอยู่ตลอดไม่มีตกเลย นั่นก็เป็นทีหนึ่งทีเห็น

ธงกองอาสารักษาดินแดน

ธงนายกรัฐมนตรี

ธงชัยเฉลิมพลทหารเรือ

ผมยังขอบพระคุณท่านปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีว่า จัดประกวดให้ดูตื่นตัวขึ้นเยอะ มีคนมาบอกผมว่า พอประกวดเสร็จบางแห่งเก็บหมดแล้วก็เห็นจะต้อง ฝากผู้ตรวจราชการสำนักนายกรัฐมนตรี (นายระพีพันธุ์ สริวัฒน์) ว่าช่วยประกวดใหม่ต่อไปอีกทุกปี ๆ คราวนี้ เอาประเภทบ้านบ้างก็ได้

เรากำลังพูดถึงธง ความจริงธงมีหลาย ประเภท หลายชนิด ถ้าไปดูจากในสมัยโบราณยังมี หลายชนิดเต็มที ใครไปดูนิทรรศการจะเห็นมากมาย จำกันไม่หวาดไม่ไหว ที่จริงก็ไม่รู้จะจำไปทำไม แต่วันนี้ ตามพระราชบัญญัติธง พ.ศ.๒๕๒๒ แบ่งธงชาติหรือ ธงสำคัญของชาติออกเป็น ๔ ประเภท

ประเภทที่ ๑ สิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือธงซึ่งแสดงถึง ความเป็นชาติมี ๒ ประเภท เรานึกออกอยู่ประเภทเดียว คือธงไตรรงค์ แต่ยังมีอีกหนึ่งซึ่งถือว่าอยู่ในอันดับธง ซึ่งแสดงถึงความเป็นชาติ คือ ๑.๑ คือธงไตรรงค์ ให้แบ่งออกเป็น ๕ ริ้ว แต่ส่วนของมันก็ให้แบ่งเป็น ๖ ส่วน แดงหนึ่งส่วน ขาวหนึ่งส่วน น้ำเงิน ๒ ส่วน แล้วน้ำเงินต้องเป็นน้ำเงินแก่ สมัยก่อนใช้กันว่าสีขาบ สีขาบคือสีน้ำเงิน แต่ตอนหลังเกรงว่าคนรุ่นหลังจะ ไม่รู้จักสีขาบ ธงจะกลายเป็นอย่างอื่นไป วันนี้ใช้ว่า สีน้ำเงินแก่ ๒ ส่วน แล้วก็ริ้วขาว ๑ ส่วน ริ้วแดงอีก ๑ ส่วน รวมกันเป็น ๖ ส่วน เรียกว่าธงไตรรงค์ เป็นธง สำคัญสูงสุดของชาติประเภทที่ ๑ ใครรู้ว่า ๑.๒ ซึ่งเป็นธงแสดงความเป็นชาติไม่แพ้ธงไตรรงค์ก็คือธง อะไร ใครทราบครับ...ไม่ใช่ เพราะนั่นคือธงซึ่งแสดงถึง ความเป็นชาติ ที่ถูกยกเลิกไปแล้ว...ไม่ใช่...ไม่ใช่ธงที่มี

ครุฑด้วย อ้าวไม่รู้ไปดูเสียจะครบ ในงานมี ผมเห็นแล้ว ยังนึกเลยว่าดูสำหรับเอามาแสดง แล้วไม่ได้โบราณ ล้าสมัยนะ เป็นธงที่อยู่ในพระราชบัญญัติธงฉบับ ปัจจุบัน

ประเภทที่ ๒ หรือกลุ่มที่ ๒ ตามพระราชบัญญัติคือ ธงพระอิสริยยศแบ่งออกเป็นธงของพระมหากษัตริย์ และธงของสมเด็จพระบรมราชินี ธงของพระยุพราช ธงของพระราชวงศ์ คือเจ้านายทั้งหมดจัดอยู่ในประเภทที่ ๒ เรียกว่า ธงพระอิสริยยศ อย่างธงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็คือ ธงมหาราชสีเหลือง มีครุฑสีแดง อย่างที่เราเห็นปักอยู่ตรงหน้ารถพระที่นั่ง แต่ถ้าเป็น สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถไม่เรียกว่า ธงมหาราช แต่เรียกว่าธงราชินี ก็ยังเป็นธงสีเหลืองครุฑ สีแดงแต่แทนที่ผืนผ้าจะเป็นสีเหลืองมลายุด้านหนึ่ง กลับหยักเข้าไปเรียกว่าเป็นเหมือนหางนกแซงแซว เลยกลายเป็นห้าเหลี่ยมไป คือเป็นสี่เหลี่ยมแล้วกลอง เอากรรไกรตัดมุมด้านหนึ่งให้เข้าปอกออกเป็นสามเหลี่ยม ตรงนั้นเรียกว่าเป็นธงราชินี แปลว่าสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จโดยรถพระที่นั่งเพียง พระองค์เดียวต้องปักธงราชินี ถ้าเป็นสมเด็จพระบรม ราชชนนีก็มีธงประจำพระองค์ ถ้าเป็นธงประดับรถ พระที่นั่งสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ก็มีธงยุพราช ถ้าเป็นเจ้านายพระบรมวงศ์พระองค์อื่นก็เป็นธงราชวงศ์ จนกระทั่งถึงสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอก็มีธงราชวงศ์ เหล่านี้อยู่ในประเภทที่ ๒ เรียกว่าธงพระอิสริยยศ

ประเภทที่ ๓ เรียกว่าธงทหาร ซึ่งมีหลายชนิดหลาย อย่างเหลือเกิน ธงทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ

งผู้บัญชาการทหารบก ผู้บัญชาการทหารเรือ ผู้บัญชาการทหารอากาศงทหารที่ไม่ได้เป็นผู้ใดผู้หนึ่ง แต่เป็นจอมพล พลเอก พลเรือเอก มีหมด เพราะว่างนั้นพัฒนามาจากการรบในอดีต ซึ่งทหารถือว่าเป็นเจ้าของง ก็เลยคิดออกแบบมีสรรพคุณต่าง ๆ มากมาย งทหารนั้นเป็นงประเภทที่ ๓ ของประเทศ

ประเภทที่ ๔ คืองตำรวจ ถ้าตำรวจมีงกับเขาด้วยอย่าไปคิดว่าเป็นอภิสิทธิ์ธิ์อภิชนหรืออะไรทั้งสิ้นแต่ถือว่าตำรวจนั้นมีบทบาทสำคัญมาแต่สมัยโบราณในอดีตนั้นตำรวจสังกัดพระเจ้าแผ่นดินนะครับไปไหนเดินนำหน้าเดินตามหลัง สมัยก่อนพระเจ้าแผ่นดินท่านทรงบัญชาการตำรวจเอง สมัยที่ประเทศมีกรมวัง กรมตำรวจขึ้นอยู่กักรมวัง เพราะฉะนั้นจะมีงประเภทที่ ๔ คืองตำรวจ ในกฎหมายเรียกว่างพิทักษ์สันติราษฎร์ รวมทั้งตำแหน่งผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติก็มีงประจำตำแหน่งด้วย

ประเภทที่ ๕ คือ งของกองอาสารักษาดินแดน ซึ่งถือว่าเป็นหน่วยพิเศษที่มีงเป็นของตัวเอง

ประเภทที่ ๖ งลูกเสือ ซึ่งมีตราเฟอร์เดอลิส ซึ่งเป็นตราประจำลูกเสือ

ประเภทที่ ๗ คือ งราชการทั่วไป ซึ่งให้ใช้กับบางหน่วย เช่น กรมเจ้าท่า กรมตรวจคนเข้าเมือง กรมศุลกากร เรื่องนี้พัฒนามาจากโบราณกาล เขาจำเป็นต้องชักงเพื่อสะดวกในการทำหน้าที่โดยเฉพาะเวลาเรือต่างประเทศที่เข้ามาเห็นงจะได้ว่า เออ! ต้องแวะเสียภาษีตรงนี้

ประเภทที่ ๘ เรียกว่า งประจำตำแหน่ง กฎหมายกำหนดให้ตำแหน่งสำคัญบางตำแหน่งมีงประจำตำแหน่งได้ ปกหนัารถได้ นั่งประชุมวางบนโต๊ะได้ได้แก่ตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ตำแหน่งประธานรัฐสภา คุณอุทัย พิมพ์ใจชน มีงประจำตำแหน่งนะครับ ประธานศาลฎีกา นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ราชทูต กงสุล รัฐมนตรีอื่นไม่มีงประจำตำแหน่ง ก็อย่างว่าทหารท่านเป็นคนคิดง ท่านก็คิดให้นายท่าน รัฐมนตรี

ว่าการกระทรวงกลาโหมเลยมีงประจำตำแหน่ง

รวมแล้วเป็น ๘ ประเภท ตามพระราชบัญญัติ ส่วนประเภทที่ ๙ ไม่มีในพระราชบัญญัติ แต่เรานิยมทำขึ้นตามโอกาส เช่น งเสมาธรรมจักร งธรรมจักร งสีฟ้าที่ฉลองในงานสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ งเขียวเอาไว้เชียร์การร่างรัฐธรรมนูญ งเหลืองเวลากินเจ ถือว่าไม่มีอยู่ในพระราชบัญญัติ เป็นงที่ทำขึ้นเฉพาะกิจ เฉพาะกาล เฉพาะคราว ก็ไม่ว่ากัน แต่ไม่มีพระราชบัญญัติคุ้มครอง ทำปลอม ทำเทียมทำเลียนแบบไม่เป็นไร ไม่กลัวคนประชาทัณฑ์ก็เชิญ แต่ ๘ ประเภทที่ว่านั้นอยู่ในพระราชบัญญัติ จึงมีกฎหมายคุ้มครองชนิดที่เรียกว่า การปัก การชัก การประดับ ต้องให้ถูกกาลเทศะ และห้ามผู้ใดดูถูกดูหมิ่น เหยียดหยาม เอามาเหยียบผิดนะ ทั้ง ๘ อย่าง งกรมศุลกากรนำมาวาง ใครเอามาเหยียบผิดติดคุกนะพอกัน รับโทษเท่ากับเหยียบธงชาติเลย เพราะถือว่าเป็นงที่ปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติ เป็นหนึ่งใน ๘ ชนิด

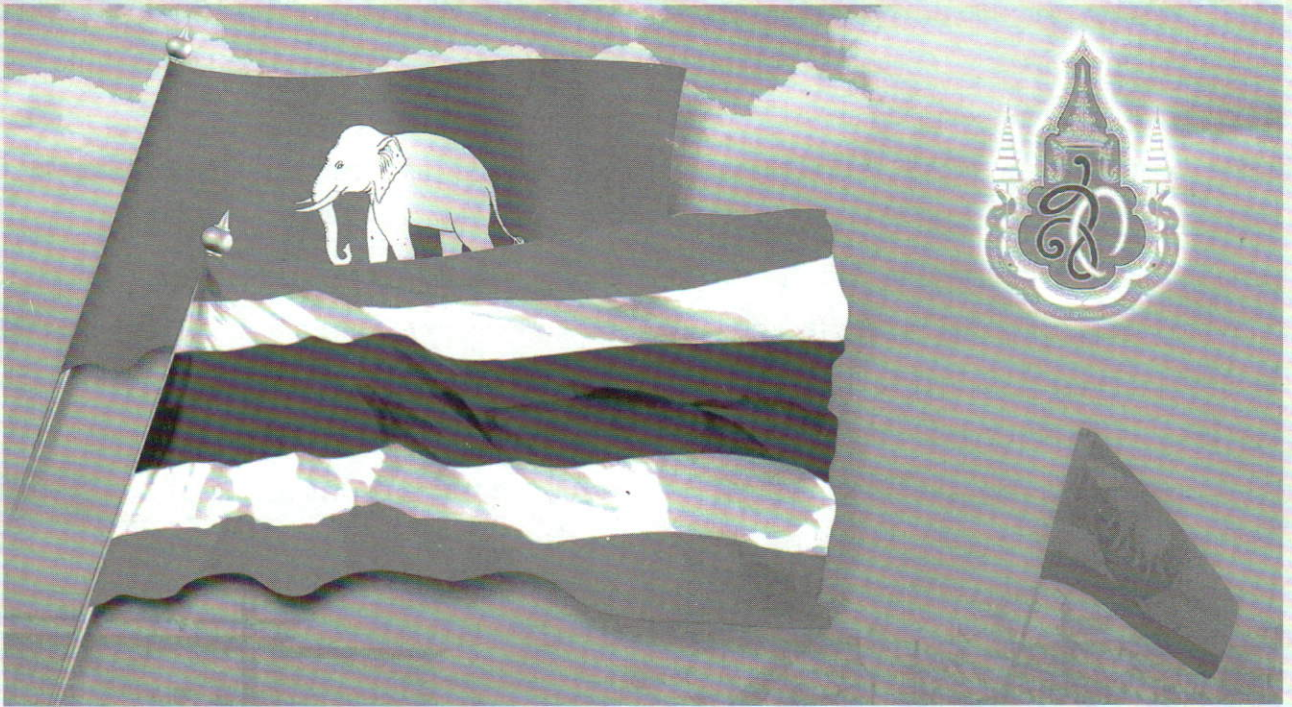
ตอนที่ท่านนายกรัฐมนตรี (พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร) เข้ามาเป็นนายกรัฐมนตรีใหม่ ๆ เราเริ่มใช้ห้องประชุมคณะรัฐมนตรีใหม่ ก่อนหน้านั้นเป็นห้องประชุมคณะรัฐมนตรีเก่าพอย้ายมาห้องใหม่ทุกอย่างไฮเทคหมด มีคอมพิวเตอร์กดเรียกข้อมูลกันได้ ผมเป็นเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ตรงหัวโต๊ะที่นายกรัฐมนตรีนั่งเป็นประธานเวลาประชุมคณะรัฐมนตรีผมทำธงชาติเล็ก ๆ วางไว้หนึ่งอัน แล้วก็งประจำตัวนายกรัฐมนตรีวางไว้หนึ่งอัน เป็นเสาเล็ก ๆ มีผ้าสีขาว มีหมามงกุฎอยู่ข้างบน ข้างล่างเป็นตราสำนักนายกรัฐมนตรี ท่านนายกรัฐมนตรีมานั่งลง ท่านก็หยิบพลิกดูแล้วถามว่านี่อะไร ผมบอกว่างประจำตำแหน่งของท่าน ท่านบอกว่า ไม่เอาเดี๋ยวก่อนว่าเอา ผมเรียนว่าไม่ว่า เพราะอยู่ในพระราชบัญญัติ ท่านว่าถึงอยู่ก็ไม่มีใครเคยใช้ ไม่เคยใช้ก็ใช้สิครับ ก็ไหนคิดใหม่ทำใหม่กันจะได้ชินจะได้คุ้นกันเสียที เพราะมีอยู่ในพระราชบัญญัติ วันนี้ไปไหนก็ชักประดับกันทั่ว ไม่ใช่เป็นเรื่องของการเหยียด หรือป้ายศ แต่อยู่ในพระราชบัญญัติ เพียงแต่

ประดับให้ถูกกาลเทศะ มีอยู่วันหนึ่งเจ้าหน้าที่ประธาน
รัฐสภาโทรมาถึงผมบอกว่า ได้ข่าวว่าประธานรัฐสภา
มีธงประจำประธานรัฐสภา ถามว่าถ้าเอาไปปักหน้ารถ
เวลาไปไหนได้ไหม ผมบอกว่าได้ ไม่ผิด เพราะตาม
กฎหมายก็ทำได้ แต่ถ้ากล้าทำก็เอาสิ เลยหายไป
เลยเดี๋ยวนี้ไม่กล้าหืออก แต่ที่จริงตอบว่าเป็นธงประจำ
ตำแหน่ง ถ้าหากใช้ให้ถูกกาลเทศะก็ใช้ได้ แต่ความที่
ไม่เคยใช้กันมาจนกระทั่งลืมไปแล้วไม่เคยนึกว่ามีอยู่จริง
ก็เลยไม่กล้าใช้ ก็ไม่เป็นไร แต่ถ้าบทจะใช้ก็ใช้ได้

คราวหนึ่งคณะรัฐมนตรีไปประชุมที่เกาะช้าง
ลงเรือรบจากท่าจะไปที่เกาะช้าง พอลงในเรือรบ เขาก็
ชักธง ท่านนายกรัฐมนตรีลงไปในเรื่องแล้ว ถือว่าท่าน
นายกรัฐมนตรีลงไปเหยียบเรือชักธงประจำนายกรัฐมนตรี
สีขาว พอเรือไปจอดที่ท่าเกาะช้าง ท่านก็ลงไปปฏิสังขรณ์
กับชาวบ้าน ชาวบ้านพอเห็นท่านนายกรัฐมนตรี
ก็หัวเราะกันใหญ่ ท่านก็ถามว่าทำอะไร เขาบอกว่า
มองไปแต่ไกล พอท่านนายกรัฐมนตรีลงเรือไม่ทันไร
เลยแพ้แล้ว ท่านชักธงขาว ท่านบอกว่ำนั่นธงประจำ
นายกรัฐมนตรี เขาบอกว่ำนั่นแหละพ่อคุณไปหาสี
อะไรที่ดูดีกว่านี้ไม่ได้หรอก ทำไมต้องชักธงขาว ชาว
ก็จริงนะ แต่มีตราสำนักนายกรัฐมนตรีเป็นตราราชสี
ห์ ประคองพานรัฐธรรมนูญข้างบนมีพระมหา
พิชัยมงกุฎครอบอยู่ด้วยเป็นตราประจำนายกรัฐมนตรี
เราไม่คุ้นไม่เคยจะเห็นของดี ๆ อย่างวันนี้มาอยู่ใน
นิทรรศการหมดแล้ว ผมเรียนท่านรองอธิบดีว่าเสียดาย
พอเราไปผูกไว้กับเสา ใครจะดูก็ต้องไปหยิบขึ้นมาดู
สามวันรันท่านดำหมัด คอยดูซิ ถ้าชิงติดไว้ที่ฝาตรึงหมัด
สี่ด้านให้เห็น เราจะได้เห็นรูปพรรณสัณฐานของธง
ชัดเจนว่าเป็นอย่างไร ไม่ใช่ต้องไปหยิบพลิกทีละผืน
ไม่เงิ่นก็เอาพัดลมไปเป่าก็ได้ให้มันปลิวจะดูสง่างาม
กว่านี้เยอะ

ที่เรียนมาทั้งหมดก็เพราะว่าต้องการจะลำดับ
ความให้ท่านเห็นว่า คนยังรู้จักรักษารักงาม เมื่อเรารัก
ประเทศชาติ เราก็อยากให้ประเทศเราสวยงาม ก็เอา
อะไรที่ตกแต่งได้เข้าไปตกแต่ง อะไรที่สมมติขึ้นแทนได้

เราก็สมมติ และสิ่งซึ่งคนทั่วโลกคิดตรงกันโดยไม่ได้
นัดหมาย ก็คือการกำหนดธงขึ้นมาแทนประเทศชาติ
พอกำหนดแล้วก็เอาเป็นเอาตายจริง ๆ อย่างที่ผมเรียน
ให้ทราบ สมัยนี้ไม่ค่อยรบกัน สมัยก่อนรบกัน ถ้าไปแย่ง
ธงมาได้ถือว่าชนะแล้ว ถ้าชักธงของตัวขึ้น ณ ที่ใดได้
ก็แปลว่าชนะแล้ว จริง ๆ อาจจะยังไม่ชนะก็ได้ สงคราม
กลางเมืองยังระอุอยู่ก็ได้ แต่การที่สามารถชักธงขึ้นนั้น
ในทางจิตวิทยาข่มขวัญกันได้ดีซังนักเขียนหละ แล้ว
เป็นเกียรติภูมิของประเทศ เพราะฉะนั้นการที่ใครไป
ดูถูกดูหมิ่นเหยียดหยามธงเป็นเรื่องที่ยอมกันไม่ได้
คนประเทศใดดูถูกดูหมิ่นเหยียดหยามธงตัวเองนั้น
ยอมไม่ได้สถานหนึ่ง คนต่างประเทศไปดูถูกดูหมิ่น
เหยียดหยามธงของประเทศอื่น ประเทศเจ้าของธงก็
ยอมไม่ได้ จนกระทั่งกลายเป็นสงครามกันมามากต่อ
มากแล้ว ประเทศที่ไปกระชากเอาธงอเมริกาลงมา
แล้วปลิวสวระใส่จุดไฟเผาเขายอมไม่ได้ ตัวอย่างอื่น
ด่าได้ทำอย่างอื่นทำได้ แต่ทำลายธงทำไม่ได้ ใน
สหรัฐอเมริกา ซึ่งรัฐธรรมนูญคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ
กว้างขวางมาก โดยเฉพาะเสรีภาพในความเชื่อ เสรีภาพ
ในการนับถือศาสนา และเวลาที่ใครถูกรัฐหรือราชการ
บังคับให้ทำอะไร ฟ้องร้องเรียนกันมามากต่อมาก
แล้วว่า มีเสรีภาพที่จะไม่นับถือ จึงไม่ควรจะต้องทำ
อย่างนั้น แล้วชนะกันมามากต่อมาก โรงเรียนของรัฐบาล
ในรัฐหนึ่งในสหรัฐอเมริกา บังคับให้สวดมนต์ตอนเช้า
คนหัวอ่อนก็สวดไป คนหัวแข็งไม่ยอมสวด ครูก็ตีเอา
ก็วัน ๆ ก็ไม่ยอมสวด ครูเลยไล่ออก พ่อแม่ไปฟ้องศาล
ให้รู้ว่าที่ถูกไล่ออกนั้นไม่ใช่เพราะว่าเรียนเลวหรือ
ประพฤติเลว แต่เพราะไม่ยอมสวดมนต์ ศาลพิพากษาว่า
การสวดหรือไม่สวดเป็นเสรีภาพที่ไม่มีผู้ใดบังคับได้
รวมความคือบังคับไม่ได้ วันหนึ่งในโรงเรียนหนึ่ง เมื่อมี
การเชิญธงชาติอเมริกันขึ้นสู่ยอดเสาเด็กที่รู้เรื่องสวดมนต์
ไม่ยืนตรงครูก็ตี ก็วัน ๆ ก็ไม่ยืนตรง เวลาชักธงก็นั่ง
พอชักธงเสร็จก็ยืนดู อันธพาลอยู่เหมือนกัน น่าจะใช้
วิธีอื่นจัดการกับหมอนี่ อยู่เมืองไทยโดนอุ้มไปแล้ว
สุดท้ายก็ไล่ออก โรงเรียนนั้นเป็นโรงเรียนรัฐบาล ที่ผม

ย่ำว่าเป็นโรงเรียนรัฐบาล เพราะถ้าเป็นโรงเรียนเอกชน
ละอีกเรื่อง ก็ไล่ออก พ่อแม่เลยไปฟ้องศาลว่าเป็น
ความเชื่อ เมื่อไม่ยอมเชื่อถือไม่ศรัทธา ไม่นับถือในธง
เป็น Freedom of belief บังคับไม่ได้ ไม่ทำความเคารพ
หรือศาลบอกว่าเรื่องนี้ไม่ใช่ความเชื่อ ธงไม่ใช่ความเชื่อ
แต่ธงคือเกียรติภูมิของประเทศชาติ การไม่เชื่อธงก็
เท่ากับว่าไม่เชื่อรัฐธรรมนูญ เมื่อไม่เชื่อรัฐธรรมนูญ
ก็ไม่มีสิทธิจะมาอ้างประโยชน์จากรัฐธรรมนูญ เพราะ
ฉะนั้นต้องทำความเคารพธงชาติ อันนี้คือความสำคัญ
คนที่ทำทายนั่นมีเหตุอย่างนี้มาากแล้ว ไม่นับว่ามี
อันเป็นไปโดยเหตุอื่น

เราถือว่าธงชาติ โดยเฉพาะธงไตรรงค์เป็นธง
ที่มีความหมาย และมีความศักดิ์สิทธิ์ เป็นสิ่งที่แสดงถึง
สิ่งหลายอย่างอยู่ในตัวเอง เมื่อพระบาทสมเด็จพระ
มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ พระราชทานแบบ
ธงไตรรงค์มาในปี ๒๔๖๐ ได้พระราชทานความหมาย
ไว้ว่า แดงนั้น คือ โลหิต เลือดที่ต้องทาแผ่นดิน เพื่อรักษา
เอกราชอธิปไตย สีขาว คือ ความบริสุทธิ์ผุดผ่องแห่ง
พระศาสนา โดยเฉพาะพระพุทธศาสนา สีน้ำเงิน แสดงถึง
พระมหากษัตริย์ เพราะเป็นคตินิยมสากลทั่วโลกในทุก
ชาติศาสนา ที่ถือว่าสีน้ำเงินคือสีแห่งพระมหากษัตริย์

เพราะฉะนั้นในธงไตรรงค์สากล หรือ ธงสามสีนี้ จึงมี
เครื่องหมายแสดงสถาบันสำคัญของประเทศอยู่ครบถ้วน
ได้แก่ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ อันเป็น
สถาบันสำคัญสูงสุด และการที่มีรี้วขาวแดงต่อท้ายไปอีก
เปรียบเสมือนชาติศาสนาโอบอุ้มอยู่โดยรอบ และมี
พระมหากษัตริย์อยู่กลาง ได้มีพระบรมราชาธิบายไว้
ชัดเจนว่า แต่ละสีหมายความว่าอย่างไร ก็เป็นอย่างดี
ตามนัยที่ผมได้อธิบายให้ทราบ ด้วยเหตุนี้ ธงไตรรงค์
ของไทยจึงเป็นธงที่มีความหมายทั้งในด้านของกฎ หรือ
มีความสำคัญในด้านกฎบัตร กฎหมาย นั่นคือ ถูก
ดูหมิ่น เหยียดหยามไม่ได้ แล้วก็มีความสำคัญในเชิง
ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม เพราะพัฒนาการ
มาตั้งแต่อดีตอย่างที่ผมเล่าให้ฟัง มีความสำคัญใน
การยุทธการทหาร เพราะเป็นเครื่องหมายแสดงถึง
อิสระในการรบ อธิปไตยในการรบพุ่งในการต่อสู้
ฉะนั้นเมื่อโอกาสนี้สำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวง
วัฒนธรรม และกระทรวงกลาโหมร่วมกันจัดนิทรรศการ
ธงสำคัญธงชาติ นำธงทั้งหมดบรรดามีมาแสดงก็
เหมาะสม เพราะว่าธงของประเทศมีนัยถึงหน่วยงาน
ของท่านทั้งนั้น

ข้อสำคัญก็คือว่าประการแรก ธงนั้นจะต้อง

มีสุขภาพดี อย่างที่เรียนให้ฟัง คือ สีสันวรรณะ ขนาดก็ต้องให้ถูกต้อง ประการที่สองคือ การปัก ชัก จะต้องถูกต้องตามกาลเทศะ พระราชบัญญัติจึงไม่ได้บอกรายละเอียดเกี่ยวกับการปัก การชัก การประดับไว้หมด เพราะกฎหมายคงเขียนทุกอย่างมาขนาดนั้นไม่ได้ ก็เลยไปออกกฎหมายลูกว่า การปัก ชัก ประดับ จะทำที่ไหน อย่างไร เมื่อใด ให้เป็นไปตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีบัดนี้เราก็มีระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการปัก การชัก การประดับธงชาติ และธงต่าง ๆ ของชาติ ประชาชนอาจจะไม่ต้องรู้ แต่ส่วนราชการไม่รู้ไม่ได้ เคยมีคนโทรศัพท์มาถามผมว่า จะขอชักธงไทยคู่กับสเปนได้ไหม สุ่มสี่สุ่มห้าชักติดคุกนะ เพราะในพระราชบัญญัตินั้นบอกไว้ว่าการชักธงไทยคู่กับธงต่างประเทศ จะต้องทำตามข้อ ๑ ๒ ๓ ๔ ถ้าคุณไม่ทำตามข้อ ๑ ๒ ๓ ๔ อยู่ดี ๆ ไปชักผิดนะครับ แล้วเรื่องอย่างนี้สเปนก็ไม่มีสิทธิ์จะมาโกรธเรา เพราะพระราชบัญญัติธงสเปนก็เขียนอย่างเดียวกันเหมือนกัน อยู่ดี ๆ ไปเกี่ยวชักธงไทยในประเทศสเปนก็ผิดนะครับ แล้วเมื่อได้รับอนุญาตหรือทำตามเงื่อนไขว่าให้ปัก ชัก ก็ถือว่านอกจากผิดกาลเทศะแล้ว ผิดกฎหมายด้วย และการเหยียบย่ำ ทำลายดูถูก ดูหมิ่น การเผา การเดินข้าม เป็นความผิดทั้งนั้น เรื่องอย่างนี้ไม่ใช่เรื่องไร้สาระ ไม่ใช่เรื่องไสยศาสตร์ไม่ใช่เรื่องไม่เป็นแก่นสารแต่ชาติทั้งชาติอยู่ในธงนั้นเราไม่พูดถึงความหมายแต่พูดถึงความรู้สึกของคนทั้งชาติ เราต้องเคารพจิตใจของคนในชาติ เมื่อคนทั้งชาติ ถือเป็นของสูง ใครจะมาเกี่ยวข้องทำสุ่มสี่สุ่มห้าอย่างนั้นไม่ได้ กฎหมายต้องการป้องกันการประชาทณฑ์ ก็เลยต้องเอาคนไปติดคุกเสียก่อน สำหรับคนที่เหยียบย่ำทำลายดูถูก ดูหมิ่นธง

ท่านนายกรัฐมนตรีปรารภอีกข้อหนึ่ง ซึ่งอันนี้คือพัฒนาการใหม่ที่เพิ่งเกิดขึ้นภายใน ๑ ปีที่ผ่านมา และน่าสนใจ ท่านบอกว่าในต่างประเทศ ซึ่งมีความรู้สึกผูกพันกับธงยิ่งกว่าเราอีกทำไมถึงยอมให้ธงชาติของเขาไปเป็นลวดลายที่ปักเสื้อหรือบนตัวเสื้อหรือในกระดาดห่อของขวัญ หรือในสิ่งต่าง ๆ ที่ไม่ดูเป็นเรื่อง

ดูถูกดูหมิ่นเกินไปได้ แต่ทำไมของเราถึงทำไม่ได้ของเราพอพบจะยกย่องธงก็โน่นนะต้องชักขึ้นสู่ยอดเสาหรือไม่กี่คลุมร่างกาย แต่ถ้าจะติดตรงไหนสักอันโดยเฉพาะเป็นเครื่องหมายยี่ห้อสินค้า ทำไมต่างประเทศทำได้เราทำไม่ได้ท่านบอกว่าวันหนึ่งท่านหยิบเสื้อมาวางให้ดู ๓ ตัว ๔ ตัว เสื้อทำมาจากประเทศบังคลาเทศ ที่ปกด้านในมีธงชาติบังคลาเทศเล็ก ๆ เกิดมาเราก็ไม่เคยเห็นธงบังคลาเทศ แต่พอเราเจอเสื้อนี้เราเห็นธงนี้ เรารู้สึกติดตาธงบังคลาเทศ ท่านเห็นว่าไม่ได้ตำหรือหยาบคายอะไรพอไปเห็นเสื้อที่ทำมาจากฟิลิปปินส์มีธงฟิลิปปินส์เราก็นึกไม่ออกว่าธงฟิลิปปินส์หน้าตาอย่างไร แต่พอเขียนว่า ฟิลิปปินส์ แล้วมีธงฟิลิปปินส์ก็รู้ว่า อ้อ! นี่คือธงฟิลิปปินส์นี้ ท่านถามว่าเป็นไปได้ไหม เสื้อผ้าจากเมืองไทยที่ Made in Thailand มีธงไทยติดอยู่ เจ้าหน้าที่บอกไม่ได้ ใครทำติดคุกนะ ทำไม? ก็เพราะผิดพระราชบัญญัติธง โหไปเอามาดูซิ พระราชบัญญัติธงว่าธงพระราชบัญญัติธงบอกว่าการที่จะนำธงไปใช้ในที่ต่าง ๆ ให้เป็นไปตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี อ้าว! นั่นก็แปลว่า ถ้าออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีก็ได้สิ สุดท้ายท่านก็มอบให้ผมมาดู ผมก็เชิญสำนักนายกรัฐมนตรีกระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงกลาโหม สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา และสำนักงานอัยการสูงสุดมาหารือกันในวันหนึ่ง แล้วคิดว่าเพื่อเป็นการส่งเสริมธงไทย แหม! ธงไทยคงจะไม่ไปเกี่ยวชักกันอยู่ที่โอลิมปิกได้บ่อย ๆ แต่ถ้าหากว่าสินค้าของไทยบางอย่างที่ดี ๆ คุณภาพดี พวกโอท็อป (OTOP) ถ้ามีธงไทยติดไปนิด ๆ คู่กับคำว่า Made in Thailand ก็จะช่วยขึ้นอีกมากเลย ก็แก้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีให้สามารถนำธงไปใช้เป็นลวดลายในสินค้าได้ ภายได้ข้อแม้ว่าให้ขออนุญาต เพราะว่าเวลาจะขอต้องยื่นแบบมาให้ดูแล้วถ้าไม่อนุญาตก็ห้ามทำ ถ้าอนุญาตก็ทำได้เดิมอนุญาตไม่ได้เลยทีเดียว วันนี้ก็เริ่มมีแล้วเป็นที่น่ายินดีว่ากระดาดห่อของขวัญดี ๆ เป็นลายธงชาติก็สวยงาม ไม่ได้ดูตำหยาบคายอะไร แต่ถ้าใครเอาไปทำเป็นยกทรง กางเกงใน อะไรอย่างนี้ ก็ไม่อนุญาต

ถ้าไม่อนุญาตขึ้นทำอีกก็ผิด แต่ต่างประเทศมีนะครับ เป็นกางเกงว้ายน้ำ ธงอเมริกันเคยเห็นใช่ไหม ของเรา ทำไม่ได้นะเพราะจะไม่อนุญาต ในที่นี้ก็คือกระทรวงพาณิชย์ ถ้าเป็นเรื่องอื่นนอกจากการค้าต้องขออนุญาต คณะกรรมการกลาง ซึ่งมีปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี เป็นประธาน ผู้แทนกระทรวงกลาโหม และกระทรวงวัฒนธรรม อะไรก็ตามอยู่ในนั้น จะช่วยกันดู วัน ๆ ก็มีคนมาขออนุญาตอยู่ไม่น้อยเหมือนกัน เรื่องนี้คือ ต้องการรณรงค์ส่งเสริมให้ติดตา ไม่ใช่อะไรหรอก ถ้าหากว่าอยู่ในที่อันสมควรก็ไม่ได้น่าเกลียดหยาบคาย อะไร

ทั้งหมดที่เราเรียนมานี้ก็คือเรื่องของความสำคัญของธงชาติ ซึ่งก็ได้เลยเกิดอธิบายเรื่องธงอื่น ๆ ไปด้วย ในฐานะที่เป็นการพูดนำท่านอื่น ๆ รายละเอียด คงให้ท่านผู้รู้มาเล่าสู่กันฟังในโอกาสต่อไป

ท้ายที่สุดนี้ะครับ ขอขอบพระคุณคณะกรรมการที่จัดงานนี้อีกครั้งด้วยความจริงใจ ผมได้กล่าวเมื่อตอน กล่าวเปิดงานว่าความใฝ่ฝันของรัฐบาลคือ อยากมี พิพิธภัณฑสถานสำคัญของชาติที่เป็นการถาวรคล้าย ๆ นิทรรศการที่นี้แหละ แต่ว่าถาวรแล้วจะทำให้ดูดีกว่านี้ อาจจะจำเป็นต้องมีคำอธิบายหรือใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ เข้ามาช่วยให้ดูดีกว่านี้อีกผมขอยุติการบรรยายแต่เพียงเท่านี้ แล้วขอบอกกล่าวผ่านไปทางการถ่ายทอดครั้งนี้ ว่านิทรรศการธงสำคัญของชาติที่พิพิธภัณฑสถานนั้น ยังมีอยู่อีก ๔ สัปดาห์ ท่านใดสนใจ โรงเรียนควรวา นักเรียนมาดู มาหาความรู้ ได้ฝากไว้ว่าถ้าทำคู่กับเรื่อง ธงชาติก็คือ เพลงชาติไปด้วยก็จะดี เพราะว่าประเทศเรากว่าจะมาถึงเพลงชาติทุกวันนี้ ผ่านกันมาหลายเพลงแล้ว บางทีเราก็ไม่เคยได้ยินเพลงในอดีตมีความผันแปร อะไรหลายอย่าง ความจริงเรื่องของเพลงชาติไม่มี พระราชบัญญัติคุ้มครองเป็นมติคณะรัฐมนตรีเท่านั้นว่า เมื่อเปิดเพลงชาติก็ให้ยืนตรงทำความเคารพ ไม่เหมือน ธงที่มีพระราชบัญญัติคุ้มครอง เพราะถ้าชักธงใครเห็น ต้องยืนตรง

พูดเรื่องนี้เลยไปอีกสักนิดเถอะ มีคนมาถาม

ผมวันก่อนว่า เวลาที่วันชาติไทยนะวันไหน ผมแปลกใจ ที่เจอคำถามนี้วันหนึ่งผมหายแปลกใจเมื่อไปดูโทรทัศน์ มีคำถามพิธีกรในรายการนั้นถามว่าวันชาติไทยคือวันที่เท่าใด คนที่มาตอบ ตอบไม่ได้ ท่านที่นั่งอยู่ในห้องนี้ ท่านทราบไหมว่าวันชาติไทยวันที่เท่าไร คือสมัยก่อนเรา เคยถือวันที่ ๒๔ มิถุนายน เป็นวันชาติเพราะเป็น วันเปลี่ยนแปลงการปกครอง อยู่มาในสมัยรัฐบาล จอมพลสฤษดิ์ ได้ออกมติคณะรัฐมนตรีใหม่ ยกเลิกวันที่ ๒๔ มิถุนายน เป็นวันชาติ เปลี่ยนมาเป็นวันที่ ๕ ธันวาคม ด้วยเหตุว่าเมื่อดูไปทั่วโลกแล้วการที่ประเทศใด ๆ จะมีอินดิเพนเดนซ์โดยหรือเมอร์ดิการ์โดย หรือ วันชาติ (National Day) ดูจากสองสามหลักเท่านั้น คือ **หนึ่ง** ประเทศที่เคยเป็นเมืองขึ้น ถ้าได้เอกราชวันใด เขาเอาวันที่ได้เอกราชเป็นวันชาติ **สอง** ถ้าประเทศนั้นมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข เขาจะเอาวันพระราชสมภพเป็นวันชาติ เฉพาะในคราวนั้น ๆ เมื่อขึ้นรัชกาลใหม่ วันเฉลิมพระชนมพรรษาเปลี่ยนไป วันชาติก็เปลี่ยนไปหรือ **สาม** ถ้าสืบสาวราวเรื่องรู้ว่ประเทศตั้งขึ้นเมื่อใด ก็เอาวันสถาปนาประเทศเป็นวันชาติ เราก็เลยมาคิดว่า เราไม่ได้เป็นเมืองขึ้นใคร เราจึงไม่มีอินดิเพนเดนซ์โดย แล้วก็ไม่ว่าประเทศไทยตั้งเมื่อใด จะบอกว่าวันที่ ๖ เมษายน ผูกดวงตั้งกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นวันตั้งประเทศ ก็ไม่ใช่ เพราะถ้าถืออย่างนั้น ประวัติศาสตร์ไทยก็จะย้อน เหลือเพียง ๒๐๐ กว่าปี เราเลยต้องย้อนกลับมาถือเอาหลักสากลคือ วันพระราชสมภพ วันเฉลิมพระชนม พรรษาขององค์พระประมุข เป็นวันชาติ ดังที่ใช้กันอยู่ในหลายประเทศทั่วโลก ญี่ปุ่น และอังกฤษก็ถือหลักอย่างนี้ ก็เลยเปลี่ยนมาเป็นวันที่ ๕ ธันวาคม อะไรก็ไม่เท่ากับในรายการโทรทัศน์ คนที่ตอบผิด พอพิธีกรเฉลยว่าวันที่ ๕ ธันวาคม ยิ่งเถียงอีกว่าวันพ่อไม่ใช่หรือคะ พิธีกรเลยตอบว่าทั้งวันชาติและวันพ่ออยู่ในวันเดียวกัน

ขอจบการบรรยายแต่เพียงเท่านี้ ขอขอบคุณครับ

สัญลักษณ์ประจำชาติไทย

สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี

เมื่อ เดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๒ กระทรวงการต่างประเทศ ได้เสนอข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการกำหนดสัญลักษณ์ประจำชาติไทย (national identity) และการส่งเสริมสัญลักษณ์ประจำชาติไทย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการประชาสัมพันธ์ส่งเสริมภาพสัญลักษณ์ของประเทศไทยให้มีผลในระยะยาวต่อคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ จึงได้ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว และมีมติเห็นชอบในการประชุมคณะกรรมการฯ เมื่อวันที่ ๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๒ กำหนดให้มีสัญลักษณ์ประจำชาติไทย ๓ สิ่ง ประกอบด้วย สัตว์ประจำชาติ ได้แก่ ช้างไทย ดอกไม้ประจำชาติ ได้แก่ ดอกราชพฤกษ์ หรือ กุหลาบ และสถาปัตยกรรมประจำชาติ ได้แก่ ศาลาไทยต่อมานครรัตนโกสินทร์ โดยมีมติเห็นชอบและรับทราบภาพสัญลักษณ์ประจำชาติไทยทั้ง ๓ สิ่ง ตามที่คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติเสนอ เมื่อวันที่ ๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๔ และวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๘ ตามลำดับ โดยสัญลักษณ์ดังกล่าวมีลักษณะและรายละเอียดดังนี้

สัตว์ประจำชาติ :

ช้างไทย Chang Thai
(Elephant หรือ
Elephas maximus)

ลักษณะ : เป็นช้างเผือก ภายในวงกลมพื้นสีแดง

เหตุผล : - “ช้างไทย” เป็นสัตว์ที่มีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์และประเพณีของไทยมาช้านานเป็นที่รู้จักแพร่หลายและมีอายุยืนนานตลอดจนเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนไทยมาโดยตลอด

- ช้างเกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยช้างที่มีลักษณะเป็นมงคลตามตำราคชลักษณ์จะเป็นสัตว์คู่บารมี และใช้ช้างในการศึกสงครามมาโดยตลอด

ดอกไม้ประจำชาติ :

ดอกราชพฤษก์ (คูน)
Ratchaphruek
(*Cassia fistula* Linn.)

ลักษณะ : ดอกราชพฤษก์ มีสีเหลืองออกดอกเป็นช่อห้อยเป็นพวงระย้า ดอกที่ออกจะมีทั้งดอกตูม ดอกบาน ส่วนเกสรจะร่วงบ้างในบางดอก ตามกาลเวลา ซึ่งธรรมชาติดอกราชพฤษก์จะบานไม่พร้อมกัน

- เหตุผล :
- **ต้นราชพฤกษ์** หรือ **คูณ** เป็นต้นไม้พื้นเมืองรู้จักกันแพร่หลาย สามารถปลูกขึ้นได้ทุกภาคในประเทศไทย
 - มีประโยชน์มาก ฝักเป็นสมุนไพร มีค่ายิ่งในตำรับแพทย์แผนโบราณ และแก่นแข็งใช้ทำเสาเรือนได้ดี
 - **ต้นคูณ** มีประวัติเกี่ยวข้องกับประเพณีของชาวไทย เพราะเป็นไม้ที่มีชื่อเป็นมงคลนาม และอาถรรพ์ มีอายุยืนนาน มีทรวดทรงและพุ่มงาม
 - แก่นไม้ราชพฤกษ์เคยใช้ในพิธีสำคัญ ๆ มาก่อน เช่น พิธีลงหลักเมือง ใช้เป็นเสาเอกในการก่อสร้างพระตำหนัก ทำยอดคชชาจอมพล และยอดธงชัยเฉลิมพลของกองทหาร

สถาปัตยกรรมประจำชาติ :

ศาลาไทย Sala Thai (Pavilion)

ลักษณะ : เป็นศาลาไทยประเภทเรือนเครื่องสับ ตั้งอยู่ในวงกลมบนพื้นสี่เหลี่ยม แสดงถึงความอุดมสมบูรณ์และความ เป็นประเทศเกษตรกรรม ส่วนจากหลัง เป็นสี่ฟ้า แสดงถึงท้องฟ้าที่สดใส ของประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศ ในเขตร้อน สีของท้องฟ้าที่สดใส จึงแสดงถึงความสดชื่นเบิกบาน

เหตุผล : ศาลาไทย เป็นสถาปัตยกรรมที่สะท้อน ภูมิปัญญาช่างไทย มีความสง่างาม ที่โดดเด่นจากสถาปัตยกรรมชาติอื่น

ศิลปะของการสร้างความสำเร็จ

ดร.เย็นใจ เลหาวิช
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

เรา ทุกคนต้องการความสำเร็จ ไม่ว่าจะเป็นการเรียน การทำงาน หรือการดำเนินชีวิต แต่ความสามารถในการบรรลุเป้าหมายสูงสุดคือ ความสำเร็จนั้นย่อมแตกต่างกัน เพราะบุคคลย่อมแตกต่างกันและสถานการณ์ก็อาจไม่เหมือนกัน บุคคลคนเดียวกันทำงานประเภทเดียวกันแต่ต่างกันในเรื่องเวลา ก็อาจประสบความสำเร็จ ความสำเร็จที่เคยได้รับก็เป็นไปได้ เพราะว่าสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไป แต่การมองปัจจัยแห่งความสำเร็จด้วยตัวแปรหรือมุมมองเพียงสองประเภท คือ ความแตกต่างระหว่างบุคคลกับสถานการณ์ เป็นการมองที่หยابเกินไป ไม่ได้ประโยชน์อะไรนัก ถ้าจะให้เกิดประโยชน์ที่แท้จริง จำเป็นที่จะต้องพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ ที่ลึกกว่า เพื่อค้นหาหลักการสำคัญที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในกรณีต่าง ๆ ได้

ก่อนสิ้นทศวรรษ ๑๙๐๐ มีงานวิจัยในเรื่องการบริหารที่สำคัญเรื่องหนึ่งคือ นักวิจัยได้ศึกษา “CEO” ของบริษัทใหญ่ ๆ ในระดับโลกจำนวน ๕๐๐ บริษัท โดยมีความเชื่อหลักว่า บุคคลระดับนี้ต้องถือว่าเป็นบุคคลที่ประสบ “ความสำเร็จ” ในชีวิต เช่น ประธานกรรมการบริษัทไมโครซอฟท์ (บิล เกตส์) ประธานกรรมการบริษัทฟอร์ด เจเนอรัลมอเตอร์ ประธานกรรมการบริษัท

ไอบีเอ็ม ฯลฯ สาระสำคัญของการค้นพบจากการศึกษาเรื่องนี้คือ บุคคลชั้นนำเหล่านี้ไม่ใช่บุคคลพิเศษในเชิงสติปัญญา (หรือ IQ) แต่อย่างไร คนเหล่านั้นส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาปกติ แต่พวกเขาจะมีความเด่นในเรื่องคุณลักษณะเชิงอารมณ์ (หรือ EQ) เช่น สามารถควบคุมอารมณ์ได้ดี เป็นคนอารมณ์ดี สามารถเข้ากับลูกน้อง เพื่อนร่วมงาน หรือบุคคลอื่นได้ดี สามารถรับแรงกดดันเชิงอารมณ์ได้ดี และมีความมุ่งมั่น ไม่ยอมแพ้ต่อปัญหาและอุปสรรคเหมือนคนส่วนมาก

ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ว่า

ฝูงชนกำเนิดคล้าย คลึงกัน
ใหญ่ย่อมเพศมิวพรรณ แมกบ้าง
ความรู้อาจเรียนทัน กันหมด
ยกแต่ชั่วดีกระด้าง ห่อนแก้ฤาไหว

โคลงบทนี้มีสาระสำคัญที่น่าสังเกตว่า “ความรู้ไม่ใช่ประเด็นสำคัญ เพราะคนอาจเรียนทันกันได้ (ถ้ามีความพยายามพอ) แต่เหตุที่ทำให้คนแตกต่างกันอยู่ที่นิสัยใจคอ เช่น มีความพยายามมากน้อยไม่เท่ากัน (หรือมีความชั่ว ความดี ความกระด้าง ไม่เท่ากัน)” ประเด็นสำคัญที่เห็นได้ชัด ณ ที่นี้คือนิสัยของคนนั้นสำคัญกว่าความรู้และโดยเหตุที่นิสัยกับอารมณ์มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด จึงเห็นได้ว่า EQ มีความสำคัญมากกว่า IQ ถ้าเรามุ่งความ

สำเร็จในชีวิตและการทำงานเป็นเป้าหมาย แต่ทั้งนี้ มิได้หมายความว่า IQ ไม่มีความสำคัญ ในทางตรงกันข้าม IQ มีความสำคัญมาก เพราะคนที่มี IQ ต่ำจะมีความสามารถในการคิด หรือการใช้สติปัญญาผู้คนที่ IQ สูงกว่าไม่ได้และความสามารถในการคิดก็เป็นบันไดนำไปสู่ความสำเร็จในชีวิตและการทำงาน

อย่างไรก็ดี การทำงานอาจแบ่งออกได้เป็น ๒ แบบ ถ้าใช้จำนวนคนเป็นหลัก การทำงานแบบที่หนึ่งคือ การทำงานด้วยตัวคนเดียว ส่วนการทำงานแบบที่สองคือ การทำงานร่วมกับผู้อื่น หรือเกี่ยวข้องกับผู้อื่น การทำงานคนเดียวไม่ต้องการความสามารถในเชิง EQ สูงเท่ากับการทำงานกับคนหลายคน คนที่มี IQ สูงแต่มี EQ ต่ำอาจประสบความสำเร็จได้ดีในงานที่ตนสามารถทำให้สำเร็จได้โดยไม่ต้องอาศัยผู้อื่น

แต่ถ้าเขาต้องทำงานแบบที่สอง เขาจะเกิดปัญหาทันที

ในทางตรงกันข้ามคนที่ IQ ปกติแต่มี EQ สูง ก็อาจเรียนรู้วิธีคิดได้โดยอาศัยประสบการณ์จากการผ่านการทำงานมานาน จนสามารถพัฒนาความรู้และ IQ ให้เพิ่มมากขึ้นได้ กลายเป็นคนมีทั้ง IQ และ EQ สูง สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี จึงประสบความสำเร็จสูง ในการบริหารองค์กร จะเห็นได้ว่าบุคคลที่เป็นผู้นำขององค์กรต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับเล็ก ๆ ไปจนถึงระดับโลก ส่วนใหญ่ไม่ใช่คนประเภทมี IQ สูง เขาเหล่านั้นเป็นคนที่ IQ ปกติแต่มี EQ สูง มีความมุ่งมั่น ความอดทน ตลอดจนความเพียรพยายามสูงกว่าคนทั่วไป จึงประสบความสำเร็จเหนือผู้อื่น

เป็นที่น่าสังเกตว่าในขณะที่ความสามารถในการคิด และการเรียนรู้ เป็นเรื่องของ IQ แต่ความ “สนใจ” และความ “พอใจ” ในการคิดและการเรียนรู้ เป็นเรื่องของ EQ มีตัวอย่างเช่น เด็ก ๆ ส่วนใหญ่จะมีความสนใจและพึงพอใจที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัว อยู่เสมอโดยเฉพาะสิ่งใหม่ ๆ ซึ่งเป็นธรรมชาติปกติของเด็ก แต่ถ้าเด็กถูกผู้ใหญ่สกัดกั้น ดุด่า หรือลงโทษ เพราะความสนใจนั้น ความรู้สึก อยากเรียนรู้ และความสนใจก็จะหมดไป EQ ของเด็กจะถูกทำลาย และการพัฒนาในเรื่อง IQ ก็จะชะงักงันผลที่เกิดขึ้นคือเขาจะกลายเป็นเด็กที่มี IQ ต่ำ โอกาสที่เด็กจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ประสบความสำเร็จในชีวิต จะลดลงอย่างน่าเสียดาย มีงานวิจัยในประเทศไทยที่พบเร็ว ๆ นี้ว่า เด็กไทยจำนวนมากมี IQ ต่ำ ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วงมาก ปัญหานี้แท้จริงเกิดจากผู้ใหญ่เป็นต้นเหตุ ในทางตรงกันข้าม มีผลงานวิจัยในโครงการศึกษาระบบพฤติกรรมไทยของคณะกรรมการแห่งชาติเพื่อการวิจัยและพัฒนา ระบบพฤติกรรมไทย สภาวิจัยแห่งชาติ พบว่า เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูด้วยความรัก ความอบอุ่น การสนับสนุนและการใช้เหตุผล จะมีผลการเรียนดีกว่าเด็กทั่วไป

มีข้อค้นพบคล้ายคลึงกันในโรงเรียน “วิถีพุทธ” ซึ่งเป็นโครงการใหม่ของกระทรวงศึกษาธิการมีโรงเรียนเข้าร่วมในโครงการมากกว่า ๖,๐๐๐ โรงเรียน เหล่านี้ใช้แนวทางตามหลักพุทธศาสนามาประยุกต์ในการเรียนการสอน ฝึกอบรมบ่มนิสัย พัฒนาเชิงจริยธรรม และสร้างสภาวะแวดล้อมที่ดีให้เกิดขึ้นในโรงเรียนหลายแห่งพบว่าสามารถเปลี่ยนแปลงเด็กที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว เกเร มีปัญหาเชิงสังคมให้กลายเป็นเด็กปกติ เข้ากับเพื่อนได้ มีความรับผิดชอบและเรียนดีได้เป็นผลสำเร็จ

แท้จริงแล้ว ข้อค้นพบนี้ไม่ใช่เรื่องใหม่ เมื่อประมาณ ๓๐ ปีเศษมาแล้ว พระเทพสิทธิมนีแห่งวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ได้ทดลองฝึกสมาธิให้กับเด็กวัย ๘ ถึง ๑๒ ขวบเป็นจำนวนมาก พบว่าสามารถ

ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เด็ก ๆ เหล่านั้นมีความประพฤติดี มีความรับผิดชอบ และเรียนดีได้ การฝึกสมาธิก็เป็นวิธีการมาตรฐานที่ใช้ในโรงเรียน “วิถีพุทธ” ในปัจจุบัน ร่วมกับวิธีการอื่น ๆ เช่น การรักษาสัจจะ การรักษาศีล การบำเพ็ญประโยชน์ เพื่อส่วนรวม และการปฏิบัติศาสนกิจต่าง ๆ เป็นต้น

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่า การพัฒนา EQ ให้เป็นพื้นฐานของ IQ เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นมาก โดยเฉพาะสำหรับเด็กและเยาวชนไทยในปัจจุบัน ซึ่งส่วนใหญ่มีปัญหา IQ ต่ำและมีความประพฤติไม่เหมาะสม ปัญหาเหล่านี้ถ้าปล่อยทิ้งไว้หรือไม่แก้ไขให้ถูกวิธี คนไทยในยุคต่อไปก็จะเป็นคนที่ด้อยคุณภาพ ประเทศชาติจะประสบปัญหาในสังคมโลก ยุคโลกาภิวัตน์อย่างแน่นอน การแก้ปัญหาดังกล่าว มิใช่ว่าจะเป็นเรื่องที่ยากเย็นจนเกินไป เพราะมีทั้งตัวอย่างและผลงานวิจัยที่ยืนยันว่าเป็นไปได้ ในการแก้ปัญหาต้องทำแบบบูรณาการ คือมิใช่แก้ปัญหาเฉพาะที่ตัวเด็กเท่านั้น แต่ต้องแก้ไขที่ตัวพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู โรงเรียน สิ่งแวดล้อม สื่อมวลชน ตลอดจนผู้นำระดับประเทศ ต้องดำเนินการแก้ไขแบบองค์รวม ไม่แก้ไขแบบแยกส่วน ต้องแก้ไขอย่างต่อเนื่อง ไม่แก้ไขแบบไฟไหม้ฟาง จำเป็นต้องมีการพัฒนาองค์ความรู้ในเรื่องระบบพฤติกรรมไทยให้มากยิ่งขึ้น พร้อมทั้งคิดค้นวิธีการและมาตรการต่าง ๆ มาทดลองใช้พัฒนาเด็กและเยาวชนตามหลักวิชาการที่ถูกต้อง เด็กไทยในวันนี้ก็จะมีโอกาสเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ประสบความสำเร็จในชีวิตและการทำงาน เป็นกำลังในการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญรุ่งเรืองในยุคต่อไป ●

เส้นทางสายไหม ผ้าไหมไทยสู่ตลาดสากล

ตอนจบ

ชาคริต จุลกะเสวี
ชมรมพัฒนาและพิทักษ์การเกษตรแห่งชาติ

ผ้าทองคำ ณ พิพิธภัณฑ์ผ้าทองคำ

ชาวไทพวนแห่งอาณาจักรล้านช้าง

ชาวไทพวนอพยพมาจากเมืองพวน (ทางตอนใต้ของหลวงพระบาง) แคว้นเชียงขวาง ประเทศลาว ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๗๐ ในสมัยรัชกาลที่ ๓ ปรากฏหลักฐานการตั้งถิ่นฐานของชาวไทพวน ในจารึกวัดหาดเลี้ยว ที่ชาวหาดเลี้ยว สร้างไว้ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๘๗

ชาวไทพวนได้อพยพจากเมืองพวน มาตั้งบ้านเรือนอยู่หลายจังหวัด ได้แก่ อำเภอบ้านท่าเวียงผา อำเภอยะลัน จัหวัดน่าน อำเภอศรีมหาโพธิ จัหวัดปราจีนบุรี จัหวัดนครนายก จัหวัดฉะเชิงเทรา จัหวัดมหาสารคาม อำเภอบางปลาม้า จัหวัดสุพรรณบุรี อำเภอเมือง จัหวัดราชบุรี ที่ยังคงรักษาเอกลักษณ์การทอผ้าไว้ คือ ที่บ้านหาดเลี้ยว ตำบล

หาดเลี้ยว อำเภอศรีษะนาถ จังหวัดสุโขทัย และที่
อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี

ส่วนพิพิธภัณฑ์ผ้าทอ **“ไทพวน”** คือ พิพิธภัณฑ์
ผ้าทองคำ ของ อาจารย์สาร ไสรัจประสพสันติ

การเรียกชื่อเผ่าว่า **“ไทพวน”** เนื่องจากเป็น
เผ่าไทที่อพยพมาจากเมืองพวน แคว้นเชียงขวาง
ประเทศลาว

ชาวไทพวนจะนุ่งชุดประจำวัน เป็นเสื้อผ้าฝ้าย
ย้อมครามหรือมะเกลือ คอกลม ผ่าหน้า ผูกเชือก
แขนสามส่วน เช่นเดียวกับชาวไทพวนซึ่งนุ่งกางเกง
ครึ่งแข้ง ย้อมคราม หรือมะเกลือ มีผ้าขาวม้าคาดเอว
ส่วนชุดไปงานพิธี จะสวมเสื้อผ้าฝ้ายคอตั้งแขนยาว
นุ่งโจงกระเบนแบบทางกรุงเทพฯ

หญิงไทพวนแต่เดิมจะเคร่งครัดเรื่องแต่งกาย
คือ หญิงสาวโสดจะนุ่งขึ้นดินแดง คือ ดินจกพื้นแดง

เดียนอก (เรียกว่า แง่ตุ๋) ด้วยผ้าสีล้วนสวยงาม
หญิงแต่งงานแล้วจะนุ่งขึ้นดินดำ คือ ขึ้นดินจกพื้นดำ
เดียนอกด้วยผ้าย้อมมะเกลือหรือคราม

ปัจจุบัน หญิงไทพวนที่เป็นสาวโสดจะสวมเสื้อ
สีครามหรือมะเกลือ แขนยาว คอปิดติดกระดุมเงิน นุ่ง
ผ้าขึ้นเงิน เป็นผ้าย้อมสีดำปนเขียวตีเกลียวทอสลักเส้น
ด้ายกัน ถ้าในโอกาสพิเศษจะนุ่งขึ้นดินจกพื้นแดง
เรียกว่า ขึ้นดินแดง ส่วนหญิงแต่งงานแล้วจะนุ่งขึ้น
ตาเต็บ คือ ใช้ด้ายสีแดงหรือดำ ทอสลักกันเป็นแถว
ในโอกาสพิเศษจะนุ่งตัวขึ้นลายมุก คือ ยกดอกด้วย
เส้นยืนต่อตีนขึ้นด้วยตีนจกพื้นดำ เรียกว่า ขึ้นดินดำ
ผ้าขึ้นที่หญิงสาวนิยมนุ่งคือขึ้นมุกดินแดงขึ้นเงินดินแดง
ขึ้นตา เช่น ตาหว่า ตาผ้าใหญ่ ตาผ้าน้อย ส่วน
สตรีสูงอายุ นอกจากนุ่งขึ้นมุก ขึ้นเงิน ยังนิยมนุ่งขึ้น
ที่หญิงสาวไม่นิยมนุ่ง เช่น ขึ้นตามะโดน ขึ้นตามะนาว

พิพิธภัณฑ์ผ้าทองคำ

ผ้าทองคำ

ผ้าลวดลายต่าง ๆ ในพิพิธภัณฑ์

ขึ้นแบบแย้ ขึ้นอ้อม เช่น อ้อมแห้ง (สีหม้อฮ่อม)
อ้อมขาว อ้อมแดง เป็นต้น

ลวดลายดั้งเดิมของดินจกหาดเลี้ยว มี ๙ ลาย คือ
ลายเครือน้อย เครือกลาง เครือใหญ่ ลายสี่ขอ
(สี่ดอกตัด) ลายแปดขอ (แปดดอกตัด) ลายสิบสองขอ
(สิบสองดอกตัด) ลายสิบหกขอ (สิบหกดอกตัดหรือ
ดอกมนสิบหก) ลายน้ำอ่าง และลายสองห้อง

ลวดลายดินจกที่ใช้กับเด็กหญิง คือ ลายดินจก
ขนาดเล็ก ได้แก่ ลายสี่ขอ และแปดขอ

ลายเครือน้อย เป็นลายสำหรับฝึกหัดทอ นิยม
ต่อกับขึ้นมุก

ลายเครือกลาง ลวดลายในการจกเพิ่มขึ้นจาก
ลายเครือน้อย เป็นลายดอกแก้ว นิยมต่อกับผ้าขึ้นเขิน

ลายเครือใหญ่ มีลายดอกไม้อยู่ตรงกลาง นิยม
ต่อกับขึ้นมุก

ลายสี่ขอ ลวดลายเล็ก สำหรับเด็กหญิง นิยม
ใช้ต่อกับขึ้นตาหว่า (ขึ้นเด็ก)

ลายแปดขอ ลวดลายขนาดเล็กของลายสิบหกขอ
ต่อกับขึ้นอ้อมแดง

ลายสิบสองขอ หรือ สิบสองหน่วยตัด เป็นลาย
ขอสามเหลี่ยมต่อกับขึ้นตาหว่า

ลายสิบหกขอ หรือลายดอกมนสิบหก เป็นลาย
มีมุม ๑๖ มุม นิยมต่อกับขึ้นตาเต็บ

ลายอ่างน้ำ มีลายหงส์สองตัว คาบดอกไม้ดอก
เดียวกันในอ่างน้ำ ต่อกับขึ้นเขิน

ลายสองห้อง เป็นลายพิเศษ คือ พื้นครึ่งหนึ่งของ
เส้นยืนและพุ่งเป็นสีดำ อีกครึ่งเป็นสีแดง มีลายนกคู่
กับน้ำ รวมต้นอยู่ตรงกลาง นิยมต่อกับขึ้นน้ำอ้อย

ไทใหญ่ แห่งอาณาจักรมวหลวง

คนไทสร้างอาณาจักรที่ยิ่งใหญ่มาไม่ต่ำกว่าพันปี
ปรากฏในตำนานไทใหญ่ว่า ใน พ.ศ.๑๒๐๐ ขุนทิคำ
สร้างเมืองมวขึ้นที่ริมฝั่งแม่น้ำมว มีเมืองแสนหัว
เป็นเมืองสำคัญที่เก่าแก่มากของคนไทอาณาจักรไทมว

ลวดลายดินจกหาดเลี้ยว ๙ ลาย

ปกครองแบบนครรัฐ มี ๙ นครรัฐ แต่ละนครรัฐมีเจ้า
ฟ้าปกครอง เรียกว่า “อาณาจักร ๙ เจ้า”

อาณาจักรไทมว เป็นอาณาจักรใหญ่มี
อาณาเขตกว้างใหญ่ การตั้งถิ่นฐานครอบคลุมดินแดน
พม่าตอนบน และทางภาคตะวันออกทั้งหมด บาง
สมัยยังแผ่อาณาเขตจรดเขตมอญ ในตอนกลางของ
พม่า ต่อมาสูญเสียดินแดนให้แก่พม่า เหลืออยู่เพียง
รัฐฉานที่อยู่ระหว่างแม่น้ำอิรวดี และแม่น้ำโขง
คนไทใหญ่เรียกแผ่นดินของตนว่า เมิงไต (เมืองไท)

คำว่า “ไทมว” เป็นชื่อที่เรียกชนเผ่าไทที่ตั้ง
ถิ่นฐานอยู่ริมฝั่งแม่น้ำมว

การแต่งกายของสตรีชาวไทมว จะนิยมนุ่งขึ้น
ดำและสวมเสื้อดำหรือขาว ส่วนเชิงผ้าขึ้นจะบ่งบอก
ฐานะของผู้ใส่คือ เด็กจะต่อเชิง ๒ ชั้น เจ้านายจะ

ต่อเชิง ๔ ชั้น ตัวขึ้นเป็นผ้าพื้นสีดำ มีแถบสีแดง สีเขียว นิยมสวมผ้าโพกหัว การแต่งกายดังกล่าว ชาวไทเมือง ขอนยังแต่งอยู่ในปัจจุบัน ลวดลายผ้าขึ้นที่เกิดจาก ตำนานพญานาค คือ ชาวเมืองมาหลบหลีกพญานาค ที่มักขึ้นมาเอาหญิงสาวไปเป็นเมีย ได้นำเอาอวัยวะ นาคมาเป็นเครื่องประดับ เอาหนังนาคมาตกแต่ง เป็นลวดลายผ้าขึ้นเป็นแนวทางลง เรียกว่า “ขึ้นตาแซง” ชาวไทมาวจะเรียกว่า “ขึ้นผ้า”

ลวดลายหลักของผ้าชาวไทมาว คือ ลายจอก เกิดจากการประดิษฐ์จากหางนาคมีสีเขียว ๆ แดง ๆ ผ้าโพกหัวจากตำนานการปราบพญานาค มี ๒ แบบ คือ เก็บชายผ้าขึ้นด้านบน เป็น ๒ ซอ เรียกว่า นาคาเบ๊ยะหงอน (นาคอวดหงอน) และอีกแบบคือ นาคาซ่อนหงอน คือ พันหัวด้วยชายผ้า ๒ ด้าน แล้วปล่อยชายเหมือนซ่อน ชายผ้า ดูเหมือนตัวนาคพันอยู่แต่ไม่เห็นหัวนาค

ไทชิน หรือไทเงินแห่งเมืองเชียงตุง รัฐฉาน

ชาวไทเงินมีสายสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับชาวไทยวน มาตั้งแต่อดีตปรากฏหลักฐานในตำนานล้านนา กล่าวถึง พระยามังรายมหาราชแห่งอาณาจักรล้านนา ได้โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ชาวลัวะ ๒ คน คือ มังคุมและมังเคียนไปตีเมืองเชียงตุงจากชาวลัวะใน พ.ศ. ๑๗๘๖ แล้วอพยพชาวไทยวนแห่งอาณาจักร เชียงแสนไปตั้งบ้านเรือนและสร้างเมืองขึ้นบริเวณ หนองตุง คือเมืองตุงคนบุรี เมืองเชียงตุง จึงขึ้นกับ เชียงใหม่ตั้งแต่นั้นมา

ชาวไทชิน หรือไทเงิน เป็นประชากรดั้งเดิมที่มี จำนวนมากที่สุดของเมืองเชียงตุง ประเทศสหภาพ เมียนมาร์ รองลงมา คือ ชาวไทใหญ่ ไทเหนือ และ ไทลื้อ อาศัยอยู่ในภาคตะวันตกของอาณาจักร สิบสองปันนาที่เรียกว่า ฉานใต้มีเชียงตุงเป็นเมืองหลวง

คำว่า “ไทชิน” น่าจะเรียกลักษณะการไหล กลับจากที่สูงชันทางใต้ไปทิศเหนือของแม่น้ำสายหนึ่ง

ในเชียงตุง จึงได้ชื่อว่า แม่น้ำชิน หรือชิน ชาวไทแถบ กลุ่มแม่น้ำนี้จึงได้ชื่อว่า “ไทชิน”

ชายชาวไทชินจะนุ่งกางเกงขากว้างเช่นเดียวกับ ไทใหญ่ ไทลื้อ ไทยอง ชายสูงอายุจะสวมเสื้อคอกลม แขนยาว ผูกกระดุมผ้าไหมสีเทา สวมทับเสื้อแขนยาว สีขาวมีปกชายหนุ่มจะสวมเสื้อคอปิดแขนยาวสีน้ำตาล ตัวหลวมไม่สวมทับ

สตรีชาวไทชิน จะนุ่งซิ่นยาวกรอมเท้า ตัวขึ้น เป็นสีพื้นหรือลายขวาง เชิงขึ้นเป็นสีเขียวอันเป็น ลักษณะเฉพาะ ปักลวดลายด้วยดินทอง ระหว่างรอย ต่อกับตัวขึ้นจะแต่งด้วยเทพสีทองหรือปักลวดลายให้ งดงาม สวมเสื้อคอปิ่นป้ายข้างแขนยาว ตกแต่งด้วย เทปที่สาบเสื้อและปลายแขน ตัวเสื้อจะรัดรูป ผูกเชือก ตรงเอวด้านซ้าย คล้ายเสื้อปิดไทลื้อ แต่ตัวยาวกว่า คลุมสะโพกบน หญิงสาวนิยมเกล้าผมกลางศีรษะ ตกแต่งด้วยดอกไม้ ส่วนผู้สูงอายุจะเกล้ามวยต่ำตรง ท้ายทอย นิยมเคียนหัวด้วยสีชมพู เขียว และเหลือง อันเป็นสีของขนนกยูงที่เป็นสัญลักษณ์ของเผ่า การเคียนหัวของชาย จะเหลือชายไว้ข้างซ้าย มีลักษณะ คล้ายนกยูง ผู้สูงอายุจะเคียนด้วยผ้าสีขาว ส่วนชาว ไทชินในจังหวัดเชียงใหม่ ปัจจุบันจะแต่งกายแบบ ชาวไทยวนตกแต่งตีนจกที่เชิงขึ้น

ชาวไทยวน แห่งอาณาจักรล้านนา

ชาวไทยวน เป็นเผ่าไทเมือง หรือ ไทมุง ที่ อพยพมาจากอาณาจักรไทเดิม ในมณฑลยูนนานทาง ตอนใต้ของประเทศจีน เมื่อประมาณกว่าพันปีมาแล้ว และได้ก่อตั้งอาณาจักรโยนกขึ้นบริเวณลุ่มแม่น้ำโขง

ตามตำนานสิงหนติ กล่าวถึงตำนานเมือง เชียงแสนไว้ว่า เมื่อก่อนตั้งพุทธศักราช ๑๓๐ ปี สิงหนติกุมารได้อพยพไพร่พลออกจากนครไทยเทศ มาสร้างเมืองนาคพันธุสิงหนตินคร ใกล้แม่น้ำกก และแม่น้ำโขง ภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็นเมือง โยนกนคร ไชยบุรีราชธานีศรีช้างแสน ซึ่งคำว่า “ช้างแสน” นี้

ศาสตราจารย์ประเสริฐ ณ นคร สันนิษฐานว่า น่าจะมาจากคำว่า ช้างแล่น ซึ่งแปลว่า ช้างร้อง ต่อมาได้เรียกชื่อเมืองนี้ว่า เชียงแสน (ประเสริฐ ๒๕๓๔) ฉะนั้นเมืองเชียงแสนจึงเป็นเมืองโบราณสมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่เก่าแก่เมืองหนึ่ง

อาศัยอยู่บริเวณภาคเหนือของประเทศไทย ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย พะเยา ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน

คำว่า ไทยวน มาจากคำว่า “โยนก” ซึ่งเป็นนามของอาณาจักร เป็นคำที่ชนเผ่าจีนและคนไทเผ่าอื่น เช่น ไทใหญ่ เรียกคนไทอาณาจักรโยนก แต่คนไทยวนนิยมเรียกตัวเองว่า “คนเมือง” อันเป็นชื่อของบรรพบุรุษเผ่าไทเมือง หรือไทมูง

ชายไทยวน นิยมแต่งกายโดยสวมเสื้อหม้อห้อม ย้อมคราม หรือเสื้อฝ้ายสีขาวตุ่นเป็นเสื้อคอกลมผ่าหน้า ผูกเชือก มีกระเป๋านุ่งกางเกงครึ่งแข้ง เรียกว่า “เตี่ยวสะตอ” หรือ “เตี่ยวหม้อห้อม” มีผ้าขาวม้าคาดเอวมักเป็นฝ้ายสีแดงสลับดำ สวมหมวกทรงผ้าชีสานด้วยใบลานหรือใบตอง เรียกว่า “ก๊อบ” เวลาถึงงานจะพาดบ่าด้วย “ผ้าเช็ด” สตรีไทยวนแต่เดิมนิยมนุ่งผ้าขึ้นลายขวางเรียกว่า “ขึ้นตำ” ยาวกรอมเท้าเชิงขึ้นเป็นผ้าพื้นหรือตีนจก ห่มผ้าแถบพันรอบอกหรือห่มเฉียงแบบ “สะหว้ายแล้ง” ต่อมานิยมสวมเสื้อฝ้ายสีขาวตุ่นคอกลม แขนกระบอก ผ่าหน้า ผูกเชือก หรือติดกระดุม ทรงผมจะนิยมเกล้าผมมวยไว้กลางศีรษะ ทัดดอกเอื้อง สตรีสูงอายุนิยมสวมเสื้อชั้นในที่เรียกว่า “เสื้ออก” ถ้าไปวัดจะห่มผ้าเฉียงแบบ “สะหว้ายแล้ง” ทับเสื้ออก ส่วนเด็กหญิงจะสวม “เสื้อบ่าห้อย” มีลักษณะเหมือนเสื้อสายเดี่ยวในปัจจุบัน

ผ้าขึ้นสตรีไทยวน ประกอบด้วย ๓ ส่วน คือ ส่วนหัวขึ้น ตัวขึ้น และตีนขึ้น สตรีไทยวนจะนิยมนุ่งผ้าขึ้นก่านหรือขึ้นตา มีลักษณะเป็นลายขวางอันเกิดจากฝ้ายเส้นยืน บางผืนนิยมใช้ฝ้ายสองสีปั่นเข้าด้วยกัน เรียกว่า ปั่นไก ด้วยผ้าฝ้ายสีแดง ส่วนที่อำเภอมแม่แจ่ม จะต่อด้วยสีขาวอีกช่วงหนึ่ง ตีนขึ้นมักเป็น

ผ้าพื้นหรือตีนจก ซึ่งใช้ในโอกาสพิเศษ ตีนจกของไทยวน จะมีลวดลายจกที่ส่วนบนของตีนขึ้น ส่วนล่างสุดของตีนขึ้นจะเป็นผ้าพื้นสีแดง แตกต่างกับตีนขึ้นของไทลาว ซึ่งจะมีลวดลายจกเต็มผืนตีนขึ้น ส่วนตีนขึ้นของไทลื้อมักจะไม่มียีนจก

ผ้าจกไทยวนของจังหวัดเชียงใหม่

พงศาวดารโยนกของพระยาประกาศกิจกรจักร (แหม่ม บุญนาถ) ระบุว่า หลังจากพระยาเม็งรายมหาราช ผู้ครอบครองแคว้นโยนกบริเวณที่ราบลุ่มเชียงราย ได้ยึดเมืองหริภุญไชยได้ใน พ.ศ. ๑๘๒๘ ครอบครองอยู่สองปี ก็ย้ายไปตั้งเมืองใหม่ทางทิศอีสานของเมืองหริภุญไชย ต่อมา พ.ศ. ๑๘๒๙ พระองค์ได้มาสร้างเวียงกุมกาม ใกล้ฝั่งแม่น้ำอิง ครองเวียงกุมกามได้ ๕ ปี พ.ศ. ๑๘๓๔ เสด็จประพาสทางทิศเหนือบริเวณดอยฮ้อยช้าง (ดอยสุเทพ) มีชัยภูมิที่ดี จึงอัญเชิญสหายทั้งสอง คือ พระยาร่วงแห่งเมืองสุโขทัย และพระยาจำเมืองแห่งเมืองพะเยา มาทอดพระเนตรชัยภูมิที่จะสร้างเมืองใหม่ ปรากฏว่าเป็นสถานที่เหมาะสมด้วยชัยมงคลถึง ๗ ประการ ครั้นได้เวลาพิชัยฤกษ์จึงสร้างราชธานีใหม่ ใน พ.ศ. ๑๘๓๙ พระยาทั้งสามนครพร้อมกันขนานนามเมืองนี้ว่า นพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่

แหล่งทอผ้าขึ้นตีนจกจังหวัดเชียงใหม่ แบ่งออกเป็น ๒๒ อำเภอ อำเภอที่ทอผ้าตีนจกสืบทอดกันมาแต่โบราณที่มีชื่อเสียงที่สุด คือ อำเภอแม่แจ่ม นอกจากนั้น มีการทอที่อำเภอจอมทอง อำเภอสันป่าตอง อำเภอฮอด และอำเภอดอยเต่า ส่วนขึ้นตีนจกเชียงใหม่แบบประยุคที่เริ่มทอในยุคก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ คือ ตีนจกแบบสันกำแพง

ผ้าจกไทยวนของอำเภอมแม่แจ่ม

คนเฒ่าคนแก่ เล่าว่าเดิมแม่แจ่มเคยเป็นเมืองอิสระ เคยเรียกกันว่า “แจ่มรัฐ” มีวัดร้างเป็นจำนวน

ผ้าขึ้นไทยวน จากภาพจิตรกรรม วัดพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

มากเรียงรายอยู่ริมแม่น้ำแจ่ม รวมทั้งซากโบราณสถานปรักหักพังอีกมาก เมื่อขึ้นกับเชียงใหม่เคยมีเจ้าเมืองเชียงใหม่แต่งตั้งมาปกครอง ทุกปีจะมีการเซ่นไหว้ผีเจ้านายให้ปกปักรักษาคุ้มครองชาวแม่แจ่ม

ขึ้นตีนจกแม่แจ่มเป็นเอกลักษณ์สำคัญของอำเภอ ได้รับการยกย่องว่ามีความสำคัญของอำเภอดังคำขวัญประจำเมืองว่า “เที่ยวบ่อน้ำแร่ ล่องแพน้ำแจ่ม พักแรมน้ำตก ผ้าตีนจกยอดน้ำมือ” กล่าวกันว่า ตีนจกแม่แจ่มทออย่างมาก ถือเป็นครูของการทอผ้าตีนจกโบราณ ใช้เวลาทำเชิงเพียงขึ้นเดียววนานถึง ๓ เดือน ต้องใช้ความประณีตละเอียดลออในการทอมาก ทุกปีจะมีการจัดงานมหกรรมขึ้นตีนจกแม่แจ่มเพื่ออนุรักษ์สืบสานและเผยแพร่ศิลปะการทอผ้าตีนจกแม่แจ่ม

เทคนิคการจกของขึ้นตีนจกแม่แจ่ม ที่แตกต่างจากขึ้นตีนจกของไทยลาว เช่น ไทพวน ที่หาได้เลี้ยว

จังหวัดสุโขทัย คือ ตีนจกแม่แจ่ม จะใช้ผ้าหน้าแคบ และทอโดยการคว่ำลายด้านหน้าลงบนที่ทอและจกทางด้านหลังของลายผ้า ทำให้ผูกเงื่อนได้สะดวก ประณีตและแน่นทนทานกว่าจกทางด้านหน้า

ขึ้นตีนจกแม่แจ่ม จะย้อมสีธรรมชาติเน้นโทนสีเหลือง ย้อมจากสีลูกปะตะ และสีชมพู ย้อมจากเปลือกจะเกีย

ลวดลายเอกลักษณ์อันเก่าแก่ของขึ้นตีนจกแม่แจ่ม คือลายโคมเขียงแสนและลายชั้นละคอน

ลายโคมเขียงแสน เป็นลายหลักของตีนจกแม่แจ่ม มีลักษณะเป็นลายสีเหลี่ยมขนมเปียกปูน เรียงกันเป็นแถว ตรงกลางเป็นลายหงส์คู่ ซึ่งลักษณะลายดังกล่าวเป็นลวดลายตีนจกดั้งเดิมของกลุ่มชาวไทยวน การเรียกว่าลายโคมเขียงแสน แสดงถึงต้นกำเนิดของลวดลายว่าเป็นแบบดั้งเดิมของเขียงแสนที่มีความเก่าแก่มากตั้งแต่ก่อนประวัติศาสตร์ ดังปรากฏใน

ตำนานสุวรรณโคมคำ เดิมชื่อว่าเมืองหิรัญนครเงินยาง
ภายหลังจึงกลายเป็นเมืองช้างแสน (หมายถึงช้างร้อง)
หรือเชียงแสน ลายโคมเชียงแสนจะนิยมทอเป็นลาย
หลักของชินไทยวนทุกถิ่น ดังปรากฏในภาพฝาผนัง
ล้านนา จะพบลายนี้ที่ขึ้นดินจกแทบทุกภาพ เช่น
จิตรกรรมที่วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นต้น
มีการพัฒนาลวดลายในโคมเป็นหลายลาย ลวดลาย
ดั้งเดิมที่ปรากฏตรงกลางของโคม คือ ลายหงส์คู่
ดินจกแม่แจ่มจะเรียกลายหงส์คู่ ตามลักษณะที่ทอ
เช่น หงส์ดำ หงส์ขาว (เขียว) หงส์เหลือง หงส์ปล่อย
หงส์บี เป็นต้น

ลายชั้นละคอน เป็นลายประกอบลายโคม
เชียงแสน มีลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยมอยู่ระหว่างโคม
๒ โคม ลายชั้นละคอน น่าจะหมายถึงลายชั้นหมาก
จากเมืองละคอน ซึ่งเป็นชื่อเดิมของนครลำปาง

ลวดลายตรงกลางของลายโคมเชียงแสน ที่เป็น
เอกลักษณ์ของไทยวนทุกถิ่น ชาวไทยวนที่แม่แจ่ม
จะเรียกว่า ลายโคมรูปนก ลายนกนอน ลายกุดชะแจะ
 เป็นต้น

ลายโคมรูปนก ชาวไทยวน ที่แม่แจ่ม จะเรียก
ชื่อตรงกับลวดลายหมายถึงลายโคมเชียงแสนอันเก่าแก่
ที่มีรูปนกคู่อยู่ตรงกลาง ลายนกคู่นี้ ชาวไทยวนที่ราชบุรี
เรียกว่า ลายนกคู่กินน้ำร่วมต้น

ลายนกนอน ชาวไทยวนที่แม่แจ่มเรียกตาม
ลักษณะการทอรูปนกคู่ในแนวนอน อยู่มุมซ้ายและขวา
ของลายโคม ส่วนไทยวนที่จังหวัดแพร่ จะเรียกว่า
ลายนกแยงเงา หมายถึง นกสองตัวกำลังส่องกระจก
ลายนกนอนนี้ ชาวไทยวนที่ราชบุรีก็นิยมทอลวดลาย
นี้เช่นกัน

ลายกุดชะแจะ เป็นลวดลายจกดั้งเดิมของ
ไทยวน ปรากฏการทอลวดลายนี้ในไทยวนถิ่นอื่น
เช่น ไทยวนจังหวัดแพร่ เป็นต้น

ลวดลายในแถวประกอบนิยมทอกันในไทยวน
ทุกถิ่น ถือได้ว่าเป็นลวดลายเอกลักษณ์ดั้งเดิมของ
ดินจกไทยวน คือ ลายดอกหมาก นอกจากพบใน

ดินจกไทยวนที่เก่าแก่ของแม่แจ่ม ยังพบในดินจก
โบราณในราชสำนักเชียงใหม่ ดินจกลับแลรุ่นเก่า ส่วน
ดินจกแพร่ จะพัฒนาลายดอกหมากจากครึ่งดอกมา
เป็นเต็มดอก

ส่วนลวดลายที่อยู่ส่วนล่างของดินจก คือ
ลายหางสะเปา (สำเภา) เป็นลวดลายที่เก่าแก่นิยมทอ
ในไทยวนทุกถิ่น ดังปรากฏในภาพจิตรกรรมฝาผนัง
ล้านนา วัดหนองบัว จังหวัดน่าน เป็นลายหางสะเปา
ยอดสน

มีคำกล่าวยกย่องเทคนิคการทอผ้าดินจกว่าเป็น
ครูของการทอผ้า เพราะทอยากที่สุด ต้องใช้เวลา
นานมากในการทำเชิงดินจก เพียงชิ้นเดียวใช้เวลา
นานถึง ๓ เดือน ต้องใช้ความประณีตละเอียดลออ
เป็นอย่างมาก จึงจะได้ชิ้นชมสีสันลวดลายอันงดงาม
วิจิตร จึงสมควรที่จะได้ช่วยกันอนุรักษ์ลวดลาย
โบราณของชินดินจกของอาณาจักรล้านนาที่ยิ่งใหญ่
มาแต่โบราณกาลชั่วกาลนาน

ผ้าจกไทยวนของจังหวัดแพร่

ในดินแดนล้านนาแถบจังหวัดแพร่แห่งนี้มีมนุษย์
อาศัยมาแต่ดึกดำบรรพ์แล้ว ดังปรากฏหลักฐานการ
พบเครื่องมือหินกรวดที่อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง
อายุประมาณ ๙๐๐,๐๐๐ ปี ในสมัยหินเก่า หรือพบ
เครื่องมือขวานกะเทาะตามไหล่เขาใกล้กับลำน้ำ
ในหุบเขาแม่ฮ่องสอน อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
ในแอ่งเมื่อน่าน จังหวัดน่าน และในจังหวัดอุตรดิตถ์
มีอายุประมาณ ๖,๐๐๐ ปี ในสมัยหินกลาง หรือใน
สมัยเหล็ก เมื่อประมาณ ๒,๕๐๐ ปี พบภาชนะสัมฤทธิ์ที่
จังหวัดอุตรดิตถ์ และจังหวัดน่าน เป็นต้น

ปรากฏหลักฐานทางโบราณคดีว่า มีการ
คมนาคมติดต่อกันตามลำน้ำยม จากเมืองเชลียง หรือ
ศรีสัชนาลัย จนถึงเขตอำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่
มาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลาย จนถึง
สมัยประวัติศาสตร์ พบร่องรอยชุมชนขนาดเล็กทางฝั่ง

อนุสาวรีย์พระนางจามเทวี อำเภอมือง จังหวัดลำพูน

ตะวันตกของริมแม่น้ำม บริเวณที่มีลำน้ำห้วยสลอก ไหลมาบรรจบเมืองโบราณบริเวณอำเภอวังขึ้น คือ เมืองตลกอลอบ ที่กล่าวถึงในศิลาจารึกวัดบางสนุก อันเป็นจารึกเก่าแก่สมัยสุโขทัยหลักหนึ่ง ถ้าเดินตาม ลำน้ำยมจากอำเภอวังขึ้น ขึ้นไปทางเหนือจะข้ามเขา และที่สูงมายังที่ราบลุ่มในหุบเขาเมืองลอง ในเขต อำเภอลอง ซึ่งเป็นแหล่งชุมชนโบราณ มีวัดหลายวัด เช่น วัดพระธาตุแหลมลี่ วัดสะแล่ง และวัดศรีดอนคำ โดยเฉพาะวัดศรีดอนคำ ตำบลห้วยฮ่อ ในตัวอำเภ เมืองลอง มีพระธาตุเจดีย์ล้านนาอันเก่าแก่

ส่วนหลักฐานทางตำนานนั้น เมืองแพร่เป็น เมืองที่เก่าแก่มาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๒ ตำนาน เมืองเหนือเรียกว่า เมืองผล หรือเมืองแพล ในสมัย อาณาจักรหริภุญไชย ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๕ พระนาง

จามเทวี โปรดให้เปลี่ยนชื่อเป็น โกศยนคร หรือเวียง โกศัย แปลว่า เวียงผ้าแพร มีเจ้าครองนครสืบต่อมา จนถึงสมัยรัชกาลที่ ๕ เปลี่ยนการปกครองเป็น ข้าหลวงมาปกครองใน พ.ศ. ๒๔๔๓ มีพระยาไชยบูรณ์ (ทองอยู่ สุวรรณบาท) เป็นข้าหลวงคนแรก ในสมัยเจ้า ผู้ครองนครแพร่ คือ เจ้าพิริยเทพวงศ์บุตร

จังหวัดแพร่ แบ่งการปกครองออกเป็น ๘ อำเภอ อำเภอที่ทอดผ้าจาก คือ อำเภอลอง อำเภอวังขึ้น และ อำเภอดนชัย แหล่งทอดผ้าจากที่มีชื่อเสียง มีอยู่ที่ อำเภอลอง ซึ่งประวัติของอำเภอลอง หรือ “เมืองลอง” ตามตำนานปรากฏว่า ชื่อเดิมของเมืองลอง คือ “กุกกุ ไก่เอ็ก” มีการสร้างมานานนับพันปี เคยเป็นเมืองละว้า ต่อมาราวพุทธศตวรรษ ๑๐๗๘ พระนางจามเทวี พระราชธิดาภคินีเมืองละโว้เสด็จมาครองเมืองลำพูน ได้เสด็จหลงทาง ไม่นั่นใจในเส้นทางจึงโปรดให้ลองใช้ เส้นทางเดินทางไปตามลำน้ำห้วยฮ่อ จนถึงบริเวณ หนองฮ่อ โปรดให้สร้างพระธาตุอัญเชิญพระบรม สารริกธาตุมาบรรจุจึงเรียกว่า พระธาตุหนองฮ่อ เมืองที่โปรดให้ลองใช้เส้นทาง คือเมืองเววภาสิต จึงได้ชื่ออีกชื่อหนึ่งว่า “เมืองลอง”

ในสมัยอาณาจักรล้านนา เมืองลองเป็นเมือง หน้าด่าน เรียกว่า เมืองเชียงขึ้น อาจเป็นเพราะมีแร่เหล็ก และตะกั่วที่ชาวท้องถิ่นเรียกว่า “จีน” เป็นจำนวนมาก ต่อมาอาณาจักรล้านนาเป็นประเทศราชของอยุธยา ยุคสมัยรัตนโกสินทร์ สมัยรัชกาลที่ ๕ เมืองลองขึ้นอยู่ กับเมืองลำปางต่อมาเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดลำปาง สมัยรัชกาลที่ ๗ ได้โอนมาเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัด แพร่ เมื่อวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๔๗๔

ในจิตรกรรมฝาผนังที่พระวิหารวัดเวียงด้าม่อน (ปัจจุบันภาพจิตรกรรมฝาผนังดังกล่าวอยู่ที่มูลนิธิ แม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย) ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออก เฉียงเหนือของอำเภอลอง จังหวัดแพร่ ได้วาดภาพ การแต่งกายดั้งเดิมของสตรีชาวไทยวน จังหวัดแพร่ ไว้อย่างงดงาม ประณีตด้วยสีสันที่สดใส

การแต่งกายของสตรีชาวไทยวนพื้นเมืองที่เป็น

ชาวบ้านจะนุ่งซิ่นตา เป็นผ้าฝ้ายลายขวางขนาดเท่ากัน เกิดจากฝ้ายเส้นยืนต่อตัวขึ้นด้วยผ้าพื้นสีแดง ดังปรากฏในภาพฝาผนังเวียงต้าม่อน เป็นชาดกเรื่อง แสงเมืองหลงดำ ภาพสตรีหาคระบุง

ถ้าผ้าซิ่นมีสีดำ หรือครามเข้มมีลายขวางเป็น ฝ้ายเส้นยืนสีแดง ๒ แถว คาดตรงตีนซิ่น เรียกว่า ซิ่นแหล่ ซึ่งในภาษาถิ่นล้านนา หมายถึง สีดำหรือ ครามเข้ม ซิ่นแหล่ มีเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ซิ่นคอควย ในภาพฝาผนังเวียงต้าม่อน เรื่อง กำกาดำ ภาพยาย ที่เลี้ยงดูนางจันทร์เทวี กับ กำกาดำ จะนุ่งซิ่นแหล่สีดำ มีแถบสีแดงคาดทั้งผืน

ถ้าเป็นซิ่นสีดำ หรือคราม มีลายขวางเป็น ฝ้ายเส้นยืนสีเหลืองคันทั้งผืน เรียกว่า ซิ่นตามะนาว บางครั้งจะนำตีนจกสีเหลืองมาต่อเพื่อใช้ในโอกาส พิเศษ

การแต่งกายของสตรีไทยวน ชาวเมืองจะนุ่งซิ่น ฝ้ายพื้นสีแดง มีลายแถบสีพื้นโดยรอบผ้านุ่ง เรียกว่า บั้งไกโดยใช้ฝ้ายสองสีปั่นหรือปั่นเข้าด้วยกันเป็นเส้นพุง

ปรากฏในภาพฝาผนังวัดเวียงต้าม่อนชาดกเรื่อง กำกาดำ ตอนเจ้าเมืองพาราณสี ส่งให้นางกำนัลเก็บ ผักจืดทองคำของพระอินทร์ ในภาพนางกำนัลนุ่งซิ่น เขียวแสน เทคนิคปั่นไก จะห่มสไบสีม่วงคราม ส่วนนางกำนัลห่มสไบสีขาว นุ่งซิ่นก่าน เทคนิคมัดหมี่ สลับกับการทอ ชาวไทลื้อเมืองน่านจะเรียกเทคนิค มัดหมี่ มัดก่านหรือคาค่าน

การแต่งกายของเจ้านายสตรีไทยวน ถ้าเป็นการ ลำลองนิยมนุ่งซิ่นก่าน หรือซิ่นตาต่อตีนจกที่เชิงซิ่น ดังเช่นภาพฝาผนังวัดเวียงต้าม่อน เรื่องกำกาดำ ตอน นางจันทร์เทวีผลัดผ้าเมื่อขึ้นจากน้ำ ถ้าเป็นทางการ เจ้านายสตรีไทยวน จะนุ่งซิ่นคำเคิบ ซึ่งใช้การทอด้วย เทคนิคการเก็บขิดใช้ดินทองเป็นเส้นพุงทั้งผืน และต่อ ตีนจกที่ทอด้วยดินทองเช่นเดียวกัน ซึ่งคำเคิบเป็นซิ่น เอกลักษณะของไทยวน จังหวัดน่าน ปรากฏในจิตรกรรม เวียงต้าม่อน เรื่องกำกาดำ ตอนนางพิมพาเกิดจาก ผักจืดทองคำ

การนุ่งซิ่นแบบดั้งเดิมของชาวไทยวน จังหวัด แพะ มักจะนุ่งซิ่นผ้าฝ้ายที่มีตัวซิ่นเป็นลายทางขวาง เท่ากันโดยตลอด อันเกิดจากฝ้ายเส้นยืน เรียกว่า ลายตาต่อตีนขึ้นด้วยผ้าพื้นสีแดงดังปรากฏในจิตรกรรม ที่พระวิหารวัดเวียงต้าม่อน ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออก เชียงเหนือของอำเภอลอง จังหวัดแพะ เป็นภาพ นางจันทร์เทวีกำลังผลัดผ้าซิ่นตีนจกเมื่อขึ้นจากน้ำจาก ชาดกเรื่อง กำกาดำ

ลวดลายตีนจกของชาวไทยวน จังหวัดแพะ ยังคงปรากฏการทอลวดลายดั้งเดิมที่มีร่วมกันใน ไทยวนทุกถิ่น ที่เป็นลายหลัก คือ ลายหงส์คู่ ลายนกคู่ ลายกุดกระแจ ลายขोल้ ที่เป็นลายประกอบ คือ ลายมะลิเอื้อย ลายดอกหมาก ลายขอเครือ ลายใบผักแว่น (ดอกพิกุล) ลายวงวน้ำคู้ (ผักกูด) รวมทั้ง ลายหางสะเปา (หางสำเภา) ซึ่งอยู่ส่วนล่างของตีนจก

ลวดลายดั้งเดิมของตีนจกชาวไทยวนจังหวัดแพะ ลายที่เป็นสิ่งของเครื่องใช้ ลายหลัก คือ (ลายขोल้) ลายกุดกระแจ ลายสะเปาลอยน้ำ (สำเภา) เป็นลาย ที่มีการทอในตีนจกของอำเภอสันป่าตอง จังหวัด เชียงใหม่ด้วย

ลวดลายดั้งเดิมของตีนจกแพะ ที่เป็นลายสัตว์ ปรากฏการทอในไทยวนทุกถิ่น คือ ลายหงส์คู่ ลายนกคู่ กินน้ำร่วมต้น ลายนกแยงเงา หมายถึง นกสองกระจก ซึ่งก็คือลายนกนอนของตีนจกแม่แจ่ม ในตีนจกคูบัว ก็นิยมทอแบบนี้เช่นกัน จะซ้อนด้วย ลายกาบ ลายสัตว์ที่พัฒนาลวดลาย คือ ลายงูอ้อยส้าว ลายแมงป่องเดิน (ไถ่แก้งซ้อนนก)

ลวดลายพรรณพฤกษาที่ชาวไทยวน จังหวัดแพะ ยังคงสืบทอดลวดลายดั้งเดิมมาตั้งแต่สมัยก่อน ประวัติศาสตร์ มักใช้เป็นลายประกอบ ลายแรก คือ ลายดอกต้อม มักพบในตีนจกคูบัวด้วย ซึ่งก็คือ ลายเดียวกับลายดอกจันทน์ อันเป็นลวดลายโบราณ สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ลายที่สองคือ ลายขอเครือ ซึ่งนอกจากจะใช้เป็นลายประกอบตีนจก ยังนำมาทอ เป็นตัวซิ่นอีกด้วย ลายขอเครือก็คือ ลายประจายาม

ดอกจันทร์ สลับประจำยามกำมพูในลายไทยโบราณ
ลายนี้จะพบในผ้าไทถิ่นต่าง ๆ เช่น ตีนจกคุบัว

ผ้าจกไทยวน จังหวัดราชบุรี

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬา
โลกมหาราช พ.ศ.๒๓๔๕ พม่าได้ยกทัพมาตีเมือง
เชียงใหม่ และช่องชุมผู้คนอยู่ที่เมืองเชียงแสน กองทัพ
ของกรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท ได้สมทบกับ
กองทัพจากเมืองเชียงใหม่ เมืองลำปาง เมืองน่าน
เมืองเวียงจันทร์ ได้ยกเข้าตีพม่าที่เชียงแสนพร้อมกับ
ชาวเมืองเชียงแสนขาดเสบียงอาหาร กองทัพไทยจึง
เข้าตีเมืองได้ใน พ.ศ.๒๓๔๗ เมื่อเสร็จศึกจึงได้อพยพ
ชาวเชียงแสนไปอยู่ตามหัวเมืองต่าง ๆ เช่น อำเภอ
เสนาให้ จังหวัดสระบุรี รวมทั้งที่จังหวัดราชบุรี
บริเวณบ้านไร่นาที่ ผังขวาของแม่น้ำแม่กลอง ต่อมา
ได้แยกย้ายมาตั้งบ้านเรือนบริเวณใกล้เคียง เช่น
ตำบลคูบัว ตำบลดอนแร่ ตำบลหนองโพ และ
บางกระโด เป็นต้น แต่ก็ได้พบว่า แหล่งทอผ้าตีนจกนี้
นิยมทอในเขตอำเภอเมือง คือ ตำบลคูบัว และตำบล
ดอนแร่มากกว่าที่อื่น ทางด้านเทคนิคการทอตีนจกนี้
ก็นิยมทอแบบเดียวกับไทยวนถิ่นอื่น ๆ เช่น อำเภอ
แม่แจ่ม คือ การคว่ำด้านหน้าของลายลงบนกี่ และ
จกด้วยขนเม่นทางด้านหลังของลาย

การแต่งกายของสตรีไทยวนจังหวัดราชบุรี จะมี
โครงสร้างของผ้าชิ้นแบ่งออกเป็น ๓ ส่วน คือ หัวชิ้น
ตัวชิ้นและตีนชิ้น เช่นเดียวกับไทยวนถิ่นอื่น ๆ นิยม
นุ่งชิ้นลายขวางที่เรียกว่า ชิ้นตาหมู ถ้ามีสีเขียวจะ
เรียกว่า ชิ้นขีว สีดำเรียกว่า ชิ้นแหล่ นิยมการทอตัว
ชิ้นแบบยกมุกด้วย

ผ้าชิ้นตีนจกไทยวนที่ราชบุรี ตัวชิ้นมักเป็นผ้า
ฝ้ายสีเข้ม โทนสีดำหรือสีน้ำเงินเข้ม นิยมทอแบบ
“ยกมุก” เป็นลายขวางที่ตัวชิ้น ส่วนเชิงจกจะใช้สีแดง
และสีเหลืองเป็นหลัก ลวดลายของผ้าจกจะประกอบ
ด้วยลายหลัก ลายผสมและลายประกอบ ลายหลัก คือ

หงส์คู่กินน้ำร่วมต้น นกคู่กินน้ำร่วมต้น ดอกแก้ว
ดอกเขีย กาบ หน้าหมอน หักโค้งแก้ง หรือลายผสม
คือ หักนกคู่ หน้าหมอนนกคู่ โค้งแก้งซ้อนหัก
โค้งแก้งซ้อนหัก เขียหน้าหมอน กาบซ้อนหัก
กาบดอกแก้ว กาบผสมหน้าหมอน ส่วนลายประกอบ
คือ ลายมะลิเลื้อย ดอกข้าวตอก ขอบประแจกุด และ
ลายชะเปา ซึ่งอยู่เชิงล่างสุดของผ้าชิ้น

ลักษณะเฉพาะของผ้าจกในราชบุรี ศูนย์การ
ศึกษานอกโรงเรียนภาคกลาง ได้สรุปตามแหล่งกำเนิด
เป็นตระกูลคูบัว ตระกูลดอนแร่ และตระกูลหนองโพ
บางกระโด

ผ้าจกตระกูลคูบัว เป็นผ้าจกที่มีแหล่งกำเนิดที่
ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ลวดลายหลัก
ของผ้าจกคูบัว มีลายหลัก ๖ ลาย คือ ดอกเขีย
กาบ หน้าหมอน โค้งแก้ง ลายหัก และนกคู่กินน้ำ
ร่วมต้น ลายผสมมี ๓ ลาย คือ โค้งแก้งซ้อนเขีย
กาบดอกแก้ว และกาบซ้อนหัก สีของเชิงผ้าจก
ตระกูลคูบัว มักจะเป็นสีแดงและเหลืองเป็นหลัก
ขนาดความกว้างของเชิงจก ประมาณ ๙ - ๑๑ นิ้ว

ผ้าจกตระกูลหนองโพและบางกระโด เป็นผ้าจก
ในเขตตำบลหนองโพ บางกระโด และหนองอ้อ
อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ลวดลาย สีสัน และ
ขนาดความกว้างของผ้าตระกูลนี้ จะใกล้เคียงกับผ้า
ตระกูลคูบัว จะแตกต่างกันตรงลวดลาย คือ ผ้าตระกูล
หนองโพจะทอลายหงส์คู่กินน้ำร่วมต้นเป็นลายหลัก
ขณะที่ผ้าตระกูลคูบัวจะทอลายนกคู่กินน้ำร่วมต้น

ผ้าจกตระกูลดอนแร่ เป็นผ้าจกในตำบลดอนแร่
รางบัว ห้วยไผ่ และหนองปลาหมอ จังหวัดราชบุรี
ลายหลักของผ้าจกตระกูลนี้ คือ ลายกาบและลายนก
คู่กินน้ำร่วมต้น สีของเชิงจกจะเป็นสีแดง ขนาดจะ
กว้างและหนากว่าผ้าจกตระกูลคูบัว

ผ้าจกไทยวนที่ราชบุรี นอกจากจะทอเป็น
ผ้าชิ้นแล้ว ยังทอเป็นผ้าคลุมศีรษะนาควง ย่อม และ
หมอนอีกด้วย

ท่านผู้อ่าน “วารสารไทย” อ่านเรื่องนี้แล้ว คงจะ

พอตระหนักได้ดียิ่งขึ้นว่า เกี่ยวกับการผลิตผ้าพื้นบ้านของชาวไทยในภูมิภาคต่าง ๆ นี้ แค่เพียงเท่าที่ได้สรุปนำมาบอกเล่าไว้นี้ ก็คงเพียงพอที่จะเห็นได้ชัดเจนว่า ผ้าเผ่าไทที่เป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่นต่าง ๆ คงจะเผยแพร่ออกสู่ตลาดสากลไม่ได้ดีดังในปัจจุบันนี้ ถ้าหากไม่ได้รับความสนพระทัย และสนับสนุนให้มีการอนุรักษ์ และฟื้นฟูศิลปหัตถกรรมแบบดั้งเดิมของไทย ด้วยพระปรีชาญาณอันกว้างไกลของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

ด้วยพระองค์ท่านได้ทรงเล็งเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาไทยและศิลปวัฒนธรรมไทย ทั้งได้ทรงริเริ่มการส่งเสริมและสนับสนุนอย่างจริงจัง ให้ชาวไทยในภูมินาณำภูมิปัญญาท้องถิ่น ไปพัฒนาเป็นงานหัตถกรรมพื้นบ้าน เช่น ผ้าไหมไทย ผ้าทอมือ ฯลฯ ที่สามารถช่วยสร้างอาชีพและรายได้ให้แก่ครัวเรือนในชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งจัดตั้ง “ศูนย์ศิลปาชีพ” ขึ้นเพื่อกระจายสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้านไปยังตลาดต่างประเทศ

แต่ปรากฏว่าปัจจุบันมีผู้นำเข้าเส้นไหม ผ้าไหม และเส้นใยสังเคราะห์จากต่างประเทศ นำไปผลิตผ้าไหมไทย จึงทำให้ผ้าไหมไทยด้อยคุณภาพลง รวมทั้งผู้ผลิตยังคงใช้สัญลักษณ์ตราผ้าไหมไทยเพื่อการค้า เป็นผลทำให้ผู้ซื้อไม่มั่นใจในคุณภาพของผ้าไหมไทย จึงส่งผลกระทบต่อทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และภาพลักษณ์ของประเทศไทยเราด้วย

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจ เป็นผู้นำฟื้นฟูศิลปหัตถกรรมผ้าไทยเหล่านั้น นอกจากจัดให้มีการเผยแพร่ความรู้ผ่านทาง “ศูนย์ศิลปาชีพ” แล้ว ยังได้ทรงรับพระราชภาระ ส่งเสริมด้านอาชีพเสริมของหญิงชาวไร่ชาวนาในเวลาว่างงาน ทรงฟื้นฟูและพัฒนางานทางด้านการผลิตเครื่องนุ่งห่ม พระราชทานคำแนะนำเรื่องรูปแบบและลวดลายทั้งดงาม โดยมีให้ทั้งเอกลักษณ์ของไทย

นอกจากนั้นพระองค์ท่านยังได้เสด็จพระราชดำเนิน

ไปทั่วทุกภาค ทรงติดตามงานผลิตศิลปะเหล่านี้ด้วยพระองค์เองทรงให้กำลังใจแก่มวลสมาชิกศิลปาชีพ ดังพระราชดำรัสของพระองค์ท่านตอนหนึ่งว่า

“...นับเป็นสิ่งน่าปลื้มใจ ที่ขณะนี้ชาวไทยและชาวต่างประเทศ หันมานิยมศิลปหัตถกรรมไทยเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ โดยเฉพาะผ้าที่ทอด้วยมือ ซึ่งหากเราร่วมมือกันศึกษาอนุรักษ์ และพัฒนาสิ่งทอของเราให้มีคุณค่ายิ่งๆ ขึ้น ศิลปหัตถกรรมเหล่านี้ก็จะสืบทอด เป็นมรดกขึ้นงามทางวัฒนธรรม ไปจนถึงลูกหลานของเราในอนาคต...”

ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐจึงสมควรเร่งดำเนินการแก้ไขปัญหานี้ และจัดทำโครงการส่งเสริมคุ้มครองผ้าไหมไทย และศิลปหัตถกรรมไทยใน “โครงการศิลปาชีพ” ขึ้นอย่างจริงจังด้วย โดยใช้ผ้าไหมไทยเป็นสินค้านำร่องเพื่อสืบสานการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทย และศิลปหัตถกรรมตามแนวพระราชดำริ อันเป็นการเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบปีนี้ด้วย

ซึ่งคุณพินิจ จารุสมบัติ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม ก็ได้เปิดเผยว่า เมื่อวันที่ ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๔๗ ก็ได้ลงนามความร่วมมือกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อจัดตั้ง “โรงเรียนสอนออกแบบตัดเสื้อผ้า” ร่วมกับสถาบันผู้เชี่ยวชาญของต่างประเทศ เช่น ฝรั่งเศส อิตาลี และสหรัฐอเมริกา เพิ่มคุณภาพของผ้าไทย และเสริมสร้างความรู้แก่นักออกแบบไทยให้มีจินตนาการ และมีความทันสมัย ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของผู้ใช้ทั่วโลกในปัจจุบันด้วย

รวมทั้งได้มอบหมายให้สถาบันสิ่งทอ กระทรวงอุตสาหกรรม และสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย เร่งพัฒนาอุตสาหกรรมทอผ้าให้มีคุณภาพ เพื่อให้สามารถแข่งขันกับต่างประเทศ และเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคจากนานาประเทศมากยิ่งขึ้นสืบไปด้วยแล้ว

“โรงหนัง โรงละคร ย้อนยุคถึงศตวรรษ”

ตอนจบ

ใหญ่ นภายน

๓๐. โรงหนัง “บางกระบือ” ตั้งอยู่ที่บางกระบือ
เยื้องวัดจันทร์สโมสร และเยื้องกับท่าเขียวไข่กา
ถนนสามเสนที่ท่าเขียวไข่กาซึ่งมีประวัติทั้งเก่าและใหม่
สมัยเก่าท่าเขียวไข่กาเป็นท่าเรือเมล์เป็นที่กลับรถราง
สายวิทย์ - บางกระบือ ที่ลือกันว่าเป็นท่านักเลง
พอถึงสมัยใหม่ท่านี้กลายเป็นท่าขนมอร่อยที่สุดคือ
“ขนมเปี้ยะ” แต่ว่าขายด้วยศักดิ์ศรี ชื่อมากก็ไม่ได้
แล้วแต่ทางร้านจะกำหนดให้ เช่น ๒ อัน ๓ อัน ๕ อัน
ถ้าไปขอซื้อมาก ๆ ก็จะได้รับคำตอบจากอาเฮีย

เจ้าของร้านว่า “ลื้อกินเป็นคนเดียวรี” พอดีพอร้าย
จะไม่ขายให้เลย

ครั้งหนึ่ง...ที่โรงหนังบางกระบือนี้นะ เพื่อนผม
คนหนึ่งชื่อว่า “รสรงค์” เป็นสัตวแพทย์ประจำโรงฆ่าหมู
หัวลำโพง ตอนนั้น จอมพล ป.พิบูลสงคราม
ห้ามฆ่าหมูวันพระและก็ให้คนไทยตั้งเชียงใหม่
เจ้าเพื่อนคนนี้เขาก็ออกทุนให้พวกผมล่วนแต่เป็น
นักดนตรีไปเชียงใหม่ขายหมูเดินขายทั้งวัน หมูหมดตัว
แต่ว่าขาดทุน ก็จะไม่ให้ขาดทุนยังงี้ได้ แต่ละคนนั้น

เนื้อหมูไม่เป็น สับกระดูกหมูไม่เป็น หั่นเนื้อหมูเป็นชิ้น
ท่อน ๆ คนมาอุดหนุนกันใหญ่เพราะรู้ว่าหั่นหมูไม่เป็น
หั่นเป็นก้อนใหญ่ ๆ เลยขาดทุนตั้งแต่ครั้งเมื่อเขาเห็น
ว่าพวกเราค้าขายไม่เป็น ก็เลยแนะนำให้ไปเล่นดนตรี
สลับหนังที่วิกบางกระบือนี้แหละ คนเขาไม่เคยรู้จักเลย
ว่าคณะดนตรีสดริงแบนด์ วีระโยธิน นี่เล่นกันยังไง
นักร้องก็ล้วนแต่โนเนม (ไม่มีชื่อเสียง) ทั้งสิ้น มีเจ้าของคำ
หรือคุณคำรณ สัมปณานนท์ อยู่คนเดียวที่ซูโรง
นักร้องร้องผ่านไปคนแล้วคนเล่า ไม่ได้ยินเสียงปรบ
มือซักแปะ พอเจ้าของคำออกมาร้องเพลงให้เท่านั้น
เสียงปรบมือก็ดังสนั่นลั่นโรง อีกอย่างหนึ่งในการ
แสดงดนตรีของพวกเราในคืนนั้น ต้องขอกราบ
ขอขอบคุณ “จำขาว” แต่ว่าผิวท่านดำซ้ำยังมีมือ
เหลือหลายในเชิงนักเลง ที่อุตสาหไปเกณฑ์คนมาดู
ท่านกลัวว่าพวกเราจะไม่มีการกลับบ้าน นี่คือการ
เมตตาของผู้มีนามว่า “จำขาวแห่งบางกระบือ”
ตอนที่ไปแสดงที่วิกบางกระบือ ต่างคนต่างถือ
เครื่องดนตรีไปคนละชิ้น ไปขึ้นรถรางสายวิทยุ -
บางกระบือ คนละ ๕ สตางค์ ไปลงหน้าโรงหนังพอดี
ตอนเช้าขึ้นนี้พวกเราขึ้นที่สะพานสว่างเมื่อแสดงเลิกแล้ว
รับส่วนแบ่งได้มาเกือบ ๔๐ บาท สมัยนั้นเรียกว่ามาก
เหลือเกิน ข้าตอนขาหลับนี้คุณจำขาวผู้ใจดียังสั่งให้
รถรางเที่ยวสุดท้ายรอพวกเราชะอีก ตอนขาหลับนี้เมื่อ
ขึ้นเครื่องดนตรีเรียบร้อยก็รำลึกันตามธรรมเนียม นั่ง
รถรางมาหลับบ้างตื่นบ้าง รถรางก็มาถึงสะพานเหลือง
ช่วยกันขึ้นเครื่องดนตรีคนละชิ้นของใครของมันสมัย
นั้นไม่มีเบสตัวใหญ่และก็กลองชุดมีแต่กลองแขก
แบบที่เขาตีรำวงจึงแบกกันอย่างสบาย คุยไปคุยมา
เกือบลิ้มเรื่องสำคัญไปแล้วมัยละ คือเรื่องเป็นอย่างนี้
ครับ...อยากจะเขียนถึงเพื่อนที่แสนดีคนนี้สักหน่อย
เพราะว่าไม่ได้พบกับเขาเป็นเวลานานปี ปานนี้
ยังอยู่ดีหรือเปล่า ผมขอเท้าความชักหน่อยว่าครั้งหนึ่ง
เมื่อเพื่อนผมคนนี้ คือ “รชชงค์...เป็นสัตว์แพทย์”
บ้านอยู่ในซอยของครุฑซอยเดียวกับคุณบรรยงค์
เสนาลักษณ์ หรือคุณเทิง สติเฟื่อง ของผม เรารักกันมาก

ครั้งหนึ่ง...เขาได้ลูกแฝดดูเหมือนจะเป็นหญิงทั้งคู่
เขาจัดงานโกนผมไฟลูกสาวอย่างใหญ่โต พวกเราก็
เอาจดนตรีไปช่วยเขา เขาเอาหมูมาหั่นถึง ๒ ตัว สมแล้ว
ที่เขาเป็นสัตว์แพทย์ประจำโรงฆ่าหมูที่หัวลำโพง
นอกจากนี้เขายังมีสุราดีชนิดพิเศษจุดไฟติดมาบริการ
วงดนตรีของพวกเราก็ฉลองครีธาเจ้าภาพอย่างเต็มที่
ทุกคนพูดภาษาไทยแทบไม่รู้เรื่องแล้ว เจ้าภาพจึงสั่ง
ให้วงดนตรีเลิกแล้วพามาส่งที่รถรางเที่ยวสุดท้าย
สายบางกระบือ - วิทยุ สาเหตุที่ผมนำเรื่องนี้มาเขียน
ก็เพื่อว่าเมื่อเพื่อนอ่านพบในหนังสือ “วารสารไทย”
ก็จะได้ส่งข่าวถึงกันบ้าง

ต่อมาโรงหนัง “บางกระบือ” ก็ได้เปลี่ยนชื่อใหม่
ว่า “กมลพัฒนา” ได้ทราบว่าเป็นตอนนี “คุณน้อย
กมลวาทิน” มาดำเนินกิจการในการถ่ายทำภาพยนตร์
อยู่ที่นี้ และดูเหมือนจะเป็นโรงถ่ายด้วย ภาพยนตร์
ที่ถ่ายทำในโรงถ่ายแห่งนี้ล้วนแต่ได้รับความนิยมแทบ
ทั้งนั้นและก็ได้รับรางวัลอย่างมากมายในนามของ
“น้อย กมลวาทิน” เริ่มแรกนั้นผมตั้งใจจะเขียนถึง
โรงหนังสมัยเก่านั้นตั้งอยู่แห่งหน้าตลาดโตเท่านั้น พอ
เขียนไปเขียนมาดันไปเอาประวัติเล็ก ๆ น้อย ๆ
ที่รู้มาประกอบเข้าไป บางเรื่องก็จำได้เป็นตุเป็นตะ
บางเรื่องก็ค้นหาแทบตายไม่พบ ครั้นจะค้นหาต่อไปก็
เสียเวลาที่จะต้องเขียนโรงหนังอีกหลายโรง เรื่องมันก็
จะชะงักอยู่เพียงเท่านี้ เลยทำให้ลืมเรื่องอื่นไปด้วย
ผู้ตั้งใจเสียเว้นไปบ้าง ท่านผู้อ่านก็คงไม่ว่าอะไร
สำหรับโรงหนังบางกระบือหรือว่าโรงหนังกมลพัฒนา
ก็จบลงเพียงแค่นี้ พร้อมกับการเลิกลาของโรงหนัง
โรงนี้...

๓๑. โรงหนัง “น้ำแซ” ตั้งอยู่ที่ตรอกศาลเจ้า
ตันไทร ตรอกนี้ออกทางถนนเยาวราชก็ได้ ออกทาง
ถนนเจริญกรุงก็ได้ อยู่ระหว่างกลางของโรงหนังถึง ๒
โรง คือเยื้องขึ้นไปทางเหนือเป็นโรงหนัง “พัฒนากร”
เยื้องลงมาทางล่างคือโรงหนัง “ชินตงก๊ก” ใกล้ ๆ
ข้างขายยาหมอมี่ที่มีชื่อเสียงทาง “ยานัตถ์” ที่โรงหนัง
ชินตงก๊กแห่งนี้มีแถวคณะ “นายสะ” ตามที่คุณครู

เวลาสุนทรจามร เล่าให้ฟัง ภายหลังต่อมาโรงหนังน้ำแช่ได้เปลี่ยนชื่อใหม่ว่า “เท็กซัส” ดำเนินงานโดยชาวอินเดีย ดังนั้นโรงหนังโรงนี้จึงฉายหนัง “อินเดีย” เป็นหลัก และได้ทำสัญญาให้ “คณะเพ็ญ ปัญญาพล” มาทำการพากย์ โดยมีครูเพ็ญกับครูศรี ปัญญาพล เป็นผู้พากย์ โอโฮ...ตอนนี้กุมารแขก กุมารจีน มาอุดหนุนกันแน่นทูลรอบอาเพ็ญกับน้ำศรีมาปักหลักอยู่ที่โรงหนังเท็กซัสนี้หลายปี จนกระทั่งลาชีวิตการพากย์หนังก็ทิ้งโรงหนังแห่งนี้ ต่อมาก็มาฉายหนังจีนบ้าง หนังฝรั่งบ้าง พอกิจการเจริญก็เลยรื้อโรงหนังทำเป็นที่จอดรถของกิน ในตรอกนี้ที่มีชื่อมากคือ ข้าวขาหมู หอยนางรมทอด กระเพาะปลาและเอ็นกวางตุ้ง และก็น้ำบ๊วยใส่น้ำแข็งอร่อยมาก

๓๒. โรงหนัง “ศาลาเฉลิมกรุง” ณ ที่ตั้งโรงหนังแห่งนี้แต่ก่อนเคยเป็น “เว็จ” มาก่อน ชาวบ้านเรียกว่า “สนามน้ำจืด” บางครั้งก็มีชาวต่างชาติมาตั้งกระโจมแสดงกายกรรมบ้าง มาแสดงละครสัตว์บ้าง บางครั้งแสดงไปแสดงมาถึงกับต้องขายสัตว์ที่นำมาแสดง เพราะว่าประสบกับการขาดทุน เรื่องนี้ครูผมเคยมารับจ้างเป่าแตรประกอบละครท่านเล่าให้ฟัง เมื่อไม่มีอะไรมาแสดงที่ตรงนี้ ก็มีคนมาขายของกันอย่างมากมาย จนชาวบ้านเรียกกันติดปากว่า “ห้างแบกะดิน” เวลาขายของเขาก็จะร้องบอกว่า “อาไร อาไร ก็สิบสตางค์” ต่อมาที่ตรงนี้จะสร้างเป็นโรงภาพยนตร์ โดยที่ “พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗” ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม พระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์ให้สร้าง เมื่อสร้างโรงภาพยนตร์เสร็จแล้วจึงทรงพระราชทานชื่อว่า “ศาลาเฉลิมกรุง”

เมื่อที่ดินตรงนี้มาสร้างเป็นโรงภาพยนตร์ บรรดาพวกห้างแบกะดิน ต่างก็อพยพไปหาที่ตั้งใหม่ ไปตั้งหลักอยู่ที่ริมกำแพงวัดเลียบ ตั้งแต่หัวถนนพาหุรัดไปจนถึงสะพานพุทธ เมื่อวันที่ ๓๑ พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๗๔ บริษัทดอร์แมนลงได้สร้างสะพานปฐมบรมราชานุสรณ์เสร็จก่อนกำหนด ๕ เดือนเต็ม

จึงมอบให้กระทรวงพาณิชย์และคมนาคมดูแลรักษา ต่อมาเมื่อวันที่ ๔ เมษายน พ.ศ.๒๔๗๕ เริ่มพิธีฉลองพระนคร ๑๕๐ ปี ด้วยการเสด็จพระราชทานธงชัยเฉลิมพลแก่กองทหารต่าง ๆ ครั้นต่อมาในวันที่ ๖ เมษายน พ.ศ.๒๔๗๕ เริ่มพิธีเปิดสะพานปฐมบรมราชานุสรณ์เป็นพระราชพิธีที่ “พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗” เสด็จด้วยขบวนแห่พยุหยาตราใหญ่โตมาก

เมื่อสร้างสะพานพระปฐมบรมราชานุสรณ์เสร็จเรียบร้อยแล้วจึงได้นำเหล็กบางส่วนที่เหลือจากการสร้างสะพานพุทธมาสร้างเป็น “โรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมกรุง” จนเสร็จในปี ๒๔๗๖ ซึ่งอำนวยการก่อสร้างโดยพลเอกกรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน ผู้ออกแบบก่อสร้างคือ หม่อมเจ้าสมัยเฉลิม กฤดากร โดยมีพระยาเทวณมิตร เป็นผู้ออกแบบลายวิจิตรตระการตา โรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมกรุงเป็นอาคารแห่งแรกของประเทศไทย ที่ใช้เครื่องปรับอากาศ “แคเรียร์” ขนาด ๑๕๐ ตัน ที่ใหญ่ที่สุดในประเทศสยาม

ศาลาเฉลิมกรุงได้ถูกเปิดโรงภาพยนตร์เป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ ๒ กรกฎาคม พ.ศ.๒๔๗๖ เวลา ๑๘.๐๐ น. โดยที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ ทรงมอบหมายให้ “เจ้าพระยาศรีพิพัฒน์” เป็นผู้แทนพระองค์กระทำพิธีเปิด หนังเรื่องแรกที่นำมาฉายนั้น คือเรื่อง “มหาภัยใต้ทะเล” แสดงนำโดย แจ็ค โอลท์ และลอเรตตา เซเยอร์ ค่าดูสำหรับรอบปฐมฤกษ์นั้น ขึ้นบ็อกซ์ ๒ บาท ๕๐ สตางค์ ส่วนบ็อกซ์ข้าง ๆ ที่เขาเรียกว่ารังนกจอกนั้นค่าดู ๑ บาท ๕๐ สตางค์ ส่วนที่นั่งชั้น ๑ นั้นเก็บ ๘๐ สตางค์ ชั้นที่ ๒ นั้นเก็บ ๔๐ สตางค์ และที่นั่งชั้นที่ ๓ เก็บ ๒๐ สตางค์ รายได้ทั้งหมดมอบให้สภากาชาดไทย

โรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมกรุงนี้ ถือว่าเป็นแหล่งที่ทำมาหากินสำหรับศิลปินทุกแขนง ไม่ว่าจะเป็นละครเวที จำอวด ดนตรี นักพากย์ ภาพยนตร์เรื่องต่าง ๆ เช่น เรื่องนวลจวี แม่เบี้ย เกียรติทหารเสือ ดวงตาสวรรค์ นางสาวโพระดก รักเธอเท่าฟ้า ใหน้

ท่าเตียน แม่ศรีไพร หัวใจเถื่อน จำเลยรัก ผู้ชนะสิบทิศ
ชุมทางเขามองทอง กาเหว่า แม่เฒ่าพระโขนง ฉบับปริยา
รุ่งเรือง จักจั่น เล็บครุฑ เรื่องของภาพยนตร์ทั้งหมดนี้
ไม่ได้เรียง ใครฉายก่อนฉายหลังนี้จะไร้ออกก็เขียน
ลงไปท่านไปเรียงเอาเองก็แล้วกันว่าใครฉายก่อนใคร

สำหรับละครเวทีที่แสดงศาลาเฉลิมกรุงนี้ก็มี
หลายคณะที่ปักหลักอย่างมั่นคงก็คือคณะ **“ศิวารมณ”**
เพราะว่าท่านเจ้าคณะท่านเป็นผู้อำนวยการสหชินีมา
คือ นาวาอากาศเอกขุนสวัสดิ์ทิฆัมพร ละครที่ทำชื่อ
เสียงให้คณะนี้อย่างมากมาย คือ **“พันท้ายนรสิงห์”**
นำแสดงโดย สุรสิทธิ์ สัตยวงศ์ กับ สุพรรณ บูรณพิมพ์
เพลงดังก็คือ **“น้ำตาแสงใต้”** ของครูสง่า อารัมภ์
ต่อจากนี้เป็นละครคณะเทพศิลป์ ของคุณหญิง
น้อมจิตร อรรถไกรวัลลภ หรือที่ชาวละครเรียกท่าน
จนติดปากว่า นายแม่เทพศิลป์ ละครที่ทำชื่อเสียงให้
คณะนี้คือ วรรณนาง สามหัวใจ ธนูทอง เคาหาสนี่แสดง
ต่อไปก็คือละครคณะวิจิตรเกษม เจ้าของคณะคือ
คุณบัณฑิต อนุศิริชัย - แก้วฟ้า หม่อมหลวงรุจิรา ละคร
ที่โด่งดังมากก็คือ หญิงผู้พลิกแผ่นดิน ไชยี่ คำสาบาน
ต่อไปก็คณะลูกไทยของศักดิ์ - จันตรี สาริกบุตร

คณะจำเอยด หรือ หัสนาฏกรรม ตามที่ ฯพณฯ
จอมพล ป. พิบูลสงคราม ท่านกรุณาตั้งให้ใหม่
ในสมัยนั้นก็มี คณะเสมาทอง ๒ ยุค ยุคแรก ลุงทั้ง
มาพิมพ์คล เป็นหัวหน้าคณะ ยุคสองก็มี จำรูญ
หนองจิม เป็นหัวหน้าคณะ คณะเกษมนี้ มีสนิท
เกษมนี้เป็นหัวหน้าคณะ คณะลูกไทยมีศักดิ์หรือ
พยอมกับจันตรี สาริกบุตร เป็นหัวหน้าคณะ คณะเอกสิงห์
มีชุบ เอกสิงห์ เป็นหัวหน้าคณะ คณะสี่สมิง มีเฉลิม
บุญเกียรติ เป็นหัวหน้าคณะ

คณะนักพากย์ภาพยนตร์ก็มี ทิดเชียว ดาวบุรพา
ลักษณะเย็น พันตรีศิลป์ หม่อมหลวงรุจิรา - มารศรี
สมพงษ์ จันทรประภา เสน่ห์ โกมารชุน สมพงษ์
วงศ์รักไทย ฯลฯ

วงดนตรีที่มาบรรเลงที่เวทีศาลาเฉลิมกรุงนี้
มากมายเหลือเกิน จำเป็นต้องขอยกตัวอย่างให้เห็น

เป็นบางคณะนะครับคือ วงดนตรีดุริยโยธิน วงดนตรี
สุนทราภรณ์ วงดนตรีทรัพย์สินฯ ฮาวายฮอน
หาญบุญตรง วงดนตรีไต้มิวสิกของครูเมล์ เอื้อเพื่อ
วงดนตรีแซมเบอร์มิวสิกของล้วน วัฒนธรรม วงดนตรี
ลูกฟ้า วงดนตรีลูกประดู่ วงดนตรีบางกอกซ่าซ่า

นี่แหละครับ ที่ศาลาเฉลิมกรุงจึงเป็นแหล่งที่ทำ
มาหากินของศิลปินทุกระดับประทับใจ ต่อมาก็ได้รับ
ข่าวร้ายว่าเขาจะทุบโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมกรุงทั้ง
จนได้รับข่าวที่แน่นอนว่าทางโรงภาพยนตร์จะจัดวัน
“อ้อลา-อ้อลย ศาลาเฉลิมกรุง” ขึ้นในวันที่ ๔-๕
ตุลาคม พ.ศ.๒๕๓๕ โดยวันที่ ๔ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๓๕
มีวงดนตรีของ จินตหรา พูนลาภ ลูกทุ่งยอดนิยม สำหรับ
รายการในวันที่ ๕ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๓๕ นั้นเป็นการ
แสดง **“อ้อลา - อ้อลย ศาลาเฉลิมกรุง”** ตั้งแต่เวลา
บ่ายโมงไปจนถึงเวลาค่ำ มีการแสดงดนตรีสมัยเก่า
วงดนตรีวงนี้ประกอบไปด้วยนักดนตรีอาวูโส เช่น
คุณพิมพ์ พวงนาค ครูเกษม มลิณทจินดา ครูสง่า
อารัมภ์ ครูสมาน กาญจนผลิน ครูอนิต ผลประเสริฐ
ใหญ่ นายน คือผมนั่นเองไปพร้อมกับเขาด้วยเหมือนกัน
ฐานะศิษย์เก่า นักร้องที่มาร่วมร้องก็เป็นนักร้องรุ่นเก่า ๆ
ทั้งนั้น แต่ที่จำได้อย่างแม่นยำก็คือ สิงห์ อิมลาภ นี่ก็
แข่งหน้าผมไปอีกคน นอกจากนี้ก็มีตลกอาวูโส และ
มีการแสดงละครเรื่อง **“พันท้ายนรสิงห์”** โดยมี เมืองเริง
ปัทมินทร์ เป็นผู้ดำเนินการ โดยมี หม่อมราชวงศ์
ถนัดศรี สวัสดิวัตน์ กับ ดอกดิน กัญญามาลย์
รับหน้าที่เป็นโฆษก ปิดท้ายด้วยการฉายภาพยนตร์
เงินล้านสมัยก่อนเรื่องแม่เฒ่าพระโขนง มีปริยา รุ่งเรือง
แสดงนำ เสน่ห์ โกมารชุน เป็นเจ้าของ

ศาลาเฉลิมกรุงเวียนมาครบรอบ ๕๙ ปี ก็ต้อง
มาปิดตัวเอง เพื่อเปลี่ยนแปลงจากโรงหนังฉายไปเป็น
โรงที่สำหรับแสดงศิลปการบันเทิง ๕๙ ปี ศาลาเฉลิมกรุง
แห่งนี้ เป็นแหล่งที่หนุ่มสาวมานัดพบกัน ด้วยเครื่อง
แต่งกายที่ทันสมัย ในเวลาไปชมภาพยนตร์ชั้นบ็อกซ์นั้น
หนุ่มต้องแต่งกายด้วยสูท สาวสาวนั้นก็ไม่น้อยหน้า
แต่งกายด้วยกระโปรงชุด เพราะว่าค่าตัวที่นั่งนั้นตก

คนละ ๒ บาท ๕๐ สตางค์ ส่วนชั้นต่ำสุดทางโรงก็เก็บเพียง ๒๐ สตางค์เท่านั้น จึงแต่งกายด้วยนุ่งกางเกงแพรเอาเข็มขัดมาคาดไว้ที่เอว แถมยังพกผ้าเช็ดหน้าทีกระเป๋าสีให้อุ่นมันพักผ่อนชะงัดงั้นแต่รองเท่านั้นใช้ “เกียะ” นะขอรับ อย่าทำเป็นเล่นไป แค่นี้ก็ไ้ตายชักอยู่แล้ว

กาลเวลาผ่านไป บัดนี้ ศาลาเฉลิมกรุง ได้เปลี่ยนรูปโฉมใหม่ ทั้งนอกโรงและในโรงอย่างสวยงามตามสมัยนิยม แต่เมื่อพิจารณาดูแล้วมันขาดบางสิ่งบางอย่างที่เคยเห็น เช่นที่พวกเราเคยเรียกว่า “รังนกจอก” ก็คือชั้นบ็อกซ์ข้าง ๆ ที่เป็นมุขยื่นออกมา เมื่อตอนไปเล่นดนตรีพอหมดรอบกั๊กนี้มานอนที่นี่แหละเพราะว่า

มันเย็นดี ตอนนั้นเขาเปลี่ยนชื่อใหม่เป็น “เฉลิมกรุงมณิทัศน์” เปิดการแสดงด้วยละครเวทีเป็นเรื่องที่ได้รับความนิยม สมัยก่อนมาแสดงสลับกับการแสดงดนตรีของวงดนตรี “เฉลิมราชย์” เป็นวงดนตรีวงใหญ่มาตรฐาน บรรเลงเกี่ยวกับเรื่อง “เชิดชูครูเพลง” และกีรายการอื่น ๆ อีกมากมาย ทั้งนี้อยู่ในความควบคุมวงของอาจารย์วิรัช อยู่ถาวร

๓๓.โรงละคร “วิกตอลาเจริญผล” ตั้งอยู่ในตลาดเจริญผลข้างวัดช่างแสง ถนนพระราม ๑ ปัจจุบันถูกรื้อทำถนนตัดผ่านโรงละครและตลาดไปเรียบร้อยสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ตัดผ่านข้ามคลองมหานาคไปทะเลถนนเพชรบุรี โรงละครแห่งนี้

เมื่อตอนผมเป็นเด็กอาศัยอยู่บ้านลุงฝั่งตรงข้ามกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แม่เคยพาผมนั่งรถลากไปดูละครแม่ชემั้ยกับแม่ฉวีแสดงที่วิกแห่งนี้ โรงละครแห่งนี้เป็นโรงละครที่เก่าแก่ของกรุงบางกอก สมัยเมื่อคุณแม่ยังสาว

๓๔. โรงละคร “วิกหมื่นสุข” ตั้งอยู่ในตลาดทุเรียนบางลำพู หันหน้าชนกับโรงหนัง “ปิ่น” ปัจจุบันนี้ถูกรื้อไปหมดแล้วทั้ง ๒ โรง ที่วิกหมื่นสุขแห่งนี้มีละครต่าง ๆ มาแสดงกันหลายคณะ แต่ใจจะจันทันมากก็คือตัวโกง เขาเล่าเพียงแต่เห็นถุงเท้าสีดำที่ตัวโกงสวมแสดงยืนอยู่ข้างด้านประตูเข้า - ออกเท่านั้นก็มีเสียงด่าและสาปแช่งแล้วผู้ที่แสดงเป็นตัวนี้ก็ไม่ใช้ใครหอกครับ ท่านคือ “อาเพ็ญ ปัญญาพล” เจ้าของละครวิทยุคณะเพ็ญ ปัญญาพล ในชุดครุมีดนตรีเอกนี่แหละครับ

ผมมีเพื่อนที่เป็นหลานเจ้าของวงปีพาทย์คนหนึ่งชื่อ “เจ้าอธิก นิลจันทร์” ผู้ที่ชอบทำเสียงสัตว์ต่าง ๆ ให้กับคณะวงดนตรีสุนทราภรณ์ ส่วนอีกคนหนึ่งนั้นนำชายเป็นตัวโผคณะยี่เกที่วิกนี้ มีหน้าที่เป็นคนแห่ใบปลิวโฆษณาตามรถม้า วิ่งขายข้าวแกงกับแม่ในตลาดทุเรียน ปัจจุบันเป็นเจ้าของโรงพิมพ์ “เซอร์ไพรส์” พิมพ์โน้ตและเพลงของครูเพลงต่าง ๆ ชาย หนังสือวันเกิดของผม เขาก็ช่วยพิมพ์ด้วยความเอ็นดู ที่วิกนี้ต่อมาก็มี “คุณหอมหวาน” มาติดวิกแสดงจนลูกศิษย์ลูกหาเป็นศิลปินแห่งชาติกันหลายคน

๓๕. โรงละคร “วิกเมรุปุ่น” ตั้งอยู่ตรงข้ามกับวัดสระเกศ และอยู่ใกล้ ๆ กับบริเวณบ้านดอกไม้ ตรงเชิงสะพานสมมตอมรรคหรือที่ชาวบ้านเรียกกันติดปากว่า “ประตูผี” เมื่อสมัยโบราณผู้ที่ตายในกำแพงเมืองต้องรีบขนศพออกมาทางประตูนี้ จะได้เอาไปเผาซะที่วัดสระเกศหรือว่าภูเขาทองซะเลย เดิมทีเดียวที่วิกเมรุปุ่นนี้เคยเป็นที่ตั้งของโรงละครนฤมิตรของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์มาก่อน เมื่อถูกไฟไหม้แล้วท่านจึงย้ายไปตั้งที่ถนนแพ่งนรา บริเวณวังของท่านใช้ชื่อคณะละครใหม่ว่า “ปรีดาลัย” จนเลิกการแสดง

ที่วิกเมรุปุ่นแห่งนี้มีเรื่องเล่ากันว่ามียี่เกคณะหนึ่งแสดงไปแสดงมาแทบว่าจะขาดทุนทุกครั้งมีคนแนะนำว่าทำไมไม่เอาเรื่อง “ขุนศึก” มาแสดงล่ะ เจ้าของคณะยี่เกดีใจมาก รุ่งขึ้นก็ติดป้ายว่าคืนนี้จะแสดงเรื่อง “ขุนศึก” พอตกคืนนั้นคนก็พากันมาอุดหนุนจนแน่นปรากฏว่าแสดงไปหลายคืนแล้วมีอยู่คืนหนึ่ง...มีนักสุราหลายคนก็ซื้อตั๋วเข้าไปด้านหน้าเวทีเลย ยี่เกจะแสดงถึงตอนไหนก็ช่างจะได้ยินเสียงโห่จากคอสุรากลุ่มนี้ดังลั่น จนตัวโผยี่เกต้องออกจากหลังโรงมาดูและขอร้องจนได้รับคำบอกเล่าว่าเอาบทหนึ่งสื่อมาแสดงไม่ยกบอกเจ้าของเรื่องให้เขารู้บ้างเลย ทำแบบนี้ไม่ถูกต้องเมื่อตัวโผยี่เกทราบความจริงว่านักสุรากลุ่มนั้นมีเจ้าของบทประพันธ์ขุนศึกอยู่ด้วยจึงได้กล่าวคำขอโทษและยอมรับผิดท่านเจ้าของซึ่งอยู่ในกลุ่มนั้นก็ยกโทษให้จากนั้นก็ได้รับบริการจากหลังโรง การแสดงก็เป็นไปด้วยความราบรื่น

๓๖. โรงละคร “วิกตลาดนานา” ตั้งอยู่หน้าโรงละครบุญยพร บางลำพู ปัจจุบันได้รื้อไปหมดแล้ว สมัยก่อนนั้น ครูประยูร ธีรานนท์ อดีตหัวหน้าวงดนตรีดุริยางค์ เคยมายืนสีไวโอลินข้างหลังโรงละครแทนการรับลูกคู่ฉับแยะ อีกท่านหนึ่ง คือ ครูไศล ไกรเลิศ มายืนสีไวโอลินเหมือนกัน เพราะต้องคอยเลี้ยงลูกตอนที่ภรรยาออกไปแสดงละครที่หน้าเวทีเรียกว่าสองแรงแข็งขัน

ท่านที่เคารพ...ผมได้พยายามรวบรวมชื่อ “โรงหนัง โรงละคร โรงยี่เก ต่าง ๆ ที่ผมนำมาลงไว้ั้นจากความทรงจำ อีกอย่างหนึ่งที่ผมใคร่จะกล่าวถึงโรงหนัง โรงละครในสมัยที่ผมเป็นเด็กนั้น ไม่ว่าจะเป็น “โรงหนัง ดงก๊ก ชินตงก๊ก น้ำแซ่ กิมแซ่ หน้าโรงมัก” จะมี “แตรวง” มาตั้งบรรเลงก่อนฉายหนัง ทั้งนี้เพื่อเป็นการโหมโรงให้คนในละแวกนั้นได้ทราบว่าคืนนี้หนังฉายแน่นอนนะ ยามที่เฝ้าหน้าประตูโรงหนังมักจะเป็น “แขกอินเดีย” ที่หนุ่มห่มขาว มีสายผูกลูกกุญแจสะพายแล่งเอาลูกกุญแจทัดไว้ที่หูกันหาย ยืนถือไม้พลองอันยาวใหญ่ ไว้ป้องกันตัวเวลานักเลง

มาแบ่งดูฟรี แยกยามนี้แหละที่เด็ก ๆ พวกเรากลัวกันมาก นี่คือจุดมุ่งหมายที่ทางโรงหนังจึงต้องจ้างแยกมาเฝ้า ประตู

อีกอย่างหนึ่งในสมัยนั้นจะเป็นประเพณี หรือเปล่าไม่ทราบได้ตามโรงหนัง “ตงก๊ก ชินตงก๊ก น้ำแซ่ กิมแซ่” ก่อนจะฉายหนังทางโรงจะต้องฉาย รูปของ “ดร. ชุนยัดเซน” ก่อน เมื่อหนังเลิกจึงจะฉาย “พระบรมสาทิสลักษณ์ของในหลวง” ต่อมาภายหลัง จึงเอารูปของ “ดร.ชุนยัดเซน” ออกเลิกฉายต่อไป

แต่ก็น่าแปลกประหลาดมาก ต่อมาภายหลัง สมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม ที่โรงภาพยนตร์ศาลา เฉลิมกรุงต้องฉายรูปจอมพล ป.พิบูลสงครามก่อน พร้อมกับเปิดเพลง “ไชโย...วีระชน ชาตไทย ตลอด สมัยที่ไทยมี...” พอหนังเลิกปรากฏว่า เบาะที่นั่งชม ถูกมีดกรีดเสียไปหลายตัว ต่อมาภายหลังก็เลิกไปอีก นี่เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสมัยหนึ่ง...

การโฆษณาในสมัยนั้นไม่ว่าจะเป็น “หนัง ละคร ยี่เก” เขาจะมีรถม้าแห่ไปปลิวไปตามตลาดต่าง ๆ ใน เวลาบ่ายสองโมง ทั้งนี้เพื่อแจกใบปลิวให้กับแม่บ้าน ที่มาจ่ายกับข้าว นับว่าได้ผลดีมาก กลางคืนก็ใช้เด็ก ๆ เอาแผ่นปลิวโฆษณาไปติดตามเสาไฟฟ้า ไปติดตาม หน้าต่างของชาวบ้าน โดยมีแบ่งเปียกหนึ่งกระป๋อง กับไม้กวาดด้ามยาว ๆ หนึ่งอัน เพื่อใช้ชุบแบ่งเปียก ทาตามฝ้านบ้านบ้าง ตามต้นไม้บ้าง ตามเสาไฟฟ้าบ้าง ติดเสร็จก็กลับมารับค่าตัวคนละหนึ่งสลึง กลางคืนดู ละครหรือหนังฟรี

“รถม้า” รูปร่างเหมือนรถกะบะแต่ตัวถึงเป็นไม้ มีล้อสี่ล้อทำด้วยไม้เหมือนกัน ตรงตอนหน้ารถทำเป็นที่นั่งสำหรับ “สารถิ” โดยมากจะเป็น “อาแป๊ะ” แทบทั้งนั้น ที่นั่งตรงนี้เขายกสูงขึ้นกว่าพื้นรถ และเทียม ด้วยม้า ๒ ตัว เด็ก ๆ พวกเราเรียกว่า “สองแรงม้า” รถม้าที่ว่ามีมากแถวสะพานสว่าง สะพานเหลือง เพราะว่าสะดวกในการปล่อยม้าให้ไปกินหญ้าแถว ๆ หลังสถานีรถไฟหัวลำโพงที่เป็นเว้งมีหญ้าขึ้นอย่าง มากมาย

ส่วนโรงหนังที่เป็นตึกนั้นก็ มี ศาลาเฉลิมกรุง ศาลาเฉลิมบุรี (โรงหนังสิงคโปร์เก่า) บำเพ็ญบุญ วิมานเนาวรัตน์ ก่อนจะจบเรื่อง “โรงหนัง โรงละคร ย้อนยุคถึงศตวรรษ” ขอฝากเพลงอันเป็นอมตะ ซึ่งเหมาะสมกับบทความเรื่องนี้ และก็อยู่ในยุคนั้น เหมือนกัน เนื้อร้องมีดังนี้

วันนี้จะลาขอได้เห็นหน้ากันไว้สักหน่อย
ฝากยิ้มรับปากน้อย ๆ เอาไว้เป็นรอยวันลา
จำสนิทติดตาอลัยลาเสน่ห์รักลอย

ลา...ลาไกลจำใจขอลา ฝากก้านลิ้นไว้ด้วยตา
นึกถึงไบหน้าฉันวันละหน่อย จากไปใจลอยได้แต่คอย
แลตา ปากน้อย ๆ จะคอยบอกลา เพื่อเตือนตาต่างใจ
ลาก่อนแล้วหนา..เพียงแต่ตาเรามองกันไป
รักพูดไม่ออก..จะบอกกันได้ก็ต้องอาศัยนัยน์ตา

บทเพลงนี้เป็นบทประพันธ์ของเพื่อนรุ่นพี่คือ ครูพิมพ์ พวงนาค แต่งที่หาดสุรินทร์ จังหวัดภูเก็ต เป็นเพลงแรกที่แต่งขึ้นในปี ๒๔๘๐ จากนั้นผมก็ต้อง กล่าวคำว่า สวัสดีครับ 🌟

ขออภัย

วารสารไทย ปีที่ ๒๕ ฉบับที่ ๙๒ (ตุลาคม - ธันวาคม ๒๕๔๗) ในหน้าสารบัญ และหน้า ๕๐ จากชื่อเรื่อง “โรงหนัง โรงละคร ย้อนยุคถึงศตวรรษ” แก้ไขเป็น “โรงหนัง โรงละคร ย้อนยุคถึงศตวรรษ”

นักร้องโขนและลูกคู่

ปัญญา นิตยสุวรรณ
ภาควิชาศิลปกรรม ราชบัณฑิตยสถาน

ศิลปการแสดงโขนนั้น ตัวโขนจะไม่พูดเอง เพียงแต่ยกมือตีบทไปตามทำนองเพลงหน้าพาทย์ และคำร้อง คำพาทย์ และคำเจรจา ดังนั้น จึงต้องมีคนขับร้อง ซึ่งเรียกว่า นักร้องคนพาทย์ - เจรจา เป็นผู้พูดแทนตัวโขน เว้นแต่ผู้แสดงเป็นตัวตลก และฤๅษีบางตอนที่แสดงบทตลกจึงจะพูดเอง ในสมัยโบราณการแสดงโขนยังไม่มีกรร้องเพลง มีแต่เพียงพาทย์และเจรจา การแสดงโขนแบบนี้เรียกว่าโขนโรงนอกหรือโขนนั่งราว ต่อมาเมื่อนำเอาศิลปการแสดงของละครในเข้ามาผสมในการแสดงโขน จึงมีการร้องเพลง และจับระบำรำฟ้อนประกอบ โขนแบบนี้เรียกว่าโขนโรงใน ปัจจุบันนี้ โขนโรงในแสดงได้หลายประเภท เช่น โขนฉาก

โขนกลางแปลง และโขนหน้าจอ โขนดังกล่าวนี้มีการขับร้องเพลงทุกประเภท

ผู้เขียนเคยเข้าใจผิดคิดว่า นักร้องที่ร้องเพลงประกอบในการแสดงโขนตั้งแต่สมัยโบราณจะใช้แต่นักร้องหญิงร้อง เพราะหาโขนโรงในได้แบบอย่างการร้องเพลงมาจากละครใน ซึ่งใช้ผู้หญิงร้องเพลง โขนโรงใน ก็คงจะใช้นักร้องหญิงร้องทั้งบทตัวพระและตัวนาง ถึงแม้สมัยที่ผู้เขียนยังเป็นเด็กนักเรียน นาฏศิลป์เวลาไปแสดงโขนของกรมศิลปากร ก็เห็นมีแต่นักร้องหญิงร้องเพลงในการแสดงโขนหน้าจอ แต่ครูประพันธ์ สุขนธชาติ ผู้เชี่ยวชาญการพาทย์โขนเล่าให้ฟังว่า ในสมัยโบราณ เช่น ในสมัยรัชกาลที่ ๕

ก็มีนักร้องชายขับร้องในการแสดงโขนด้วย ในสมัยที่กรมศิลปากรปรับปรุงการแสดงโขน นำออกแสดงตามงานต่าง ๆ ใช้นักเรียนหญิงร้องประกอบโขน สมัยนั้นนักเรียนชายที่เรียนขับร้องยังหายาก จึงไม่มีนักร้องชายไปร้องในการแสดงโขน ผู้เขียนก็เลยคิดว่า โขนไม่นักร้องชาย

การใช้นักร้องหญิงและนักร้องชายร้องเพลงในการแสดงโขนนั้น นักร้องชายจะร้องในบทของตัวพระ ตัวพระก็คือตัวผู้ชายไม่ว่าจะเป็นฝ่ายพระ ฝ่ายยักษ์ และฝ่ายลิง ถ้าเป็นบทของตัวผู้ชายแล้ว นักร้องชายจะร้องให้ แต่ก็มียกเว้นอยู่บ้างเป็นบางเพลง เช่น เพลงร้าย ถึงแม้ว่าเพลงร้ายจะเป็นบทของผู้แสดงฝ่ายพระ คือตัวผู้ชาย ก็ต้องใช้นักร้องหญิงร้อง ไม่เคยมีนักร้องชายร้องเพลงร้าย จะขอยกตัวอย่างบทร้องเพลงร้าย ซึ่งเป็นบทของอินทรชิต ตอนไถ่ยีนกาลสุรทูลข่าวร้ายในการแสดงโขนชุดศึกพรหมมาสเตอร์ บทร้องตอนนี้ใช้ผู้หญิงร้อง ดังบทที่ว่า

ร้องเพลงร้าย

เมื่อนั้น	อินทรชิตสิทธิศักดิ์ยักษา
ได้ยินบอกออกความอัปรา	โกรธาลิ้มเนตรเห็นเล็น
ลุกขึ้นกระเทิบบาทหวาดไหว	เหม่ออ้ายกาลสุรยักษี
มาพูดให้เป็นกลางกลางพิริ	ชีวิตมึงถึงที่จะบรลย
หากคิดนิดเดียวว่ารับสั่ง	จึงหยุดยั้งยกโทษโปรดให้
ว่าพลาทางทรงศรชัย	คลาไคลออกจากโรงพิริ

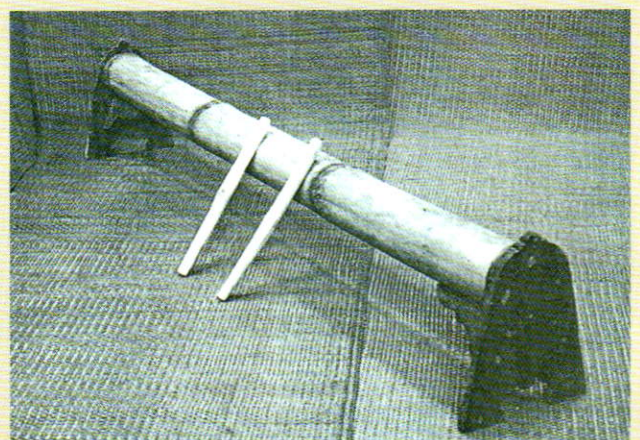
ส่วนนักร้องหญิงนั้น จะร้องบทของตัวนาง และยังร้องอีกหลายเพลงที่เป็นบทของตัวพระ เช่น เพลงร้าย ดังที่กล่าวมาแล้ว นอกจากนี้ก็มีเพลงโอุปใช้ในตอนโศกเศร้าเสียใจ เพลงเอกบทใช้ในตอนอ่านสาร เพลงสรองโชน ใช้ในตอนอาบน้ำแต่งตัว และเพลงโชนรด โชนม้า ใช้ในตอนทรงพาหนะ เป็นต้น

ตามปกตินักร้องหญิงจะใช้นักร้องจริง ๆ เป็นผู้ร้อง แต่การแสดงโขนของคณะเอกชนส่วนมากจะใช้คนแต่งเครื่องโขนมาช่วยร้องเป็นลูกคู่ เพราะ

ฉะนั้นพวกโขนจึงเรียกคนแต่งเครื่องโขนว่า “ลูกคู่”

ในสมัยที่ผู้เขียนเป็นเด็กนักเรียนโรงเรียนนาฏศิลป์ เวลาไปแสดงโขนหน้าจอตตามงานต่าง ๆ เช่น งานวันสงกรานต์ วันขึ้นปีใหม่ ที่ท้องสนามหลวง และแสดงในงานศพตามวัดต่าง ๆ จะเห็นนักร้องหญิงซึ่งก็มีครูสอนขับร้องเป็นผู้ควบคุมลูกศิษย์นักร้องหญิงไปขับร้องโขน ครูขับร้องที่เคยสอนวิชาขับร้องให้แก่ผู้เขียน และควบคุมลูกศิษย์นักร้องหญิงไปขับร้องโขนก็มี ครูท้วม ประสิทธิกุล ศิลปินแห่งชาติ ครูจัมลัม กุลตันท์ ครูลีนี่ จารุจรณ์ ครูขับร้องทั้งสามท่านถึงแก่กรรมหมดแล้วครับ ครูทั้งสามท่านนี้จะผลัดเปลี่ยนกันไปงานละคน ส่วนลูกศิษย์นักร้องหญิงก็มีหลายชุด ครูขับร้องและเด็กนักร้องหญิงจะนั่งอยู่ด้านขวาของวงปี่พาทย์ที่ตั้งอยู่ต่ำกว่าพื้นเวทีเล็กน้อย ทางด้านหลังจอผ้าขาวภายในโรงโขน เบื้องหน้าของนักร้องจะมีโครงโครง คือเครื่องดนตรีชนิดหนึ่งทำด้วยลำไม้ไผ่ยาวประมาณ ๑ วาเศษ ปาดเป็นรูยาวไปตามปล้องไม้ไผ่ เว้นตรงข้อมีไม้รองหัวท้าย เวลาจะตีต้องใช้ไม้กระทบหรือไม้ไผ่ ที่ทำเป็นซี่ลักษณะคล้ายกรับ ตีลงไปบนลำไม้กระบอกนั้น คนตีคนหนึ่งจะตีด้วยมือเดียวหรือตีสองมือก็ได้ เวลาตีพร้อม ๆ กันหลายคน จะเกิดเสียงดังเป็นจังหวะหนักแน่น โดยมากจะตีโครงในเพลงกราวโน กราวนอก ที่เป็นการแสดงตอนยกทัพและตีในเพลงพญาเดิน เพื่อให้เกิดเสียงดังเป็นจังหวะเพิ่มความคึกคักให้แก่ผู้แสดงยิ่งขึ้น

โครง

การที่นักร้องหญิงของกรมศิลปากรนั่งอยู่ด้านหลังโถงก็เพราะนอกจากจะทำหน้าที่ร้องเพลงแล้ว ในเวลาที่ปีพาทย์บรรเลงเพลงกราวใน กราวนอก เพลง พญาเดิน และเพลงอื่น ๆ ที่มีกลองทัดตีเป็นจังหวะ นักร้องหญิงเหล่านี้ก็จะตีโถงไปด้วย และนักร้องหญิง เหล่านี้จะนั่งอยู่กับที่ตั้งแต่เริ่มแสดงโขนไปถึงเลิกแสดง ผิดกับนักร้องสมัยนี้ที่ร้องเพลงเพียงอย่างเดียว ไม่ต้อง ตีโถง เพราะโขนกรมศิลป์ไม่มีโถงสำหรับตีประกอบ เสียแล้ว ไม่ทราบว่าเป็นเพราะเหตุใด ผิดกับโขน ธรรมศาสตร์ของพลตรี หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ไม่ว่าจะแสดงที่ไหน เมื่อไร ท่านจะสั่งให้นำโถงไปตี ประกอบในเวลาบรรเลงเพลงหน้าพาทย์

การนั่งร้องเพลงและตีโถงอยู่ภายในโรงด้านหลัง จอโขนนี้ เป็นการนั่งร้องเพลงของนักร้องในการแสดง โขนหน้าจอ แต่ถ้าเป็นการแสดงโขนฉาก คือ การแสดง โขนที่มีฉากประกอบภายในโรงละคร เช่น โรงละคร ศิลปากร (ไฟไหม้หมดแล้ว) และโรงละครแห่งชาติ นักร้องจะนั่งอยู่ที่ด้านข้างทางหน้าเวที เพื่อให้แลเห็น ตัวแสดงได้ในเวลาร้องเพลงให้รำ และไม่มีการตีโถง

เมื่อนักร้องในการแสดงโขน ก็ต้องมีลูกคู่ด้วย คงจะมีผู้สงสัยว่าลูกคู่คืออะไรและเหตุใดจึงเรียกว่าลูกคู่ ผู้เขียนก็จะขอเรียนให้ทราบว่า ผู้ที่ร้องเพลงให้ตัวโขน รำและเป็นนักร้องหญิงนั้นแบ่งเป็น ๒ พวก คือ ต้นเสียง และลูกคู่ นักร้องที่เป็นต้นเสียงจะทำหน้าที่ร้องขึ้น ต้นบท และร้องเดี่ยวไปจนหมดวรรคแรกของคำกลอน พอร้องมาถึงคำกลอนวรรคที่ ๒ นักร้องหลาย ๆ คน จะร่วมกันร้อง นักร้องที่ร่วมกันร้องในคำกลอนวรรคที่ ๒ นี้แหละครับเรียกว่าลูกคู่ ลูกคู่ควรจะมีตั้งแต่ ๒ คน ไปจนถึง ๖ คน ไม่ควรจะมีมากกว่านี้ เพราะว่าเวลา ร้องเพลงพร้อม ๆ กัน มากคนเกินไป จะร้องเพลง ที่เป็นบทร้องไม่ค่อยพร้อมกัน หรือการร้องหลาย ๆ คน ทำให้เกิดเสียงแข็งแซ่ฟังไม่ได้ศัพท์ การที่ในเวลา แสดงโขนมีนักร้องหญิงหลาย ๆ คนก็เป็นผลดีเหมือนกัน เพราะจะได้ผลัดเปลี่ยนกันเป็นต้นเสียงบ้าง เพลงที่ใช้ ร้องประกอบการแสดงโขนส่วนมาก ถ้าใช้นักร้องหญิง

ร้อง จะต้องมียั้งต้นเสียงและลูกคู่ เช่น เพลงซ้ำปี เพลงร้าย เพลงเห่เชิดฉิ่ง เป็นต้น แต่บางเพลง นักร้องหญิงที่เป็นต้นเสียงจะร้องคนเดียว โดยมีลูกคู่ รับในวรรคท้าย เช่น เพลงเชิดฉิ่ง ท่านที่เคยชมการ แสดงโขนตอนรามสูรเมขลา หรือการแสดงละคร พันทองเรื่องพระลอ ตอนพระลอตามไก่ ก็คงจะได้ฟัง เพลงเชิดฉิ่งกันมาแล้ว

การร้องเพลงประกอบการแสดงโขนนั้น คนพากย์โขนจะคอยบอกบทให้นักร้อง การบอกบท ของคนพากย์โขน จะบอกก่อนนักร้องเริ่มร้อง ๑ เที้ยว และบอกอีกครั้งในระหว่างเอื้อนทำนอง การบอกบท เพื่อให้นักร้องได้ยินจะได้ร้องถูกต้องตามบท แต่ก็ มีอยู่เป็นประจำที่คนพากย์โขนบอกบทอย่างหนึ่ง แต่คนร้องได้ยินไม่ถนัดหรือเคยร้องอย่างนั้นมาจนชิน แล้วก็ไม่ต้องทราบ ก็เลยร้องไปอีกแบบหนึ่ง ในสมัย หลัง ๆ นี้ นักร้องโขนบางคนมีสมุดจดบทร้องเป็น ของตนเอง จะแสดงโขนชุดไหนก็หยิบบทร้อง ตอนนั้นมาร้อง ถึงแม้ว่านักร้องจะมีบทร้องอยู่แล้ว แต่คนพากย์โขนก็ยังต้องบอกบทให้ เพราะถือเป็นธรรมเนียมของการแสดงโขนหน้าจอ การบอกบท ล่วงหน้าเพื่อให้นักร้องได้ร้องอย่างถูกต้องนี้ นอกจาก จะเป็นประโยชน์สำหรับนักร้องแล้ว ยังเพื่อให้ตัวโขน ที่จะรำตามบทร้องได้ยินบทที่นักร้องจะร้อง จะได้คิด ทำทางที่จะรำรำให้สวยงามและถูกต้องตรงตาม คำร้องด้วย

เกี่ยวกับเรื่องการบอกบทให้นักร้องร้องเพลง ในเวลาแสดงโขนนี้ จะมีแต่เฉพาะโขนหน้าจอเท่านั้น ถ้าเป็นการแสดงโขนฉาก จะไม่มีการบอกบทให้นักร้องจะมีบทแบบสมมุติประกอบการแสดงอยู่แล้ว

มีข้อน่าสังเกตว่าการร้องเพลงในเวลาแสดงโขนนั้น ถ้าใช้นักร้องหญิงร้องจึงจะมีทั้งต้นเสียงและลูกคู่ แต่ถ้าเป็นนักร้องชาย จะร้องคนเดียวตลอดทั้งเพลง ไม่มีลูกคู่รับ ลูกคู่ที่ร้องเพลงเวลาแสดงโขนจึงมีแต่ ผู้หญิงเท่านั้น และลูกคู่ที่เล่ามานี้ก็เป็นแบบการแสดง โขนของกรมศิลป์ หรือของสถาบันการศึกษาต่าง ๆ

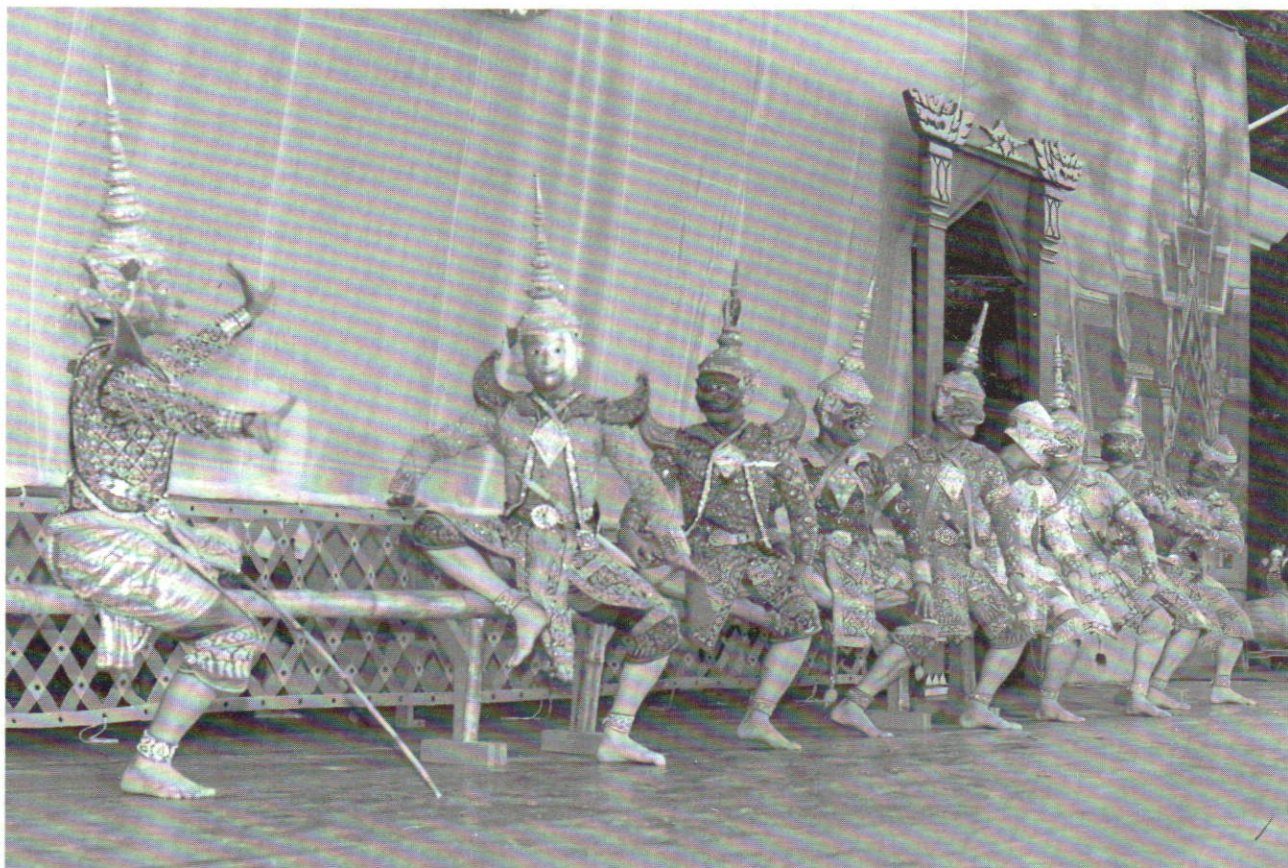
ที่จัดแสดงโขนกันในเวลานี้ ส่วนลูกคู่ของคณะโขนเอกชน ในสมัยก่อนมิใช่คนร้องอาชีพร้องเพลงในเวลาแสดงโขนเป็นประจำ แต่มีหน้าที่หลักคือเป็นคนแต่งเครื่องให้ผู้แสดงโขน เรียกว่าคนแต่งตัวโขน คนแต่งตัวโขนในสมัยที่ผู้เขียนแสดงโขน มักจะเป็นคนมีอายุและเป็นผู้หญิง หากคนสาว ๆ เป็นคนแต่งตัวโขนยาก ส่วนผู้ชายยิ่งไม่มีเลย ถึงแม้ว่าบางคณะจะมีผู้ชายปนอยู่บ้างเพียงคนหรือสองคน แต่ก็เป็นผู้ชายประเภทที่มีท่าทางกระดุกกระดิงมิใช่ชายชาติตรี หรือมีศัพท์เรียกเป็นที่รู้กันว่า “ผู้ชายนยะยะ”

คนแต่งตัวโขนนี้แหละครับ ก่อนเริ่มแสดงโขนก็จะทำหน้าที่แต่งเครื่องโขนไป พอถึงเวลาแสดงตอนตั้งยักษ์ ตั้งพระ คือการเริ่มเรื่องแสดง ถ้ากล่าวถึงฝ่ายยักษ์ก่อนก็เรียกว่าตั้งยักษ์ ถ้ากล่าวถึงฝ่ายพระก่อนก็เรียกว่าตั้งพระ มีการร้องเพลงซ้ำไป เพลงส่งรำคือเพลงประเภทเพลงสองชั้น และเพลงร่าย ได้โผหรือเจ้าของคณะโขนก็จะเรียกคนแต่งตัวโขนที่ร้องเพลงได้

ให้ไปเป็นลูกคู่ร้องเพลง เลยทำให้คนแต่งตัวโขนถือเป็นเรื่องหน้าที่ว่า ถ้าเขาหาไปเป็นคนแต่งตัวโขนแล้วจะต้องทำหน้าที่เป็นลูกคู่ด้วย เพราะเหตุนี้คนในวงการโขนจึงเรียกคนแต่งตัวโขนว่าลูกคู่ และคนแต่งตัวโขนก็ดูออกจะภูมิใจกับคำเรียกอย่างนี้มีใช้น้อย การร้องเพลงของลูกคู่พวกนี้ มักมีอะไรผิดแผกแตกต่างจากพวกลูกคู่ที่เป็นนักร้องจริง ๆ มาก เช่น การร้องคำที่ว่า “อสุรา” นั้นลูกคู่ที่เป็นคนแต่งตัวโขนจะร้องว่า “อสุรา” เป็นประจำคำกลอนที่นำมาขับร้องบางเพลงลูกคู่พวกนี้ก็จะเติมคำให้เพิ่มขึ้นไป เช่น บทร้องเพลงเห่เชิดจึงตอน อินทรชิตที่แปลงเป็นพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ จะแผลงศรพรหมาสตร์สังหารพระลักษมณ์และพลวานร ตามบทที่ว่า

“พาดสายหมายเขม้นเข่นเขี้ยว น้าวเหนียวด้วยกำลังกิ่งองศา”

พอนักร้องต้นเสียงร้องเพลงเห่เชิดจึงจบทั้งคำกลอนดังกล่าวนี้แล้ว คนแต่งตัวโขนก็จะร้องรับเป็นลูกคู่ในวรรคหลังว่า “น้าวเหนียวด้วยกำลังกิ่งองศา”

โขนนั่งราวไม่มีการร้องเพลง มีแต่พากย์ - เจริญ

ท่านผู้อ่านที่เคารพจะเห็นว่าลูกคู่ที่เป็นคนแต่งตัวเป็น
โขนจะเดิมคำว่า “กิ้ง” เข้าไปด้วย ผู้เขียนเข้าใจว่าพวก
ลูกคู่คงต้องการจะร้องว่า “ตึง” แต่ออกเสียงแบบ
โบราณเป็น “กิ้ง” ไป

เรื่องคนแต่งตัวโขนแล้วไปร้องเพลงเป็นลูกคู่ใน
เวลาแสดงโขนนี้ นับว่าเจ้าของคณะโขนได้ประโยชน์
ถึงสองอย่าง คือใช้ทั้งแต่งตัวโขนและเป็นลูกคู่ด้วย บาง
ครั้งนักร้องจริง ๆ ติดงานอื่นมาร้องไม่ได้ พวกลูกคู่ที่
เสียงดีกว่าเพื่อน ก็จะร้องเป็นต้นเสียงเสียเอง และ
การที่ลูกคู่ร้องเป็นต้นเสียงนี้มิใช่มีแต่เฉพาะการแสดง
โขนเท่านั้น เวลาไปแสดงละครหรือแสดงเป็นชุด ๆ เช่น
รำแม่บท ก็จะต้องเป็นผู้ร้องนำหรือร้องเป็นต้นเสียงด้วย
มีอยู่ครั้งหนึ่งเจ้าของคณะโขนรับงานแสดงชุดเบ็ดเตล็ด
มีชุดรำแม่บทรวมอยู่ด้วย เมื่อถึงเวลาแสดงปรากฏ
ว่านักร้องไม่มา เจ้าของคณะจึงต้องร้องเอง กำกับเอง
ทำให้จิตใจพะว้างพะวงหน้าพะวงหลังปากร้องเพลงไป
ตาก็มองดูผู้แสดงว่าจะรำถูกต้องหรือไม่ ท่านผู้อ่านที่
เคารพที่เคยรำแม่บทหรือเคยร้องเพลงประกอบการรำ
แม่บท ก็คงจะทราบแล้วว่า เขาใช้ทำนองเพลงขมตลาด

เนื้อร้องก็มีว่า

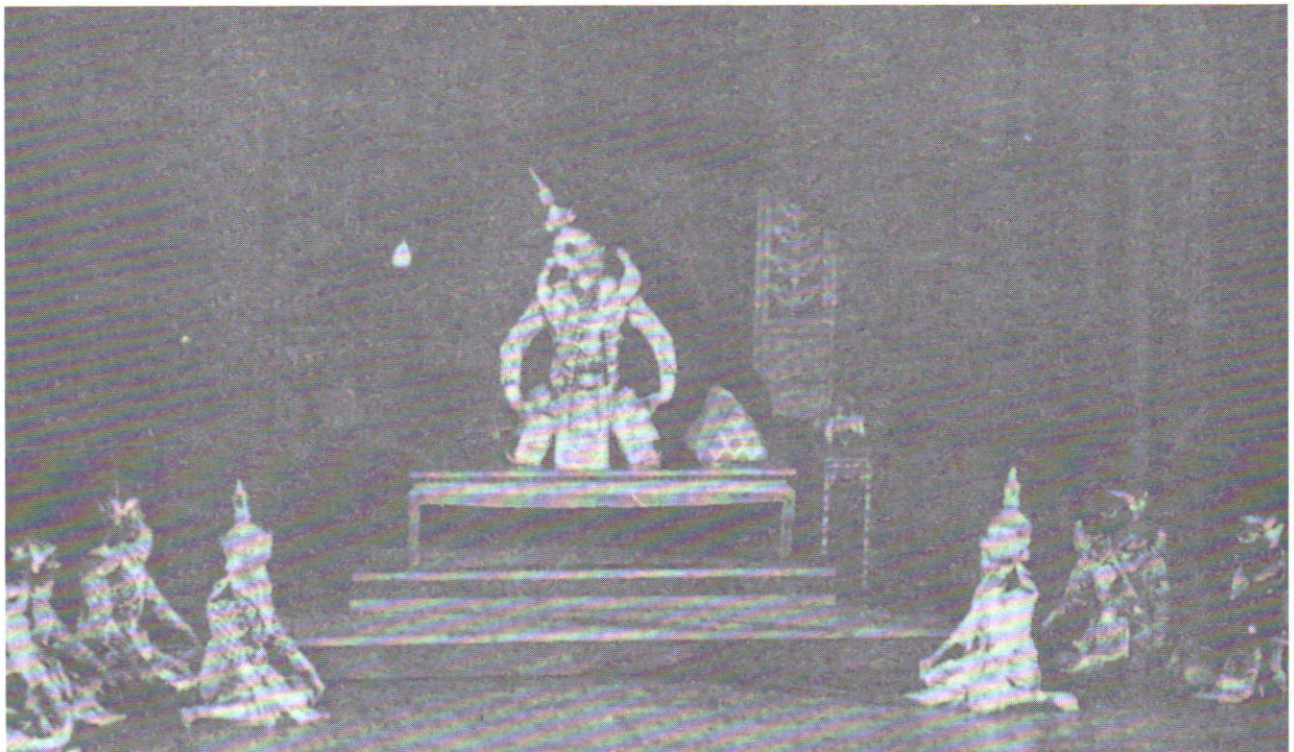
เทพนมปฐมพรหมสีหน้า สอดสร้อยมาลาเจดจิน
ทั้งกว้างเดินดงหงส์บิน กิรินเลียบถ้ำอำไพ

เนื้อร้องรำแม่บทยังมีต่อไปอีก แต่ขอยกตัวอย่าง
เพียงเท่านั้นะครับ คราวนี้จะขอกลับไปเล่าเรื่อง
เจ้าของคณะโขน รับงานแสดงมีชุดรำแม่บทและนักร้อง
ไม่มาร้อง เจ้าของคณะจึงต้องร้องเอง ในขณะที่
ร้องเพลงขมตลาดไป ตาก็มองดูผู้แสดงว่าจะรำผิดไหม
พอร้องไปถึงวรรคที่ว่า “สอดสร้อยมาลา” และกำลัง
เอื้อมทำนองก่อนจะร้องเนื้อร้องว่า “เจดจิน” นั้น สายตา
ของเจ้าของคณะก็แลเห็นผู้แสดงยกเท้าผิดข้าง ด้วย
ความที่อยากจะบอกให้ผู้แสดงทราบทำให้ปากเผลอ
ร้องไปว่า ตีนไหนเอ๋ย ท่านที่ร้องเพลงขมตลาดเป็น ลง
ร้องเองเถิดนะครับทจริง ๆ มีว่า

“สอดสร้อยมาลาเจดจิน”

แต่เจ้าของคณะโขนคนนั้นกลับร้องว่า

“สอดสร้อยมาลาตีนไหนเอ๋ย”

ร้องเพลงช้าปี ตอนทศกัณฐ์นั่งเตียง

ทั้งคนดูและผู้แสดงรวมทั้งนักดนตรีหัวเราะ
งอหาย แต่เจ้าของคณะโขนยังไม่ทราบเลยครับว่า
ท่านร้องอะไรออกไป เพราะจิตใจมัวกังวลถึงงาน
ที่กำลังทำอยู่ นี่ก็เป็นเรื่องที่เคยเกิดขึ้นและเล่าสู่กันฟัง
เล่นสนุก ๆ เมื่อกว่าสี่สิบปีที่ผ่านมา

เมื่อเล่าถึงเรื่องคนแต่งตัวโขนไปช่วยร้องเพลง
เป็นลูกคู่แล้ว ก็จะขอเล่าถึงคนแต่งตัวโขนให้ทราบ
เพื่อเป็นความรู้ตามสมควร ในสมัยก่อนคนแต่งตัวโขน
ส่วนมากจะเป็นผู้หญิงมีอายุ คลุกคลีอยู่ในวงการโขน
มาตั้งแต่สาวจนแก่ บางคนในสมัยที่ยังสาว ๆ เคย
แสดงโขนมาก่อน พอมีอายุมากเข้าก็เลยมาเป็นคน
แต่งตัวโขน คนแต่งตัวโขนหรือลูกคู่ของคณะโขนเอกชน
จะรักและเอาใจใส่ในหน้าที่เป็นอย่างยิ่ง คนแต่งตัวโขน
เหล่านี้ถ้าเดินทางร่วมกับคณะโขนที่ไปแสดงที่
ไกล ๆ พอไปถึงโรงโขนก็จะเริ่มเตรียมงานของตน
ทันทีหรือถ้าเป็นการแสดงใกล้ ๆ เช่น ในเขต
กรุงเทพมหานคร พวกลูกคู่ก็จะไปถึงโรงโขนก่อนเวลา
เริ่มแต่งตัวราว ๆ ๓ - ๔ ชั่วโมง พอไปถึงก็เบิกด้าย
เบิกเข็มจากตัวโขนหรือเจ้าของคณะโขน แล้วเอาด้าย
ไปร้อยเข้ารูเข็มเพื่อเตรียมไว้เย็บในเวลาแต่งเครื่อง
โขนให้ตัวแสดงลูกคู่ที่มีฝีมือนุ่งผ้าจีบหางหงส์ให้ตัวพระ
เช่น พระราม พระลักษมณ์ หรือนุ่งผ้าจีบหน้านาง
ให้ตัวนางได้ ก็จะเอาผ้ายกมาจีบเตรียมไว้ก่อน พอถึง
เวลาแต่งตัวให้ผู้แสดงโขนก็หยิบมานุ่งได้เลย คนแต่ง
ตัวโขนมีฝีมือหลายระดับบางคนแต่งตัวพระ ตัวนางเก่ง
ก็แต่งให้ผู้แสดงโขนที่เป็นตัวดี บางคนแต่งแต่พวกเสนา
เช่น เสนายักษ์ สิบแปดมงกุฎก็แต่ง เมื่อเสร็จจาก
การแต่งตัวให้ผู้แสดงโขนแล้ว คนแต่งตัวหรือลูกคู่
ก็จะไม่ไปไหน คอยร้องเพลงเป็นลูกคู่ในเวลา
ที่มีบทร้อง เช่น ตอนตั้งยักษ์ ตั้งพระ หรือตอนที่
แสดงเข้าดับ เช่น ดับนางลอย ดับพรหมาสตรี
ที่แสดงแบบมีการร้องเพลงมากกว่าพากย์และเจรจา
ถ้าไม่มีการร้องเพลง คนแต่งตัวโขนก็จะนั่งคุยกัน หรือนอนพักผ่อนที่หลังโรงโขน รอให้ตัวแสดงมาถอด
เครื่องก็จะช่วยถอดให้ หรือถ้าตัวโขนออกไปแสดง

แล้วเครื่องแต่งตัวบางชิ้นหลุดหรือขาด คนแต่งตัวก็จะ
จัดการแต่งให้เป็นระเบียบเรียบร้อย เวลาถอดเครื่องคนแต่ง
ตัวโขนก็จะใช้มีดตัดด้ายที่เย็บไว้อย่างประณีตเพื่อมิให้
เครื่องโขนชำรุดเสียหาย แล้วพับรวมไว้เป็นเครื่อง ๆ ไป
ไม่กองรวม ๆ กัน ทำให้แยกลำบาก ในเวลาเก็บ
เครื่องโขนลงหีบห่อเพื่อขนกลับ

ในสมัยที่ผู้เขียนยังเป็นเด็กนักเรียนโรงเรียน
นาฏศิลป์ เวลามีการแสดงโขนของกรมศิลปากร
ทางราชการก็ว่าจ้างคนแต่งตัวโขนจากคณะเอกชน
มาแต่งตัวให้ผู้แสดงโขนของกรมศิลป์ พวกเราที่ออกไป
แสดงโขนกับคณะเอกชน จึงรู้จักและสนิทสนมกับ
คนแต่งตัวโขนเหล่านี้เป็นอย่างดี ต่อมากรมศิลปากร
เลิกจ้างคนแต่งตัวโขนจากภายนอก ใช้นาฏศิลป์ป็นหญิง
ที่มีอายุทำหน้าที่แต่งตัวโขนแทน สมัยที่ผู้เขียนยังรับ
ราชการอยู่ คนแต่งตัวโขนเป็นหน้าที่ของฝ่ายเครื่อง
แต่งกาย กองการสังคีต จะมีคำสั่งระบุหน้าที่ว่า
“คุมการแต่งตัว” และ “ช่วยแต่งตัว” ผู้มีหน้าที่คุม
การแต่งตัวก็จะเบิกด้ายเข็มและรับผิดชอบในการ
แต่งตัวผู้แสดงโขนทั้งหมด ส่วนผู้ช่วยแต่งตัวก็ทำ
หน้าที่แต่งตัวผู้แสดงโขน เมื่อแต่งตัวให้ผู้แสดงโขน
เสร็จแล้ว ก็เรียกว่าหมดหน้าที่ เวลาตัวโขนจะถอด
เครื่องต้องถอดกันเอง เพราะว่าคนแต่งตัวโขนไม่อยู่แล้ว
ผู้แสดงโขนเสร็จจากการแสดงมาเหนื่อย ๆ ร้อนก็ร้อน
ต้องการจะถอดเครื่องเร็ว ๆ จึงใช้มือดึงบ้าง ใช้นิ้วหรื
จี้เส้นด้ายที่เย็บไว้เพื่อให้หลุดออกบ้าง เครื่องโขน
ของหลวงก็เลยทรุดโทรมเร็วกว่าเครื่องโขนของคณะ
เอกชน เคยเรียนถามเจ้าหน้าที่แต่งเครื่องโขนว่า
เหตุใดจึงไม่ยุบถอดเครื่องให้ผู้แสดง ท่านตอบว่า
“ก็คำสั่งบอกให้ช่วยแต่งตัว ไม่ได้บอกให้ช่วย
แก้เครื่องด้วยนี่ยะ”

ได้ฟังแล้ว ผู้เขียนก็คิดถึงคนแต่งตัวโขนหรือ
ลูกคู่ของคณะโขนเอกชนขึ้นมาทันที เรื่องนักร้องโขน
และลูกคู่ก็ขอจบเพียงนี้แหละครับ

รายงานข้อเท็จจริง มหันตภัยคลื่นยักษ์สึนามิ

รัฐพล ศรีวิลาศ

คนไทยเราต่างเชื่อมั่นกันเสมอมาว่าประเทศไทยนั้น ช่างโชคดียิ่ง ที่พื้นที่ตั้งของประเทศ ไม่ได้ตั้งอยู่ในเขตอันเสี่ยงภัยจากภัยธรรมชาติที่ร้ายแรงดังเช่นประเทศอื่น ๆ จำนวนมากในโลก ไม่ว่าจะเป็นสหรัฐอเมริกาที่ต้องเผชิญหน้ากับพายุเฮอริเคน หรือพายุทอร์นาโดอยู่บ่อยครั้ง หรือจะเป็นประเทศในแถบเอเชียใกล้ตัวเรา ทั้งญี่ปุ่น อินโดนีเซีย หรือฟิลิปปินส์ ที่ต่างก็ประสบภัยพิบัติจากแผ่นดินไหว มานับครั้งไม่ถ้วน เรามักจะได้รับข้อมูลข่าวสารภัยพิบัติทางธรรมชาติในประเทศต่าง ๆ อยู่เสมอ ผ่านทางหน้าจอโทรทัศน์ เห็นภาพความหายนะอันใหญ่หลวงของทั้งผู้คน และทรัพย์สิน แต่คนไทยร้อยละร้อยก็มักมอง

สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องไกลตัวเราเหลือเกิน ยิ่งเหตุการณ์แผ่นดินไหวด้วยแล้ว ยิ่งแทบจะเป็นไปไม่ได้เลยที่เราจะสูญเสียถึงขนาดประเทศญี่ปุ่น หรือฟิลิปปินส์ ที่ผ่านมานั้น อย่างหนักหนาสาหัสเราก็ประสบพบเจอเพียง อุทกภัย วาตภัย หรือ ภัยแล้ง ซึ่งก็นับว่ายังไม่รุนแรงเท่าไ้ดนักเมื่อเทียบกับในประเทศอื่น ๆ เหตุการณ์แผ่นดินไหวนั้น ส่วนใหญ่เมื่อเกิดขึ้นคนไทยเรารู้สึกได้เพียงแรงสั่นสะเทือนเท่านั้น หาได้สร้างความวิบัติ มีผู้คนล้มตายแต่อย่างใด และยิ่งหากจะกล่าวถึงภัยธรรมชาติที่มาจากคลื่นยักษ์สึนามิด้วยแล้ว คนไทยเราก็แทบไม่รู้จักรู้จัก ไม่เคยได้ยิน หรือให้ความสนใจกับมันเลยด้วยซ้ำ จวบจนเข้าวันอาทิตย์

ที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๔๗ ช่วงใกล้เทศกาลเฉลิมฉลองส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ เหตุการณ์ความสูญเสียที่ยิ่งใหญ่ที่ไม่เคยมีใครคิดว่าจะเกิดขึ้นในประเทศไทยก็บังเกิดขึ้นจนได้ อีกทั้งยังเป็นครั้งที่ร้ายแรงที่สุดในประวัติศาสตร์ชาติไทยรวมทั้งของมนุษยชาติอีกด้วย เมื่อเกิดเหตุแผ่นดินไหวอย่างรุนแรงได้มหาสมุทรอินเดีย ใกล้เกาะสุมาตรา ประเทศอินโดนีเซีย หลังจากนั้นไม่นาน กำแพงคลื่นยักษ์มหาสมุทรที่เรียกว่า **“สึนามิ”** ก็เคลื่อนตัวเข้าจู่โจมชายฝั่งทะเลอันดามันใน ๖ จังหวัดภาคใต้ของไทยเรา รวมไปถึงอีก ๑๑ ประเทศ คร่าชีวิตผู้คนจำนวนมากมายมหาศาล รวมไปถึงอาคารบ้านเรือน สิ่งก่อสร้าง ทรัพย์สิน ทุกสิ่งทุกอย่างที่ขวางหน้า คลื่นยักษ์ได้กวาดทำลายเรียบในเวลาเพียงไม่ถึงครึ่งชั่วโมง ทิ้งไว้เพียงความสูญเสียที่มากมายมหาศาลสุดที่จะคณานับได้ มันคือมหันตภัยจากธรรมชาติที่ชาวไทยทั้งชาติตราบชั่วชีวิตที่ผ่านมาก็ไม่เคยมีใครประสบพบเจอ

มาก่อน และนี่คือเหตุการณ์ที่ทำให้คนไทยรู้จักกับคลื่นยักษ์สึนามิ เป็นครั้งแรก...

๒๖ ธันวาคม ๒๕๔๗ วันคลื่นยักษ์ถล่มอันดามัน

๒๖ ธันวาคม ๒๕๔๗ อาจเป็นวันที่ใครหลายคนกำลังเฝ้ารอ วันหยุดเทศกาลส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ที่กำลังจะมาถึงด้วยใจจดจ่อ พื้นที่ ๖ จังหวัดชายฝั่งทะเลอันดามันของไทย ดูเงียบสงบสวยงาม ท้องฟ้ากระจ่างใส เช่นทุกวันที่ผ่านมา นักท่องเที่ยวจำนวนมากกำลังเพลิดเพลินมีความสุขกับกิจกรรมต่าง ๆ อยู่ริมชายทะเล ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ริมฝั่ง ต่างปฏิบัติภารกิจประจำวันของตนตามปกติอยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน ไม่มีสิ่งใดเลยที่เป็นสัญญาณเตือนจากธรรมชาติว่า อีกไม่กี่นาทีภัยพิบัติอันใหญ่หลวงกำลังจะเกิดขึ้น ไม่มีใครคิดเลยว่าอีกไม่กี่นาทีที่จะถึงนี้ ผู้คนจำนวนมาก

จะต้องประสบชะตากรรมอันเลวร้ายในห้วงเวลาเดียวกัน

มหากภัยพิบัติครั้งนี้เริ่มต้นขึ้นเมื่อเวลา ๗.๕๔ น. ของวันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๔๗ ตามเวลาในประเทศไทย เมื่อเกิดแผ่นดินไหวขนาด ๘.๙ ริกเตอร์ บริเวณมหาสมุทรอินเดีย นอกชายฝั่งตะวันตก ทางตอนเหนือของเกาะสุมาตรา ประเทศอินโดนีเซีย จุดศูนย์กลางแผ่นดินไหวอยู่ลึกราว ๑๐ กิโลเมตร ห่างจากเมืองบันดา อาเจห์ เมืองเอกของจังหวัดอาเจห์ บนเกาะสุมาตรา ๒๕๐ กิโลเมตร และอยู่ห่างจากเกาะภูเก็ตไปทางตะวันออกเฉียงใต้ราว ๕๔๐ กิโลเมตร นับเป็นเหตุการณ์แผ่นดินไหวที่รุนแรงเป็นอันดับที่ ๕ ตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๙๐๐ และใหญ่ที่สุดนับตั้งแต่แผ่นดินไหวในอลาสกา เมื่อปี ค.ศ. ๑๙๖๔ หลังจากนั้นเวลาประมาณ ๘.๓๐ น. ก็เกิดแผ่นดินไหวเป็นครั้งที่ ๒ ตามมา ที่เรียกว่าอาฟเตอร์ช็อก ขนาด ๖.๔ ริกเตอร์ ซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ชายฝั่งประเทศพม่า ห่างจากจังหวัดเชียงใหม่ไปทางตะวันตกเฉียงเหนือ ๒๓๕ กิโลเมตร และในวันเดียวกันนั้นก็มีอาฟเตอร์ช็อกเกิดตามมาอีกนับร้อยครั้ง

ผลจากการเกิดแผ่นดินไหวครั้งแรก เมื่อเวลา ๗.๕๔ น. ที่บริเวณเกาะสุมาตรา นั้น ยังผลให้เกิดการก่อตัวของคลื่นยักษ์ได้น้ำที่เรียกว่า **สึนามิ** เคลื่อนตัวเข้าถล่มพื้นที่ชายฝั่งทะเล แถบมหาสมุทรอินเดีย ทะเลอันดามัน ๑๑ ประเทศ ได้แก่ อินโดนีเซีย ไทย มาเลเซีย พม่า อินเดีย ศรีลังกา มัลดีฟส์ บังกลาเทศ และแคว้นกว้างขึ้นฝั่งไปถล่มถึงทวีปแอฟริกา ทั้ง โซมาเลีย แทนซาเนีย และเคนยา

ในประเทศไทย พื้นที่ ๖ จังหวัดชายฝั่งทะเลอันดามัน ในช่วงเช้าวันนั้น เหตุการณ์ยังปกติดีทุกอย่าง จนกระทั่งมีการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติอันน่าพิศวง เกิดที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน นั่นคือ ชายหาดทุกแห่งระดับน้ำทะเลได้ลดลงอย่างรวดเร็ว เป็นระยะทางร่วม ๕๐๐ เมตร จนมองเห็นพื้นทะเลกว้างสุดสายตา นักท่องเที่ยวจำนวนมากยังคงนั่งสงสัยกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งไม่เคยพบเห็นมาก่อนในชีวิต หลังจากนั้น

ราว ๕ - ๑๐ นาที ที่ระดับน้ำทะเลลดลง เวลาประมาณ ๙.๐๐ น. คลื่นกำแพงขนาดยักษ์สูง ๕ - ๑๐ เมตร ที่เคลื่อนตัวอย่างรวดเร็วก็ได้ถาโถมเข้าทำลายพื้นที่ชายฝั่งทะเลอันดามัน ๖ จังหวัดของไทยอย่างรวดเร็วในเวลาไล่เลี่ยกัน หลังจากเกิดคลื่นลูกแรก คลื่นยักษ์ลูกที่ ๒ ก็ตามมาติด ๆ ซึ่งนับเป็นคลื่นลูกที่คร่าชีวิตผู้คน และทำลายทุกสิ่งทุกอย่างให้ย่อยยับลง ที่จังหวัดภูเก็ต คลื่นยักษ์ได้โถมทำลายชายหาดชื่อดังต่าง ๆ ทั้งหาดป่าตอง กมลา กะตะ กระรน และหาดไนยาง โดยมีความสูงของคลื่นราว ๗ - ๘ เมตร แรงคลื่นได้ซัดทำลายชีวิตผู้คน นักท่องเที่ยว ชาวบ้าน อาคาร บ้านเรือน โรงแรม รีสอร์ท ที่ตั้งอยู่ริมชายฝั่ง กวาดทำลายทุกสิ่งทุกอย่างที่ขวางหน้า และดูดกลืนร่างผู้คน และเศษซากวัสดุจำนวนมากหายลงไปในทะเล ในเวลาไล่เลี่ยกันนั้น คลื่นยักษ์ก็ได้เคลื่อนตัวขึ้นฝั่งที่เกาะพีพี จังหวัดกระบี่ ทั้งเกาะพีพีดอน พีพีเล ความสูงของคลื่นเท่ากับตึก ๓ ชั้น กวาดทำลายทุกสิ่งทุกอย่างบนเกาะพีพี ทั้งชีวิตผู้คน ทรัพย์สิน อาคารโรงแรม รีสอร์ท จนพินาศย่อยยับแทบทั้งเกาะ จากนั้นคลื่นยักษ์ได้ขยายวงกว้างเข้าถล่มชายฝั่ง อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา โดยที่เขาลึก แหล่งท่องเที่ยวชื่อดัง ที่เต็มไปด้วยโรงแรม รีสอร์ท ทิวารา ถูกคลื่นยักษ์ถล่มจนราบเป็นหน้ากลอง ผู้คนล้มตาย สูญหายนับพัน รวมไปถึงการสูญเสียคุณพุ่ม เจนเชน พระโอรสในทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญาฯ ซึ่งสร้างความโศกเศร้าเสียใจแก่คนไทยทั้งชาติอย่างยิ่ง นอกจากนี้ที่เกาะลันตา หมู่เกาะสุรินทร์ และเกาะสิมิลัน ก็ได้รับความเสียหายจากภัยคลื่นยักษ์ ที่จังหวัดระนอง คลื่นยักษ์ได้ซัดถล่มหมู่บ้านชายทะเล ในอำเภอกะเปอร์ และกิ่งอำเภอสุขสำราญ จังหวัดสตูล คลื่นยักษ์ซัดถล่มชายฝั่งเขตอำเภอละงู ส่วนที่จังหวัดตรัง มีนักท่องเที่ยวติดค้างจำนวนมากภายในถ้ำมรกต สรุปลแล้วมีพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากคลื่นยักษ์ถึง ๖ จังหวัด มีผู้คนเสียชีวิตทั้งชาวไทย และนักท่องเที่ยวต่างประเทศร่วม ๕,๐๐๐ กว่าคน อีกทั้งความเสียหายในด้านอื่น ๆ ที่ตามมายัง

ประเมินค่าไม่ได้อีกมากมายมหาศาล ซึ่งนับได้ว่านี่คือมหันตภัยทางธรรมชาติที่ร้ายแรงที่สุดเท่าที่เคยเกิดขึ้นในเมืองไทยเลยทีเดียว”

คลื่นยักษ์สึนามิ และกลไกการก่อตัว

คำว่า สึนามิ (Tsunami) มาจากภาษาญี่ปุ่น (ซึ่งเป็นภาษาญี่ปุ่น เนื่องจากเกิดขึ้นบ่อยครั้งที่ประเทศนี้) แปลเป็นภาษาอังกฤษว่า harbor wave หรือคลื่นที่เข้าสู่อ่าว ฝั่ง หรือท่าเรือ เป็นคลื่นใต้น้ำขนาดใหญ่ เกิดจากการที่มีแผ่นดินไหวหรือมีการเคลื่อนตัวของผิวโลกใต้น้ำ ซึ่งจะเกิดขึ้นบ่อยครั้งแถบมหาสมุทรแปซิฟิก มันเริ่มต้นจากคลื่นที่สูงเพียงไม่กี่นิ้ว แต่เมื่อมันเคลื่อนตัวเข้าสู่ชายฝั่งแล้ว จะมีความสูงของคลื่นขนาดหลายสิบเมตรเลยทีเดียว และมีอนุภาพเพียงพอที่จะเข้าทำลายล้างผู้คน บ้านเรือน สิ่งก่อสร้าง และทุกสิ่งทุกอย่างที่ขวางหน้าให้ราบเป็นหน้ากลอง โดยใช้เวลาเพียงไม่กี่นาทีเท่านั้น ปัจจุบันนี้ไม่ว่าประเทศใดก็ยังไม่มียานสำรวจที่แม่นยำพอ ที่จะป้องกันภัยจากคลื่นยักษ์สึนามินี้ได้

ลักษณะของคลื่นยักษ์สึนามิ ประกอบด้วยชุดของคลื่นที่มีความยาวค่อนข้างมาก และช่วงระยะห่างเวลาของแต่ละคลื่นค่อนข้างนาน เกิดจากการเคลื่อนตัวของพื้นทะเลในแนวดิ่งจมลงตรงแนวรอยเลื่อนหรือการเกิดมวลน้ำถูกกระตุ้น หรือรบกวน การแทนที่ทางแนวดิ่งของมวลวัตถุซึ่งสัมพันธ์กับการเกิดแผ่นดินไหว แผ่นดินถล่ม การระเบิด และการปะทุของภูเขาไฟ หรือเกิดจากการกระทบของอนุภาคขนาดใหญ่ เช่น อุกกาบาตพุ่งชนโลก แต่สาเหตุหลังนี้มีความเป็นไปได้น้อยมาก

สำหรับสึนามิที่เกิดจากสาเหตุแผ่นดินไหวในมหาสมุทร หรือใกล้ชายฝั่ง จะสร้างคลื่นขนาดมหึมาใต้น้ำ และพลังงานของมันจะแผ่ออกทุกทิศทุกทางจากแหล่งกำเนิด นั่นก็คือแผ่ออกจากรอบศูนย์กลางที่เกิดแผ่นดินไหวนั่นเอง เมื่อเริ่มเข้าสู่ฝั่ง จะเห็นคล้ายลูกคลื่นพองวิ่งเลียบไปกับผิวน้ำ ซึ่งเรือยังสามารถ

แล่นอยู่บนลูกคลื่นได้ แต่เมื่อมันเคลื่อนมาสู่บริเวณน้ำตื้นชายฝั่ง มันก็จะโถมตัวเข้าหาฝั่ง บางครั้งสูงขนาด ๓๕ เมตร และมีความเร็วมาก โดยความเร็วมากที่สุดประมาณ ๑,๐๐๐ กิโลเมตรต่อชั่วโมง

เมื่อเคลื่อนตัวใกล้ชายฝั่งแล้วความเร็วของมันจะลดลง แต่ความสูงของคลื่นจะเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะเมื่อขึ้นฝั่งแล้ว มันจะโถมตัวอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ยอดคลื่นมีความสูงมากขึ้น และเมื่อเข้าปะทะแผ่นดิน พลังงานของมันจะสูญเสียไป เนื่องจากการสะท้อนกลับของคลื่นที่ปะทะชายฝั่ง ในขณะที่พลังงานของคลื่นที่แผ่เข้าสู่ฝั่งจะถูกทำให้กระจายพลังงานสู่ด้านล่างและเกิดกระแสน้ำวนวน หากแต่ว่าการสูญเสียพลังงานไปนั้นไม่ได้ทำให้คลื่นสึนามิลดความรุนแรงลงแต่อย่างใด มันยังคงเคลื่อนเข้าปะทะฝั่งด้วยพลังงานมหาศาล ทั้งการกัดเซาะ พังทลาย โดยเฉพาะชายฝั่งหาดทรายที่ปกคลุมด้วยต้นไม้ และพืชพันธุ์จะถูกน้ำท่วมปกคลุมระดับน้ำจะเพิ่มสูงขึ้น การเคลื่อนตัวของน้ำที่รวดเร็วจะปะทะบ้านเรือน สิ่งก่อสร้างต่าง ๆ บางครั้งมันสามารถปะทะฝั่งที่อยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเลตั้งแต่ ๑๐ เมตร ๒๐ เมตร หรืออาจถึง ๓๐ เมตรได้

สำหรับเหตุการณ์ที่ ๖ จังหวัดภาคใต้ของประเทศไทย และประเทศต่าง ๆ ประสบมานั้น คาดว่ามาจากการระเบิดของแนวภูเขาไฟใต้น้ำบริเวณเกาะสุมาตรา ซึ่งมีแรงสั่นสะเทือนสูงถึง ๘.๙ ริกเตอร์ ซึ่งนับว่าสูงมาก อันเป็นผลมาจากแผ่นเปลือกโลก ๒ แผ่น คือ แผ่นเปลือกโลกอินเดีย และพม่า เคลื่อนตัวเข้าหากัน โดยแผ่นอินเดียถูกแรงเบียดผ่านแผ่นพม่า เมื่อแรงกดดันมีสูงเหนือแรงเสียดทานที่แผ่นดินทั้ง ๒ แผ่นครูดเข้าไต่กัน จึงเกิดการติดตัวและเคลื่อนไหวอย่างรุนแรง เมื่อแผ่นดินเกิดรอยแยก น้ำทะเลจึงถูกดูดเข้าไประหว่างรอยแยกนั้น ทำให้เกิดปรากฏการณ์น้ำทะเลลดระดับอย่างรวดเร็ว จากนั้นแรงอัดใต้เปลือกโลกจะดันน้ำทะเลขึ้นมากลายเป็นระลอกคลื่นขนาดใหญ่ โถมซัดเข้าหาฝั่งนั่นเอง..

ส่วนสาเหตุการเกิดสึนามินั้น ได้แก่ การเกิด

ระเบิดอย่างรุนแรงของภูเขาไฟ (ที่การากาตัว ปี ค.ศ. ๑๘๘๓) การเกิดแผ่นดินถล่ม (ที่อ่าวซากามิ ประเทศ ญี่ปุ่น ค.ศ. ๑๙๓๓) การเกิดจากอุกกาบาตตกใส่อ่าว หรือมหาสมุทร (ที่อ่าวลียูยาอลาสกา ค.ศ. ๑๙๓๓) การเกิดการเคลื่อนตัวของเปลือกโลกด้วยแรงเทคโทนิก จากแผ่นดินไหว (เหตุการณ์อัสกกันซุนามิ ที่อลาสกา ค.ศ. ๑๙๖๔) หรือสาเหตุจากการทดลองระเบิด นิวเคลียร์ใต้น้ำ ก็ทำให้เกิดคลื่นสึนามิได้

ข้อความจริงที่ควรรู้เกี่ยวกับสึนามิ

- ❑ สึนามิ ส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นจากสาเหตุแผ่นดินไหว ซึ่งอาจเกิดใกล้ หรือไกลออกไป
- ❑ สึนามิ อาจมีความสูงเป็น ๑๐ เมตร และซัดเข้าหาฝั่งเป็นระยะทางที่ยาวมาก
- ❑ บริเวณพื้นที่ต่ำ เช่น ชายหาด มีความเสี่ยงต่อสึนามิสูงมาก
- ❑ สึนามิ สามารถเกิดขึ้นได้หลายครั้ง และคลื่นลูกแรก ไม่จำเป็นว่าต้องเป็นลูกที่ใหญ่ที่สุด
- ❑ ความเร็วของสึนามิ อาจเคลื่อนที่ได้เร็วกว่าคนวิ่งเสียอีก
- ❑ ก่อนการเกิดสึนามิ น้ำทะเลจะลดระดับลงอย่างเห็นได้ชัด เป็นระยะทางหลายร้อยเมตร จนมองเห็นพื้นทะเล
- ❑ สึนามิ มีความแรงแม้สามารถพัดเอาหินหนักหลายตัน และอาคารบ้านเรือนพังเสียหายได้
- ❑ สึนามิ สามารถเกิดขึ้นเวลาใดก็ได้ทั้งกลางวันและกลางคืน
- ❑ สึนามิ สามารถเคลื่อนตัวไปตามแม่น้ำ ลำคลองได้
- ❑ ความเร็วของสึนามิ นั้นอยู่ที่ ๖๐๐ - ๑,๐๐๐ กิโลเมตรต่อชั่วโมง ยิ่งความลึกทะเลมาก การเคลื่อนตัวก็ยิ่งเร็ว
- ❑ เมื่อได้รับการเตือนว่า กำลังจะเกิดสึนามิ หรือเห็นคลื่นยักษ์กำลังเคลื่อนตัวเข้ามา หรือเห็น

น้ำทะเลลดระดับลงฉับพลัน ให้รีบวิ่งไปยังบริเวณที่สูง และต้องไม่กลับไปชายหาดอีก เพราะอาจมีคลื่นลูกที่สองตามมา หรือวิ่งขึ้นตัวอาคารชั้นบนของอาคารสูงคอนกรีตเสริมเหล็ก

- ❑ สำหรับผู้ที่กำลังเดินเรือ ขณะอยู่กลางทะเล จะไม่ทราบว่ามีสึนามิเกิดขึ้น เมื่อได้ยินการเตือนภัยแล้ว ให้ลอยเรืออยู่กลางทะเล ห้ามกลับเข้าชายหาดโดยเด็ดขาด เพราะระดับน้ำจะเปลี่ยนแปลงอย่างมาก

ความรู้เกี่ยวกับ มาตราริกเตอร์ (Richter)

ค่าว่าริกเตอร์นั้น คือหน่วยวัดขนาดแผ่นดินไหว (The Richter Magnitude Scale) ได้รับการพัฒนาขึ้นมาเมื่อ ค.ศ. ๑๙๓๕ (พ.ศ. ๒๔๗๘) โดย Charles F. Richter แห่งสถาบันเทคโนโลยีแคลิฟอร์เนีย สหรัฐอเมริกา จึงนิยมใช้หน่วยของขนาดแผ่นดินไหวว่า 'ริกเตอร์' ซึ่งเป็นตัวเลขเปรียบเทียบขนาดของแผ่นดินไหวที่เกิดขึ้น

มาตราริกเตอร์

การสั่นไหวระดับต่าง ๆ	ผลกระทบที่เกิดขึ้น
๑ - ๒.๙ เกิดการสั่นไหวเล็กน้อย	ผู้คนเริ่มมีความรู้สึกถึงการสั่นไหว บางครั้งจะรู้สึกเวียนศีรษะ
๓ - ๓.๙ เกิดการสั่นไหวเล็กน้อย	ผู้ที่อยู่ในอาคารจะรู้สึกเหมือนว่ามีรถไฟวิ่งผ่าน
๔ - ๔.๙ เกิดการสั่นไหวปานกลาง	ผู้ที่อาศัยอยู่ทั้งภายในภายนอกอาคาร จะรู้สึกได้ถึง การสั่นสะเทือน วัตถุที่ห้อยแขวนจะแกว่งไกว
๕ - ๕.๙ เกิดการสั่นไหวรุนแรง เป็นบริเวณกว้าง	ข้าวของเครื่องใช้ และวัตถุภายในตัวอาคาร มีการเคลื่อนที่
๖ - ๖.๙ เกิดการสั่นไหวรุนแรงมาก	อาคารบ้านเรือนเริ่มเสียหาย พังทลาย
๗.๐ ขึ้นไป เกิดการสั่นไหวร้ายแรง	อาคารสิ่งก่อสร้างมีความเสียหายอย่างมาก แผ่นดิน แยก วัตถุที่อยู่บนพื้นถูกเหวี่ยงกระเด็น

เหตุการณ์แผ่นดินไหว ที่เคยเกิดขึ้นในประเทศไทย เมื่อครั้งอดีต

วัน เดือน ปี ที่เกิด	ระดับความรุนแรง (ริกเตอร์)	สถานที่เกิด
๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๘	๕.๖๕	อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก
๒๒ เมษายน ๒๕๒๖	๓.๙	อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี
๒๕ เมษายน ๒๕๒๖	๕.๕	อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี
๑๑ กันยายน ๒๕๓๗	๕.๑	อำเภอบ้าน จังหวัดเชียงราย
๙ ธันวาคม ๒๕๓๘	๕.๑	อำเภอวังยาง จังหวัดแพร่
๒๑ ธันวาคม ๒๕๓๘	๕.๒	อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่
๒๒ ธันวาคม ๒๕๓๙	๕.๕	ชายแดน ไทย - ลาว
๒๙ พฤษภาคม ๒๕๔๓	๓.๘	อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

ย้อนรอยคลื่นยักษ์สึนามิในอดีต

๑,๕๐๐ - ๔๗๙ ปีก่อนคริสตกาล มีบันทึกว่า เกิดคลื่นขนาดยักษ์ในทะเลเอเจียน หลังเกิดการระเบิดของภูเขาไฟซานโตรินีในทะเลแห่งนี้ ทำให้เกิดคลื่นยักษ์เข้าถล่มชายฝั่งด้านตะวันออกของทะเลเมดิเตอร์เรเนียน และชายฝั่งเกาะครีตในประเทศกรีซ

ค.ศ. ๖๘๔ เป็นต้นมา ญี่ปุ่นต้องประสบภัยจากคลื่นยักษ์มาโดยตลอดนับศตวรรษ มีผู้เสียชีวิตมากกว่า ๖๖,๐๐๐ ศพ และเกิดรุนแรงสุดในปี ค.ศ. ๑๘๙๖ ที่เกาะฮอนชู มีผู้เสียชีวิต ๒๗,๐๐๐ ราย

ค.ศ. ๑๗๕๕ ชาวสเปน โปรตุเกส และประชาชนตามชายฝั่งแอฟริกาเหนือ ต้องสูญเสียชีวิตนับพันคน หลังจากถูกคลื่นยักษ์ถล่ม จากสาเหตุแผ่นดินไหวในกรุงลิสบอน โปรตุเกส

๒ เมษายน ค.ศ. ๑๘๖๘ คลื่นยักษ์สึนามิเข้าถล่มฮาวาย ความสูงของคลื่นอยู่ระดับยอดต้นมะพร้าว มีผู้เสียชีวิต ๔๑ ราย

๑๓ เมษายน ค.ศ. ๑๘๖๘ คลื่นยักษ์สึนามิถล่มชายฝั่งประเทศชิลี มีเรือเกยตื้นลึกเข้าไปในแผ่นดินเกือบ ๔.๔ กิโลเมตร มีผู้เสียชีวิต ๒๕,๐๐๐ ศพ

๒๗ สิงหาคม ค.ศ. ๑๘๘๓ ภูเขาไฟรักกาทัวบริเวณช่องแคบซุนดา ใกล้เกาะชวา ประเทศอินโดนีเซีย ระเบิดเกิดคลื่นยักษ์กวาดชีวิตชาวอินโดนีเซียไปทั้งหมด

๓๖,๐๐๐ ราย ความสูงของคลื่นครั้งนี้สูงกว่า ๒๗ เมตร นับเป็นสึนามิที่รุนแรงที่สุดในโลก

๓๑ มกราคม ค.ศ. ๑๙๐๖ คลื่นยักษ์สึนามิเคลื่อนตัวเข้าถล่มชายฝั่งประเทศเอกวาดอร์ โคลัมเบีย มีผู้เสียชีวิต ๑,๕๐๐ ศพ

๑ เมษายน ค.ศ. ๑๙๔๖ คลื่นยักษ์สึนามิสูง ๒๗ เมตร เข้าถล่มชายฝั่งเกาะฮอนชู ในโอลาสกา รวมทั้งเกาะฮาวาย ซึ่งเป็นผลมาจากมีแผ่นดินไหวรุนแรง ๗.๘ ริคเตอร์ ใกล้เกาะฮอนชู ทำให้มีผู้เสียชีวิต ๓๒๔ ศพ ครั้งนี้เองที่สหรัฐอเมริกาได้ก่อตั้งศูนย์เตือนภัยสึนามิขึ้นที่ฮาวาย

๒๒ พฤษภาคม ค.ศ. ๑๙๖๐ เกิดแผ่นดินไหวบนคาบสมุทรคาซาคา ทางทิศตะวันออกของรัสเซีย เกิดคลื่นยักษ์กินอาณาบริเวณกว้างไปถึงฮาวาย เปอร์ู และชิลี

๒๘ มกราคม ค.ศ. ๑๙๖๔ เกิดแผ่นดินไหวในโอลาสกา ความแรง ๘.๔ ริคเตอร์ ทำให้เกิดคลื่นยักษ์สึนามิถล่มชายฝั่งทางตอนใต้ของอลาสกา แวนคูเวอร์ บริติชโคลัมเบีย แคลิฟอร์เนีย และฮาวาย มีผู้เสียชีวิต ๑๒๐ ศพ

๑๖ สิงหาคม ค.ศ. ๑๙๗๖ เกิดแผ่นดินไหวบนเกาะมินดาเนา ในประเทศฟิลิปปินส์ ทำให้เกิดคลื่นยักษ์สึนามิ ถล่มอ่าวโมโร มีผู้เสียชีวิตราว ๕,๐๐๐ - ๘,๐๐๐ ศพ

เหตุการณ์ภัยพิบัติครั้งใหญ่ จากคลื่นยักษ์สึนามิ ในช่วงทศวรรษ ๑๙๙๐

เดือน ปีที่เกิด (ค.ศ.)	ประเทศ	มาตราริกเตอร์	จำนวนผู้เสียชีวิต (คน)
กันยายน ๑๙๙๒	นิคารากัว	๗.๒	๑๗
ธันวาคม ๑๙๙๒	อินโดนีเซีย	๗.๕	๐
กรกฎาคม ๑๙๙๓	ทะเลญี่ปุ่น	๗.๖	๑,๐๐๐
มิถุนายน ๑๙๙๔	อินโดนีเซีย	๗.๒	๓๓๐
ตุลาคม ๑๙๙๔	เกาะคูริล	๘.๑	๒๕๐
พฤศจิกายน ๑๙๙๔	อลาสกา	สาเหตุจากแผ่นดินถล่ม	๑๑๑
พฤศจิกายน ๑๙๙๔	ฟิลิปปินส์	๗.๐	๖๒
กุมภาพันธ์ ๑๙๙๖	เปรู	๗.๕	๑๒
กรกฎาคม ๑๙๙๘	ปาปัวนิวกินี	๗.๑	๓,๐๐๐

ความสูญเสียต่าง ๆ จากคลื่นยักษ์สึนามิ ถล่ม ๖ จังหวัดภาคใต้ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๔๗

ยอดผู้เสียชีวิต บาดเจ็บ และสูญหาย จากคลื่นยักษ์สึนามิ ใน ๖ จังหวัดภาคใต้ของไทย

จังหวัด	ผู้เสียชีวิต (คน)				บาดเจ็บ (คน)				สูญหาย (คน)			
	ไทย	ต่างชาติ	ไม่ระบุ	รวม	ไทย	ต่างชาติ	ไม่ระบุ	รวม	ไทย	ต่างชาติ	ไม่ระบุ	รวม
๑. พังงา	๑,๐๙๖	๙๓๔	๒,๑๖๐	๔,๑๙๐	๔,๓๔๔	๑,๒๕๓	๐	๕,๕๙๗	๑,๕๔๑	๓๒๔	๐	๑,๘๖๕
๒. กระบี่	๓๑๗	๑๙๑	๑๘๕	๖๙๓	๘๐๘	๕๖๘	๐	๑,๓๗๖	๓๗๖	๓๕๔	๐	๗๓๐
๓. ภูเก็ต	๑๔๙	๑๑๑	๐	๒๖๐	๕๙๑	๕๒๐	๐	๑,๑๑๑	๒๖๑	๓๘๕	๐	๖๔๖
๔. ระนอง	๑๕๗	๒	๐	๑๕๙	๒๑๕	๓๑	๐	๒๔๖	๑๒	๐	๐	๑๒
๕. ตรัง	๓	๒	๐	๕	๙๒	๒๐	๐	๑๑๒	๑	๐	๐	๑
๖. สตูล	๖	๐	๐	๖	๑๕	๐	๐	๑๕	๐	๐	๐	๐
รวม	๑,๗๒๘	๑,๒๔๐	๒,๓๔๕	๕,๓๑๓	๖,๐๖๕	๒,๓๙๒	๐	๘,๔๕๗	๒,๑๙๑	๑,๐๖๓	๐	๓,๒๕๔

หมายเหตุ : ข้อมูลจาก ศูนย์อำนวยการช่วยเหลือผู้ประสบภัยจากแผ่นดินไหว และคลื่นซัดชายฝั่งทะเลอันดามัน ณ จังหวัดภูเก็ต (ศทป.) กองอำนวยการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนแห่งราชอาณาจักร ณ วันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๔๘

ความสูญเสีย ผลกระทบ ในด้านธุรกิจการท่องเที่ยว ทรัพยากรทางธรรมชาติ และการประกอบอาชีพด้านต่าง ๆ

มหันตภัยร้าย คลื่นยักษ์สึนามิ ที่โถมกระหน่ำเข้าใส่ชายฝั่งทะเลอันดามัน ๖ จังหวัดของไทยเรา เมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๔๗ นั้น นอกเหนือจากจะคร่าชีวิตผู้คนล้มตายลงเป็นจำนวนกว่า ๕,๐๐๐ ศพพร้อม ๆ กันแล้ว อีกด้านหนึ่ง สึนามิยังทำลายล้างทรัพย์สิน อาคารบ้านเรือน สิ่งก่อสร้างทุกสิ่งทุกอย่างที่ขวางหน้าลงอีกด้วยส่งผลให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว โรงแรมรีสอร์ทระดับต่าง ๆ ในแต่ละชายหาด ที่ถูกซัดทำลาย รวมทั้งธุรกิจ การประกอบอาชีพด้านอื่น ๆ ของชาวบ้านในพื้นที่ต้องถูกทำลายอย่างหมดสิ้นเพียงชั่วพริบตาผู้คนจำนวนมากที่รอดชีวิตต้องสิ้นเนื้อประดาตัวและไร้ซึ่งที่อยู่อาศัย นอกจากนี้ความสูญเสียอีกด้านที่มีอาจหลีกเลี่ยงได้ยากก็คือทรัพยากรธรรมชาติอันสวยงามทั้งบนชายฝั่งต่าง ๆ และเกาะแก่งใหญ่น้อยในทะเลอันดามันของไทย ที่เคยได้ชื่อว่างดงามติดอันดับโลก รวมทั้งทรัพยากรใต้ทะเล จำพวกแนวปะการัง ก็สูญเสียไปอย่างมหาศาลอย่างประเมินค่าไม่ได้ด้วยเช่นกัน

ด้านการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้รายงานความสูญเสียในทางธุรกิจของ ๓ จังหวัดเมืองท่องเที่ยวทั้งจังหวัดภูเก็ต จังหวัดกระบี่ จังหวัดพังงา ว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเสียหายไปรวม ๗.๓ หมื่นล้านบาท จังหวัดภูเก็ต ขาดรายได้ชื่อดังมากมายทั้ง หาดป่าตอง หาดกมลา หาดกะตะ หาดกะรน และหาดไนยาง ถูกผลกระทบได้รับความเสียหาย จากจำนวนห้องพักในโรงแรมรีสอร์ทต่าง ๆ เดิมมีอยู่ ๓๓,๕๘๗ ห้อง เหลืออยู่เพียง ๕๓.๑๔% จังหวัดกระบี่ที่เกาะพีพีได้รับความเสียหายรุนแรงที่สุดจากจำนวนห้องพัก ๙,๘๖๗ ห้อง เหลืออยู่เพียง ๕๘.๑๔% จังหวัดพังงา ได้รับความเสียหายมากที่สุดที่บ้านเขาหลัก อำเภอตะกั่วป่า ซึ่งเป็นชายหาดชื่อดัง

เต็มไปด้วยโรงแรมรีสอร์ทหรูรามามากมาย ที่พักผ่อนใหญ่ได้รับความเสียหายเกือบ ๑๐๐% จากจำนวนห้องพัก ๖,๓๖๙ ห้อง เหลืออยู่เพียง ๑๐.๙๖% เท่านั้น อีกด้านหนึ่งที่ชาวบ้านได้รับผลกระทบมากก็คือ บ้านน้ำเค็ม อำเภอตะกั่วป่า ซึ่งเป็นหมู่บ้านชาวประมง ชาวบ้านในหมู่บ้านจำนวนกว่า ๔,๐๐๐ คน เลือกรอดจากสึนามิไม่ถึง ๑,๐๐๐ คน หลังจากเหตุการณ์คลื่นยักษ์ผ่านไป ธุรกิจท่องเที่ยวใน ๖ จังหวัดชายฝั่งอย่าง มาก มีการยกเลิกการเดินทางเกือบ ๑๐๐% โรงแรมที่พักเสียหายโดยรวม ๗๐% (จากทั้งหมด ๑๐,๐๐๐ ห้อง) กลุ่มโรงแรมที่ถูกผลกระทบมากที่สุดอยู่ที่เกาะพีพี เขาหลัก จังหวัดพังงา และหาดป่าตอง จังหวัดภูเก็ต มีคนตกงานหลายแสนคน

ด้านการประมง มีเรือประมงเสียหายกว่า ๔,๖๘๐ ลำ ประมงเพาะเลี้ยงชายฝั่งเสียหาย ๖๖๐ ล้าน บาท ธุรกิจการเกษตรโดยรวม (การประมง) สูญเสีย ๒,๔๐๐ ล้านบาท นอกจากนี้สึนามิยังกระทบไปถึงธุรกิจก่อสร้าง และอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งเสียหายไปกว่า ๑๐,๐๐๐ ล้านบาท รวมทั้งธุรกิจประกันวินาศภัย และประกันชีวิตสูญเสีย ๑๐,๐๐๐ ล้านบาท

ด้านทรัพยากรทางธรรมชาติ ผลจากการสำรวจของนักวิชาการทางทะเล ระบุว่า พวกแนวปะการังน้ำตื้นเสียหายมากที่สุด ต้องใช้เวลาฟื้นฟูไม่น้อยกว่า ๒๐ ปี ปะการังที่เสียหายส่วนใหญ่อยู่ที่เกาะสุรินทร์ เกาะลิดัน รวมทั้งเกาะพีพี ซึ่งแถบบริเวณอ่าวไทรของเกาะพีพี เสียหายมากที่สุดประมาณ ๘๐ - ๙๐% ซึ่งสาเหตุส่วนใหญ่มาจากการถูกคลื่นซัดจนแตกหัก ถูกกระแสน้ำซัดพลิกตัว โดนทรายจากชายฝั่งซัดกลบแนวปะการังทำให้ขาดแสงแดด รวมทั้งได้รับความเสียหายจากเศษขยะ พลาสติก และขอนไม้ นอกจากทรัพยากรใต้ทะเลแล้ว ในภาพรวม อุทยานแห่งชาติทางทะเลจำนวน ๑๑ แห่ง ใน ๖ จังหวัดก็ได้รับผลกระทบความเสียหายแตกต่างกันไป อาทิ เช่น หาดเจ้าไหม จังหวัดตรัง อุทยานแห่งชาติสิรินาถ จังหวัดภูเก็ต อุทยานแห่งชาติแหลมสน จังหวัดระนอง

ยอดตัวเลขผู้เสียชีวิต จากคลื่นยักษ์สึนามิ ในประเทศต่างๆ

ลำดับที่	ประเทศ	จำนวนผู้เสียชีวิต (คน)
๑	อินโดนีเซีย	๑๕๗,๕๗๖
๒	ศรีลังกา	๓๐,๗๒๕
๓	อินเดีย	๑๐,๑๓๖
๔	ไทย	๕,๓๑๓
๕	โซมาเลีย	๒๙๘
๖	พม่า	๕๙
๗	มัลดีฟส์	๘๒
๘	มาเลเซีย	๖๘
๙	แทนซาเนีย	๑๐
๑๐	บังกลาเทศ	๒
๑๑	เคนย่า	๑
	ยอดรวม	๒๐๔,๒๗๐

หมายเหตุ : ข้อมูล ณ วันที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๔๘

คลื่นน้ำใจหลังโศก จากทุกสารทิศทั่วประเทศ หลังคลื่นยักษ์สึนามิผ่านพ้น

หลังจากความสูญเสียอันมหาศาลใหญ่หลวง ทั้งต่อชีวิตผู้คน และทรัพย์สิน จากมหันตภัยคลื่นยักษ์สึนามิ ได้มีการร่วมมือร่วมใจระดมความช่วยเหลือผู้ประสบภัย ๖ จังหวัดจากทุกองค์กร หน่วยงานทั้งภาครัฐ ตำรวจ ทหาร ข้าราชการฝ่ายพลเรือน อาสาสมัคร เจ้าหน้าที่รัฐ และทีมแพทย์ เข้าให้ความช่วยเหลือกันอย่างเต็มที่ ทั้งการกู้ภัย ช่วยเหลือผู้รอดชีวิต ค้นหาศพเหยื่อผู้เคราะห์ร้าย การชันสูตรศพ โดยรัฐบาลได้ตั้งศูนย์อำนวยการผู้ประสบภัยคลื่นยักษ์ขึ้นที่จังหวัดภูเก็ต ทางด้านการช่วยเหลือจากประชาชนทั่วประเทศ ก็มีการระดมเงินบริจาคจากหน่วยงานต่างๆ สิ่งของบริจาคจำนวนมาก

ทั้งเครื่องใช้อุปโภค บริโภค ยาเวชภัณฑ์ต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยการบริจาคโลหิตรวมทั้งอาสาสมัครจำนวนมาก ที่อุทิศตนสละเวลามาร่วมช่วยขนข้าวของบริจาคเพื่อส่งไปยังผู้ที่ประสบภัย ฯลฯ นอกจากนี้ นานาชาติหลายประเทศ ก็ได้ส่งทีมงานผู้เชี่ยวชาญในด้านการกู้ภัยเข้ามาช่วยรัฐบาลไทยอีกแรงหนึ่ง เช่น ออสเตรเลียได้ส่งทีมผู้เชี่ยวชาญในการพิสูจน์รูปพรรณผู้เสียชีวิต จีนส่งทหารเข้าร่วมกู้ภัยบรรเทาทุกข์ในประเทศไทย เยอรมนีนำเครื่องบินพยาบาลเข้ามาปฏิบัติการลำเลียงชาวเยอรมนีกลับประเทศ อิตาลีส่งทีมผู้เชี่ยวชาญการชันสูตรเข้ามาช่วยกู้ภัยในประเทศไทยนับได้ว่าเป็นการระดมความช่วยเหลือของพี่น้องร่วมชาติที่ยิ่งใหญ่ที่สุดเป็นประวัติการณ์อย่างไม่เคยมีมาก่อน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประเทศไทย ได้เห็นถึงน้ำใจ พลังความสามัคคี การช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนไทยต่อผู้ที่ตกทุกข์ได้ยากเป็นอย่างดีที่สุด

มาตรการให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ

หลังภัยพิบัติคลื่นยักษ์สึนามิ

- จังหวัดภูเก็ต จัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการเฉพาะกิจที่ศาลากลางจังหวัด รวมทั้งสั่งการอำเภอต่าง ๆ ตั้งศูนย์ช่วยเหลือประชาชนในทุกเขตพื้นที่ประสบภัย
- คณะรัฐมนตรีได้ประกาศให้ลดธงลงครึ่งเสาในวันที่ ๒๘ - ๓๐ ธันวาคม ๒๕๔๗ และให้หน่วยงานราชการ พร้อมทั้งภาคเอกชนงดจัดงานรื่นเริงสงฆ์ทำบุญประจำปี เพื่อเป็นการไว้อาลัยให้แก่ผู้สูญเสียชีวิต
- รัฐบาล โดยนายกรัฐมนตรี จัดตั้งศูนย์อำนวยการช่วยเหลือผู้ประสบภัยภาคใต้ โดยเป็นศูนย์กลางในการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยทุกจังหวัด และตั้งทีมช่วยเหลือทั้งทีมจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติรับผิดชอบจังหวัดกระบี่ และทีมแพทย์หญิงคุณหญิงพรทิพย์ โรจนสุนันท์ รองผู้อำนวยการสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ รับผิดชอบด้านจังหวัดพังงา และจังหวัดภูเก็ต
- กระทรวงมหาดไทย จัดตั้งศูนย์อำนวยการ

เฉพาะกิจช่วยเหลือผู้ประสบภัยจากแผ่นดินไหว
ณ กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
เพื่อเป็นศูนย์อำนวยความสะดวกในการดำเนินการ
ช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบภัยจากสึนามิ
โดยเป็นศูนย์กลางในการรับแจ้งข่าวสาร
สถานการณ์ในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง และ
อำนวยความสะดวกให้หน่วยงานต่าง ๆ ระดมกำลัง
เจ้าหน้าที่ ยานพาหนะ เครื่องจักรกล และ
สิ่งของเข้าช่วยเหลือผู้ประสบภัย โดยเน้น
ช่วยเหลือประชาชนเป็นอันดับแรก

- กระทรวงการต่างประเทศจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือ
นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ที่ประสบภัย
คลื่นยักษ์สึนามิ
- กำลังทหาร ตำรวจ อาสาสมัครจากมูลนิธิต่าง ๆ
ระดมกำลังการกู้ภัยช่วยเหลือนักท่องเที่ยว
ที่ตกค้าง และค้นหาเหยื่อผู้เคราะห์ร้าย กองทัพ
เรือส่งเรือหลวงจักรีนฤเบศร ลาดตระเวนค้นหา
ผู้ประสบภัยในท้องทะเล กระทรวงกลาโหม
ระดมอุปกรณ์ เครื่องมือทางทหารเข้าช่วยเหลือ
มีการใช้เครื่องบิน เฮลิคอปเตอร์บินลาด
ตระเวนค้นหาผู้ประสบภัย กองทัพอากาศ
ส่งเครื่องบินลำเลียง ซี ๑๓๐ ลำเลียงแพทย์

พยาบาล ลงไปยังพื้นที่ประสบภัย ลำเลียง
ผู้บาดเจ็บ ศพผู้เสียชีวิต รวมทั้งลำเลียงสิ่งของ
บริจาคจำนวนมากจากทั่วประเทศไปสู่
ผู้ประสบภัย

- สำหรับนานาชาติหลายประเทศได้ส่งทีมกู้ภัย
เข้ามายังประเทศไทยเพื่อให้ความช่วยเหลือ
ทั้งอาสาสมัครอาสาสมัคร ประเทศไทยได้
อนุญาตให้สหรัฐอเมริกาเข้ามาใช้สนามบิน
อู่ตะเภาเป็นศูนย์บัญชาการบรรเทาทุกข์
แก่เหยื่อสึนามิ
- รัฐบาลอนุมัติงบประมาณจำนวน ๒.๓ หมื่น
ล้านบาทเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยในด้านต่าง ๆ
ในการคลี่คลายการออกมาตราการช่วยเหลือ
เร่งด่วน ทั้งการยกเว้นภาษีอากร และค่า
ธรรมเนียมแก่ผู้ประสบภัย มาตราการช่วยเหลือ
ทางการเงิน ในด้านนักท่องเที่ยว รัฐบาลให้
ความช่วยเหลือดูแลเป็นอย่างดีในทุกด้านจนส่ง
นักท่องเที่ยวกลับประเทศได้สำเร็จ ส่วนของ
ชาวบ้านที่ไร้ที่อยู่อาศัย หน่วยงานต่าง ๆ ก็เริ่ม
เข้าไปให้ความช่วยเหลือสร้างบ้านชั่วคราวให้
พักอาศัย

สรุปยอดตัวเลขเงินบริจาค จากนานาชาติ ๑๑ อันดับแรก เพื่อช่วยเหลือประเทศที่ประสบภัย

๑. ออสเตรเลีย	๗๖๕	ล้านดอลลาร์ (ภาคเอกชน ๖๔.๔๐ ล้านดอลลาร์)
๒. เยอรมนี	๖๘๐.๒	ล้านดอลลาร์ (ภาคเอกชน ๒๐๐ ล้านดอลลาร์)
๓. ญี่ปุ่น	๕๐๐	ล้านดอลลาร์
๔. สหรัฐอเมริกา	๓๕๐	ล้านดอลลาร์
๕. ธนาคารโลก	๒๕๐	ล้านดอลลาร์
๖. นอร์เวย์	๑๘๑.๙	ล้านดอลลาร์ (ภาคเอกชน ๑๔๖ ล้านดอลลาร์)
๗. อังกฤษ	๙๖	ล้านดอลลาร์
๘. อิตาลี	๙๕	ล้านดอลลาร์
๙. สวีเดน	๘๐	ล้านดอลลาร์
๑๐. แคนาดา	๘๐	ล้านดอลลาร์ (ภาคเอกชน ๔๕ ล้านดอลลาร์)
๑๑. เดนมาร์ก	๗๖.๘๓	ล้านดอลลาร์ (ภาคเอกชน ๑๖.๔๔ ล้านดอลลาร์)

ในระดับนานาชาติได้มีการประชุมนานาชาติ หรือเรื่องหายนะคลื่นยักษ์สึนามิถล่ม ๑๑ ประเทศ ที่ประเทศอินโดนีเซีย โดยมีผู้นำจาก ๒๒ ประเทศเข้าร่วมการประชุมในครั้งนี้ มีการตั้งมาตรการด้านต่าง ๆ และหาแนวทางความร่วมมือทั้งการบรรเทาภัยพิบัติที่เกิดขึ้น การฟื้นฟูประเทศที่ได้รับผลกระทบทั้งในเรื่องโครงสร้างพื้นฐาน อาชีพ โรงเรียน สิ่งแวดล้อม และการบริการขั้นพื้นฐานต่าง ๆ รวมทั้งการจัดตั้งระบบป้องกันภัย และเตือนภัยล่วงหน้าในระดับภูมิภาค ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นมาตรการที่ประเทศต่าง ๆ รวมทั้งประเทศไทยต้องร่วมกันดำเนินการกันต่อไปในอนาคต

ระบบเตือนภัยสึนามิในอนาคต

ในปัจจุบันประเทศไทยนั้นยังไม่มีศูนย์เตือนภัยสึนามิแต่อย่างใด มีแค่เพียงระบบการตรวจวัดคลื่นแผ่นดินไหว ซึ่งในอนาคตจะต้องมีการร่วมมือกันในระดับนานาชาติในกลุ่มประเทศที่เสี่ยงภัยทั้งหลายต้องมีการแจ้งข่าวสารการเคลื่อนไหวของคลื่นยักษ์ อีกทั้งต้องมีเครื่องมือการตรวจวัดแผ่นดินไหวที่มีความทันสมัย แม่นยำ และต้องมีการเชื่อมโยงข่าวสารข้อมูลอย่างเป็นเครือข่าย ซึ่งทุกวันนี้ก็ยังไม่มียังประเทศใดที่มีเครื่องมือที่สามารถคาดการณ์ได้ว่าจะเกิดเหตุแผ่นดินไหวขึ้นเมื่อใด ยังทำได้เพียงการเตือนหลังจากเกิดเหตุการณ์ขึ้นแล้วเท่านั้น

ปัจจุบันประเทศไทยเป็นหนึ่งในสมาชิกของระบบเตือนภัย “คลื่นยักษ์สึนามิ” โดยเป็นโครงการระบบเตือนภัยที่เกิดจากความร่วมมือของ ๒๖ ประเทศ มีภารกิจสำคัญในการติดตามตรวจสอบคลื่นแผ่นดินไหว และมีสถานีวัดระดับน้ำทะเลในบริเวณเขตแปซิฟิก เพื่อประเมินศักยภาพการเกิดคลื่นสึนามิ และใช้สำหรับให้ข้อมูลข่าวสารเตือนภัยเรื่องสึนามิ โดยมีศูนย์เตือนภัยสึนามิภาคพื้นแปซิฟิก ที่เมืองฮอนโนลูลู ฮาวาย เป็นศูนย์รับผิดชอบปฏิบัติงานในเขตแปซิฟิก

การติดตั้งทุ่นลอยกลางทะเล - หากเจ้าหน้าที่ได้ยื่นสัญญาณ ผลจะออกมาในเวลา ๑๕ นาที เพื่อรอทุ่นอ่านข้อมูลที่ได้ ขึ้นอยู่กับว่าเราจะเช็ตอุปกรณ์ให้มีระดับการเตือนภัยอยู่ที่เท่าไร เช่น ที่สหรัฐฯ จะเช็ตไว้ที่ ๗ ริกเตอร์ การติดตั้งทุ่นจะวางไว้ระยะ ๘๐๐ - ๑,๐๐๐ กิโลเมตร จากชายฝั่ง มีค่าใช้จ่ายสูงมาก แต่มีประโยชน์มหาศาล ควรจะเป็นความร่วมมือในระดับนานาชาติ ประเทศใกล้เคียงกันควรร่วมกันติดตั้ง...

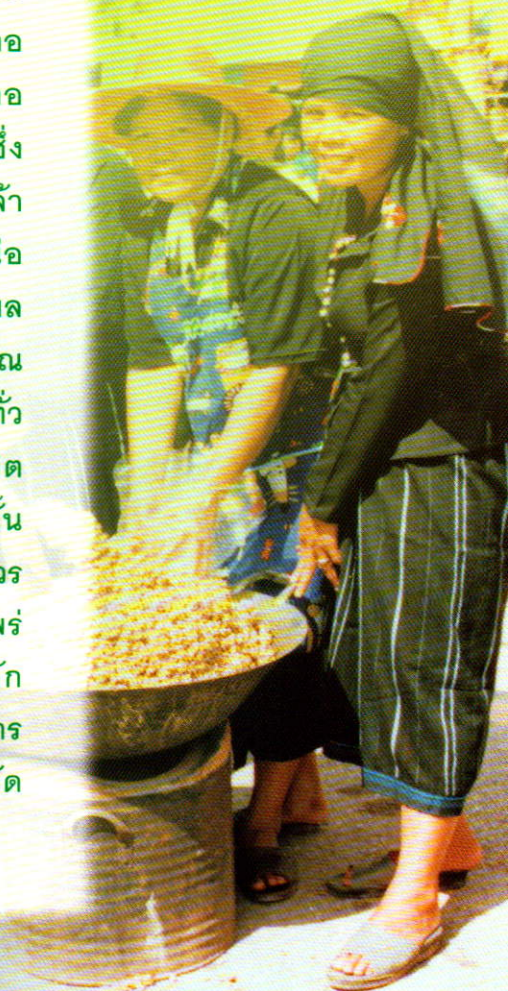
หายนะภัยอันใหญ่หลวงจากคลื่นยักษ์ที่ประชาชนชาวไทยใน ๖ จังหวัดภาคใต้ รวมทั้งประเทศอื่น ๆ อีกกว่า ๑๐ ประเทศต้องประสบนั้นนับเป็นเหตุการณ์ภัยพิบัติที่ไม่มีผู้ใดคาดคิด หรืออยากให้บังเกิดขึ้น คงเป็นเรื่องยากนักที่มนุษย์ตัวเล็ก ๆ อย่างเราจะยืนหยัดต้านทานความเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติอันใหญ่หลวงนี้ได้ เราคงทำได้แค่เพียงหาทางป้องกันที่ดีที่สุดในอนาคตข้างหน้า เพื่อบรรเทาความสูญเสียที่จะเกิดขึ้นให้ลดน้อยลง ความสูญเสียที่เกิดขึ้นนั้นนับเป็นเรื่องอดีตที่ผ่านมาไปแล้ว ไม่มีทางย้อนกลับไปได้อีก มันอยู่ที่ว่าการสูญเสียครั้งนี้มนุษย์อย่างเรา ๆ จะเริ่มตระหนักถึงการอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างสมดุลได้มากขึ้นแค่ไหน อย่างน้อยภัยพิบัติที่เกิดขึ้นกับคนไทยครั้งนี้ ก็ทำให้เราได้เห็นถึงหัวใจ ห่วงใจอันงดงามยิ่งใหญ่ของคนไทยทั้งชาติ ที่ผนึกประสานร่วมแรงร่วมใจช่วยเหลือพี่น้องร่วมชาติที่ประสบเคราะห์กรรมด้วยความรักและห่วงใย บางทีความเลวร้ายจากธรรมชาติครั้งนี้ อาจเป็นจุดเริ่มต้นดี ๆ ที่ทำให้ประชาชนชาวไทยรวมทั้งมนุษยชาติทั่วโลกรู้สึกเห็นอกเห็นใจ มีความเกื้อกูล และรู้จักที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติภาพมากขึ้นก็เป็นได้ สุดท้ายนี้ขอให้อาลัยต่อทุกชีวิตที่ต้องพลัดพรากสูญเสียจากเหตุการณ์ภัยพิบัติคลื่นยักษ์ในครั้งนี้ และขอให้ผู้อยู่รอดจงดำเนินชีวิตต่อไปด้วยพลังใจที่เข้มแข็ง และเด็ดเดี่ยว”

งานประเพณีสารทไทย กล้วยไข่เมืองกำแพงเพชร

กัญณสมนต์ กะมูทา

ภัณฑารักษ์ ๔ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กำแพงเพชร

ก กล้วยไข่ เป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ สามารถสร้างรายได้ และชื่อเสียงให้ จังหวัดกำแพงเพชรเป็นอย่างยิ่ง ความพิเศษของกล้วยไข่เมืองกำแพงเพชร คือ ผลดก ลูกโต เปลือกสีทอง ผิวเนียนมัน เกลี้ยงเงา เนื้อแน่น นุ่มลิ้น มีรสหวานหอม ฤดูการที่เหมาะสมในการเพาะปลูกกล้วยไข่ คือ ฤดูฝน ประมาณเดือนสิงหาคม - ตุลาคม แหล่งที่ทำการเพาะปลูกสำคัญ คือ อำเภอเมืองกำแพงเพชร อำเภอไทรงาม อำเภอพรานกระต่าย และอำเภอคลองขลุง ซึ่งกล้วยไข่ต้นแรกนี้เชื่อกันว่า นางคิง แซ่เล่า ชาวจีนจากจังหวัดนครปฐม เป็นผู้นำหน่อกล้วยหน่อแรกมาปลูกที่บ้านแสนตอ ตำบลแสนตอ อำเภอขาณุวรลักษณบุรีเมื่อประมาณ ๗๐ ปีที่แล้ว จนสามารถขยายพันธุ์ออกไปทั่ว ทำให้จังหวัดกำแพงเพชร เป็นแหล่งผลิตกล้วยไข่ที่มากที่สุดในประเทศไทย ดังนั้นหน่วยงานสำคัญทั้งภาครัฐและเอกชนเห็นควรมีการจัดการประกวดกล้วยไข่ เพื่อเผยแพร่และประชาสัมพันธ์กล้วยไข่ให้เป็นที่รู้จัก และนิยมบริโภคให้มากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมธุรกิจการท่องเที่ยวของจังหวัดกำแพงเพชรอีกทางหนึ่งด้วย

งานประเพณีสารทไทยกล้วยไข่เริ่มครั้งแรกใน พุทธศักราช ๒๕๒๔ นายจำนง ยังเทียน ดำรงตำแหน่ง ผู้ว่าราชการจังหวัดกำแพงเพชรขณะนั้น เห็นสมควร ให้จัดงานกล้วยไข่เมืองกำแพงเพชร ในช่วงเทศกาล สารทไทย ตรงกับวันแรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ ซึ่งเป็น ช่วงกล้วยไข่กำลังออกผลผลิตจำนวนมาก ขณะที่ ผลไม้ชนิดอื่นกำลังวายจากตลาดพอดี ต่อมา พุทธศักราช ๒๕๒๖ นายเชาวน์วัศ สุตลาภา ผู้ว่าราชการจังหวัดกำแพงเพชรขณะนั้น ได้เปลี่ยนชื่อการจัดงานเป็น **งานสารทไทยกล้วยไข่ เมืองกำแพงเพชร** และใช้ชื่อนี้มาจนทุกวันนี้ ต่อมา ในพุทธศักราช ๒๕๒๘ นายชาญ พันธุมรัตน์ ผู้ว่าราชการจังหวัดกำแพงเพชรในขณะนั้น มีมติให้ กล้วยไข่เป็นผลไม้ประจำจังหวัดกำแพงเพชร

สถานที่สำหรับจัดงานนั้นอยู่บริเวณหน้า ที่ว่าการอำเภอเมืองกำแพงเพชร และภายในบริเวณ

สนามกีฬาเก่า นับเป็นงานยิ่งใหญ่ประจำปีเลยทีเดียว กิจกรรมภายในงานมีความน่าสนใจหลายอย่าง อาทิ การประกวดขบวนแห่รถกล้วยไข่ ที่ประดับประดา อย่างงดงาม ตระการตา มีการแสดงดนตรีพื้นบ้าน ฟ้อนรำอย่างสนุกสนานไปกับขบวนรถด้วยการ ประกวดกล้วยไข่ทั้งดิบและสุก การสาธิตและ การประกวดผลิตภัณฑ์แปรรูปจากกล้วยไข่ การแข่งขัน กวนกระยาสารท และการออกร้านสินค้าจำหน่าย ผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน และสินค้าทั่วไป มีมหรสพ การแสดง และดนตรีสมัยใหม่ รวมทั้งการประกวด ธิดากล้วยไข่เมืองกำแพงเพชร

นอกจากนี้ยังมีการจัดงานบุญควบคู่กันด้วย คือ **“การทอดผ้าป่าแถว”** เชื่อกันว่า ผู้ที่ร่วมพิธี จะได้บุญกุศลมากกว่าการทอดผ้าป่าธรรมดา การทอดผ้าป่าแถวแตกต่างจากการทอดผ้าป่าธรรมดา คือ มีการนำกองผ้าป่าจากผู้มีจิตศรัทธาอันบริบูรณ์ มาตั้งเป็นแถว ๆ ไปทอดทิ้งไว้ตามที่ต่าง ๆ ในเวลาค่ำ โดยในกองผ้าป่าจะมีทั้งผ้าจีวรและสิ่งของเครื่องใช้ ที่สมควรแก่สมณบริโภคนั้น แล้วพระภิกษุสามเณร ไม่จำกัดว่าเป็นรูปใด จากวัดใด จะเดินทางผ่านไป ชักผ้าป่ากองนั้น ๆ ซึ่งจะเป็นผ้าป่าที่บริสุทธิ์ทั้งผู้ให้ และผู้รับ

ในงานสารทไทยกล้วยไข่เมืองกำแพงเพชร ได้ จัดให้มีการกวนกระยาสารท และข้าวทิพย์ด้วยนั้น ก็ มีความน่าสนใจที่จะเล่าไว้ ณ ที่นี้เช่นกัน กล่าวคือ กระยาสารทเป็นขนมไทยที่คนนิยมรับประทานคู่กับ กล้วยไข่ จะได้รสชาติหอม หวาน อร่อยยิ่งนัก

กระยาสารทมีส่วนผสมดังนี้ ข้าวตอก ข้าวเม่า ถั่วลิสง งา น้ำอ้อย กะทิ และน้ำผึ้ง

วิธีทำ นำข้าวตอก ข้าวเม่า ถั่วลิสง และงา มาคั่วให้สุกจนเหลืองหอม จากนั้นเคี้ยวกะทิ น้ำอ้อย น้ำผึ้งในกระทะใบบัวขนาดใหญ่ จนเหนียว ต้องคอย คนบ่อย ๆ ระวังไม่ให้ไหม้ จากนั้นนำเครื่องต่าง ๆ ที่ คั่วแล้ว ลงกวนให้เข้ากันจนเป็นปึกก้อน นำมาอัดเป็น แท่ง แล้วตัดเป็นชิ้น ๆ สามารถเก็บไว้กินได้นาน

และเป็นขนมที่คนนิยมนำไปทำบุญที่วัดในเทศกาล
สารทไทย กระยาสารทนี้คนสมัยปู่ย่าตายายของเรา
จะมาช่วยกันทำคนละไม้คนละมือเป็นที่น่าสนุกสนาน
เสริมสร้างความสามัคคีได้อย่างดีทีเดียว พอทำเสร็จ
ก็จะแบ่งเอาไปทำบุญส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งจะแบ่งแจก
เพื่อนบ้านใกล้เคียง คงสงสัยว่าแล้วคน
ในครอบครัวจะเอากระยาสารทที่ไหนทาน ก็รอ
กระยาสารทจากเพื่อนบ้านที่เขาจะต้องกว่นเหมือนกัน

และแบ่งมาให้เราเป็นการตอบแทน อย่างไรก็ตาม
แต่เป็นที่น่าเสียดายที่ปัจจุบันนี้กระยาสารทค่อย ๆ
เลือนหายไปจากประเพณีงานบุญสารทไทยแล้ว
เนื่องจากกรรมวิธีการทำที่ค่อนข้างยุ่งยาก ใช้เวลา
หลายชั่วโมงในการกวน และต้องใช้คนทำมากกว่า
๒ คน ในการกวน จึงไม่มีใครสนใจที่จะสืบสาน
การทำขนมประเภทนี้มากนัก นับเป็นโชคร้ายที่จังหวัด
กำแพงเพชรตระหนักถึงความเสื่อมนิยมของขนมชนิดนี้
ทันเวลา จึงนำมาเป็นกิจกรรมที่สำคัญในงานประเพณี
สารทไทยกล้วยไข่เมืองกำแพงเพชรด้วย มีการจัด
ประกวดแข่งขันกวนกระยาสารทไทย โดยกลุ่มแม่บ้าน
และประชาชนทั่วไป รวมทั้งจัดจำหน่ายกระยาสารท
ในราคาถูกพอเหมาะ ซึ่งได้รับความสนใจมาก กระยาสารท
เลยกลายเป็นขนมเศรษฐกิจที่สำคัญอีกสิ่งหนึ่งคู่กับ
กล้วยไข่และจังหวัดกำแพงเพชร

ส่วนพิธีกวนข้าวทิพย์นี้ปรากฏในตำรับ
ท้าวศรีจุฬาลักษณ์ ทำมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเรียกว่า
“พิธีภัทรบท” ตรงกับวันเพ็ญ เดือน ๑๐ ซึ่งก็อยู่ในช่วง
พิธีสารทไทยนั่นเอง ข้าวทิพย์มีส่วนผสม ที่เป็นธัญพืช
มากมายหลายชนิด ประกอบด้วย ถั่ว งา สาครู ข้าวโพด
ข้าวฟ่าง ข้าวเม่า มันเทศ กระเจี๊ยบ แห้ว ข้าวสาร ลูกบัว
เมล็ดกล่ำ น้านมโค น้ำผึ้ง น้ำอ้อย มะพร้าวแก่
มะพร้าวอ่อน ชะเอม ฯลฯ มากวนให้เข้ากัน โดยใช้
สาวพรหมจารีเป็นผู้กวน ข้าวทิพย์ที่ได้นี้จะมีความ
ศักดิ์สิทธิ์ ผู้มาร่วมพิธีมักจะแย่งกันบริโภคข้าวทิพย์นี้
เพื่อความเป็นสิริมงคลนอกเหนือจากความหอม
หวาน อร่อย

ประเพณีสารทไทยกล้วยไข่เมืองกำแพงเพชร
สะท้อนรูปแบบชีวิต ความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียม
ประเพณีและวัฒนธรรมของชาวกำแพงเพชรอย่าง
แท้จริง ครบถ้วนทั้งงานบุญดั้งเดิม และงานรื่นเริง
สมัยใหม่ ที่เหมาะสมกลมกลืนกันอย่างลงตัว สมควร
อย่างยิ่งที่จะอนุรักษ์สืบสานประเพณีอันดีงามนี้
สืบต่อไป ●

ท้ายเล่ม

“วารสารไทย” ในรอบปีที่ผ่านมา ก็ได้พยายามปรับปรุงทุกด้าน เพื่อให้สามารถผลิตเรื่องราวที่มีสาระ และเหมาะที่ผู้รักการใฝ่หาความรู้ ซึ่งเน้นหนักในการอนุรักษ์และเผยแพร่เอกลักษณ์อันดีงามของชาติไทยเรา รวมทั้งขนบประเพณี วัฒนธรรม จริยธรรม ตลอดจนภูมิปัญญาไทยอันทรงคุณค่ามิให้เสื่อมสลายลงไปตามกระแสของสังคมโลกในยุคปัจจุบันนี้ พยายามที่จะเผยแพร่ออกสู่ประชาชนทุกระดับในสังคม เพื่อให้มีความยึดเหนี่ยวต่อเอกลักษณ์ไทยอย่างมั่นคงยิ่งขึ้น ในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุขของชาติ

แต่ความพยายามของคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ ซึ่งมี “วารสารไทย” เป็นส่วนประกอบย่อย ๆ อยู่ด้วยนี้ ดูออกจะมีอุปสรรคมากขึ้นในสภาพของสังคมโลกเราปัจจุบันนี้ ซึ่งมีการเปิดกว้างด้วยระบบสื่อสารนานาชาติที่ล้นแ้วแต่มีความทันสมัย มีประสิทธิภาพและความรวดเร็วกว่าเดิมมากมาย

แม้กระทั่งการอบรมสั่งสอนวิชาการต่าง ๆ ในโรงเรียนทั้งหลาย ซึ่งมีคุณครูเพียงไม่กี่คนเท่านั้น แต่ปัจจุบันในโลกสมัยโลกาภิวัตน์นี้ นักเรียนทั้งหลายจะมีครูจากบรรดาสื่อสารมวลชนต่าง ๆ นับร้อยที่ประดังให้ความรู้ความคิดในทิศทางต่าง ๆ ทั้งในทางบวกและลบ เสนอผ่านมาให้เด็กนักเรียนเหล่านั้นได้รับรู้นอกโรงเรียนอีกด้วย ทั้งจากโทรทัศน์ วิทยุกระจายเสียง และบรรดาสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ อีกมากมาย ที่มีประดังเผยแพร่ออกมาตลอดเวลา

จึงมีส่วนทำให้คุณภาพการสอนหรือการเผยแพร่ความรู้ทางด้านของคุณครูในโรงเรียนทั้งหลายพลอยมีผลกระทบทางความเชื่อถือขึ้นได้ง่ายกว่าในสมัยก่อนมาก

“วารสารไทย” ซึ่งเป็นส่วนย่อมในการที่จะช่วยรักษาไว้ซึ่งขนบประเพณี วัฒนธรรมและจริยธรรม อันเป็นแกนสำคัญของเอกลักษณ์ของชาติอยู่ด้วยนี้ ก็ได้พยายามอย่างเต็มที่ที่จะร่วมช่วยแก้ไขภาวะดังกล่าวนี้ด้วย ดังนั้น ในปีใหม่นี้เราจึงพยายามขอให้มีการปรับปรุงแนวทางของวารสารไทยให้มีความเข้มข้น และเข้าใจง่าย ๆ ขึ้น ขยายขอบข่ายความรู้ลงให้สัมผัสกับผู้คนในทุกระดับอาชีพ ตามแนวทางเอกลักษณ์ที่ดีของชาติให้ได้ผลดียิ่งขึ้นด้วย

ทั้งนี้ ก็จำเป็นที่จะต้องขอเพิ่มจำนวนการพิมพ์เผยแพร่ให้มากขึ้นตามสมควร ซึ่งถ้าหากทางราชการมองเห็นการณ์ไกลในเรื่องนี้ ก็คงจะสนับสนุนเร่งเพิ่มจำนวนพิมพ์ให้ด้วย เพราะจะมีประโยชน์ต่อการบริหารงานของทางราชการส่วนหนึ่งได้ดีด้วย

ซึ่งถ้าจะให้ดีแล้วละก็ “วารสารไทย” นี้ควรมีถึงมือสมาชิก อบต. ของทุกอำเภอทุกจังหวัดได้ด้วย ก็จะมีประโยชน์ช่วยในการพัฒนาท้องถิ่นได้ดีเป็นอย่างยิ่ง เพราะจะช่วยให้ทั้งผู้ใหญ่และเด็ก ๆ เยาวชนทั้งหลาย ก็มีโอกาสดังจะได้รับทราบสิ่งต่าง ๆ ที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์และพัฒนา

ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของประเทศไทยเราได้ถูกต้อง ร่วมกันดีกว่าเดิมมาก

สำหรับเด็ก ๆ นั้น เมื่อวันที่ ๘ มกราคมนี้ ซึ่งตรงกับ “วันเด็กแห่งชาติ” ทางกระทรวงศึกษาธิการ ก็ได้จัดให้น้ำเด็กและเยาวชนดีเด่นจากทั่วประเทศเข้าพบ พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล ซึ่งท่านนายกรัฐมนตรี ได้แสดงความชื่นชมความสามารถของเด็กและเยาวชนเป็นอย่างยิ่ง และได้ขอให้เด็กรุ่นใหม่ช่วยกันรักษาคุณธรรมความดีงามของคนไทยให้ดียิ่งขึ้นด้วย

ดังจะเห็นส่วนหนึ่งได้จากการที่ได้เกิดมีภัยจากคลื่นยักษ์สึนามิขึ้นใน ๖ จังหวัดภาคใต้ของประเทศไทย ทางด้านฝั่งทะเลอันดามันที่แม้จะเป็นเหตุการณ์ที่เศร้าสลดยิ่งนัก แต่ภายหลังก็แสดงให้เห็นถึงความร่วมมือร่วมใจไม่ทอดทิ้งกัน ของคนไทยทั่วประเทศที่ร่วมช่วยกันได้เป็นอย่างดี

ทั้งนี้รัฐบาลกำลังพัฒนาเยาวชนเข้าสู่สังคมฐานความรู้ ด้วยการเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนทั้งหลาย ได้มีโอกาสพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ พร้อมปลูกฝังให้เด็ก “มีความขยันเรียน ขยันอ่าน กล้าคิด กล้าพูด” ตามคำขวัญในวันเด็กปีนี้ ขณะเดียวกันต้องเป็นบุคคลที่มีความกตัญญูรู้คุณ เพื่อเป็นพลังในการพัฒนาชาติไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองต่อไปด้วยนะครับ

ทางด้านศาสนาอิสลามนั้น ก็ได้มีวันสำคัญขึ้นปีใหม่ด้วยเหมือนกัน คือเป็นวัน “**ตรุษอีฎิ้ลฮัจญ์**” ซึ่งถือเป็นวันสำคัญยิ่ง ตามที่สำนักจุฬาราชมนตรี ได้ออกประกาศแจ้งให้พี่น้องชาวไทยมุสลิมทั่วประเทศ ดูดวงจันทร์เพื่อกำหนดวันตรุษอีฎิ้ลฮัจญ์ ปีฮิจเราะห์ศักราช ๑๔๒๕ เมื่อวันที่จันทร์ที่ ๑๐ มกราคม พ.ศ.๒๕๔๘ เวลาหลังดวงอาทิตย์ลับขอบฟ้า นั้น ปรากฏว่าในวันและเวลาดังกล่าวไม่มีผู้เห็นดวงจันทร์เลย

ดังนั้น อาศัยอำนาจจุฬาราชมนตรี ผู้นำกิจการศาสนาอิสลาม และอำนาจตามมาตรา ๘(๓) แห่งพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ.๒๕๔๐ ท่านจุฬาราชมนตรีจึงได้ขอประกาศว่า วันที่ ๑๐ ของเดือนซุลฮิจยะห์ คือ (วันตรุษอีฎิ้ลฮัจญ์) ปีฮิจเราะห์ศักราช ๑๔๒๕ นี้ ตรงกับวันศุกร์ที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๔๘ จึงได้ประกาศให้พี่น้องชาวมุสลิมทั่วประเทศได้ทราบโดยทั่วกันแล้ว

ขึ้นปีใหม่ของศาสนิกอิสลามทั้งหลายแล้ว ขอได้โปรดช่วยกันระงับยับยั้งพวกหัวรุนแรงที่แฝงมาในคราบของครูผู้สอนศาสนาบางส่วน ขอให้หยุดยั้งการฆ่าทำลายชีวิตผู้คนที่สุจริตใน ๓ จังหวัดภายใต้เสียที่เกิดขึ้นนะครับ ไม่อย่างนั้นทางบ้านเมืองก็เห็นที่จะใช้แต่คุณธรรมความดีเข้าขอร้องต่อผู้ก่อการร้ายแต่อย่างเดียวอีกต่อไปนั้น คงจะไม่ไหวเสียแล้วละครับ มันต้องเข้าใจให้ตรงกันด้วย

สำหรับทางด้านตรุษจีน ที่คุ้นเคยกันอย่างนี้นั้น ในปีนี้ก็ได้มีการจัดงานฉลองกันอย่างยิ่งใหญ่มาก ซึ่งคุณสนธยา คุณปลื้ม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กล่าวว่า การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้ร่วมกับกรุงเทพมหานคร และประชาคมเขตสัมพันธวงศ์ จัดงานเทศกาลตรุษจีนไชน่าทาวน์เยาวราช ๕๐ พรรษา สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์

๓๐ ปี ไทย - จีน หรือ Bangkok China 2005 ขึ้น ในระหว่างวันที่ ๙ - ๑๐ กุมภาพันธ์นี้
อย่างยิ่งใหญ่

ทั้งนี้เพื่อให้เป็นกิจกรรมของชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีน ในการเฉลิมฉลองปีอันเป็นมงคล
ที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเจริญพระชนมายุครบ ๕๐ พรรษา
อีกทั้งยังเป็นวาระครบรอบ ๓๐ ปี แห่งการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างแนบแน่น ระหว่าง
ประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนด้วย ซึ่งการจัดงานดังกล่าวนี้ก็ดำเนินไปได้ดีสมตาม
วัตถุประสงค์ทุกประการ

ส่วนวันสำคัญของพุทธศาสนา เมื่อวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๘ นี้ ก็คือ “วันมาฆบูชา”
ซึ่งตรงกับวันเพ็ญ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓ เป็นวันที่มีเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกและครั้งเดียวเท่านั้น ที่ได้มี
พระภิกษุสงฆ์จำนวน ๑,๒๕๐ รูป ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นพระอรหันต์ ผู้ทรงศีลบริสุทธิ์พ้นจากกิเลสแล้ว
และทุกรูปล้วนเป็น “เอหิภิกขุ” ที่สมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงประทานการบวช
ให้ด้วย ได้มาประชุมพร้อมกันโดยมิได้นัดหมาย ณ พระวิหารเวฬุวัน จึงเป็นครั้งแรกที่ได้มี “จาตุรงค
สันนิบาต” เกิดขึ้น

การที่พระอรหันต์ทั้งปวงได้มาชุมนุมพร้อมกันนี้ จึงเป็นวาระอันประเสริฐยิ่ง ที่ได้ฟัง
พระโอวาทปาติโมกข์ ซึ่งสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ทรงแสดงประกาศหลักธรรมอันเป็นหัวใจ
ของพระพุทธศาสนาให้ชาวโลกได้ทราบ และพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย ที่ได้ยึดถือปฏิบัติสืบต่อมาจน
ปัจจุบันนี้

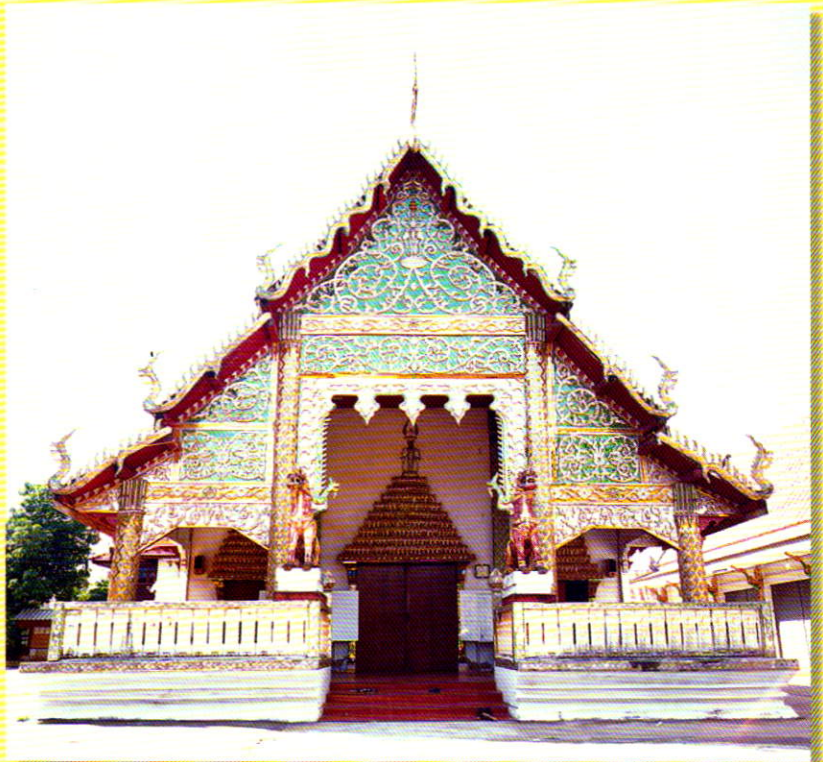
ก็ขอให้ผู้ที่ประพฤติและยึดมั่นตามหลักคุณธรรมของพระพุทธศาสนา ได้ช่วยกันรักษา
ความบริสุทธิ์ของพระพุทธศาสนานี้ สืบไปให้ดีและยั่งยืนนานด้วย ก็จะมีแต่ความเป็นสิริมงคล
แก่ชีวิตของท่านเองได้เป็นอย่างดี และมีประโยชน์ยิ่งต่อเอกลักษณ์ไทยของเราด้วย

สวัสดีปีใหม่ครับ

ชาคริต จุลกะเสวี

๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘

“ตุง” วัดเชียงบาน

วัดเชียงบาน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

ชาวไทยลื้อนิยมทำตุงซึ่งแต่ละบ้านจัดทอขึ้นมาเอง ชาวไทยลื้อนิยมตาน (ทำบุญ) ตุง เพราะเชื่อว่าการตานด้วยตุงมีอานิสงส์กว่าตานอื่นใด เนื่องจากตุงจะเป็นพาหนะให้ผู้ตานได้เกาะขึ้นไปสู่สรวงสวรรค์

วัดเชียงบาน มีตุงสวยงามจำนวนมาก แขนงประดับไว้ในอุโบสถ เนื่องจากชาวบ้านนำตุงมาถวายที่วัดแห่งนี้

ภาพ : สมบัติ สุธรรมรักษ์
เรื่อง : มาโนช คามณีย์

วัดพระบรมธาตุไชยา ราชวรวิหาร

ตั้งอยู่ที่ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัด สุราษฎร์ธานี เป็นพระอารามหลวง สร้างขึ้น ประมาณ พ.ศ. ๑๓๐๐ เป็นที่ประดิษฐาน พระบรมธาตุไชยา ซึ่งเป็นสถาปัตยกรรม แบบศรีวิชัยที่สมบูรณ์ที่สุด เจดีย์องค์นี้สร้างขึ้น เพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ องค์เจดีย์ตั้งอยู่ บนฐานรูปสี่เหลี่ยมมีความสูงทั้งหมด ๒๔ เมตร มีระเบียงคดล้อมรอบองค์เจดีย์ภายในระเบียงคด ประดิษฐานพระพุทธรูปแบบศรีวิชัยปางและ ขนาดต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก เป็นที่น่าสังเกตว่า พระพุทธรูปศิลปะศรีวิชัย มักจะมีรูปใบโพธิ์ ติดอยู่ด้านหน้ารัศมีทุกองค์

พระบรมธาตุไชยา เป็นปูชนียสถานทางพุทธศาสนา ที่สำคัญและศักดิ์สิทธิ์ของจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีอายุประมาณ ๑๒๐๐ ปี องค์พระบรมธาตุเจดีย์เป็นโบราณสถานที่สร้างขึ้น ตามแบบลัทธิมหายาน ตั้งแต่ครั้งอาณาจักรศรีวิชัย เจริญรุ่งเรืองประมาณ พ.ศ. ๑๒๔๐ - ๑๒๖๐

ภาพ : เมธิ เผื่อนทอง

เรื่อง : ร.ต.ต.หญิง เมทินี ศรีรุ่งเรือง